

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

На правах рукопису

КОЗАК ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

УДК 378:7.012

**ДИПЛОМНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
Прусак Володимир Федорович

Львів – 2010

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ В ПРОЦЕСІ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ.....	12
1.1. Аналіз ключових понять дослідження	12
1.2. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів в процесі дипломного проектування як педагогічна проблема.....	32
1.3. Стан практики формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування	50
Висновки до першого розділу	69
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ	70
2.1. Компоненти готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в контексті компетентнісного підходу	70
2.2. Сутність та складові дипломного проектування у професійній підготовці майбутніх дизайнерів	88
2.3. Взаємодія компонентів готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності та складових дипломного проектування	110
Висновки до другого розділу	130
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ТА ЇЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА..	132
3.1. Methodика формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування	132
3.2. Результати формувального та контрольного експерименту	167
Висновки до третього розділу	185
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	187
ДОДАТКИ	195
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	282

ВСТУП

Актуальність і доцільність дослідження. Якісне оновлення системи вищої освіти України зумовлює суттєві зміни у підготованні кваліфікованих фахівців і відповідні вимоги до якості їхнього навчання. Випускники вищих навчальних закладів (ВНЗ) мають стати професійно компетентними фахівцями, які творчо мислять і здатні працювати у різних напрямках обраної галузі.

Дизайнерська освіта дає змогу формувати спроможність майбутнього фахівця до активного пізнання, високої культури та творчої діяльності у професійній сфері. Такі вимоги визначені Законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”; Національною доктриною розвитку освіти України; Постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.1997 р. за № 37 “Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі, об’єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер”, “Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, Концепцією розвитку національного дизайну до 2010 року тощо.

На сучасному етапі в підготовці до професійної діяльності майбутніх дизайнерів недостатню увагу приділяють дипломному проектуванню, яке має виконувати інтегруючу функцію щодо всіх фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін. Часто дипломні роботи мають формальний характер і не відповідають вимогам комплексного використання знань і вмінь у професійній діяльності сучасного дизайнера.

У практиці підготовки майбутніх дизайнерів багато хто з викладачів успішно формують творчі та наукові вміння студентів у процесі дипломного проектування, координують вивчений навчальний матеріал. Однак зазвичай професійна підготовка студентів недостатньо зорієнтована

на системний розвиток дипломного проектування. Основними причинами цього є формалізм у підходах до вибору тематики та виконання дипломного проекту; недостатня увага до дипломного проектування як узагальнюючого та підсумкового етапу професійної підготовки; незначний обсяг часу, відведеного на опанування теорії та методики організування науково-педагогічних досліджень; невчасність викладання курсів із проблематики науково-дослідної діяльності студентів тощо. Наслідком такої ситуації є несформованість у студентів основних умінь і навичок наукового пошуку; незначний обсяг знань і рівень умінь із методики наукових досліджень; недостатня сформованість дослідницьких умінь тощо.

Це спричинило низку суперечностей між: можливостями дипломного проектування як засобу формування готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності та реальним станом підготовки і виконання дипломного проектування на практиці; сучасними вимогами до професійної підготовки майбутнього дизайнера та формалізованими функціями дипломного проектування на практиці; інтегративним характером професійної діяльності дизайнера та недостатнім рівнем інтеграції знань і вмінь студентів на етапі дипломного проектування у вищих навчальних закладах. Отже, виникає проблема розроблення нових підходів до професійної підготовки майбутніх дизайнерів у процесі дипломного проектування.

Важливий внесок у теорію і методику професійної освіти внесли В. Андрущенко, Г. Балл, І. Бех, В. Безрукова, А. Беляєва, С. Гончаренко, Р. Гуревич, Т. Завгородня, І. Зязюн, І. Козловська, А. Коломієць, В. Краєвський, В. Кремень, В. Луговий, В. Лутай, Н. Мойсеюк, Н. Ничкало, І. Підласий, В. Рибалка, В. Семиченко, С. Сисоєва, М. Сметанський, Г. Тарасенко, В. Шахов та ін. Формуванню готовності до професійної діяльності присвячені роботи Л. Кондрашової, Н. Кузьміної,

В. Слатьоніна, О.Теплової та ін. Проблемами професійного навчання фахівців займаються О. Боднар, О. Джеджула, Т. Журавська, А. Чебикін. Проблемами дизайну опікуються такі науковці: В. Аронов, В. Глазичьов, О. Генісаретський, І. Герасименко, Н. Васильєв, В. Даниленко, Н. Ковешнікова, Є. Лазарєв, В. Медведєв, Н. Райлі та ін. В. Прусак обґрунтував організаційно-педагогічні основи підготовки майбутніх дизайнерів у ВНЗ України; О. Трошкін дослідив розвиток ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності; О. Фурса аналізує дизайн-освіту в мистецьких коледжах; професійне навчання майбутніх дизайнерів досліджували О. Боднар, О. Чебикін та ін.

Низка праць присвячена проблемам науково-дослідної роботи студентів у вищій школі (С. Архіпов С. Гончаренко, С. Єфремов, В. Кремень, В. Луговий, Г. Майборода, Н. Ничкало, Ю. Олександров), питанням методології та методики наукової творчості студентів (К. Горбунова, Є. Мегем, О. Трошкін,); взаємозв'язку навчальної та науково-дослідної роботи (Г. Кіт); раціонального управління науковою роботою студентів (Я. Олійник); досвіду організування наукової творчості студентів у вищих закладах освіти (Ю. Деордіца, О. Журавлева, О. Микитюк, Ю. Ехо); специфіки навчально-пошукової, науково-творчої та науково-дослідницької діяльності (В. Андрєєв, О. Ануфрієв, Д. Войтюк, О. Дацишин, Г. Кловак, В. Колісник П. Підкасистий, І. Рижова). У цьому контексті розглядали питання творчої особистості Г. Балл, Б. Брилін, В. Гладких, В. Рибалка, С. Сисоєва, О. Тарасова.

Аналіз психологічної, педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження, а також практики роботи у ВНЗ засвідчив, що, незважаючи на вагомі результати досліджень, поза увагою дослідників залишилися важливі питання теоретичних і методичних аспектів професійної підготовки майбутніх дизайнерів у процесі дипломного проектування. Враховуючи актуальність означеної проблеми, її недостатнє теоретичне

опрацювання та практичне впровадження, темою дисертаційного дослідження нами було обрано *“Дипломне проектування як засіб формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності”*.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти АПН України “Науково-методичне забезпечення якісної підготовки кваліфікованих робітників в умовах регіоналізації професійно-технічної освіти” (РК 0107U000136) та науково-дослідних робіт Національного лісотехнічного університету України “Формування регіонального соціокультурного середовища, обґрунтування ступеневої дизайн-освіти, розробки теоретичних і практичних основ дизайну меблів” (протокол №12 від 31.05.2000 р.).

Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти, Академії педагогічних наук України (протокол № 10 від 28.12.2006 р.) й узгоджено у міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №4 від 27.04.2007 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності засобами дипломного проектування.

Відповідно до мети та гіпотези визначено основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати ключові поняття дослідження та формування готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів у процесі дипломного проектування як педагогічну проблему.

2. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів у процесі дипломного проектування та розробити модель формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності у процесі дипломного проектування.

3. Розробити методику формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності у процесі дипломного проектування, конкретизувати критерії та рівні цієї готовності.

4. Підготувати методичні рекомендації та навчальні матеріали з проблеми дослідження та експериментально перевірити ефективність методики на практиці.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах.

Предметом дослідження є педагогічні умови професійної підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах під час дипломного проектування.

Теоретико-методологічною основою дослідження є компетентнісний та інтегративний підходи до навчання; основні положення теорії управління, моделювання, дослідницької творчості; положення наукової теорії пізнання щодо єдності діяльності, свідомості й особистості, а також теоретичні положення професійної педагогіки щодо концепції гуманізації та гуманітаризації освіти (С. Гончаренко, В. Кремень, Ю. Мальований, М. Сметанський, О. Сухомлинська); діяльнісний підхід до забезпечення розвитку особистості, опора на її самостійність і активність (Г. Іванов, Г. Костюк, О. Леонт'єв, Н. Мойсеюк); інтеграції загальної та професійної освіти (М. Берулава, Р. Гуревич, І. Козловська, Ю. Тюнніков); особистісно орієнтованого підходу до підготовки майбутніх фахівців (Б. Ананьєв, Г. Балл, І. Бех, І. Зимня, В. Рибалка, О. Савченко, І. Якиманська), зокрема дизайнерів (О. Боднар, В. Прусак, О. Фурса) та ін.

Комплексний підхід до вивчення проблеми зумовив застосування таких **методів дослідження**: теоретичний аналіз психологічної та педагогічної літератури дав можливість виявити стан досліджуваної проблеми у педагогічній науці; емпіричні методи використовували для порівняння та зіставлення різних поглядів на поставлену проблему;

емпіричні методи свідчили про стан професійної підготовки у процесі дипломного проектування; вивчення документальних джерел дало змогу визначити стан проблеми у практиці вищих навчальних закладів; педагогічний експеримент був спрямований на виявлення умов виконання дипломних проектів та апробацію моделі; анкетування, опитування, тестування, бесіду застосовували для виявлення стану практики та перевірки ефективності моделі; статистичні та математичні методи – для оброблення результатів педагогічного експерименту.

Організування дослідження. Дослідження проводили з 2003 р. по 2010 р. На першому етапі (2003 – 2005 рр.) аналізовано філософську, психологічну, педагогічну, методичну літературу, необхідну для цього дослідження; вивчено стан практики допрофесійної діяльності у процесі дипломного проектування майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах; визначені та сформульовані мета, об'єкт, предмет дослідження, його гіпотеза, завдання, розроблено план дослідження. На другому етапі (2006 – 2007 рр.) проаналізовані результати констатувального етапу експерименту; визначені контрольні й експериментальні групи, проведено пробний етап педагогічного експерименту; апробовано шляхи реалізації моделі у вищих навчальних закладах України. На третьому етапі (2008 – 2010 рр.) експериментально перевіряли гіпотезу, апробацію методики підготовки майбутніх дизайнерів до професійної діяльності у процесі дипломного проектування; виконано контрольний етап експерименту; узагальнено результати експерименту і сформульовано висновки та практичні рекомендації; розроблено методичні матеріали.

Експериментальна база. Дослідження виконували в Національному лісотехнічному університеті України, Черкаському державному технологічному університеті, Запорізькому національному технічному університеті, Харківській державній академії дизайну і мистецтв, Хмельницькому національному університеті. Різними видами пошуково-

експериментальної роботи було охоплено 855 осіб, з них 725 студентів, 54 керівники практики і дипломного проектування, 37 роботодавців, 39 випускників.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *вперше теоретично обґрунтовано* педагогічні умови формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування (виділення компонентів готовності до професійної діяльності в контексті компетентнісного підходу; виокремлення та інтеграція складових дипломного проектування; забезпечення взаємодії компонентів готовності до професійної діяльності та складових дипломного проектування) та *розроблено модель* формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування; *удосконалено* науково-методичне забезпечення дипломного проектування майбутніх дизайнерів та *уточнено* функції дипломного проектування у професійному підготовленні фахівців; *дістали подальшого розвитку* структура професійної компетентності та зміст дипломного проектування майбутніх фахівців з дизайну.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено: *методику* формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування; *міні-курси* з тематики дипломного проектування; *спеціальний курс* “Основи наукових досліджень в дизайні”, *методичні посібники та рекомендації* для студентів, керівників і суб’єктів дипломного проектування.

Наукові положення, навчально-методичні матеріали **впроваджено** у навчальний процес у Харківській державній академії дизайну і мистецтв (довідка № 03-274 від 28.04.2009 р.), у Національному лісотехнічному університеті України (довідка № 01-268 від 07.05.2009 р.), у Черкаському державному технологічному університеті (довідка № 882/01-06.01 від 27.05.2009 р.), у Запорізькому національному технічному університеті

(довідка № 37-06/1788 від 28.05.2009 р.), у Хмельницькому національному університеті (довідка № 04-147 від 20.05.2009 р.).

Результати дослідження можуть бути використані у науково-методичному забезпеченні дипломного проектування; для складання навчальних програм; під час написання посібників та проведення науково-педагогічних досліджень тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорено на 12 наукових, науково-практичних, науково-теоретичних, науково-методичних і науково-технічних конференціях, у т.ч. шести *міжнародних*: “Проблеми професійного становлення молоді на основі духовно-моральних цінностей” (Вінниця, 2006), “Дизайн-освіта, 2009: сучасна концепція дизайн-освіти (Харків, 2009), “Шляхи розвитку духовності та професійної освіти в умовах глобалізації ринку освітніх послуг” (Вінниця, 2007), “Розвиток духовності та професіоналізму в умовах глобалізації” (Вінниця, 2008), “Засоби і технології сучасного навчального середовища” (Кіровоград, 2008), “Духовність як основа сталого розвитку сучасного українського суспільства: соціокультурний, еколого-економічний, релігійний і мистецький аспекти” (Львів, 2008); *всеукраїнських*: “Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти” (Херсон, 2008), II Всеукраїнський Педагогічний Конгрес (Львів, 2005), “Регіональні аспекти професійної орієнтації в умовах профільного навчання” (Львів, 2008 р.), “Сучасні освітні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців” (Львів, 2007, 2008), 59-та науково-технічна конференція професорсько-викладацького складу наукових працівників, докторантів та аспірантів у контексті 135-ти річчя НЛТУ України (Львів, 2009 р.), а також на регіональних науково-практичних конференціях, звітних наукових конференціях і засіданнях відділу професійно-практичної підготовки Львівського науково-практичного

центру ПТО АПН України, проблемних і науково-методичних семінарах, засіданнях кафедри дизайну НЛТУ України тощо.

Результати дослідження **опубліковано** у 18 одноосібних наукових і науково-методичних працях, у т.ч.: методичному посібнику, дев'яти брошурах із методичними рекомендаціями та навчально-методичними матеріалами, та семи одноосібних статтях у провідних наукових фахових виданнях. Загальний обсяг особистого внеску – 28,43 авт. арк.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел із 201 найменування (із них 12 – іноземними мовами), 14 додатків на 82 сторінках. Повний обсяг дослідження – 305 сторінки (175 сторінки основного тексту). Робота містить 13 рисунків на 13 сторінках і 7 таблиць на 14 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ В ПРОЦЕСІ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

Проаналізовано ключові поняття (готовність до професійної діяльності дизайнера, процес дипломного проектування), психологічну, педагогічну та спеціальну літературу, визначено місце дипломного проектування у розв'язанні проблеми формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності, висвітлено результати вивчення стану професійної підготовки майбутніх дизайнерів засобами дипломного проектування на практиці, викладено сутність та результати констатувального експерименту.

1. 2. Аналіз ключових понять дослідження

Дипломний проект є самостійним навчально-науковим дослідженням. Його мета полягає у виявленні рівнів загальнонаукової та спеціальної підготовки студента, його здатності застосовувати одержані знання під час вирішення конкретних проблем, схильності до аналізу та самостійного узагальнення матеріалу з теми дослідження. Це перетворює дипломний проект у *важливий чинник професійної підготовки фахівця*, здатний впливати також на становлення його особистісних цінностей.

До кожного проекту ставиться вимога: відображати реальні потреби суспільства, тому в дипломному проектуванні потрібно враховувати загальні тенденції розвитку професійної освіти, які сформувалися під впливом прискорення темпів розвитку суспільства, переходу до

інформаційного суспільства, динамічного розвитку економіки, зростання конкуренції, виникнення і збільшення глобальних проблем, які можуть бути вирішені лише в результаті міжнародної співпраці, значного розширення масштабів міжкультурної взаємодії, скорочення сфери некваліфікованої і малокваліфікованої праці, структурних змін у сфері зайнятості тощо.

Завданнями дипломного проектування для майбутніх дизайнерів є:

- визначення рівня підготовки випускника відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця, його готовності та спроможності до самостійної роботи в умовах ринкової економіки, сучасного виробництва, прогресу науки, техніки та культури;
- обґрунтування актуальності та значущості теми для теорії та (або) практики;
- теоретичне дослідження заданої проблеми або завдання, розкриття суті категорій і явищ;
- розвиток навичок самостійної роботи, оволодіння методикою досліджень та експериментування, моделювання, використання сучасних інформаційних технологій у процесі розв'язання завдань, передбачених у дипломному проектуванні;
- розвиток умінь студента самостійно систематизувати й аналізувати літературу з теми, правильно цитувати і робити посилання на джерела;
- систематизація, закріплення і розширення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання за освітньо-професійною програмою підготовки фахівця певного освітньо-кваліфікаційного рівня, та їхнє практичне використання при вирішенні конкретних питань у галузі професійної діяльності;
- використання сучасних методик вирішення питань, поставлених у дипломному проекті (роботі);
- вміння грамотно і логічно висловлювати, узагальнювати і систематизувати результати досліджень.

До дипломних робіт у галузі дизайну ставлять такі основні вимоги: актуальність теми для дизайнерської діяльності; відповідність теми сучасному стану дизайнерської науки та перспективам розвитку; практичне значення для дизайнерської діяльності; ознайомлення та критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми; вивчення та характеристика історії досліджуваної проблеми та її сучасного стану; чітке визначення предмета, мети і методів дослідження; узагальнення й обґрунтування результатів, наявність висновків і практичних рекомендацій.

У дипломній роботі майбутній дизайнер повинен: обґрунтовувати актуальність теми, її відповідність сучасному стану розвитку науки, практичним завданням галузі; уміти критично аналізувати монографічні та спеціальні періодичні видання з теми, узагальнювати матеріали діяльності підприємств і організацій, робити висновки і пропозиції; характеризувати історію досліджуваної проблеми; засвідчувати вміння та навички у проведенні експерименту, аналізу і розрахунків, володіння сучасною обчислювальною технікою; уміти узагальнювати результати, застосовувати сучасні методи оцінення технічної ефективності та мистецької цінності, формулювати висновки, обґрунтовувати практичні рекомендації.

У дипломній роботі студенти повинні показати своє розуміння основних законів композиції, процесів функціонування виробів у середовищі життєдіяльності людини, знання норм і методів проектування, вимог виробництва й економіки. За ілюстративними робочими і конструктивними кресленнями визначають графічну майстерність майбутнього дизайнера, виявляють знання стандартів, володіння різними видами графічної техніки, шрифтів, перспективи, вміння компоувати на листах, професійний рівень виконання і художній смак.

Дипломні проекти і роботи різних освітньо-кваліфікаційних рівнів

також відрізняються між собою [45; 99; 100; 111; 115; 145]. Якщо дипломні роботи спеціаліста, особливо магістра, зазвичай мають бути самостійним закінченим науковим дослідженням проблеми в певній галузі, то дипломні роботи бакалавра можуть мати лише самостійні фрагменти досліджень у межах загальної проблеми.

На основі проведеного аналізу наводимо різні тлумачення терміна “дипломна робота” та “дипломний проект” (табл. 1. 1)

Таблиця 1. 1

Тлумачення термінів “дипломна робота”, “дипломний проект”

Назва	Означення, сутність	Джерело
1	2	3
Дипломна робота	Кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконують на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі. Дипломна робота має комплексний характер і пов’язана з використанням набутих студентом знань, умінь і навичок зі спеціальних дисциплін. Зазвичай дипломна робота є поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Нею передбачено систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань.	[181]
Дипломна робота	Спеціальна форма наукової роботи, що передбачає опрацювання наукових, законодавчих, навчальних, архівних джерел, забезпечує їхнє об’єктивне викладення	[179]

1	2	3
	на основі аналізу та засвідчує суб'єктивний ступінь самостійності, має свої кваліфікаційні ознаки. Виконує її студент-випускник для отримання диплома (свідоцтва) про закінчення навчального закладу.	
Дипломний проект	Вид кваліфікаційної роботи випускника певного освітньо-кваліфікаційного рівня. Дипломний проект є завершеною інженерною розробкою об'єкта проектування (пристрою, системи, процесу тощо) і передбачає його синтез у найбільш оптимальному варіанті з детальним розробленням певної функціональної частини (елемента, вузла, підсистеми, технологічної операції тощо) та з урахуванням сучасного рівня розвитку відповідної галузі, досягнень науки і техніки, економічних, екологічних, ергономічних вимог, а також вимог охорони праці та забезпечення життєдіяльності об'єкта проектування	[118]
Дипломна робота	Вид кваліфікаційної роботи випускника певного освітньо-кваліфікаційного рівня метою, головним змістом якої є розв'язання актуальної наукової, науково-технічної, виробничої, науково-методичної або навчально-методичної проблеми (завдання). Вона пов'язана з аналізом (синтезом), теоретичним розробленням актуальних питань, моделюванням (фізичним або математичним), дослідженням процесів	[118]

1	2	3
	<p>об'єктів, систем у певній галузі науки і техніки. Для освітньо-кваліфікаційних рівнів “спеціаліст” і “магістр” дипломна робота має бути закінченим дослідженням певного аспекту наукової (науково-технічної, виробничої, науково-методичної або навчально-методичної) проблеми, а для освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” – мати фрагменти такого дослідження. Єдина назва “дипломний проект” або “дипломна робота” для всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів використовувати з двох причин: по-перше, щоб підкреслити основне призначення таких робіт, пов'язане з тим, що за результатами їхнього захисту отримують диплом відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, а по-друге, – забезпечити уніфікованість форм документів щодо дипломного проектування та державної атестації випускників (титулу пояснювальної записки, завдання на дипломне проектування, відгуку керівника, рецензії, протоколів і звітів дек тощо).</p>	
Дипломна робота	<p>Є важливим видом самостійної роботи студентів. У процесі її написання під керівництвом професорів і доцентів кафедри студенти опановують методи та набувають вміння проводити наукові дослідження. Успішне проведення наукового дослідження та написання курсових і дипломних робіт залежить від багатьох чинників, серед яких найважливішим є чітке</p>	[25]

1	2	3
	<p>уявлення про основні вимоги, що ставляться до них. Ці вимоги стосуються насамперед наукового рівня роботи, її змісту, структури, форми викладу матеріалу, а також оформлення. Дипломною роботою студент завершує свою навчальну та наукову підготовку в університеті. Вона має засвідчити професійну зрілість випускника, виявити його загальнонаукову, загальноекономічну та спеціальну підготовку, вміння застосовувати здобуті в університеті знання для розв'язання конкретних наукових і практичних завдань. Студент дипломною роботою засвідчує рівень освоєння сучасних методів наукового дослідження, уміння коректно використовувати статистичні та математичні методи для аналізу економічних проблем, а також власні вміння робити узагальнення та висновки, працювати з літературою.</p>	
Дипломна робота	<p>Кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, що виконується на завершальному етапі навчання студента у вищому закладі освіти. Це самостійна творча робота, яка носить технологічно-економічний характер, відображає рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника, його здатність до професійної діяльності як фахівця. Здебільшого дипломна робота є поглибленою розробкою теми курсової роботи</p>	[101]

1	2	3
	студента-випускника. Нею передбачено систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань і практичних умінь зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань. Успішний захист дипломної роботи є підставою для присвоєння випускникові державною екзаменаційною комісією кваліфікації відповідно до чинного “переліку кваліфікацій”, розробленого міністерством освіти і науки України, та отримання ним державного документа про вищу освіту.	
Дипломна робота	Завершене самостійне дослідження однієї з актуальних проблем соціології, захистом якої студент факультету соціології та психології завершує своє навчання. Працюючи над дипломною роботою, студент виявляє свою здатність ставити і розв’язувати актуальні, теоретично і практично значущі проблеми соціологічної науки та соціальної практики, вміння використовувати отримані знання під час розроблення наукової проблематики, засвідчує свої потенціальні можливості у проведенні дослідницької роботи і тим самим розкриває рівень і якість своєї професійної підготовки, здобутої за час навчання в університеті.	[44]

За цією таблицею пропонуємо авторське тлумачення термінів:

Дипломна робота – вид кваліфікаційної роботи у формі самостійного навчально-наукового дослідження, яке виконується на

завершальному етапі навчання з метою розв'язання актуальної наукової, науково-технічної, виробничої чи науково-методичної проблеми, має комплексний характер і спрямоване на систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань, умінь і навичок зі спеціальності.

Дипломне проектування – розроблення документації (конструкторської, технологічної, інженерно-економічної) для створення конкретного об'єкта (виробу), в якій зафіксовано послідовність дій для його виконання і бажаний результат.

Дипломний проект – вид кваліфікаційної роботи у формі завершеного самостійного інженерного розроблення об'єкта проектування (пристрою, системи, процесу тощо), що в процесі буде поєднано з розробленням певної функціональної частини (елемента, вузла, підсистеми, технологічної операції тощо), з урахуванням сучасного рівня розвитку відповідної галузі, досягнень науки і техніки та сукупності вимог (економічних, екологічних, ергономічних вимог, охорони праці та забезпечення життєдіяльності об'єкта проектування).

Наприклад, магістерська робота є кваліфікаційним науково-практичним доробком, що містить математично обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, наукові положення, і свідчить про спроможність студента самостійно проводити наукові дослідження в обраній галузі знань. Узагальнені в магістерській роботі результати, отримані автором досліджень, мають відповідати одній із таких вимог: науково обґрунтовані спостереження і висновки, які мають теоретичне і практичне значення, дають можливість аргументовано вирішувати певне конкретне завдання; отримання нових науково обґрунтованих або експериментальних результатів, які є важливими для певної галузі науки [23, с. 202].

Спираючись на положення про організування дипломного проектування та державної атестації студентів [118], дипломні проекти (роботи) можуть бути класифіковані (табл. 1. 2).

Класифікація дипломних робіт (проектів) за різними ознаками

Ознака	Види дипломних робіт	Сутність
1	2	3
За освітньо-кваліфікаційним рівнем	Дипломний проєкт (робота) бакалавра; дипломний проєкт спеціаліста; дипломна робота магістра	Зміст та обсяг дипломного проєкту (роботи) має відповідати вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, часу, виділеному навчальним планом на розроблення дипломного проєкту, методичним рекомендаціям з дипломного проєктування випускної кафедри та завданню на дипломне проєктування. для фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”, одним із напрямів майбутньої діяльності яких є науково-дослідний, науково-педагогічний або управлінський у сферах науки, техніки, економіки, освіти, передбачається виконання лише дипломної роботи. для освітньо-кваліфікаційних рівнів “спеціаліст” і “бакалавр” можуть бути виконані як дипломні проєкти, так і дипломні роботи, причому з інженерних спеціальностей або напрямів підготовки переважно дипломні проєкти, а з гуманітарно-економічних – дипломні роботи.

Продовження табл. 1. 2

1	2	3
За практичною спрямованістю	Академічні (навчальні); реальні	<p>Академічний навчальний дипломний проект дає змогу передбачати розв'язання студентом навчальних завдань, що потребує від нього певних знань і професійних умінь згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця даного освітньо-кваліфікаційного рівня. Реальний дипломний проект – це проект, що відповідає хоча б одній із таких умов: тема проекту (роботи) пов'язана з конкретною науково-дослідною роботою кафедри або виконана на замовлення і в інтересах зовнішніх організацій, підтвердженням чого є наявність відповідно оформленого технічного завдання на дипломне проектування; результати проектування доведені до стану, що дає можливість використовувати їх для впровадження в науку, техніку, технології, сучасне виробництво. Підтвердженням цього є наявність або акта про впровадження результатів, підписаного членами повноважної комісії та завіреного печаткою підприємства, або запиту підприємства</p>

Продовження табл. 1. 2

1	2	3
		на передання матеріалів дипломного проекту; за матеріалами дипломного проектування автором отримані патенти, опубліковано статті, розроблено зразки матеріалів чи виробів, виготовлені діючі макети обладнання тощо.
За змістом і галузевою приналежністю	Конструкторські, технологічні, інженерно-економічні, соціально-економічні	Конструкторськими – передбачено конструювання та розрахунок нових технічних пристроїв і систем або модернізація наявних з метою поліпшення їхніх характеристик; технологічними – розроблення нових виробництв, технологічних процесів, реконструкцію або технічне переоснащення підприємств, впровадження сучасних технологій тощо; інженерно-економічними – розроблення економічно ефективних виробництв, процесів, систем і заходів щодо управління якістю продукції, управління проектами тощо; соціально-економічними – передбачено аналіз соціально-економічних процесів, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на їхнє стабілізування, гармонізацію та шляхи розвитку.

Продовження табл. 1. 2

1	2	3
За характером виконання	Індивідуальні; комплексні	Індивідуальний дипломний проект (робота) є найпоширенішим видом робіт. Його суть полягає в самостійній роботі студента над темою дипломного проектування під керівництвом викладача. Комплексний дипломний проект або комплексну дипломну роботу виконують, коли тема дипломного проектування за обсягом та (або) змістом потребує залучення групи студентів однієї або кількох спеціальностей. Залежно від того, яких спеціальностей студенти залучені до такого проектування, наукові доробки можуть бути кафедральними, міжкафедральними, міжфакультеськими та міжвузівськими. Зважаючи на це, вони мають бути логічно завершені та не дубльовані за змістом частин, які виконуються за індивідуальним завданням кожним студентом, та загальної частини, що зв'язує окремі складові до єдиного проекту (роботи) і визначає його (її) комплексність.

На першому – підготовчому – етапі студентам читають курс лекцій із проектування, мета якого – інтенсифікувати їхню роботу над проектом.

Основними питаннями, що розглядаються у цьому курсі, є: особливості та тенденції сучасного дизайнерського проектування; аналіз прикладів типових та індивідуальних проектів із практики роботи проектних організацій, прикладів зі спеціальної та періодичної літератури, кращих навчальних проектів попередніх років; вивчення і детальний розбір завдання на розроблення дипломного проекту, який розкриває й уточнює завдання, що стоять перед студентами.

Метою підготовчого етапу є вирішення загальних організаційних питань, активізування роботи студентів у цей період над дипломним проектом. Суть організування дипломного проектування полягає у розробленні тематики дипломних проектів, складанні календарного графіка поетапного виконання проекту, підборі керівників і консультантів, проведенні організаційних зборів у групах, видачі завдання на дипломний проект, формуванні і затвердженні складу акредитаційної комісії, складанні програми переддипломної практики.

Підготовчий етап починається з вибору студентом теми та отримання індивідуального завдання від керівника дипломного проекту. Переддипломна практика має особливе значення, оскільки під час її проходження відбувається ознайомлення зі станом проблеми, збирання фактичних матеріалів, проведення необхідних спостережень, експериментів, досліджень тощо, освоєння програми переддипломної практики, що завершується складанням і захистом звіту про її проходження. Обирає тему студент разом з науковим керівником, ураховуючи особисті попередні напрацювання, зацікавленість певною проблемою та можливістю підбору практичного матеріалу роботи фірм, підприємств, організацій галузі. З'ясовуючи об'єкт, предмет і мету дослідження, необхідно зважати на те, що між ними і темою дипломної роботи має бути логічний зв'язок.

Об'єкт дослідження інтегрує різні аспекти явища чи процесу (це

галузь, підприємство тощо), що породжують проблему і потребують вивчення теорії та практики, які є джерелом інформації.

Предметом дослідження можуть бути суттєві зв'язки та відношення, властивості, аспекти, функції, які є визначальними для даного дослідження (ефективність технологічного процесу чи нового обладнання, творчого підходу тощо). Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується, а предметом – те, що в цьому об'єкті має наукове пояснення, тобто адекватне співвідношенню загального і часткового. Тему дослідження визначають за його предметом.

Мету дослідження формулюють на підставі очікуваних кінцевих результатів і шляхів дослідження. Її також пов'язують з об'єктом і предметом дослідження. Для досягнення поставленої мети дослідження студент виконує відповідні завдання у такій послідовності: теоретично обґрунтовує проблему дослідження; всебічно вивчає практику, при потребі проводить експеримент, накопичує, аналізує і систематизує дані, математично опрацьовує, виявляє типовий стан предмета дослідження, недоліки, прорахунки, вивчає передовий досвід; обґрунтовує систему заходів щодо вирішення проблеми, розробляє методичні рекомендації та пропозиції до використання результатів дослідження у практиці відповідних установ і організацій.

Науковий керівник і кафедра несуть особливу відповідальність за стан розроблення проекту, тому вони зобов'язані контролювати хід виконання роботи згідно з календарним графіком. У разі відставання студента від вказаних термінів вживають відповідні заходи (рекомендують літературу, проводять консультації тощо).

Другий етап – це перехід до ескізних креслень, які виконують у заданих масштабах. Саме у цей період студенти можуть проявити свою творчість у виконанні завдання і внести, якщо потрібно, пропозиції щодо деяких змін досліджуваного об'єкта. На цій стадії уточнюють і розробляють креслення фрагментів об'єкта. Згодом проєктований об'єкт

репрезентують загалом, показуючи кілька перспектив, але без деталей. Можна також виконати у невеликому масштабі робочий макет. Характер виконання ескізних креслень включає техніку креслення і рисунка, що їх виконують різними матеріалами (олівець, фломастер, пензлик). Другий етап закінчується переглядом, оціненням і затвердженням ескізів.

Третій етап складається з компоновання креслень. Щоб компоновання було оптимальним, послідовно виконують спочатку габаритні креслення всіх проекцій у заданих масштабах, а потім – ескіз попереднього графічного виконання проекту. Маючи габаритні креслення, можна швидко окреслити можливі варіанти розміщення креслень і вибрати з них найбільш вдалий. Попередній ескіз графічного оформлення проекту може внести деякі корективи до компоновання, і, навпаки, компоновання креслень підкаже найбільш оптимальний характер виконання креслень.

Суть четвертого етапу полягає у детальному розробленні і виконанні олівцем усіх креслень і підготуванні чернетки пояснювальної записки. Він завершується переглядом і попереднім оціненням роботи.

На п'ятому етапі графічно оформлюють креслення, закінчують оформлення пояснювальної записки. Необхідною умовою стану готовності дипломного проекту на цьому етапі є підписи виконавця і керівника проекту на кожному листі, а на одному з них слід вказати назву навчального закладу і рік виконання. Керівник проекту рекомендує роботу до захисту. Пояснювальна записка має бути написана на стандартних листах А4 і переплетена в обкладинку з картону, на якій слід вказати назву навчального закладу, назву проекту, прізвище, ініціали і підпис виконавця, групу, прізвище, ініціали і підпис керівника проекту, рік виконання.

Шостий етап є завершальним. Він включає виставку робіт усієї навчальної групи, захист проекту кожним студентом і його оцінку. Після завершення захистів відбувається аналіз і обговорення проектів, підбиття підсумків роботи [151, с. 42–43].

Для успішного завершення процесу навчання важливе значення має правильний вибір теми для дипломного проектування. Правильним вважається вибір теми у тому сенсі, чи було враховано ступінь включення студента у наукову роботу, а також чи застосовано індивідуальний підхід до вибору теми. Залежно від здібностей і мотивації студенти можуть працювати над темами теоретичного чи прикладного характеру. Якщо студент зацікавлений у науковій творчості, то вже з першого – другого курсів намагається працювати під керівництвом викладачів за тематикою кафедри, брати участь у студентських наукових конференціях. Студенти, які досить швидко долучилися до науково-дослідної роботи, мають можливість репрезентувати свої перші наукові здобутки вже у курсових роботах. У цьому разі вибір теми дипломного проектування як продовження і глибше розроблення теми курсової роботи є логічним.

Теми дипломних проектів розробляє випускна кафедра з урахуванням специфіки спеціальностей і спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка фахівців, вимог галузевих стандартів вищої освіти (освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, засобів діагностики) для відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня; власного досвіду керівництва дипломним проектуванням; наукових досліджень і професійних інтересів професорсько-викладацького складу кафедри, замовлень і рекомендацій виробничих підприємств, науково-дослідних інститутів, галузевих міністерств і відомств тощо. Теми дипломного проектування також можуть бути запропоновані студентами з відповідним обґрунтуванням доцільності їхнього розроблення. Зазвичай вони пов'язані з науково-дослідною роботою студента на кафедрі та його майбутньою професійною діяльністю.

Теми дипломного проектування мають бути актуальними, відповідати сучасному рівню науки, техніки і технологій, спрямовані на вирішення регіональних і національних потреб та проблем розвитку галузі.

Тема має починатися з назви загального об'єкта проектування, а закінчуватися назвою його складової, яку детально розробляють і розраховують у спеціальній частині проекту. Назва теми комплексного дипломного проектування складається з назви загальної частини і (через крапку) з назви конкретної частини, яку відповідно до індивідуального завдання розробляє кожний студент.

Щоб студенти могли обрати тему згідно зі своїми уподобаннями, можливостями, результатами науково-дослідної роботи, практичним досвідом роботи за фахом (для студентів, які поєднують навчання з роботою на підприємствах, в установах, фірмах тощо), пропонують кількість тем, які не менше ніж на 20–50% перевищують кількість дипломників. Формування тематики дипломного проектування завершується за 1,5–2 місяці до початку переддипломної практики.

Щодо основних вимог до тематики у галузі дизайну, то до них можна віднести змістовність, функціональну конкретність, наявність даних для створення емоційно виразного художнього образу, порівняно невеликі розміри. Крім того, тема дипломної роботи має відповідати індивідуальним особливостям і можливостям дипломника. Прикладами тем є такі: “Орнамент та декорування в дизайні”, “Постмодернізм як пріоритетний вид художньо-практичних процесів”, “Садово-паркові меблі: специфіка та художньо-естетичні особливості”, “Композиційні аспекти дизайну меблів у системі підготовки дизайнерів”, “Художні особливості меблів барного і ресторанного характеру”, “Художні особливості облаштування дитячих майданчиків” тощо. У тих випадках, коли випускник скерований після закінчення навчального закладу в проектну організацію деревообробного профілю, було б логічно тему обрати відповідно до профілю цієї організації. Можуть бути рекомендовані й комплексні теми, що розробляються спільно двома – трьома студентами. До таких тем можна віднести “Композиційні аспекти відпочинкового

комплексу”, “Художні особливості облаштування спортивно-оздоровчого комплексу” тощо. Крім того, спільна праця виховує навички колективної роботи, розвиває відчуття творчого товариства. Проте, призначаючи комплексну тему, необхідно з самого початку роботи чітко визначити тему й обсяг роботи для кожного дипломника окремо.

У нашому дослідженні ми керувалися тим, що формування готовності до професійної діяльності та процес дипломного проектування – це два тісно пов’язані процеси: як за змістом, так і за компонентами.

Якщо в основі ключового поняття “готовність до професійної діяльності” закладені вимоги компетентнісного підходу, то процес дипломного проектування як засіб формування такої готовності ґрунтується на засадах інтеграції всіх складових дипломного проектування.

Феномен готовності – показник ефективності досліджуваного змісту і методики підготовки студентів – є найбільш узагальненою характеристикою якості результату підготовки майбутнього фахівця до виконання професійної діяльності.

Готовність доцільно розглядати як інтегративну якість особистості, що характеризується багатоконпонентною і багаторівневою структурою та визначає потенційну підготовленість особистості до виконання професійної діяльності у конкретних умовах [70]. Разом з тим, “підготовка стає засобом формування готовності до діяльності, готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності; діяльність є метою підготовки і водночас виконує функції її регулювання й корегування відповідно до структурних компонентів” [62, с. 64]. Необхідно розрізнити підготовку як результат діяльності та як процес. У першому випадку йдеться про готовність або результат навчання, а в другому – про процес навчання або формування готовності.

Суть і зміст поняття “готовність” досліджує багато вчених.

Проблему готовності людини до діяльності широко досліджено в сучасній психолого-педагогічній літературі (К. Абульханова-Славська [1], Б. Ананьев [4], С. Рубінштейн [135] та ін.). У цих роботах структуру готовності розглянуто як комплекс різних властивостей і якостей особистості, які потрібні людині для здійснення діяльності. Системний аналіз видів і рівнів готовності вперше був проведений К. Платоновим [115]. За ним й іншими дослідженнями Л. Кондрашовою [73] було визначено структурні блоки готовності до діяльності, зокрема мотиваційний, етично-орієнтаційний, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний, оцінний.

Аналізуючи ці праці, поняття “готовність” ми вважаємо цілісним утворенням, динамічним явищем, системою, що складається з безлічі компонентів, цілісною особистістю, що розглядається в індивідуальному, мотиваційному і когнітивно-операційному аспектах [148, с. 19–20]. Відповідно до того, під яким кутом досліджується готовність, провідними є різні методологічні підходи.

Отже, під *готовністю майбутніх дизайнерів до дипломного проектування* ми розуміємо інтегративну якість, що відображає здатність особистості під керівництвом викладача організувати власну науково-дослідницьку діяльність у процесі навчання і включає такі компоненти: творчі можливості, компетентність, оволодіння технологією наукового дослідження та викладу і захисту результатів наукового дослідження.

Ця готовність остаточно формується та проявляється під час переддипломної практики. Дипломник повинен, зокрема, вивчити: проектно-конструкторську документацію, патентні і літературні джерела з метою їхнього використання при виконанні випускної кваліфікаційної роботи дизайнерського спрямування; методи і засоби комп'ютерного дослідження і проектування, необхідні під час розроблення проекту дизайнерського спрямування; вітчизняні і зарубіжні об'єкти дизайну,

розробки, що є аналогами; методи дослідження, проектування і проведення експериментальних робіт; призначення, конструкцію, технологію виготовлення, умови монтажу і технічної експлуатації проєктованих виробів тощо. Окрім цього, під час переддипломної практики студент: аналізує, систематизує й узагальнює науково-технічну інформацію з теми досліджень; виконує експериментальні дослідження об'єктів-аналогів з метою модернізації або створення нового вигляду об'єкта, застосовує нові матеріали або технології.

1. 2. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів в процесі дипломного проєктування як педагогічна проблема

Професійна освіта є одним із найважливіших видів освіти, оскільки її вважають чинником економічної безпеки держави. Країну, яка втратила високий рівень професійної підготовки населення, очікує перебування на задвірках міжнародної економіки. Тому лише підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, що вільно володіє своєю професією, й орієнтованого в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності; задоволення потреб особистості в одержанні відповідної освіти, здатна врятувати вітчизняну економіку.

Безумовно, конкретні спеціальності завжди відрізняються цілями, функціями, компетенціями, якостями, знаннями, вирішальними правилами і критеріями досягнення мети, інформаційним забезпеченням. Істотні відмінності простежуватимуться і в моделях одного і того ж фахівця, віднесених до різних рівнів освіти (технік, бакалавр, інженер). Ці

відмінності спостерігатимуться як у наборі параметрів фахівця, так і в окремих параметрах (наприклад, будуть різними вимоги до теоретичної та практичної підготовки) [28].

Якість підготовки фахівців все частіше розглядається як вимірюваний рівень потреби у випускниках. Завдяки доповнення оцінних засобів такими компонентами, як рейтингове оцінення підсумкової практики, результатів ролевих (ділових) ігор, діяльності й особистості випускника, оцінка якості підготовки випускників набуває конкретних ознак.

Сучасний фахівець – це людина, яка повинна ґрунтовно володіти як загальними, так і спеціальними знаннями та вміннями, орієнтуватися, а то й досконало знати всі особливості стратегії управління персоналом і виробництвом. Як наслідок, студенти-випускники повинні виробити і мати відповідні навички, які дадуть підстави відзначити їхній професіоналізм і правильно оцінити професійні вміння та навички.

Серед кола найбільш важливих навичок, якими повинен би володіти фахівець, доцільно виділити: збирання, оброблення, аналіз усного чи писемного викладу-аналізу інформації; розуміння, опису та формування пропозицій для ефективної роботи організації (підприємства, установи) як складової динамічних процесів суспільного розвитку; вирізняти та оцінювати реальний стан підприємства чи індустрії, аналізувати можливу динаміку зростання підприємства та послуг, які воно надає із дальшим прогнозуванням результатів діяльності; використовувати системні методи дослідження явищ і процесів, які відбуваються на виробництві, чи надавати послуги, які сприятимуть прийняттю актуальних управлінських рішень; обґрунтовувати доцільність розроблених і запропонованих заходів для вирішення проблемних питань, які можуть виникнути у процесі роботи організації (підприємства, установи); обґрунтовано доводити доцільність використання тих чи інших досягнень науки і техніки тощо.

Реалізація навичок і завдань, які необхідно засвоїти студентам-

випускникам у процесі виконання навчального плану, навчальної програми з відповідного напрямку підготовки, зумовлює потребу та необхідність підсумкової перевірки знань і вмінь саме через посередництво випускної роботи [179, с. 32].

У сучасних умовах розвитку суспільства, економіки і визначеної галузі на завершальній стадії професійної підготовки у навчальному закладі для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавр, спеціаліст, магістр) важливим засобом активації навчального процесу є випускна робота (проект). Вона має бути зорієнтована на вирішення актуальних проблем галузі та процесів управління в ній, а її захист визначає готовність студента до майбутньої професійної діяльності.

Завданням професійної освіти є підготовка таких фахівців, які б відповідали сучасним вимогам ринку щодо конкретного виду діяльності, враховуючи жорсткі умови конкуренції. У такій ситуації перспектива може бути лише у творчої особистості, що є не лише професіоналом, але й представником національної гуманітарно-технічної еліти [150]. Мета сучасної професійної освіти “має трикомпонентний характер: у професійній області – професійна компетентність, у суспільному житті – успішна соціалізація особистості, в особистісній сфері – усвідомлення власної самоцінності, прояв рефлексії й активності в цілепокладанні й у діяльності загалом, самоідентифікація” [47, с. 30].

Питанням організування та управління якістю підготовки студентів властиві такі недоліки, як відсутність чіткого визначення вимог до фахівця, нераціональне використання робочого часу учасників педагогічного процесу, недостатня ефективність управління навчальним процесом, якістю знань студентів, використання їхніх індивідуальних здібностей і активності, низький рівень контролюючої системи тощо. Студенти повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й мати стосовно них власну позицію, бути спроможними застосовувати

вивчене на практиці, творчо переосмислювати, співвідносити здобуті результати з перспективами своєї майбутньої діяльності [120]. Цю позицію студенти мають можливість виявити у дипломному проектуванні, оскільки саме у ньому, ґрунтуючись на його змісті, обсязі та рівні професійного розроблення, можна скласти уявлення про рівень фахової підготовки випускника, наскільки він відповідає кваліфікаційним вимогам нормативних актів вищої професійної освіти [122].

Наприклад, під поняттям “компетентність студента у науково-дослідницькій діяльності” розуміють спеціальні та загальнонаукові знання, які слугують методологічною основою до організування та проведення дослідження (для кожного напрямку педагогічних досліджень вони різні), загальнонаукові, дослідницькі вміння, а саме: організовувати власну розумову діяльність; здійснювати літературний пошук, бібліографічний огляд наукових джерел; обґрунтовувати актуальність теми дослідження; чітко визначати мету і завдання дослідження; оперувати понятійним апаратом; володіти науковими методами пізнання; визначати об’єкт, предмет дослідження; формулювати гіпотезу, доводити або спростовувати її достовірність; обґрунтовувати наукову новизну і практичну значущість дослідження; оформляти результати дослідження у числових і графічних формах; захищати результати свого дослідження у відповідній формі [23].

Сучасний освітній простір спрямований на формування особистості, підготовленої до ефективної професійної діяльності в умовах зростаючої інтелектуалізації виробництва, переходу до економіки, заснованої на високих технологіях. Освіта має перетворитися на стратегічний чинник розвитку країни, оскільки в змозі забезпечити промисловий ривок до освоєння нових технологій, до нової культури виробництва [59]. Стосується це і сучасної дизайн-освіти, оновлення змісту якої має відбуватися таким чином, щоб зберегти художні традиції минулого і здобутки декоративно-прикладного й образотворчого мистецтва, одночас-

но сприяючи естетичному і культурному розвитку особистості, її гуманістичній сутності. Сьогодні на ринку почали з'являтися вироби, з ознаками індивідуальної творчості, які не лише задовольняють смаки різних категорій споживачів, але й деякою мірою їх формують. Зважаючи на це, можна зробити висновок про важливість і актуальність сучасної освіти дизайнерів [9; 11; 20; 24; 50; 89; 102; 136; 139; 191; 192; 194; 196; 197].

Проблеми дизайну мають особливо важливе теоретичне та практичне значення для становлення цивілізованого суспільства в Україні, яке здійснює перехід до ринкової економіки, громадянського суспільства [134].

Дизайн як складна система, утворена у постіндустріальному суспільстві, є “діалектичною єдністю соціального, виробничо-економічного, організаційно-адміністративного, інформаційного, особистісного та інших елементів, які суттєво впливають на формування та задоволення потреб людини і на соціально-політичну ситуацію в суспільстві” [134, с. 3].

У колишньому Союзі кількість випускників-дизайнерів вищої та середньої ланок освіти залежала від запитів промисловості. Ці запити були підставою для складання кваліфікаційної характеристики, і відповідно – плануючої навчальної документації. Проте уніфікування дизайнерської освіти нівелює творче начало в роботах студентів і не гарантує появи ознак індивідуальної творчості у майбутній професійній діяльності.

Принципові зміни в економіці, зумовлені зростаючою роллю знань, революцією в інформаційно-комунікаційних технологіях, становленням глобального ринку праці, а також політичними змінами, диктують нові вимоги до фахівців [143]. Зокрема, сучасний фахівець повинен “уміти трансформувати знання, що надходять, в інноваційні технології; знати, як дістатися до глобальних джерел знань, володіти сучасними інформаційними технологіями; мати мотивацію до навчання впродовж всього життя; володіти навиками самостійного отримання знань і підвищення

кваліфікації, а також методами проведення наукових досліджень, володіти комунікативними здібностями, уміти працювати в команді, адаптуватися до змін, сприяти соціальній згуртованості; розділяти цінності, необхідні для життя в умовах демократичного суспільства; володіти необхідними цивільними і соціальними компетенціями” [28, с. 11]. Усі ці вимоги зосереджені у кваліфікаційній характеристиці фахівця за спеціальністю “Дизайн”. Вона репрезентує комплексність творчих умінь, необхідних для продуктивної творчої діяльності випускника у майбутній професійній діяльності; стосується основних груп не тільки мистецьких, але інженерних й економічних умінь. Актуальність цих умінь перевіряється майбутньою професійною діяльністю, тому випускникам за цією спеціальністю необхідно розвивати у себе уміння прогнозувати зміни у розвитку дизайну і узгоджувати з ними свою діяльність. Проте таке уміння не є вродженим чи може бути розвиненим самотійно, цього необхідно навчати у навчальному закладі на основі наукового підходу.

Підготовка дизайнерів в НЛТУ України здійснюється за освітнім напрямом 0202 “Мистецтво”. Як зазначає у своїй роботі В. Прусак [126], основу навчальних планів НЛТУ України визначає установка на підготовку спеціалістів “широкого профілю”, але увагу зосереджено на промисловому дизайні, мистецькі вирішення якого спираються на традиції Харківської державної академії дизайну і мистецтв та Львівської академії мистецтв. До цих традицій відносять ґрунтовність підготовки художника-прикладника певної спеціалізації одночасно з якісною техніко-технологічною підготовкою. Це знаходить своє відображення у моделі підготовки і в співвідношеннях дисциплін, що вивчаються. Основну ж увагу звертають на загальнохудожні і професійно орієнтовані дисципліни. При підготовці дизайнерів меблевого виробництва, на відміну від підготовки за іншими спеціалізаціями, додатково вводять нові дисципліни, а саме: “Конструювання меблів”, “Макетування та моделювання”, “Основи

ергономіки”, “Нові технології у формоутворенні”, “Графічний дизайн”, “Проектування кольорових гармоній” тощо. Вивчення цих дисциплін дає змогу технічно і технологічно правильно розробляти об’єкти на відповідному мистецькому рівні та дотримуватися при цьому ергономічних вимог [31 ; 137].

Складність підготовки дизайнерів можна пояснити тим, що вони мають поєднувати у своєму навчанні компетентності трьох груп – мистецькі, конструкторські та технологічні – й уміло їх застосовувати. При поетапному проектуванні виробу змінюється домінування тих чи інших компетентностей, проте саме завдяки мистецькій підготовці майбутнього дизайнера набуває конкретних проявів його творчий задум. Втілення творчого задуму в конкретний виріб залежить від узгодженості конструкторських рішень із технологічним виконанням в умовах конкретного виробництва. Щоб процес узгодження перебігав ефективно, дизайнеру потрібні знання з технічних дисциплін.

На цій основі В. Прусак [128] виділяє такі вимоги до формування цілісної системи базової професійної підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах: виділення у змісті професійної підготовки базового компонента як основи дизайнерської освіти для дальшої спеціалізації; реалізація принципу проблемності у структуруванні змісту професійної підготовки майбутніх дизайнерів; структурування змісту професійно зорієнтованих, фундаментальних і гуманітарних дисциплін на основі інтегративного підходу до навчання; врахування реальних взаємозв’язків між виробництвом і мистецтвом у структуруванні змісту базової професійної підготовки майбутніх дизайнерів; поєднання системного, гуманістичного, синергетичного, проблемного та діяльнісного підходів до навчання з домінуванням інтегративного підходу; обґрунтування та розроблення комп’ютерної підтримки інтегративного змісту базової професійної підготовки майбутніх дизайнерів у

навчальному процесі; створення фундаментальних інтегративних курсів на основі змісту базового компонента загальнохудожніх і загальнотехнічних дисциплін для підготовки майбутніх дизайнерів.

На думку О. Трошкіна, педагогічне забезпечення розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності є однобічним, недиференційованим і не враховує інтегративні та функціональні характеристики феномену “ініціативність”. Він вважає, що сучасні дизайнери мають бути готовими до різних видів праці, в основі яких лежать творчі рішення, графічна діяльність, проблеми як технічної, так і побутової естетики [153].

Вищий навчальний заклад, який готує фахівців для суспільства, відповідає за якість свого кінцевого продукту. Якість ця визначається відповідністю освітньо-кваліфікаційній характеристиці державного стандарту. Будь-які зміни в освіті мають знайти своє відображення у стандарті, навчальній документації [123], а також у знаннях, уміннях і навичках випускників [3].

Для забезпечення нового рівня якості професійної підготовки майбутніх спеціалістів, які можуть гнучко перебудовувати напрям і зміст своєї виробничої діяльності у зв'язку зі зміною вимог ринку праці, необхідно застосовувати нетрадиційні підходи до навчання та виховання молоді. Доцільним вбачається “необхідність багатопланового вдосконалення процесу професійної підготовки студентів на основі системного впровадження сучасних інноваційних методів навчання, що забезпечить майбутнім фахівцям високий рівень загальної культури, професійну компетентність у конкурентному соціальному середовищі, здатність творчо й ефективно діяти в нестандартних виробничих ситуаціях” [85, с. 375].

Дидактичні засади побудови змісту дизайн-освіти педагоги прагнуть осмислювати й утверджувати, посилаючись на фундаментальні

філософські та світоглядні ідеї, і це надає їхньому творчому доробку універсальної цінності [22; 39; 51; 76; 121; 190; 193; 195; 198; 199; 200; 201]. Становлення студента як дизайнера відбувається разом із формуванням у нього інтегральної системи знань із дисциплін різних блоків: гуманітарних, фундаментальних і професійно зорієнтованих [91]. Проте провідну роль відіграють мистецькі дисципліни. Виконання дипломного проекту є завершальним етапом усього процесу навчання і підготовки фахівців. У цій комплексній роботі мають знайти своє практичне втілення ті знання і навички, які студенти отримали на теоретичних і практичних заняттях з усіх профілюючих і теоретичних дисциплін, а також під час проходження практики на виробництві та у проектних організаціях. У дипломній роботі студентові потрібно виявити своє розуміння основних законів композиції, засвідчити розібратися у складних функціональних процесах при проектуванні різних інтер'єрів, показати знання норм проектування, конструкцій тощо. У дипломному проекті студенти відображають набуті навички графічної майстерності: володіння різними видами графічної техніки, шрифтів, розуміння закономірностей компоновання креслень на листах і високого художнього смаку. У пояснювальній записці студент доводить, як він уміє аналізувати й аргументовано обґрунтовувати свої рішення, чітко і ясно викладати свої думки, відповідати на конкретні запитання [125, с. 107–108].

В останні роки помітно зростає зацікавленість молоді в здобуванні професійної освіти і вищої наукової кваліфікації. Така тенденція в умовах модернізації освіти має бути “підтримана посиленням уваги до наукової роботи ВНЗ, розвитком і поглибленням на цій основі дослідницької діяльності студентів. Але для цього вищій школі необхідно створити відповідні організаційні умови, фінансову і матеріальну базу, ефективну систему морального і матеріального стимулювання всіх студентів, що беруть участь у науково-дослідній роботі” [89, с. 123]. Реалізація завдання

розвитку науково-дослідної діяльності можлива лише при створенні державно-суспільної системи підтримки, що спирається на закріплені за ВНЗ академічні свободи й автономність у своїй діяльності. Необхідне врахування специфіки наукової творчості й адаптація його форм і методів до реальних умов ринкових відносин.

Науковий пошук характеризується різним ступенем та рівнями щодо глибини і складності. Його здійснюють різні люди, які мають різну кваліфікацію, підготовку та дослідницькі можливості, елементи наукового пошуку використовують уже під час навчального процесу в загально-освітніх школах. Планка вимог до наукового пошуку зростає у вищому навчальному закладі. Види навчально-дослідної роботи студента: реферат, курсова робота (реферативна, дослідницька), дипломна робота (синоніми – дипломний проект, дипломний твір), магістерська робота [179].

Рівень якості дипломного проектування значно залежить від рівня його навчально-методичного забезпечення [110]. Питання щодо структури, оформлення та захисту дипломного проекту будуть розглянуті у додатку М, Н, П.

Розвиток наукової творчості у навчальному закладі є необхідним, оскільки якісна підготовка фахівців потребує постійного оновлення змісту професійного освіти відповідно до поступу науково-технічного прогресу і його впливу на виробництво. З огляду на це, актуальним завданням вищої школи є поглиблення теоретичних знань студентів, залучення до наукової роботи і розвиток навичок творчої праці. Виконання цього завдання потребує спільних зусиль педагогів вищої школи і психологів, зокрема у визначенні психолого-педагогічних умов навчально-виховного процесу, в якому важливу роль відводять творчій самостійній роботі студентів і пошуковим методам навчання.

Реалізована в комплексі науково-дослідницька діяльність студентів забезпечує вирішення таких основних завдань: “формування наукового

світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань; прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення найздібніших студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики; необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань; розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця; створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах вищого навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів” [181, с. 25].

Нині наукові пошуки “сприяють розширенню світогляду та формуванню навичок науково-дослідної діяльності студентів. Участь студентів у фестивалях, конкурсах та олімпіадах різних рівнів розвивала творчі та виконавські можливості, сприяла вступу України у світовий освітній простір” [79, с. 135]. З відкриттям у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації магістратури з'явилася можливість значно розширити коло проблем науково-дослідної діяльності. Збільшилася кількість і підвищилася якість дипломних і магістерських робіт. На конференціях звучало все більше виступів студентів, які паралельно з навчанням в університеті за сумісництвом працювали, мали певний досвід роботи, своє бачення проблем, дальшого розвитку дизайну.

Отже, науково-дослідна діяльність студентів вищих навчальних закладів є одним з головних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю. Поняття “науково-дослідницька діяльність студентів” включає в себе два взаємопов'язані елементи: навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організуванню та методиці

наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів. Для науково-дослідної роботи вищих навчальних закладів характерні єдність цілей і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи студентів, що реалізуються в навчальному процесі та у позанавчальний час. Це забезпечує їхню участь у науковій діяльності протягом усього періоду навчання, тісно пов'язану як із науково-дослідною діяльністю, що проводиться науковими підрозділами, так і з громадською діяльністю [181].

Організування науково-дослідної роботи студентів як педагогічну проблему розглядали у різних аспектах: від етапу зародження, визначення її ролі й функцій у навчальному процесі, вимог до наукової діяльності студентів, форм і засобів стимулювання їхньої наукової творчості до періоду формування дослідницьких умінь майбутнього фахівця; органічного поєднання теорії та практики; уведення нових курсів, спрямованих на підвищення якості дипломного проектування; вивчення й аналізу досвіду. Обов'язковою є інтеграція змісту підготовки студентів до проведення наукових досліджень зі змістом загальної підготовки і видів практик, оскільки в них закладені основи для формування професійної готовності.

Основні компоненти змісту науково-дослідної діяльності в області комплексних проблем розроблено блоками [59, с. 27]:

- змістовний блок (включає систему загальноосвітніх і спеціальних (професійних) знань, світоглядні, методологічні, професійно значущі знання і поняття);
- діяльнісний блок (включає первинні уміння і навички планування дослідницької діяльності; постановки експерименту, отримання експериментальних даних, проведення системного аналізу і статистичного оброблення отриманих результатів; правильного і короткого викладу змісту і результатів дослідницької роботи, що

проводиться, як у письмовому, так і в усному повідомленні-довіді; самоконтролю і регулювання дослідницької роботи);

- мотиваційно-вольовий блок (мотиваційна спрямованість, що виявляється в підвищеному інтересі до вивчення поставлених проблем, активному пошуку шляхів їхнього вирішення, а особливе місце займає вольовий аспект, від якого багато в чому залежить продуктивність дослідницької діяльності; наполегливість, терпіння, витримка, уміння доводити справу до кінця, незважаючи на труднощі, а також мужність, сміливість – необхідні якості для вирішення наукових проблем);
- інформаційний блок (нові інформаційні технології дають змогу виконувати ефективну дослідницьку діяльність, учнів, рівень їхнього застосування може бути різний: дослідницькі та проектно-дослідницькі роботи, в яких комп'ютерна техніка і периферійне устаткування використовують як допоміжні засоби; дослідницькі та проектно-дослідницькі роботи, в яких комп'ютерна техніка є апаратним засобом виконання);
- світоглядний блок (формування поглядів, принципів, ідеалів, уявлень, що починають виконувати свою світоглядну функцію, насамперед, у процесі виховання ціннісного ставлення до природи, науки, миру техніки, у контексті прикладних досліджень, пов'язаних з осмисленням соціально-політичних, економічних, екологічних та інших сторін суспільного розвитку).

Як зазначає С. Літвінчук [85], сьогоденні умови роботи вищих навчальних закладів України потребують вдосконалення такої структури навчального процесу, яка б забезпечувала розвиток професійного пошукового мислення молодих людей, формувала б внутрішні стимули до навчання, творчу особистість. Дослідження розвитку творчих здібностей студентів низки факультетів технічних університетів засвідчило наявність у них низького рівня креативності. Більшість студентів не здатна

охарактеризувати ступінь такого феномену, як творчість особистості та розкрити її структурні компоненти. При виборі наукових проблем лише 14–17% молоді зупиняється на тих, які потребують творчого підходу, з них менше чверті справляються із запропонованими завданнями.

Не менш складною залишається проблема “організування процесу творчого розвитку студентів. Так, науково-дослідні центри нового типу (наукові парки, ділові інкубатори), що виникли внаслідок інтеграції науки, освіти і виробництва і своїми основними напрямками діяльності вбачають розроблення нових ідей, технологій, підготовку кваліфікаційних кадрів, в Україні лише починають свій розвиток” [87, с. 384]. На підставі нових вимог до проектування освітніх систем, і до якості професійного навчання в умовах інформаційно-технологічної революції, розвиток сучасної вищої освіти, на думку Е. Лузік, має моделюватися на загальній психолого-педагогічній основі формування творчого потенціалу особистості, що виділяє чотири основні її напрями: перший вивчає процес творчості як особливий вид мислення, спрямований на розв’язання проблемних завдань, розв’язання яких не доступне логічному аналізу; другий – присвячений особистості творчих людей; третій – спрямований на діагностику творчих здібностей, а четвертий – займається проблемами тренінгів творчості.

Саме тому “професійно-творчу підготовку фахівця розглядають як цілісний процес його особистісного і професійного становлення, який забезпечує умови для самореалізації в навчально-пізнавальній і виховній діяльності та дальший розвиток особистісних і професійних якостей, які сприяють успіху в творчій професійній діяльності, причому рівень розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця позначається не тільки на його професійній діяльності, а й самому процесі його життя, самореалізації як засобу самоутвердження через самовираження і саморозвиток” [87, с. 382].

Необхідними індивідуально-творчими якостями майбутнього дослідника є: креативність мислення (здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи вираження проблемних завдань); інтуїція (пряме бачення суті речей, знаходження правильного вирішення проблеми без усвідомлення шляхів і способів досягнення); творча уява (самостійне створення нових образів, які реалізуються в оригінальних і цінних результатах діяльності); дивергентність мислення; альтернативність (здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання завдання та змінювати їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах); оригінальність мислення (своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності, можливості створювати думки, що відрізняються від загальноприйнятих поглядів); асоціативність мислення (здатність використовувати асоціації, у т.ч. аналогії, а також віддаленість асоціацій); інтелектуальна активність (інтегральний пізнавально-мотиваційний показник рівня розвитку творчої особистості, що ґрунтується на інтелектуальній ініціативі); інтелектуальна ініціатива (продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації, що не зумовлена ні практичними потребами, ні негативним оціненням роботи) [23].

З точки зору філософської науки, творчість є атрибутом людської діяльності, її необхідною суттєвою якістю. Вона визначила виникнення людини і людського суспільства, є підставою дальшого прогресу матеріального та духовного виробництва. Творчість – вища форма активності та самостійності в діяльності людини та суспільства. Творчість містить у собі елемент нового, передбачає оригінальну і високо-продуктивну діяльність, здатність до вирішення проблемних ситуацій, продуктивну уяву, поєднану з критичним ставленням до досягнутих результатів. Діапазон творчості охоплює дії від нестандартного рішення простого завдання до реалізації унікальних потенцій індивіда у професійній діяльності. В останніх дослідженнях, присвячених творчості,

переважає інтерес до центральної ланки творчої діяльності, тобто до закономірностей і механізмів, що зумовлюють виникнення певного психічного продукту. Проаналізувавши літературу з цього питання, можна зробити висновок, що поняття “творчість” трактують залежно від теоретичної позиції того чи іншого дослідника, водночас слід визначити загальну для всіх визначень ознаку. Майже в усіх випадках творчість визначена як новизна реагування на певну ситуацію. Творчий потенціал може бути визначений як сукупність здібностей та інших рис, що сприяють творчому мисленню. Отже, складний процес формування особистості, здатної до творчості, можна уявити у вигляді такої схеми: задатки – діяльність – здібності – творча діяльність – творча особистість [33]. У цьому аспекті цікавою є думка про формування професійної творчості як поєднання її проявів, зокрема професійних якостей і творчого потенціалу. Маючи ці якості, фахівець здатний вдосконалювати виробництво адекватно до розвитку науки, техніки і технології, виявляючи для цього свою творчість [84, с. 37]. Вирішення проблеми розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі, зокрема творча підготовка майбутнього фахівця, має забезпечувати розвиток якостей, у яких проявлятиметься ставлення суб’єкта до світу і до самого себе, його спосіб самоутвердження, вищий ступінь активності, тобто основою професійно-творчої підготовки має стати навчально-пізнавальна діяльність студента, спрямована на розв’язання діалектичної суперечності між “старим і новим”, оскільки лише в цьому разі долаються межі наявної діяльності, змінюються пороги розпредмечування. Керуючись тим, “що творчість можлива тільки у взаємозв’язку продуктивного і репродуктивного, включаючи не тільки безпосередньо результативні дії, але й мотиви, відношення, погляди, переживання, самосвідомість, то, на наш погляд, саме мотиви стають стимулом дій механізму творчості. Разом з тим ми підкреслюємо, що результати творчої

діяльності студента можуть бути не завжди соціально значущими і новими у прямому розумінні цих слів: новизна тут полягає у самостійному підході до створення вже відомого, в індивідуальному відкритті” [87, с. 383].

В умовах нових економічних і суспільних відносин, розвитку ринку праці наповнилося новим змістом соціальне замовлення вищій школі на фахівця-дизайнера як творчу особистість, стрижневою якістю якої є ініціативність. Встановлено, що викладачі основ композиції вищої школи, усвідомлюючи необхідність формування у студентів відповідної готовності, не забезпечують її на належному рівні: немає особистісно зорієнтованої спрямованості цілей і змісту відповідних навчальних програм і методик їхньої реалізації. Ініціативність є складною багатофункціональною якістю особистості, яка служить інтегративною основою взаємозв'язку низки інших якостей особистості: цілеспрямованості, активності, самостійності, самодисциплінованості тощо, розвиток яких відбувається через реалізацію ініціативних дій [152].

Оскільки в кожний дипломний проект закладено і пізнавальну функцію, то студенти ознайомлюються з прийомами просторового організування об'єкта, конструктивними рішеннями, заснованими на використанні властивостей матеріалів; усвідомлюють органічні зв'язки просторового організування об'єкта з функціональними вимогами на конкретному прикладі; ознайомлюються з принципами композиції та формоутворення виробів на основі різних складних функціональних вимог тощо. При роботі над проектами особливу увагу приділяють технічній грамоті виконання креслень, їхньому компоунуванню, естетичним якостям графічного виконання [46; 185].

Наприклад, теми магістерських наукових досліджень мають відповідати напряму професійного спрямування згідно зі спеціалізацією. Теми магістерських робіт розробляються професорсько-викладацьким складом. З метою уникнення плагіату теми робіт поновлюються щороку.

Магістрант обирає тему згідно зі своєю спеціальністю, про це він зазначає в заяві на ім'я завідувача профільної кафедри [144]. Теми, які пропонує кафедра, переважно не збігаються з темами, які є у навчальній літературі. Такий підхід зорієнтований на стимулювання самостійного творчого наукового дослідження. До остаточного закріплення студентів за конкретними темами кафедра допускає зустрічні пропозиції студентів щодо внесення до тематики додаткових тем [25].

Продуктом науково-дослідної роботи студентів можуть бути проекти двох типів: розрахунково-конструкторські й експериментально-дослідні. Розроблення кожного з цих типів проектів має свої особливості. Наприклад, якщо у проектах першого типу увагу звертають на розрахунки проєктованих вузлів і деталей, а експериментальний матеріал є допоміжним, то у проектах другого типу спочатку обґрунтовують вибір методики досліджень і вимірювань, спрямованих на пошук оптимального вирішення проблеми. Оцінюючи важливість обох типів проектів для майбутньої професійної діяльності, можна дійти висновку, що ціннішими з точки зору розвитку творчого підходу до розв'язання проблем професійного характеру є експериментально-дослідні проекти.

Сьогодні споживач через ринок диктує свої вимоги виробництву, що їх можуть задовольнити фахівці, використовуючи інформацію технічного, конструктивного, технологічного, економічного характеру, яка дає їм змогу уже на практиці застосовувати оригінальні, нестандартні творчі рішення.

Водночас ми виявили, що у практиці різних вищих навчальних закладів дипломне проєктування недостатньо зорієнтоване на систему формування готовності до професійної діяльності.

Основними причинами такого стану вважаємо: брак єдиної концепції дипломного проєктування студентів у вищих навчальних закладах; недостатню спрямованість змісту, методів і форм на творчий характер

дипломного проектування; недостатню увагу до узагальнюючого та підсумкового етапів професійної підготовки; суттєвий вплив на результативність дипломного проектування суб'єктивних чинників (особистість керівника, студента, умови конкретного ВНЗ тощо); незначний обсяг часу, відведеного на опанування теорії та методики організування науково-педагогічних досліджень; неузгодженість між структурними компонентами системи науково-дослідної підготовки студентів і відсутність ефективних засобів стимулювання їхньої наукової діяльності.

Наше місце у розв'язанні цих проблем вбачаємо у виділенні провідних компонентів готовності дизайнера до професійної діяльності та виявленні відповідних складових у процесі дипломного проектування, а тоді моделюванні та розробленні шляхів максимальної взаємодії та впливу кожної зі складових дипломного проектування на сформованість відповідного компонента готовності до професійної діяльності.

1.3. Стан практики формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування

Під час констатувального експерименту ми вивчали дію окреслених чинників у незміненому стані на досліджуваний показник, встановлювали зв'язки між ними і їх вимірювали. Завершувався аналіз одержаних даних поясненням зв'язку між ознаками. У ході констатувального експерименту визначали:

– особистісну значущість виконання дипломної роботи для студентів (ставлення до майбутньої професійної діяльності, ставлення до вибору теми дипломної роботи та її актуальності, професійна спрямованість, наявність професійних інтересів та цінностей, ставлення до труднощів професійного характеру), показниками якої є професійний інтерес та

особистісний смисл виконання дипломної роботи (ці показники можна розглядати як інтегральні, оскільки вони характеризують стан досліджуваного об'єкта);

- наявність умінь студентів, базових для їхньої дизайнерської діяльності (не всіх, а лише гностичних, інтегративних і комунікативних, які можна визначити за результатами опитувань та спостережень);

- стан розуміння проблеми зміни системи підготовки до дипломного проектування з професії “дизайнер” і рівень її вирішення викладачами;

- оцінювання значущості вивчення дисциплін студентами (рівень оцінювання дисциплін на початок і кінець року);

- особистісні показники підготовленості студентів: метакогнітивної поінформованості, відкритості пізнавальної позиції і рівня рефлексивної діяльності.

Учасниками констатувального експерименту стали студенти, що навчаються за професією 0202 “Мистецтво” спеціальності – 7.020210 “Дизайн”, викладачі, випускники, роботодавці. В експериментальному дослідженні взяли участь 725 студентів, 54 керівники практики і дипломного проектування, 37 роботодавців, 39 випускників.

З метою виявлення відповідності стану об'єктів потребам практики ми підбирали такі емпіричні та теоретичні методи проведення експерименту: спостереження, опитування, анкетування, тестування, вивчення навчально-методичного забезпечення, педагогічного досвіду, порівняння, аналіз і вимірювання. Ці групи методів зазвичай лише констатують хід процесу підготовки студентів до дипломного проектування та якість цієї підготовки вже у професійній діяльності.

Відповідно до методів проведення експерименту ми підбирали також засоби для виявлення стану проблеми. Для опитування, анкетування, тестування розробили основні і допоміжні запитання відкритого і закритого типів, спрямовані на одержання відповідей на основні завдання

констатувального експерименту. Для кожного окремого випадку розробляли анкети.

Важливим етапом дослідницької роботи є аналіз змісту педагогічної документації щодо підготовки дизайнерів, яка складалася з великої кількості документів. Тому всі відібрані документи поділили на три групи: 1 – офіційні документи, навчальні плани, науково-методичне і навчально-методичне забезпечення з професії і дипломного проектування (навчальні програми, підручники, посібники, методичні вказівки, програми переддипломної і дипломної практики); 2 – плани науково-методичної роботи кафедри; плани науково-методичної роботи викладачів тих дисциплін, знання і вміння з яких, реалізуються у дипломному проєкті; річні звіти кафедри (факультету) про здачу дипломних робіт (для ретроспективного аналізу); плани викладачів-керівників практики; 3 – творчі роботи студентів; контрольні роботи; зафіксовані думки викладачів, роботодавців, випускників стосовно стану підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

З метою виявлення низки недоліків підготовки дизайнерів відповідно до потреб ринку було проаналізовано: професійну діяльність випускників за індивідуальними розмовами з ними, а також з керівниками підприємств (директори, працівники маркетингової служби, начальники відділу кадрів); стан ринку дизайнерських послуг; журнали відповідного профілю (“Деревообробна промисловість”, “Дизайн меблів” тощо).

Якщо результати констатувального експерименту давали можливість зробити висновок щодо правильності гіпотези дослідження, то на наступному етапі дослідно-експериментальної роботи, змінюючи умови, встановлювали і підтверджували достовірність виявлених закономірностей.

Для перевірки результатів експерименту ефективності моделі формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності та

нової методики її реалізації визначали: по-перше рівень успішності студентів (за обсягом знань і сформованістю умінь і навичок, системністю, стійкістю й узагальненістю знань на початку і в кінці експерименту); по-друге, рівень професійної спрямованості змісту дипломного проектування; по-третє, рівень професійної компетентності; по-четверте, рівень творчого потенціалу на початку і в кінці експерименту (за показниками: кількість висунутих ідей, кількість різних принципів вирішення проблеми і гнучкість мислення); по-п'яте, рівень графічної грамотності на початку і наприкінці експерименту.

Для визначення знань і вмінь нами обиралась критеріальна шкала, що має три рівні. Контрольні роботи складали таким чином, щоб у десяти завданнях були відображені репродуктивний, конструктивний та творчий рівні. Оцінювання проводили за стобальною шкалою

Щоб аналізувати студентські творчі роботи, кожен вибраний параметр (ступінь творчості роботи, оригінальність, працемісткість, якість оформлення, корисність роботи, новизна) оцінювали за 12-бальною шкалою.

Досліджуючи рефлексивне самооцінювання, звертали увагу на кількість посилянь студента на свої особистісні якості й евристичні види діяльності, а для досвіду – ступінь використання дедуктивного чи індуктивного підходів до пошукової роботи (високий, середній та низький рівні). Одночасно спостерігали за змінами, що відбувалися з студентами під час навчальної і практичної діяльності, дипломного проектування.

Аналіз статей, творчих робіт дав можливість С. Вітвицькій [23] виділити декілька рівнів науковості та творчості студентів: реферативного рівня (стислий письмовий виклад основних положень теорії, наукових праць з проблеми дослідження) (для I–II рівнів готовності); аналітико-реферативний (стислий виклад на основі аналізу, творчого оброблення літературних джерел, аналізу фактів і теоретичного обґрунтування,

систематизації, класифікації, узагальнення і на цій основі висловлювання критичних зауважень по суті опублікованого факту) (для III–IV рівнів готовності). Кожний студент – неповторна особистість і розкритися може лише в діяльності. Якою б не була праця (нецікава, одноманітна, однопланова, різнопланова), потрібно шукати в ній творче застосування наявних у студентів здібностей. Лише на базі творчості студент може відчувати емоційне піднесення і духовне зростання.

У ході констатувального експерименту нами визначалися найважливіші чинники, під впливом яких формується дизайнер як фахівець. З цією метою проводили інтерв'ювання респондентів (студентів, випускників і роботодавців). Базою для вдосконалення змісту підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності є освітньо-кваліфікаційна характеристика.

Нами проаналізовані зміни кваліфікаційних вимог до дизайнерської діяльності протягом останніх 15 років. Такий відрізок часу вибрано для того, щоб виявити тенденції у зміні вимог при переході до ринкової економіки і в умовах розвиненого ринку. Як було виявлено під час аналізу, у цих характеристиках вимоги до знань, умінь і навичок фахівця трансформуються у бік підвищення графічної і комп'ютерної грамотності, зростання самостійності, самодостатності, ініціативності і професійної компетентності. Відповідно зміни вимог до фахівця потребують зміни змісту його підготовки.

Перші спроби системного підходу до підготовки до дипломного проектування засвідчили позитивні результати. Викладачі почали розробляти і вдосконалювати методичні вказівки з дипломного проектування, застосовувати здобутки психології для підвищення рівня творчості студентів. Але потрібно було в'яснити, що спричинило підвищення результатів: авторський підхід викладачів чи це трапилось випадково. З цією метою досліджували динаміку відсотка студентів-

дизайнерів, котрі одержали за дипломний проект оцінку “відмінно”, за 8 років (1996–2003 роки). Для виявлення наявності чи відсутності тенденції до підвищення успішності застосовуємо критерій Аббе. Критерій Аббе використовують для вибіркового розподілу, якщо вони наближені до нормальних, а кількість випадкових величин невелика ($4 \leq n \leq 60$). Для нашого випадку $n = 8$.

З цією метою перевіряємо нульову гіпотезу про відсутність тенденції, тобто про те, що відсоток студентів, які одержали оцінку “відмінно” за дипломний проект є однаковим. Емпіричне значення критерію Аббе вираховуємо за формулою:

$$q = 0,5 \frac{\sum_{s=1}^{n-1} (l_{s+1} - l_s)^2}{\sum_{s=1}^n (l_s - \bar{l})^2}, \quad (1.1)$$

де $\bar{l}$ – середнє арифметичне з ряду значень, s – порядковий ряд чисел, n – число значень у ряду.

Кількість студентів-відмінників за роками (у відсотках):

1 – 14,2;   2 – 17,4;   3 – 28,0;   4 – 19,3;

5 – 15,1;   6 – 25,4;   7 – 23,5;   8 – 35,0.

Знайдемо середнє значення відсотків $\bar{l} = 22,2375\%$, а також значення критерію Аббе:

$$q = 0,5 \times 457,88 / 355,2588 = 0,6444.$$

З таблиці квантилів критерію Аббе для рівня значущості 0,05 знаходимо при $n = 8 - q = 0,4912$. Порівнюємо табличне та емпіричне значення критерію і робимо висновки про прийняття чи відхилення нульової гіпотези. Емпіричне значення є більшим ($0,6444 > 0,4912$) за табличне, що дає підставу відхилити нульову гіпотезу та прийняти альтернативну про те, що у цьому ряду значень простежується тенденція до підвищення. Отриманий результат дає підставу до проведення експерименту у повному обсязі.

На етапі констатувального експерименту ми використовували такі критерії та показники (за І. Івлєвою [60]):

1. Показники **критерію сформованості орієнтаційної основи діяльності**: повнота інформації, самостійність пошуку необхідної інформації, правильність її використання.

2. Показники **критерію сформованості умінь та навичок**: правильність виконуваних дій, раціональність організування праці, самостійність у роботі, застосування теоретичних знань, складність продукції, оптимальне організування праці, дотримання норм витрат матеріалів, раціональний вибір обладнання та інструментів

На початку констатувального експерименту проведено опитування 54 викладачів випускних кафедр стосовно системи підготовки дизайнерів у їхніх та інших ВНЗ та визначення проблем, які виникають у зв'язку з цим. Під час опитування увагу звертали на шляхи вирішення проблем. Результати опитування зображені на рис. 1. 1.

Як видно з діаграми, більшість викладачів (відповіді на питання 1 і 2) вважають, що цю проблему можна вирішити централізовано – через зміну стандартів на державному рівні і вироблення єдиного підходу у формуванні готовності спеціалістів до майбутньої професійної діяльності.

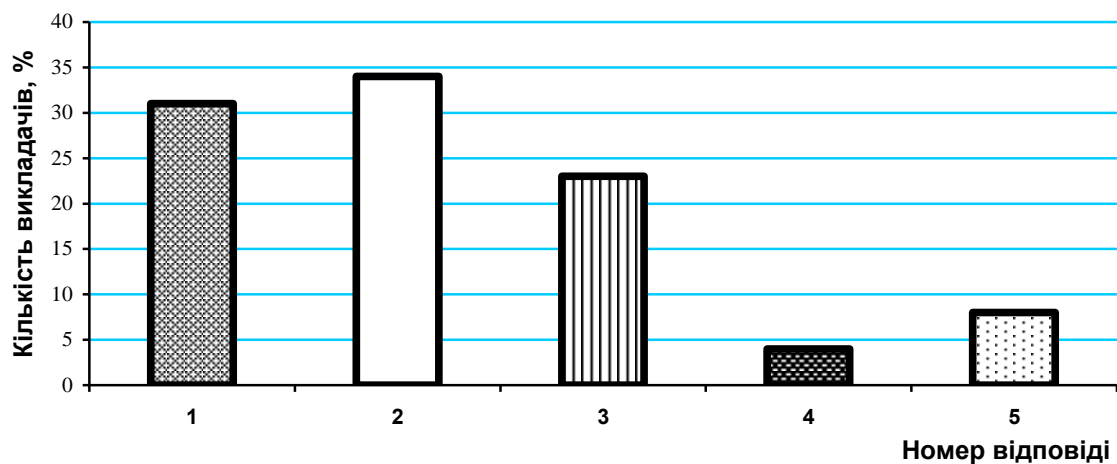

Рис. 1. 1. Результати опитування викладачів стосовно шляхів покращення підготовки спеціалістів,

де: 1 – зміна стандартів на державному рівні (31%); 2 – вироблення єдиного підходу до формування готовності спеціалістів до майбутньої професійної діяльності (34%); 3 – необхідна наявність зв'язків між ВНЗ, що випускають дизайнерів (23%); 4 – немає відповіді (4%); 5 – підвищення особистісної відповідальності викладачів (8%)

Професійний інтерес студента є основою його майбутніх досягнень, тому особистісний смисл виконання ним дипломного проекту є важливим елементом готовності до професійної діяльності. Отже, ці два показники можна розглядати як інтегральні, та такі, що характеризують стан досліджуваного об'єкта. Щоб зробити висновок про наявність і рівень професійного інтересу у 358 студентів до виконання дипломного проекту, застосовано анкетування. Основними запитаннями анкети були:

1. Ставлення до обраної професійної діяльності (рис. 1.2).
2. Наявність професійних інтересів та цінностей (рис. 1. 3).
3. Ставлення до труднощів професійного характеру (рис. 1.4).
4. Оцінювання значущості навчальних дисциплін на різних етапах навчання (рис. 1.5).

Ставлення до обраної професійної діяльності. Респондентам було запропоновано вибрати одну із відповідей: а) повністю задоволений вибором професії; б) задоволений вибором професії; в) не задоволений вибором; г) байдуже ставлення до вибору професії.

Для повноти виявлення ставлення студентів до обраної професії опитування проводили на різних етапах професійної підготовки (див. рис. 1. 2.), а також у випускників. Як видно з діаграми, протягом періоду від початку дипломного проектування і включно після випуску з навчального закладу зменшилась кількість респондентів, які повністю задоволені, задоволені зробленим вибором професії і мають байдуже ставлення до неї, тоді як збільшилась кількість незадоволених респондентів.

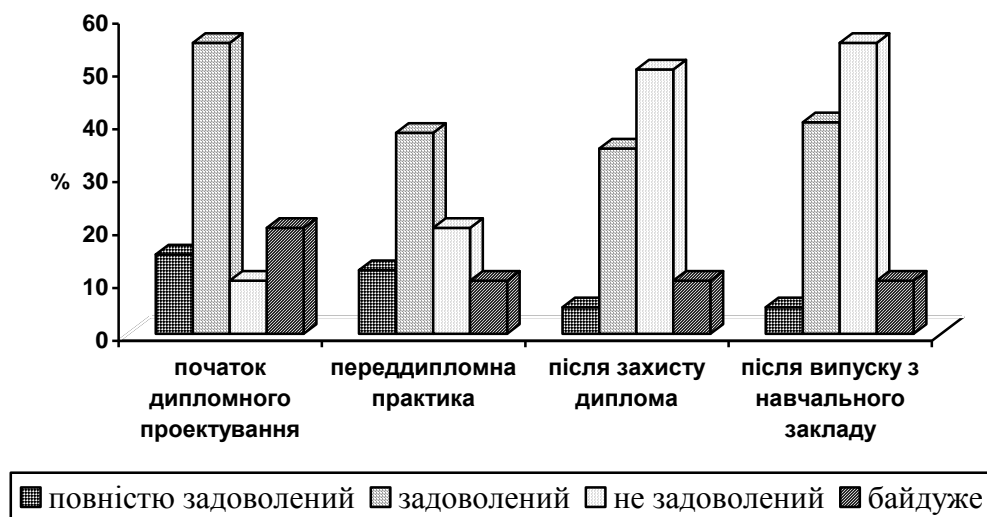

Рис. 1. 2. Ставлення до обраної професійної діяльності

Детальне виявлення причин такої невтішної ситуації засвідчило, що саме тоді, коли потрібно практично використати набуті знання і вміння, виявляється, що їх недостатньо для проведення самостійного пошуку потрібної інформації з різних альтернативних джерел. Перше ознайомлення з реаліями виробничої діяльності підприємств виявило неготовність студентів до її темпів та різних аспектів (зокрема, великої конкуренції серед підприємств меблевої галузі, інтервенції західних фірм, що ставить високі вимоги до професійної компетентності фахівців).

Проте незначний відсоток (5%) повністю задоволених здійсненим вибором респондентів свідчить про те, що саме ті студенти, котрі мали найвищу професійну мотивацію, зуміли проявити активність під час переддипломної практики, обрали актуальну тему дослідження, що дало можливість набути професійного досвіду, достатнього для успішного старту у самостійній професійній діяльності.

Наявність професійних інтересів та цінностей. Професійні інтереси та цінності визначалося за такими рівнями: високий, достатній, задовільний та низький рівень інтересу до професії.

З цією метою респондентам пропонували відповіді на запитання анкет, а оцінювали відповіді за шкалою, узагальнюючи відповіді за рівнями. Як видно з рис.1.3, різниця між частками респондентів різних рівнів оцінювання виявилася незначною: між максимальним і мінімальним значеннями – 15%, що свідчить про наявність професійних інтересів у всіх респондентів. Інша справа у тому, що високий рівень професійних інтересів виявило лише 25% респондентів. Це наводить на думку про те, що формування професійного інтересу не є систематичним і піддається впливу різних, не завжди позитивних, чинників. Наприклад, таким чинником може бути інформація про банкрутство багатьох меблевих фірм в умовах жорсткої конкуренції.

Якщо ж порівняти частки респондентів різних рівнів за наявністю цінностей (особистісних і професійних), то різниця між рівнями є набагато суттєвішою і становить 40%. Низький рівень виявили ті респонденти, яким важко було розрізнити особистісні цінності та професійні. Найбільший відсоток респондентів виявило задовільний рівень (50%), оскільки всі вони найбільш значущим для себе вибрали матеріальний аспект професії.

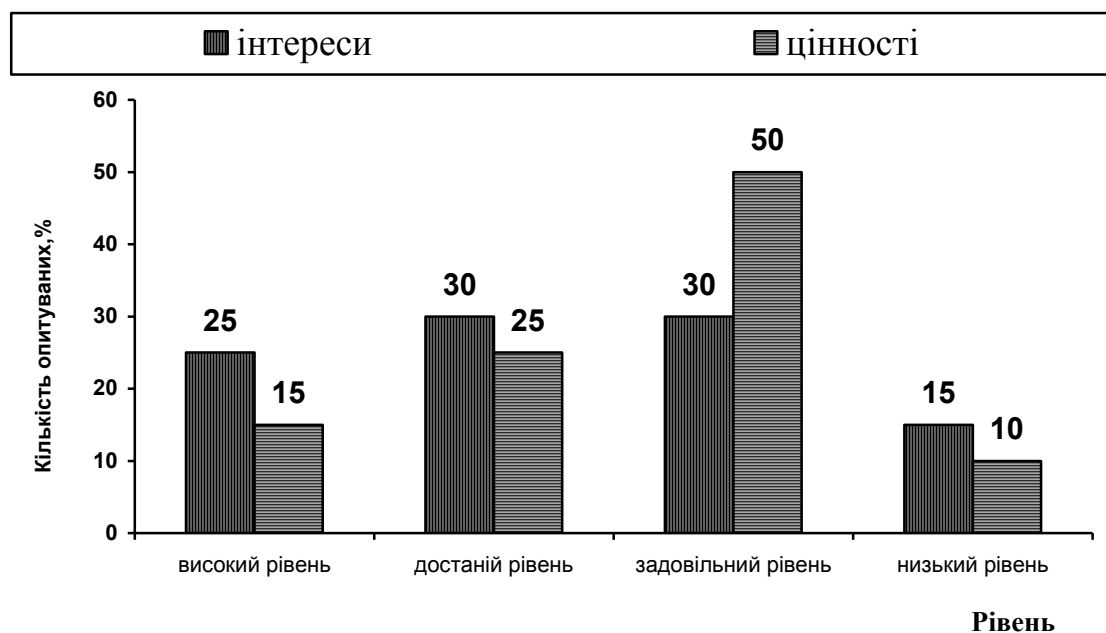

Рис. 1. 3. Наявність професійних інтересів та цінностей

Респонденти достатнього рівня зуміли виділити особистісні і професійні цінності, але вони у них не узгоджуються. Саме респонденти високого рівня визначили, що їхнє бачення професії дизайнера узгоджується з особистісними цінностями.

Ставлення до труднощів професійного характеру. Це ставлення оцінювали за такими рівнями: песимістичне, нейтральне та творче.

Визначаючи ці рівні, пропонували відповіді на запитання анкети. Опитування проводилося двічі: на початку і наприкінці дипломного проектування.

Як видно з рис. 1. 4, за час дипломного проектування у респондентів відбулися зміни в оцінюванні власних професійних можливостей і здатності долати перешкоди. Наприкінці дипломного проектування впевненості додалось ще у 25% респондентів творчого рівня і зменшилась кількість песимістично налаштованих респондентів на 20%. На нашу думку, під час дипломного проектування студенти мали можливість поповнити систему професійних знань та вмінь і оцінити їхнє реальне застосування, що свідчить про особистісну значущість для студентів виконання дипломного проекту.

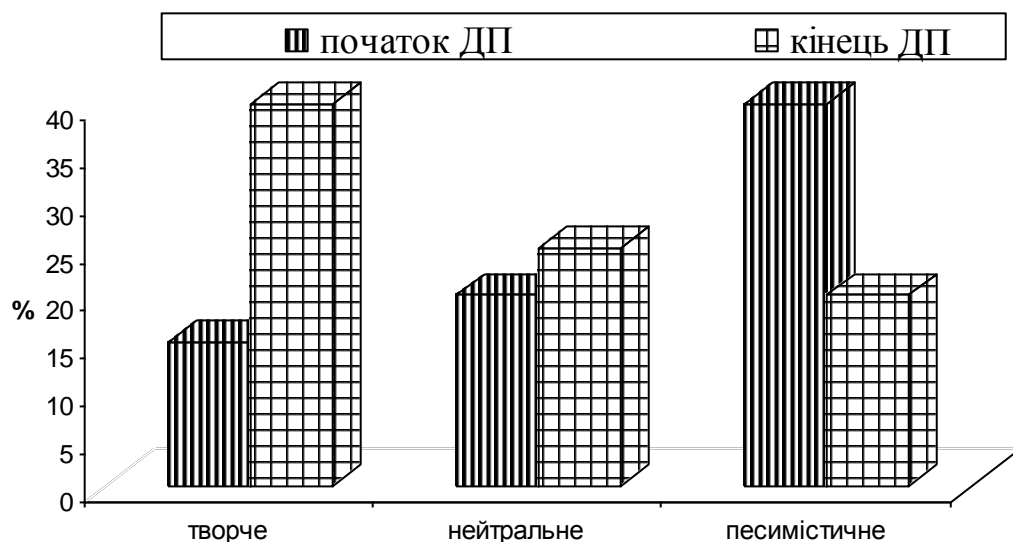

Рис. 1.4. Ставлення до труднощів професійного характеру

Оцінювали значущість навчальних дисциплін на різних етапах роботи над дипломним проектом. Як засвідчує аналіз відвідування та активності студентів на заняттях з тих дисциплін, які є важливими для нашого дослідження, ставлення до їхнього вивчення неоднозначне. За допомогою анкетування проведено опитування студентів щодо їхнього ставлення до вивчення основ наукових досліджень, графічних дисциплін, інженерних дисциплін, інформатики і комп'ютерних технологій.

Очевидно (рис. 1. 5), у студентів-дипломників відбулося переоцінювання важливості вивчення дисциплін. Для виявлення цих змін було проведено опитування на початку і в кінці роботи над дипломним проектом. Результати опитування обробляли ранжуванням за середнім балом з далішим узагальненням.

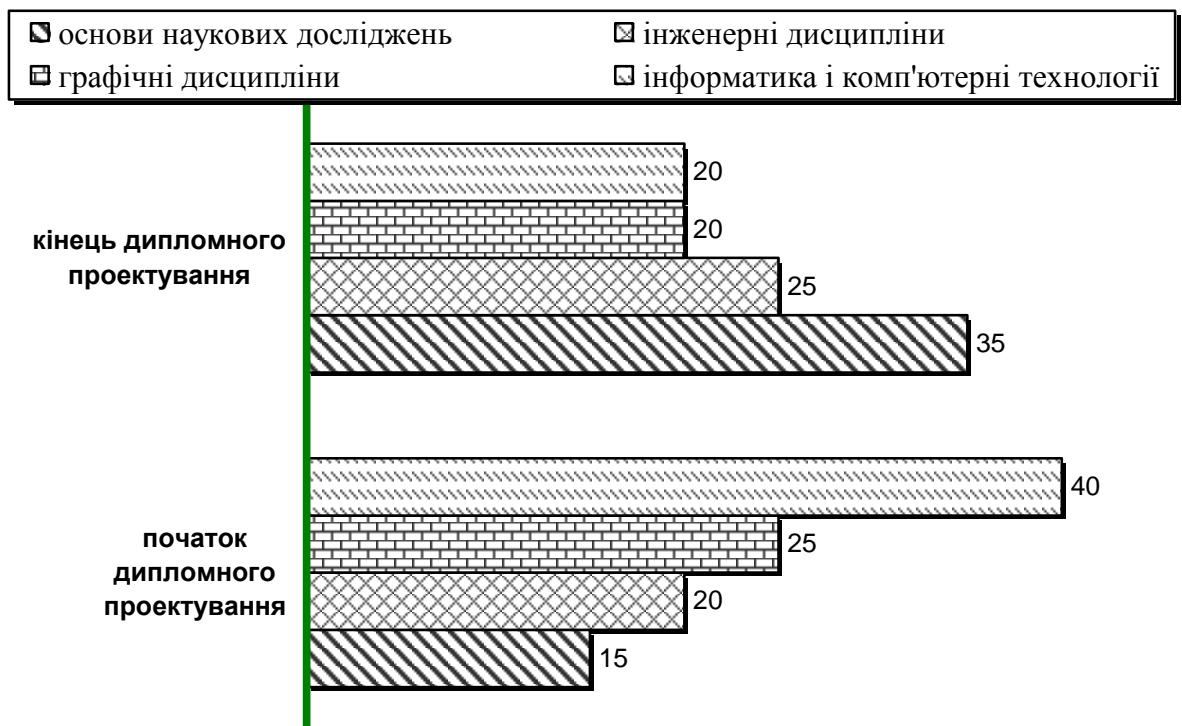

Рис. 1.5. Діаграма зміни значущості вивчення дисципліни (основи наукових досліджень, графічні дисципліни, інженерні дисципліни, інформатика і комп'ютерні технології)

На початку експерименту найбільшу значущість для студентів становили інформатика і комп'ютерні технології, які дають можливість підвищити продуктивність праці фахівця. Проте наприкінці дипломного проектування важливість їхня значно зменшилася, оскільки стало зрозуміло, що бракує пошукових умінь. Найменш важливою дисципліною було визнано основи наукових досліджень, хоча потім погляди студентів змінилися. Як виявилось, саме знання основ науково-пошукової діяльності найбільше дало змогу розробити якісний дипломний проект. Зросла значущість графічних дисциплін (на 5%), але дещо впала інженерних (на 5%).

Загалом захоплення комп'ютерними можливостями значно зменшилося на користь підвищення важливості тих дисциплін, які найбільше впливають на рівень професіоналізму дизайнера.

Для підтвердження достовірності отриманих результатів щодо значущості вибраних нами дисциплін проведено інтерв'ю з випускниками попередніх років. Аналіз їхніх відповідей засвідчив, що умови конкуренції на ринку ставлять високі вимоги до професійної компетенції спеціалістів. Це є об'єктивний чинник, який треба усвідомлювати дуже серйозно, тобто всі прогалини у професійній підготовці стають перешкодою у реалізації людини як фахівця. Крім того, тут важливу роль відіграє ще й суб'єктивний чинник, на який студент, навчаючись, може вплинути (його ставлення до навчання, працьовитість, дисциплінованість тощо).

Професійні вміння поділяють на гностичні, проектувальні, конструктивні, організаційні та комунікативні. Вони відрізняються за своєю сутністю, тому й визначають за різними видами робіт. Крім того, значення цих умінь для дизайнерської діяльності неоднакове, тому за характером стосовно професійної діяльності ми поділили їх на дві групи, де перша група – професійно зорієнтовані, а друга – загальні вміння. З першої групи визначимо рівень гностичних умінь, а з другої – комунікативних.

Гностичні уміння визначають за тим, як студент здобуває, поповнює і розширює свої знання. Для визначення гностичних умінь було використано результати спостережень викладачів-керівників за роботою студентів-дипломників під час роботи над проектом. Спостереження проводили у визначенні таких умінь: виділяти головне в тексті і передати у стислому вигляді; виділяти зв'язки між аналізованими явищами; зображати зв'язки схематично, графічно, у таблицях; користуватися довідниковою літературою; залучати до вивчення проблеми додаткову літературу (спеціальну літературу, спостереження, документи); формулювати гіпотези та намічати шляхи їхньої перевірки; виконувати розумові дії та виділяти основні ідеї в тексті. На думку всіх керівників дипломним проектуванням, на початку роботи над ним ці гностичні уміння розвинені на високому рівні у невеликій кількості студентів (10,8 %). Найбільшу частку становлять студенти з низьким рівнем гностичних умінь (61,5%). Інтенсивна робота над проектом покращує цю ситуацію, і наприкінці дипломного проектування відбувається перерозподіл студентів за рівнями: на високому рівні – 18,4%; на середньому – 47,9%; на низькому – 33,7%.

Також опитували щодо того, яким джерелам інформації надають студенти перевагу. Аналіз відповідей засвідчив, що на початку експерименту студенти здобували свої додаткові знання без певної системи, тобто хаотично. Здебільшого з цією метою використовували Інтернет (69,8%), рідше спеціальні журнали і літературу (24,6%). Цілеспрямованим пошуком потрібних знань, використовуючи бібліографію, займалося лише 5,6%. Наприкінці експерименту ці показники суттєво змінилися, наприклад, рівень користування Інтернетом (43,2%), спеціальними журналами і літературою (36,3%), цілеспрямованим пошуком потрібних знань за допомогою бібліографії 20,5%.

В ході експерименту визначали також можливості комунікативних

умінь студентів, використовували результати спостережень викладачів-керівників за роботою студентів-дипломників під час роботи над проектом. Спостереження проводили, досліджуючи такі уміння: спілкування з іншими студентами і викладачами; методологічні уміння (уміння сприймати дійсність в аспекті інтегративного і системного підходів); загальнотеоретичні і методичні знання для виконання дій з дипломного проектування; застосування нових технологій у професійній діяльності (AutoCad тощо).

Отже, ми отримали такі результати: високий ступінь інтегративності знання з різних дисциплін, які задіяні у дипломному проектуванні, є у 19,2% студентів, середній – у 42,4% і низький – у 18,4%. Причиною такого стану є те, що лише у 19,2% студентів була сформована цілісна система професійно зорієнтованих знань, ймовірно, тому що до методики формування долучилися ще й особистісні якості студентів (висока активність асоціативного, творчого мислення, високий рівень готовності до інтеграції знань). Не розвиваючи механізми творчого мислення, не можна сформувати цілісну систему знань.

Загальнотеоретичні і методичні знання, необхідні для дипломного проектування, мають такий ступінь інтегративності: високий – 10,3%, середній – 36,4%, низький – 53,3%. Причиною такого стану є недостатня поінформованість студентів щодо основ науково-пошукової діяльності.

Рівень застосування сучасних технологій відповідно: високий – 16,4%, середній – 55,3%, низький – 28,3%. Причиною такого стану є можливість доступу до цих технологій як в умовах навчального закладу, так і в домашніх.

На підставі вищенаведеного можна зробити висновок про те, що недостатній рівень інтегрального сприймання дійсності можна підвищити за рахунок реалізації комплексних зв'язків дизайнерського характеру під час вивчення інженерних та художніх дисциплін, а також на вищому рівні

навчання, перед переддипломною практикою бажано було б ввести таку комплексну дисципліну.

В інтелектуальній успішності студентів важливу роль відіграють предметно специфічні знання, які є запорукою творчої діяльності. Вони є результатом інтенсивної практики та навчання у відповідній сфері діяльності. Під час такого навчання накопичується організований певним чином понятійний досвід і формується метакогнітивний досвід. Метакогнітивний досвід пов'язаний з формуванням системи інтегрованих знань і визначається через метакогнітивну поінформованість. Вона зведена до того, щоб студент володів загальними відомостями про процедури розумової самодіагностики і тренінгу. Для цього студент повинен бути відкритим до всього нового і відслідковувати свої процеси мислення. У такий спосіб він може наштовхнутися на неочікувану, оригінальну ідею. Ці вміння індивідуальні, але за допомогою відповідного навчання можна керувати цим процесом.

Дизайнерська діяльність є інтегрованою, оскільки потребує інженерної та мистецької компетенцій. Дизайн поєднує в собі науку, мистецтво і техніку, а результатом має бути задоволення не тільки утилітарних, але й естетичних потреб людини. Умовою успішного оволодіння цією професією є здатність студента до інтегрального сприймання дійсності.

Рівень застосування сучасних технологій у роботі дизайнера є необхідною, але не достатньою умовою. Пояснюється це тим, що формування понять з психологічної точки зору проходить певні стадії (М. Холодна [176]). Якщо пройдені всі стадії, то це є підставою сформованості і тривалого запам'ятовування понять. Відповідно недостатнє усвідомлення поняття на якій-небудь фазі робить його нестійким. Саме захоплення дизайнерськими можливостями комп'ютерних програм на противагу особистісним діям, за свідченнями практиків, сприяє

професійному зростанню набагато повільніше, ніж бажано. Більшість опитаних викладачів правильно розуміють шляхи, які дають змогу формувати особистість фахівця.

Творчий розвиток студента є базою для його професійних досягнень у майбутній діяльності дизайнера. Для кожної професії є вихідний поріг розвитку інтелекту, вище якого вже відіграють роль індивідуальні межі розвитку творчості (психологічний аспект). Легше тим студентам, у яких ці показники вищі. Хоча, на думку В. Дружиніна, недостатній рівень творчості можна піднести за рахунок високої працездатності. Творчий розвиток визначають за якістю продукту діяльності, а не способу його виготовлення.

Організування процесу підготовки є важливим чинником впливу на готовність до професійної діяльності, адже вже під час практики студенти включаються у розроблення проектів, які мають практичне значення. Отже, якість організування навчально-виховного процесу, його забезпечення, а особливо на етапі дипломного проектування, можуть гарантувати досягнення стандартів підготовки спеціалістів.

Підсумовуючи результати спілкування з викладачами, можна дійти висновку про те, що дипломне проектування є дієвим засобом підвищення готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності, однак немає навчально-методичного забезпечення, яке б відповідало новим вимогам до професійної готовності випускників. У практиці підготовки майбутніх дизайнерів окремі викладачі успішно формують творчі та наукові уміння у студентів у процесі дипломного проектування, координують вивчений навчальний матеріал і створюють окремі методичні матеріали. Однак у масовій практиці професійна підготовка студентів у процесі дипломного проектування є недостатньою.

У ході констатувального експерименту було виявлено, що у підготовці до професійної діяльності майбутніх дизайнерів дипломні

проекти часто мають формальний характер і не відповідають вимогам комплексного використання знань і вмінь у професійній діяльності сучасного дизайнера. Дипломний проект має виконувати інтегруючу функцію щодо всіх фундаментальних та професійно зорієнтованих дисциплін. Так у практиці підготовки майбутніх дизайнерів різними закладами немає єдиного підходу, єдиної концепції.

Для уникнення формального підходу до виконання дипломних проектів важливим етапом є вибір теми. Якщо в студента зовнішня мотивація професійного інтересу змінилась у внутрішню, то він свідомо підходить до вибору теми і роботи над дипломним проектом з метою кращого опанування спеціальністю. У такому випадку він бачить свою перспективу як фахівця. Саме на цьому аспекті загострюють увагу викладачі вищих навчальних закладів. Аналіз дипломних робіт засвідчує цей висновок.

Наголосимо, що зазвичай у вищих навчальних закладів підготовка дизайнерів практика недостатньо зорієнтована на системний розвиток дипломного проектування. Основними причинами такого стану є: брак єдиної концепції дипломного проектування студентів у вищих навчальних закладах; недостатня спрямованість змісту, методів і форм на творчий характер дипломного проектування; недостатня увага до дипломного проектування як узагальнюючого та підсумкового етапу професійної підготовки; суттєвий вплив на результативність дипломного проектування суб'єктивних чинників (особистість керівника, студента, умови конкретного ВНЗ тощо); незначний обсяг часу, відведеного на опанування теорії і методики організування науково-педагогічних досліджень; неузгодженість між структурними компонентами системи науково-дослідної підготовки студентів і брак ефективних засобів стимулювання їхньої наукової діяльності.

У результаті такого підходу отримуємо: несформованість у студентів

основних умінь і навичок наукового пошуку, недостатній обсяг знань і рівень умінь з методики наукових досліджень; недостатню сформованість дослідницьких умінь, невисоку готовність до участі в експериментально-дослідницькій діяльності тощо. Вихід із цієї ситуації вбачаємо у розробленні науково-методичного забезпечення діяльності закладів, які орієнтуються на сучасні вимоги ринку до спеціалістів, а саме: творчого фахівця-дизайнера з реальним рівнем готовності до творчості; забезпеченням умов формування художнього творчого розвитку в процесі навчання; вихованням культурних і вихованих фахівців; підвищенням рівня інтеграції знань та вмінь студентів як умови успішності майбутньої професійної діяльності; усвідомленні педагогами ВНЗ потреби оновлення системи дипломного проектування майбутніх дизайнерів з метою забезпечення відповідного рівня готовності до таких інновацій учасників дипломного проектування.

Отже, підготовка вищими навчальними закладами дизайнерів ставить проблему розроблення нових підходів до їхнього професійного становлення у процесі дипломного проектування. Вивчення стану підготовки майбутніх дизайнерів на практиці засвідчило, що у їхньому підготуванні до професійної діяльності недостатню увагу приділяють дипломному проектуванню, яке має виконувати інтегруючу функцію щодо всіх фундаментальних та професійно зорієнтованих дисциплін.

У ході констатувального експерименту перевірено робочу гіпотезу про те, що готовність дизайнера до професійної діяльності успішно формується у процесі дипломного проектування, якщо буде розроблене навчально-методичне забезпечення дипломного проектування з професії і відповідна методика його застосування. Результати, одержані в ході аналітичної роботи і констатувального експерименту, корелюють між собою.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Аналіз ключових понять дослідження засвідчив, що формування готовності до професійної діяльності та процес дипломного проектування – два тісно взаємопов'язані процеси за змістом і за компонентами. Готовність до професійної діяльності доцільно формувати на основі компетентнісного підходу, а процес дипломного проектування – на засадах інтеграції усіх складових дипломного проектування. Готовність майбутніх дизайнерів до дипломного проектування трактується як інтегративна якість, що відображає здатність особистості під керівництвом викладача організувати власну науково-дослідницьку діяльність у процесі навчання.

Аналізуючи психолого-педагогічну та спеціальну літературу, довели, що рівень професійної підготовки дизайнерів не повністю відповідає сучасним вимогам. Одна з причин цієї невідповідності пов'язана з недостатньою увагою до дипломного проектування, можливості якого у професійній підготовці використовуються не повністю. Наше місце у розв'язанні цих проблем вбачаємо у виділенні провідних компонентів готовності дизайнера до професійної діяльності та виявленні відповідних складових у процесі дипломного проектування, забезпечення взаємодії та взаємовпливу кожної з них на сформованість відповідного компонента готовності до професійної діяльності.

Вивчення стану підготовки майбутніх дизайнерів дало змогу встановити, що під час цього процесу недостатню увагу приділяють дипломному проектуванню, яке має виконувати інтегруючу функцію щодо всіх фундаментальних та професійно зорієнтованих дисциплін.

Основні результати розділу опубліковані у працях [75; 155; 156; 159; 161; 166; 168; 169].

РОЗДІЛ 2

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

У розділі обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності: виділення та розробки компонентів готовності до професійної діяльності на основі компетентнісного підходу; виокремлення складових дипломного проектування на основі інтегративного підходу та їхньої інтеграції; забезпечення взаємодії компонентів професійної готовності та складових дипломного проектування з урахуванням впливу на результативність дипломного проектування суб'єктивних чинників.

2. 1. Компоненти готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в контексті компетентнісного підходу

Готовність до професійної діяльності фахівця певного профілю – складне багатокomпонентне поняття, що потребує в сучасних умовах опори на компетентнісний підхід.

Компетентнісний підхід є основоположним у формуванні готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності у процесі дипломного проектування.

Замовником і безпосереднім споживачем освіти є особистість, тоді як суспільство формує основні соціально значущі вимоги до якості освіти у вигляді навчальних планів, виступаючи корпоративним замовником і потенційним споживачем, що одержує професійно компетентного

соціалізованого члена суспільства. Вищий навчальний заклад – виконавець освітньої послуги – виконує навчальний процес згідно навчальних планів, реалізуючи розроблені його фахівцями навчальні програми, виконання яких забезпечує задоволення вимог споживачів [47, с. 30]. У основу показників суб'єктної професійної компетентності можуть бути покладені характеристики актуальної та потенційної діяльності фахівця. Водночас навчальний процес має моделювати певні сторони майбутньої професійної діяльності (іноді саме через неузгодженість необхідних якостей особистості в навчальному процесі та у професійній діяльності колишній студент-відмінник відстає у професійному і кар'єрному зростанні від того, що вчився посередньо).

З низки аспектів професійної компетентності можна виділити, за А. Дорофєєвим [47], такі:

1. Актуальна кваліфікованість (знання, вміння і навички професії, здібності продуктивного володіння сучасними комп'ютерними інформаційними технологіями, необхідні та достатні для здійснення професійної діяльності).

2. Когнітивна готовність (уміння на діяльнісному рівні освоювати нові знання, новий інструментарій, нові інформаційні та комп'ютерні технології, виявляти інформаційну недостатність, здатність до успішного пошуку й освоєння, використання необхідної та достатньої наукової інформації, уміння вчитися і навчати інших).

3. Комунікативна підготовленість: володіння рідною й іноземними мовами, зокрема здатність застосовувати понятійний апарат і лексику базових і суміжних наук і галузей, володіння комунікативною технікою і технологією, знання основ патентознавства, авторського права, правової сфери трудових відносин, ділової етики професійного спілкування й управління колективом, уміння їх застосовувати, оптимально поєднуючи демократичність й авторитаризм, вести дискусію, мотивувати і захищати

свої рішення на основі уміння артикуляції – вербального, образного або іншого виразу сутнісного вмісту в формі або вигляді, що адекватно сприймається у професійному середовищі референтною групою.

4. Володіння методами техніко-економічного, екологічно зорієнтованого аналізу виробництва з метою його раціоналізації та гуманізації.

5. Креативна підготовленість, тобто здібність до пошуку принципово нових підходів до розв'язання відомих завдань або постановка і розв'язання принципово нових завдань як у професійній, так і в суміжних сферах.

6. Розуміння тенденцій і основних напрямів розвитку професійної сфери і техносфери в поєднанні з духовними, політичними, соціальними й економічними процесами.

7. Усвідомлене позитивне ставлення до інженерної діяльності як роду занять, наприклад, у рамках конкретної інженерної спеціальності, потреба, прагнення і готовність до професійного вдосконалення, корпоративна самоідентифікація і позиціонування.

8. Стійкі й такі, що розвиваються, професійно значущі особистісні якості, як відповідальність, цілеспрямованість, рішучість, толерантність, вимогливість і самокритичність при достатньо високій самооцінці.

Серед них для визначення готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності основоположними, на нашу думку, є такі:

- актуальна кваліфікованість (знання, уміння і навички з галузі дизайну, володіння сучасними комп'ютерними інформаційними технологіями);
- когнітивна готовність (уміння на діяльнісному рівні освоювати нові знання, новий інструментарій, нові інформаційні та комп'ютерні технології, виявляти інформаційну недостатність, здібність до успішного пошуку й освоєння, використання необхідної та достатньої наукової інформації, уміння вчитися і навчати інших);
- володіння методами техніко-економічного, екологічно зорієнтованого аналізу виробництва з метою його раціоналізації та гуманізації;

- креативна готовність, тобто здатність до пошуку принципово нових підходів до розв'язання відомих завдань або постановка і розв'язання принципово нових завдань як у професійній, так і в суміжних сферах;
- розуміння тенденцій і основних напрямів розвитку дизайну, виробництва і мистецтва в поєднанні з духовними, соціальними й економічними процесами тощо;
- усвідомлене позитивне ставлення до інженерної та мистецької діяльності як роду занять, зокрема в рамках конкретної спеціальності, потреба, прагнення і готовність до професійного вдосконалення;
- стійкі й такі, що розвиваються, професійно значущі особистісні якості.

Як зазначає А. Дорофєєв [47], на професійну компетентність впливає характер освіти. Тому на рівні дипломного проектування вимоги до магістерських робіт можна вважати елітарними, порівняно з бакалаврськими. Серед них можна виділити такі, на нашу думку, значущі вимоги, як володіння студентом додіяльнісною потенційною креативністю, на основі якої можна на достатньому рівні приймати як технічні, так і організаційні творчі відповідальні рішення та визначати шляхи виконання роботи з урахуванням етичних критеріїв; здатність до критичної та інноваційної рефлексії стосовно власної діяльності.

Компетентнісний підхід – це пріоритетна зорієнтованість на цілі – вектори освіти: навчання, самовизначення, самоактуалізація, соціалізація і розвиток індивідуальності студента. Інструментальними засобами досягнення мети стають принципово нові освітні конструкти: компетентності, компетенції та метапрофесійні якості. Вони об'єднані в метаосвітній концепт – ключові кваліфікації. Компетентності, на відміну від узагальнених, універсальних знань, мають дієвий, практико-зорієнтований характер. Тобто компетентності – це сукупність (система) знань у дії. Освоєння, перетворення і використання знань припускають активну пізнавальну діяльність, а тому до структури компетентності

входять також емоційно-вольові та мотиваційні компоненти. Але смислотвірним компонентом компетентностей є діяльнісні, процесуальні знання [56, с. 25].

Універсальні компетентності широкого спектра використання називають ключовими. До них відносять основи сучасного наукового знання, принципи і закономірності безлічі основних конкретних виробництв. Іноді їх ще називають базовими компетентностями, які багатофункціональні, надпредметні та міждисциплінарні. Вони багатовимірні, оскільки поєднують пізнавальні, операційно-технологічні, емоційно-вольові та мотиваційні компоненти. Тому до базових компетентностей відносять комплекс універсальних знань, що відрізняються широким рівнем узагальнення. Ці інтегральні знання включають загальнонаукові та загальнопрофесійні категорії, принципи і закономірності функціонування науки, техніки і суспільства. Важливим компонентом компетенцій є досвід – інтеграція в єдине ціле засвоєних людиною окремих дій, способів і ухвалень розв'язання завдань.

Автори модернізації змісту загальної освіти, ґрунтуючись на зарубіжному досвіді, описують базові компетентності у сфері: самостійної пізнавальної діяльності, що полягає у засвоєнні способів отримання знань із різних джерел інформації, зокрема позашкільних; цивільно-суспільної діяльності (виконання ролей громадянина, виборця, споживача); соціально-трудової діяльності (наприклад, уміння аналізувати ситуацію на ринку праці, оцінювати власні професійні можливості, орієнтуватися в нормах і етиці трудових взаємин, навички самоорганізації); побутовій (включаючи аспекти власного здоров'я, сімейного буття та ін.); культурно-дозвільної діяльності (вибір шляхів і способів використання вільного часу, внаслідок чого особистість культурно і духовно збагачується).

Нижче подаємо таблиці базових компетентностей, складені на основі розробок Е. Зеєра та Е. Симанюка [56] (табл. 2.1).

Види базових компетентностей

Вид	Сутність
Загальнонаукові	Знання основних законів природи, суспільства і діяльності людини
Соціально-економічні	Знання основ економіки й організаційної поведінки
Цивільно-правові	Знання цивільно-правових норм
Інформаційно-комунікаційні	Знання основ інформатики і комунікаційних технологій
Політехнічні	Знання природничо-наукових основ техніки і технологій, принципів функціонування автоматизованого виробництва, системи контролю й управління ними
Спеціальні	Загальнопрофесійні знання у сфері цілісної професійної діяльності

Використовуючи ідеї професійної компетентності фахівця та завдання дослідження, В. Прусак обґрунтував такі педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих технічних навчальних закладах: 1) гуманізація техніки; 2) культурологічність; 3) екологізація; 4) соціологізація; 5) креативність; 6) прогностичність [123]. Отже, вимоги до змісту професійної компетентності осіб із певним рівнем узагальнення містять типові кваліфікаційні характеристики професій працівників.

На основі наукових досліджень [127–131] виділяємо *узагальнений об'єкт професійної діяльності дизайнера: проектна діяльність* (розроблення обладнання середовища життєдіяльності людини), *виконавська діяльність* (робота в матеріалі), *освітня та педагогічна діяльність* (викладання дисциплін із дизайну в школах, ліцеях, технікумах,

коледжах тощо), *організаційна* діяльність (керівництво дизайн-центром або дизайн-групою), *науково-дослідницька* діяльність (дослідження проблем дизайну в системі “людина – предмет – середовище”). Аспекти цього об’єкта дають можливість виявити компоненти готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера. Відповідно до аспектів узагальненого об’єкта професійної діяльності дизайнера розробляють модель спеціаліста. Вимоги до професійних якостей спеціаліста диференціюються, змінюються і доповнюються залежно від досягнень науково-технічного прогресу, складності виробництва і розвитку культури.

Із запровадженням державою ліберальної політики міжнародної торгівлі виникла проблема реалізації вітчизняних товарів, які програють у дизайнерському вирішенні, тому в Україні здійснюється пошук шляхів якісної підготовки майбутніх фахівців із дизайну в навчальних закладах нового типу, реалізація дизайн-освіти на засадах синтезу мистецтва, науки і техніки, наступності змісту професійного навчання, його індивідуалізації та диференціації. Актуальність підготовки висококваліфікованих фахівців-дизайнерів засвідчує саме життя, що сприятиме вирішенню низки соціально-культурних і виробничо-економічних проблем.

З-поміж *компонентів готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера виокремлюємо: мотиваційний, цільовий, змістовий, діяльнісний, аксіологічний, організаційний, креативний і результативний.*

Мотиваційний компонент. Готовність є особливим особистісним станом, який передбачає мотиваційно-ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення результатів, творчий підхід і обов’язково рефлексію. Для цього у студента мають бути сформовані пізнавальні професійно зорієнтовані потреби й інтереси, які задовольняються за умови докладання ним вольових зусиль. У міру формування таких інтересів корегується

мотивація, змінюються ціннісні орієнтири та ставлення до навчання, а отже, по-іншому може розглядатися місце дипломного проекту в професійному зростанні.

Мотивація як педагогічна категорія розкриває механізм формування в учнів чи студентів інтересу до навчання. Складовими цього механізму є різні способи формування позитивних мотивів і засоби досягнення бажаного результату. У процесі професійної освіти соціальний досвід людства засвоюється крізь призму особистісного, перетворюючись у професійний досвід. Поглиблення системи професійних знань і вмій новими поняттями якісно збагачує професійний досвід, наповнюючи його новим змістом. Проте для активізації процесу професійного зростання має відбуватися особистісна рефлексія, починаючи від чуттєвого сприйняття і закінчуючи свідомим вибором методів пізнання [178, с. 15].

Відповідно до закону Йеркса-Додсона [35, с. 12–14], встановлено, що сила мотивації впливає на активність людини й ефективність її діяльності. Проте зростання мотивації можливе до певної межі, визначення якої є предметом пошуку педагогів. Оскільки стосовно всіх видів діяльності людини має бути мотивація, то виникає питання про її узгодження з суспільними вимогами. У разі їхньої неузгодженості виникає потреба впливу на мотивацію до моменту збігу особистісної та суспільної мети.

Отже, мотиваційний компонент готовності до професійної діяльності вважається сформованим, коли студентом визначені стійкі зовнішні та внутрішні мотиви професійної діяльності, пізнавальні потреби й інтереси, спрямовані на розвиток креативності.

Цільовий компонент. *Цільовий компонент* містить мету як структурний елемент професійно зорієнтованої системи і є основою, навколо якої об'єднуються всі інші компоненти: зміст, засоби, цінності, організування тощо. Розуміння суб'єктами мети системи зумовлює їхнє творче відношення до її реалізації, яка спрямована на засвоєння

професійних знань та вмінь і формування цілісного уявлення про свою майбутню професійну діяльність. Таке розуміння можливе за умови рефлексивного ставлення до цілей, змісту, методів і результатів навчально-пізнавальної діяльності; уміння вибирати методи, засоби, способи для досягнення поставленої мети.

Дизайнерська практика відповідно до всіх аспектів діяльності потребує від фахівця цілісної системи знань із різних галузей мистецтва, техніки, інженерного конструювання, технології, економіки, соціології тощо. Розвиваючи власний творчий потенціал, дизайнер повинен застосовувати свої знання з інженерної творчості та маркетингу, щоб передбачати у проектах розвиток технологічних можливостей виробництва і потреб суспільства, враховувати певні тенденції розвитку в сфері формоутворення і технології. У цьому аспекті дизайнерський проект спрямований у майбутнє, що надає йому прогностичної функції. Дизайнер у своїй діяльності має керуватися методами наукового аналізу, методами дослідження потреб, виявлення перспективних тенденцій, методами проектного прогнозування.

Якщо готовність до праці розглядають як систему, то, згідно з основними положеннями теорії систем, має бути системотвірний чинник, якому в нашому випадку відповідають цілі підготовки. Залежно від визначених цілей згодом виникають адекватні дії.

Отже, цільовий компонент готовності до професійної діяльності вважається сформованим, коли на основі компетентностей та освітньо-кваліфікаційних характеристик чітко визначені цілі професійної підготовки дизайнера загалом і для конкретних спеціальностей зокрема.

Змістовий компонент. *Змістовий компонент* забезпечує набуття студентами тих професійних знань, умінь і навичок, що сприяють формуванню у них готовності до дослідницької діяльності.

Ефективність реалізації сучасних інноваційних методів навчання

майбутніх фахівців дає змогу переходити від дидактичної системи “зарегламентованості” навчально-пізнавальної діяльності студентів до оновленої системи, яка забезпечує розвиток творчого і критичного аспектів їхнього мислення, аналітичне ставлення до змісту навчання, стимулювання продуктивного підходу до майбутньої виробничої діяльності. Суть такого переходу полягає в активізації пізнавальних здібностей студентів, залученні до процесу усвідомлення як зовнішніх, так і внутрішніх елементів професійної підготовки у вищих закладах освіти [85, с. 376].

У межах змістового компонента формується його важлива складова – уміння студентів самостійно відбирати й опрацьовувати інформацію. У структурі готовності цей компонент відображає найголовніші умови професійної діяльності, абстрагує їх від другорядних умов із метою конкретизації дій, а також наявність знань і вмінь, що розглядаються через призму сприйняття, пам’яті, мислення, світосприймання оточуючого, вміння користуватися джерелами інформації.

Отже, змістовий компонент готовності до професійної діяльності вважають сформованим, коли студент засвоїв визначені знання і коли забезпечена можливість їхнього розвитку в майбутньому шляхом самоосвіти.

Діяльнісний компонент. Діяльнісний компонент готовності передбачає організування самостійної науково-дослідної діяльності студента, під час якої він виявляє активність, ступінь якої впливає на результативність роботи. Але для цього він має опанувати системою відповідних дослідницьких знань і вмінь, завдяки яким здійснюється пошукова діяльність. У ході науково-дослідної діяльності відбувається входження студента в імовірне професійне середовище, в якому він розвиває особистий досвід у пошуковій роботі, одночасно самореалізуючись як фахівець. Це входження визначається переліком умінь, якими він повинен оволодіти (уміння працювати; уміння планувати й організувати роботу,

оцінювати, корегувати). Поширення сфери застосування інформаційних технологій, комп'ютерної техніки та телекомунікаційних мереж істотно змінює можливості студентів у отриманні знань, полегшує їм доступ до джерел науково-технічної інформації. Водночас це зумовлює і зміну традиційної ролі викладача, який за цих умов має допомогти формуванню світоглядних позицій, навчити студента методології оброблення отриманих знань, їхньої систематизації та класифікації [150].

Спеціальні комп'ютерні програми спрямовані на розвиток творчої здатності майбутніх художників і дизайнерів, яка забезпечує практику, духовну і широку світоглядну основу суспільної діяльності. Це має допомогти їм у пошуках повноцінних сучасних засобів створення предметного простору: інтер'єрів та екстер'єрів, проектування матеріальних об'єктів і моделювання життєвих функцій на основі методу компоунання, щоб надати результатам проектування естетичних і гуманних якостей суспільства, гармонізувати взаємодію людини і суспільства. Курс "Основи дизайн-проекування з використанням комп'ютерної графіки" спрямований на розвиток інформаційно-графічної культури студентів та активізацію внутрішньо усвідомленого прагнення кожного студента до постійного професійного вдосконалення своєї майстерності та надання освіти сучасних параметрів [188]. Тому педагогічною основою курсу є навчання студентів теоретичних і практичних базових понять дизайну й ознайомлення з комп'ютерною графікою.

У навчанні мають бути відтворенні всі етапи засвоєння знань, виконання практично-тренувальних творчих завдань. Роботи творчого змісту важливо використовувати під час вивчення всіх розділів курсу. Графічне комп'ютерне проектування фізичних об'єктів неможливо відокремлювати від розвитку мислення студентів-дизайнерів. Навчання основ дизайн-проекування і комп'ютерної графіки ґрунтується на принципах потреби застосування знань у вирішенні поставленого

завдання, а також дає розвиток творчим здібностям, формує естетичний смак, об'єднуючи новаторські науково-технічні розробки з естетичними. У процесі навчання основ дизайн-проекування з використанням комп'ютерної графіки перед студентом ставлять такі практичні завдання: розглянути основні можливості найпопулярніших комп'ютерних графічних редакторів; навчитися створювати своє зображення, використовуючи головний інструментарій, палітри текстур, фактур і кольору, застосування фільтрів та ефектів, вбудованих в архітектуру цих програм; системою спеціальних завдань сприяти розвитку творчого мислення студентів-дизайнерів; за допомогою вивчення теоретичних і практичних понять із комп'ютерної графіки розвинути інформаційно-візуальну й естетико-критеріальну професійну культуру майбутніх фахівців із дизайну.

Процес інформатизації суспільства змінює традиційні погляди на перелік умінь і навичок, необхідних для надійної та висококультурної соціальної адаптації громадян у соціумі. З розвитком сучасних цифрових технологій і зростанням їхньої ролі у сферах творчої й інтелектуальної праці з'являються нові процеси, засновані на прикладному використанні цих технологій у виробництві. Багатий потенціал комп'ютерної графіки визначається математичною базою, носіями якої є фахівці, тому її дальший розвиток і поширення значною мірою залежать від рівня і загальної, і фахової освіти. Принципове значення для цього дослідження має визначення сутності інформаційно-графічної культури. Категорія “інформаційно-графічна культура” – об'єднувальне поняття, що включає такі компоненти, як “знання й уміння в галузі інформаційно-візуальних технологій”, “художньо-творча діяльність” і т. ін. Вихідним моментом у розумінні розвитку інформаційно-графічної культури є уявлення про художньо-творчу діяльність як найважливішу сферу духовного життя людини, тому поняття “інформаційно-графічна культура” характеризує вищий ступінь розвитку особистості [187, с. 104].

Якість професійної дизайнерської освіти залежить не лише від її змісту, але й від застосування в її системі сучасних технологій навчання, передусім тих, що дають змогу на належному рівні оволодіти інформаційно-графічною культурою. Успішність цього процесу пов'язана з особистим прагненням кожного фахівця повною мірою реалізувати свої можливості та здібності, а для дизайнера – творчо самореалізуватися і зростати у своєму професійному розвитку. У процесі підготовки дизайнерів особливу роль відіграють сучасні інноваційні технології навчання, основані на використанні комп'ютерної техніки. Освоюючи роботу з комп'ютерною технікою ще у навчальному закладі, майбутні дизайнери оволодівають комплексом засобів і методів інформатики, перетворюючись у висококваліфікованих фахівців – головний чинник відповідного виробництва.

Різке зростання використання комп'ютерних комунікацій в освіті спричинила інформатизація суспільства. Завдяки їй з'являються нові дистанційні шляхи отримання інформації та знань, питома вага яких у перспективі зростатиме. Виникають нові передумови становлення дистанційної науково-освітньої діяльності вищих навчальних закладів. Завдяки мережі Інтернету можна користуватися каталогами різних університетів, одержувати графічну, аудіо- і відеоінформацію. Поєднання можливостей телекомунікаційних і комп'ютерних мереж зробило їх доступними широкому колу користувачів, збільшивши на них інформаційний потік. Одночасно з ускладненням і швидкою видозміною технологій безперервно збільшується обсяг і змінюється зміст знань, умінь і навичок, якими повинні володіти фахівці, що працюють у галузі дизайну.

Отже, якщо сформовані суто професійні вміння і навички, а також загальні, зокрема роботи з сучасною комп'ютерною технікою, діяльнісний компонент готовності до професійної діяльності можна вважати сформованим.

Аксіологічний компонент. Аксіологічний компонент формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності під час дипломного проектування визначається сформованістю загальнолюдських і професійних цінностей фахівця.

Невпинне зростання ролі людського чинника та відповідної зміни характеру міжособистісних відносин учасників спільної діяльності потребує подальшої гуманізації освіти, істотного посилення психолого-педагогічної та управлінської підготовки фахівців [150]. На наш погляд, дизайнерська освіта є однією з небагатьох галузей, де не штучно (інженер-гуманітарій), а природно, органічно поєднується інженерний і мистецько-гуманітарний аспекти діяльності.

Дизайн-освіта спрямована на підготовку майбутніх фахівців, здатних виконувати комплекс функцій, що визначаються вимогами професійної діяльності. З урахуванням цього дизайн-освіта має спрямовуватися на формування у студентів відповідних важливих професійних якостей (критичність мислення, незалежність від авторитетів, здатність доводити справу до логічного завершення, вміння спілкуватися тощо), одночасно розкриваючи їхні творчі можливості. Виявлено, що на художній розвиток особистості майбутнього фахівця з дизайну впливають образотворче та декоративно-прикладне мистецтво, репрезентовані в освітньо-професійній програмі такими дисциплінами, як рисунок, живопис, композиція, кольорознавство, історія мистецтв, спрямованими на засвоєння майбутніми дизайнерами світового та національного художнього мистецтва і на цій основі – на формування художньо-образного мислення, уяви, художнього смаку, розширення емоційної сфери і творчого потенціалу студентів [172].

До ціннісних орієнтирів дипломного проектування відносимо:

- розвиток творчого, критичного, наукового мислення;
- розвиток вольової сфери;

- розвиток здібностей особистості, її активності та самостійності;
- можливість самореалізації.

Отже, аксіологічний компонент готовності до професійної діяльності вважають сформованим, коли у студентів вироблені усвідомлені загальнолюдські та професійні цінності.

Організаційний компонент. *Організаційний компонент* спрямований на з'ясування ефективності професійної діяльності, а також своєчасне внесення оптимальних корективів. Тому при підготовці висококваліфікованих фахівців у вищій школі значна увага приділяється навчанню основ самоменеджменту, який дасть змогу спрямувати їхню творчу активність у потрібному напрямі.

Оперативне отримання інформації про хід процесу розвитку спеціальності створює можливості вносити корективи в освітній процес. Ці корективи розглядають як вирішення проміжних завдань. Критерієм, щодо якого визначають завдання, є загальна мета [67, с. 32]. Наприклад, критерій “внесок ВНЗ (спеціальності) у досягнення вищої школи, науки, виробництво, соціальний розвиток суспільства” може бути оцінений за такими показниками: наявність випускників ВНЗ (спеціальності) серед чинних сьогодні або у минулому керівників держави (президент, прем'єр-міністри, заступники цих осіб – державна сфера діяльності); наявність випускників ВНЗ (спеціальності) серед чинних сьогодні або у минулому відомих організаторів, діячів культури і мистецтва (духовна сфера діяльності); наявність випускників ВНЗ (спеціальності) серед чинних і минулих організаторів і діячів науки (наукова сфера діяльності); наявність випускників ВНЗ (спеціальності) серед чинних і минулих організаторів системи освіти (керівники ВАК, ДАК, УМД, ректори, завідувачі облвно); наявність випускників ВНЗ (спеціальності) серед керівників факультетів, кафедр ВНЗ, обласної та міської адміністрацій, підприємств і організацій області та міста тощо [3].

Відповідно до основних засад управління як процесу важливу роль відіграє такий етап, як контроль. Зовнішній контроль завжди має елемент насильства, тому ефективним вважається таке управління, коли мотивація контролю переходить із зовнішньої у внутрішню, і контроль перетворюється у самоконтроль. Стосовно моніторингу науково-дослідної роботи студентів, то управлінській освітній структурі важливо бачити позитивну динаміку зміни пошукового і професійного досвіду студентів.

Отже, організаційний компонент готовності до професійної діяльності вважається сформованим, коли фахівець спроможний вибрати оптимальний варіант управління собою та людьми у конкретних ситуаціях, спроможний організувати професійну діяльність.

Креативний компонент. Креативний компонент репрезентує творче начало, здатність до творчості фахівця, а також його спроможність давати можливість розвиватися творчості інших.

Динамічні зміни в дизайнерській галузі є наслідком еволюції відповідної творчості. Професійна компетенція дизайнера формується на ґрунті образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, посиляючись на традиції та досвід минулого [173]. Але, як свідчить історична практика, до традицій і досвіду минулого необхідно підходити вдумливо, професійно, уміло поєднуючи їх із власними творчими рішеннями і задумами. У дизайні мистецьке вирішення спирається на емоційне проникнення у сутність предмета, після чого у просторовому мисленні фахівця народжується ідея виробу [77].

Дизайнерська творчість включає види діяльності, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людей, починаючи від побуту і закінчуючи мистецькими пошуками. Вона спирається на різноманітні концепції, які стають провідними у різних сферах. Наприклад, дизайн меблів може бути реалізований одночасно з дизайном інтер'єру, тут залежить від того хто є споживачем. Споживач висуває вимоги до рівнів функціональності,

уніфікованості чи індивідуального вирішення, мистецького вирішення. Провідними теоретичними концепціями дизайну є: системний, функціональний, корпоративний дизайн, ар-нуво, арт-дизайн, фірмовий стиль, індастріал-дизайн. Проте, як би не класифікували види дизайнів, кожному з них передують проектно-конструкторська і технологічна діяльності, підпорядковані творчому задуму. Саме тому ми розглядаємо дизайнера як художника, архітектора, оформлювача, верстальника, аналітика тощо [173].

Отже, креативний компонент готовності до професійної діяльності вважають сформованим, коли студентіві відомі основні загальні поняття творчої діяльності та створена можливість розвитку індивідуальності кожного студента.

Результативний компонент. У результаті конкретної діяльності з'являється продукт, який в ідеалі мав би відповідати задуму. У разі такої невідповідності шукають причини, щоб їх усунути. Щоб уникнути непередбачених ситуацій, систематично проводять контроль, який забезпечує одержання зворотної інформації. Цю інформацію отримують з кількох джерел, основними з яких є досягнення власні та конкурентів. Порівнюючи їх, можна знайти причини помилок і невдач, визначати оптимальні варіанти тих чи інших рішень, тобто періодично корегувати власні дії. Є ще одна важлива причина, через яку необхідно корегувати свою діяльність, – це зміни умов цієї діяльності. Ці зміни безпосередньо впливають на змістове наповнення компонентів готовності [105]. З позицій системного підходу необхідно відстежувати ефективність формування професійної готовності за допомогою заздалегіть визначених сучасних критеріїв.

Отже, результативний компонент готовності до професійної діяльності можна вважати сформованим, коли наявні знання й уміння аналізу уже здійсненої діяльності з метою фіксування її результатів і дальшого їхнього переоцінення.

Зорієнтованість на ці компоненти дає змогу структурувати процес дипломного проектування та поставити у відповідність цим компонентам аналогічні складові дипломного проектування. Ці компоненти взаємопов'язані і формують *структуру* готовності (рис. 2. 1.)

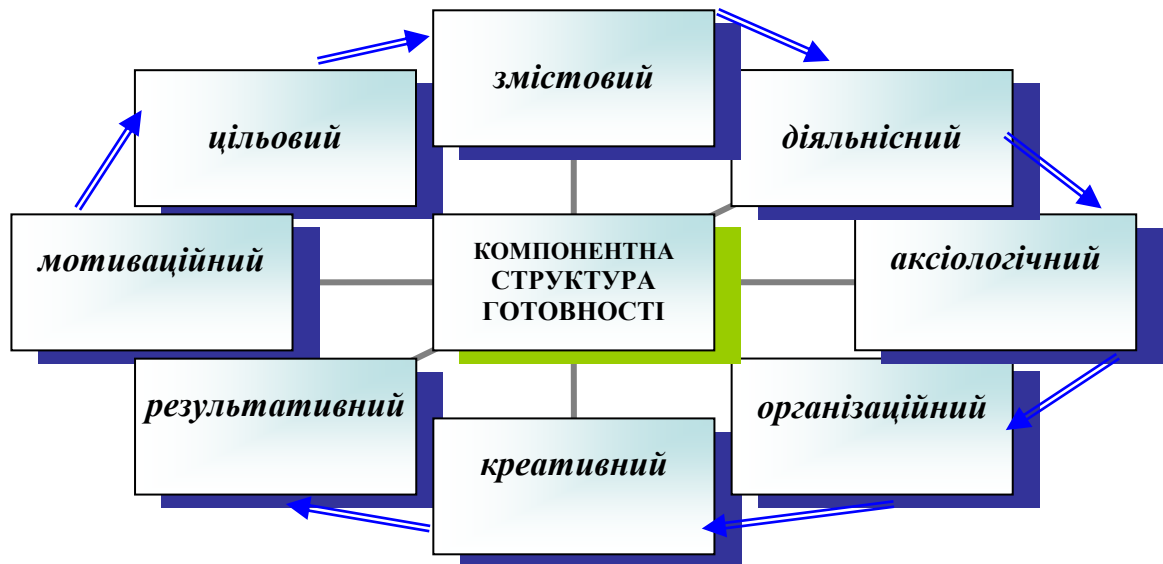

Рис. 2. 1. Структура готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності

Отже, дипломне проектування моделює реальну професійну діяльність і не може обмежуватися науково-дослідною роботою чи суто прагматичними міркуваннями у виконанні дипломного проекту. Фахівець зорієнтований на єдність компонентів готовності у цілісність відповідно до вимог його професійної компетентності, а дипломник інтегрує відповідні складові дипломного проектування у цілісний дипломний проект; компоненти готовності започатковані з освітньо-кваліфікаційних характеристик; компоненти готовності до професійної діяльності відповідають стану "готовність", а складові дипломного проектування – стану "формування готовності".

2. 2. Сутність та складові дипломного проектування у професійній підготовці майбутніх дизайнерів

Орієнтація на *компоненти готовності* майбутнього дизайнера до професійної діяльності є основою для структурування процесу дипломного проектування і виділення відповідних *складових дипломного проектування*: *мотиваційної, цільової, змістової, діяльнісної, аксіологічної, організаційної, креативної та результативної*.

Мотиваційна складова, що забезпечує професійну мотивацію фахівця, формується загалом у процесі всього періоду навчання та цілеспрямовано – під час переддипломної практики. *Цільова складова*, що забезпечує цілепокладання у професійній діяльності, визначає мету та завдання дипломного проектування. *Змістова складова*, формуюча професійні знання, пов'язана з тематикою дипломного проектування та відбором змісту дипломної роботи. *Діяльнісна складова*, що формує професійні уміння та навички, містить загальні вимоги до дипломного проектування, а також визначає структуру й етапи дипломного проектування. *Аксіологічна складова*, яка забезпечує формування професійних цінностей дизайнера, зорієнтована та загальнолюдські, національні та культурно-мистецькі цінності в контексті професії. *Організаційна складова*, що містить поняття самоорганізування й управління іншими у професійній діяльності, виконує двояку функцію: організування дипломного проектування керівником проекту та самостійна робота студента. *Креативна складова*, яка забезпечує творчий розвиток особистості, – це науково-дослідна робота студента, а також творча співпраця дипломника та керівника проекту. *Результативна складова*, суть якої полягає у зовнішньому оцінюванні та самооцінці професійної діяльності, на етапі дипломного проектування

містить оцінку та самооцінку, а також дає змогу коригувати результати дипломного проектування (рис. 2. 2).

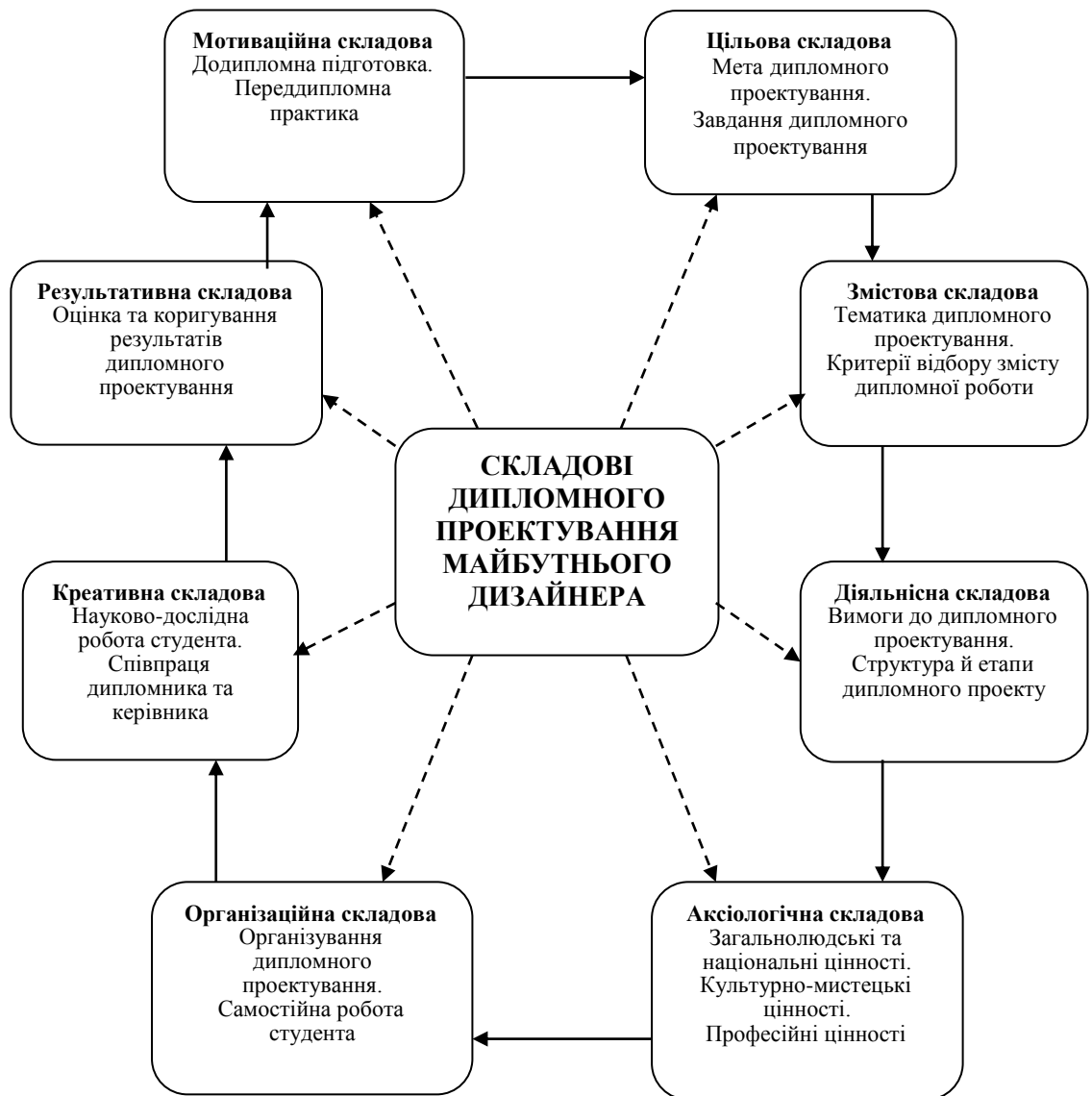

Рис. 2. 2. Структура складових дипломного проектування та їх взаємозв'язок з компонентами готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності

Розглянемо складові дипломного проектування більш детально.

Мотиваційна складова. З метою полегшення студентам вибору тематики дипломних проектів уже на етапі додипломної підготовки на всіх

курсах відбувається професійна спрямованість. Її реалізують у різних формах, наприклад: поглиблено вивчають окремі дисципліни; створюють наукові студентські товариства; студенти беруть участь у науково-дослідній роботі, за результатами якої виступають на конференціях; відвідують факультативи з метою розширення загальнокультурного і професійного світогляду тощо. В процесі підготовки до написання дипломного проекту систематично аналізують мотиви, інтереси, можливості та здібності студентів. На наш погляд, доцільно, починаючи з першого курсу, виділити свого роду вектор, спрямований на виконання майбутнього дипломного проекту. Очевидно, що на перших курсах студентам бракує конкретних знань і вмінь, але цілком можливе створення навчальної атмосфери, яка вже з перших днів навчання націлює на вироблення пропедевтичних умінь, навичок майбутньої професійної діяльності та засвоєння початкових знань зі спеціальності, що постійно ускладнюються і поглиблюються.

Дипломне проектування при такому підході є узагальнюючим етапом *не формально, а реально* і спроможне *дійсно* синтезувати отримані протягом навчання знання й удосконалити уміння і навички, стати містком між етапами навчання та професійної діяльності, моделюючи цю професійну діяльність.

Такий підхід забезпечує неперервну мотивацію навчання і майбутню зовнішню та внутрішню мотивацію професійної діяльності.

Переддипломна практика є необхідним етапом перед виконанням випускником навчального закладу кваліфікаційної роботи, адже під час її проходження студент реально ознайомлюється з діяльністю організації. Ознайомлення студента з особливостями роботи і проблемами організації, де він проходить практику, дають можливість уточнити завдання і зміст його дипломного проекту, а у кращому випадку – ще й допомогти реальному виробництву. На нашу думку, найбільш вдалим рішенням є

таке: одного викладача випускної кафедри призначити керівником і переддипломної практики, і дипломного проекту.

У період переддипломної практики виконують такі види робіт: визначають завдання дослідження; досліджують діяльність підприємства (структурного підрозділу); ознайомлюються з літературними, архівними та іншими джерелами з теми дипломного проекту; збирають, систематизують і попередньо обробляють початкові дані; уточнюють завдання і зміст дипломного проекту відповідно до практичних потреб підприємства; розробляють детальний план аналітичної та проектної частин.

Отже, переддипломна практика передує дипломному проектуванню, є початковим етапом підготовки дипломного проекту. У процесі переддипломної практики студенти набувають досвіду дослідження актуальної наукової проблеми або розв'язання реального професійного завдання.

Цілепокладальна складова. Методологічне обґрунтування дипломного проектування має на меті формування наукового та професійного світогляду студента, загальнолюдських, культурних і професійних цінностей, інтеграції різноманітних аспектів професійної діяльності. Методологічне обґрунтування підготовки майбутніх дизайнерів до дипломного проектування є результатом твердження, що методологічну функцію виконують саме теорії. Це передусім філософські та загальнонаукові теорії, які особливо важливі, оскільки дипломне проектування є саме науково-дослідною діяльністю студента.

Сукупність усіх дипломних проектів можна розглядати як загальну множину, де індивідуальне, одиничне становлять конкретні дипломні проекти певної тематики. Тому конкретні дипломні проекти є результатом науково-дослідної діяльності студента на завершальному етапі навчання. Усі дипломні проекти в принципі мають бути абсолютно неповторними: вони можуть бути схожими, але не тотожними. Підставою для цієї

схожості є закономірність існування, зміни і розвитку одиничних предметів у їхньому зв'язку, взаємодії та єдності.

Водночас усі дипломні проекти мають загальні цілі, ґрунтуються на споріднених видах діяльності. У цьому сенсі загальне виступає як єдність у найрізноманітніших проектах. Ці проекти можуть мати різний ступінь спільності. Якщо загальні властивості та відносини властиві лише певним групам об'єктів, то вони виступають як особливе. Наприклад, особливими є всі дипломні проекти для спеціальності дизайнера тоді, коли конкретні проекти є одиничними, а всі проекти всіх спеціальностей – загальними.

Ніщо одиничне, зокрема конкретний дипломний проект, не існує само по собі, поза зв'язком з іншим, тому одиничне і загальне знаходяться у постійній взаємодії. Той або інший дипломний проект набуває конкретної форми свого існування залежно від того процесу, до якого залучений. Конкретний проект завжди є результатом загальних закономірностей, але дія цієї загальної закономірності виражається лише через одиничне. Тому лише через аналіз і врахування одиничного розвивається та конкретизується наука загалом. У методологічному баченні дипломного проектування взаємовідношення одиничного, особливого і загального має дуже велике пізнавальне і практичне значення, оскільки наука має справу з узагальненнями й оперує загальними поняттями.

Аналізуючи результати дипломного проектування неможливо досягнути правильного оцінювання, якщо підходити до результатів лише як до загального поняття “дипломний проект”. За кожним проектом вбачаємо, насамперед, студента з творчим і технічним мисленням, його особливостями, здібностями, працездатністю тощо.

Під час розроблення підходів до дипломного проектування важливо враховувати також причинні зв'язки та обов'язково визначати умови, необхідні для досягнення результату. Важливо зрозуміти, чому саме цей

студент обрав саме цю тему дипломного проекту. Актуально виявити суперечності, які привели його до бажання розв'язати проблему, адже саме проблемність – суттєва особливість у разі розроблення тематики дипломного проектування. Іноді наявна причина, мотив вибору студентом певної теми для дипломного проектування, але жодна причина не спроможна забезпечити його готовність до виконання дипломного проекту, якщо немає відповідного забезпечення сприйняття відповідних знань і вмінь.

Обираючи тему дипломного проектування, необхідно уникати випадкових тем, оскільки, якщо тему вибрано випадково, під впливом зовнішніх чинників чи емоційного моменту, то пізніше вона може стати для цього ж студента нецікавою й обтяжливою.

Очевидно, що керівники дипломних проектів не в змозі передбачити, який вибір проекту студентом є випадковим, а який закономірним (тобто побудованим на зваженому, обдуманому рішенні, з урахуванням власних інтересів, можливостей тощо).

Але, не маючи можливості передбачати поведінку окремих дипломників, можна доволі точно передбачити поведінку загалом, узагальнюючи протягом тривалого часу результати цілеспрямованих спостережень у цьому напрямі.

Дипломне проектування є завершальною стадією навчання студентів, головною метою якої є оволодіння методологією творчого розв'язання сучасних проблем наукового та прикладного характеру на основі отриманих знань, професійних умінь і навичок відповідно до вимог стандартів вищої освіти.

У процесі дипломного проектування випускник повинен продемонструвати свою практичну і теоретичну підготовленість до виконання завдань професійної діяльності, встановлених державним освітнім стандартом. У цьому реалізуються основні положення особистісно зорієнтованого навчання.

Загальною тенденцією є зорієнтованість на індивідуалізацію, варіативність, інтеграцію інженерного та художнього аспектів дизайн-освіти. Завдяки індивідуалізації навчання у вищій школі кожен студент як майбутній фахівець може виявити свій потенційний рівень можливостей у цих аспектах. “Може” ще не означає, що він його виявляє, бо для цього потрібно багато самостійно працювати і докладати вольових зусиль. Спираючись на досвід світової та вітчизняної вищої школи, варто зберегти кращі традиції організування роботи студентів із дипломного проектування.

Змістова складова. Тематику дипломного проектування формують на основі реальних замовлень підприємств й установ міста відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри. Враховуючи, що реальні замовлення трансформуються у комплексні завдання, то виконувати їх необхідно з позицій широкопрофільності вирішення. У такому разі кожен студент обмежений певною частиною комплексного завдання. Для цього на початку роботи перед студентом ставлять чітку тему і встановлюють певний обсяг роботи, а також наголошують, що окремі частини комплексного завдання мають бути у кінцевому результаті інтегровані. Тому доречною є співпраця між виконавцями, оскільки вона може допомогти уникнути різних неузгодженостей під час зведення рішень кожної частини комплексного завдання. Ідеальною є ситуація, коли теми дипломних проектів відображають наукову тематику кафедри і запропоновані з урахуванням наукових інтересів студентів, а згодом переростають і у тему кандидатської дисертації.

При співпраці з проектними організаціями вибір теми дипломного проекту дещо спрощується, оскільки у цьому випадку можна скористатися робочими кресленнями типових проектів, які з різних причин не доведені до завершення; плануванням, яке зупинилося на рівні розроблення функціональних зв'язків; недоопрацьованими

ескізними пропозиціями; завданнями, для яких опрацьована лише спеціальна література.

Важливим чинником в успішному виконанні дипломного проекту і його захисті є вибір теми. Студент має можливість всебічно обдумати тему і підготуватися до її вирішення.

У процесі відбору змісту дипломної роботи виникає необхідність поєднання мистецьких та інженерних, загальнопрофесійних знань, умінь і навичок. Основними показниками критерію відбору змісту стають: узгодженість виділеного змісту з сучасним рівнем науки, техніки, технології й економіки даної галузі виробництва; його технічна, мистецько-естетична, професійна і світоглядна спрямованість, що формує відносини і ціннісні установки до розуміння соціальної ролі професійної діяльності у вибраній сфері; доступність змісту рівню підготовленості дипломників, що дає змогу передбачити організування підготовки на високому рівні труднощів, розвиваючи емоційно-вольові, когнітивні та практичні якості особистості тощо.

У критерій відбору змісту дипломної роботи закладено дальшу диференціацію складу соціального досвіду на рівні конкретної професійної діяльності. Показниками цього критерію є: відповідність змісту інформації рівню розвитку техніки, технології й організування конкретного виробництва (нематеріальної сфери праці); відповідність системи професійних умінь і навичок основним видам професійних функцій, характерних і обов'язкових для професії (спеціальності); відповідність складу набутих професійно значущих якостей і властивостей особистості змісту й умовам майбутньої професійної діяльності; збільшення інтересу до обраної професії, формування професійної майстерності, творчості, ініціативи і відповідальності, потреби у самовдосконаленні та самоосвіті, участі у винахідництві та конкурсах тощо.

Діяльнісна складова. До формулювання тем випускних робіт

(проектів) ставлять такі вимоги: відповідність кваліфікаційній характеристиці бакалавра, спеціаліста, магістра; потреба у відповідних фахівцях тієї чи іншої галузі господарства України; договори на замовлення щодо підготовки фахівців відповідної кваліфікації; перспектива реального використання матеріалів робіт у виробництві чи сфері послуг; наукові зацікавлення випускної кафедри (циклової комісії) та її викладачів; відповідність типовим завданням установи (організації), наданим Міністерством освіти і науки України відповідно до спеціальності, за якою студент-випускник навчався та виконує випускну роботу.

Студентові-випускникові важливо у процесі написання і захисту роботи засвідчити знання з фундаментальних і спеціальних дисциплін, висвітлити і практично показати вміння володіти засвоєним матеріалом, використовуючи прогресивні методи та сучасні тенденції розвитку ринкових відносин, які потребують нових підходів у сфері науки, техніки та культури (мистецтва).

Вимога практичної значущості зведена до того, що дипломний проект (робота) має бути виконаний на основі конкретних матеріалів, зібраних студентом під час переддипломної практики. Головним є не просто аналіз, узагальнення і використання конкретних матеріалів, а визначення і розв'язання реальних завдань, які стоять перед організацією. Саме цим умовам має відповідати розроблення дипломного проекту (роботи). Вона дає можливість студентові не лише показати свою підготовленість і навички практичної роботи, але і надати практичну допомогу реальному підприємству [25].

Загальними вимогами до дипломної роботи є: цільова спрямованість; чітка побудова; логічна послідовність викладу матеріалу; глибина дослідження і повнота висвітлення питань; переконливість аргументацій; стислість і точність формулювань; конкретність викладу результатів

роботи; доказовість висновків і обґрунтованість рекомендацій; грамотне оформлення. Автор дипломної роботи повинен використати знання наукової літератури з теми, використати наукові погляди, концепції та теорії, уміти їх критично оцінювати, застосовувати до досліджуваної проблеми.

Дипломну роботу потрібно оформити належним чином. При написанні роботи автор посилається лише на авторів і джерела, з яких отримані матеріали. Посилання на матеріали, які не вивчені самостійно, допускаються при вказівці на джерела, з яких цей матеріал отриманий. У дипломній роботі необхідно змістовно, логічно і аргументовано викласти зміст і результати дослідження з урахуванням термінології, використовуючи при цьому фахові словники [24 ; 112].

Аксіологічна складова. Загальнолюдські цінності. Глобальна криза, що охопила насамперед духовну сферу людства, призвела “до фактичного розколу єдиного матеріально-духовного простору цивілізації, породила глибокий і руйнівний за своїми наслідками розрив між знанням і вірою, найнесприятливішим чином позначилася і продовжує позначатися на стані й розвитку освіти, яка сьогодні значною мірою вже втратила свої культуротворчі функції, свій вплив на моральнісні складові соціального та особистісного буття людини. Для виходу з цієї кризи необхідні посправжньому евристичні прориви передусім у філософії освіти, у стратегії розвитку освітніх систем, у політиці” [141, с. 245].

Експортовані в Україну із Заходу продукти матеріального і духовного виробництва, репрезентовані засобами масової інформації як досягнення світової культури, часто бувають спрямовані на деградацію і знищення української культури. Такі неминущі цінності, як добро, благо, людина, праця, батьківщина, патріотизм, підмінені антицінностями, такими, наприклад, як безмежна воля, індивідуалізм, багатство, сила, влада, секс, містика тощо. Освітні установи виявилися нездатними

протистояти натиску цієї експансії “цінностей” західного зразка. Мало того, самі педагоги багато в чому сприйняли ці цінності як такі, що відповідають нормам розвитку сучасного українського суспільства. Як наслідок, упроваджені в систему освіти нові моральні підвалини продовжують руйнувати особистість. Курси з елементами магії, окультизму, астрології, сугестивних методик викладання іноземних мов негативно позначаються на психічному здоров’ї дітей і підлітків. Сучасна освіта з її традиційним предметноцентрованим навчанням виявляє й активізує лише ті інтереси та можливості, яким через систему навчальних дисциплін може відповідати. Те, що виходить за межі цієї відповідності, або залишається поза потребами соціуму й особистості, або знаходить вихід в анормативній поведінці [141, с. 278].

Професійні цінності. Моральність і духовність фахівця є квінтесенцією змісту аксіологічного компонента готовності до професійної діяльності. У цьому контексті його зміст інтегрує загальновизнані цінності, що трактуються як норми, з особистісними цінностями. У змісті будь-якої дисципліни репрезентовані у неоднакових співвідношеннях різні складові знання, у т.ч. “знання – професійні цінності”. Через “знання – професійні цінності”, які стають невід’ємною частиною цільовизначальної сфери психологічної структури особистості, можна вплинути на духовність студентів і їхнє ставлення до довкілля. За результатами визначення рівня сформованості професійних цінностей у студентів можна виявити вплив на них професійних дисциплін.

Цілі освіти залежать від соціально-економічних потреб на кожному конкретному етапі розвитку суспільства – з одного боку, та від мотивів, інтересів особистості – з іншого. Система освіти, таким чином, мусить мати властивість оперативної адаптивності, гнучкості та динамічності. Мається на увазі не лише прагматичне пристосування до суттєвих і перспективних потреб відповідної галузі виробництва, але й ширше задоволення різноманітних запитів та інтересів самої людини з ураху-

ванням її індивідуальних властивостей і соціальних вимог. Першочергове завдання сучасної педагогічної науки полягає в тому, щоб, визнавши об'єктивне різноманіття, природний плюралізм цілей освіти, зробити наступний крок – показати, як у реальному навчально-виховному процесі на кожному зі ступенів освіти реалізувати ці цілі, маючи на увазі не лише формування відповідних знань, умінь і навичок, але й усіякий розвиток творчих можливостей і світоглядних якостей особистості [38, с. 6].

Зміст поняття “професійні цінності” полягає в тому, що вони є системою інтегрованих смислових установок, що визначає ставлення фахівця до сутнісних сторін професійної діяльності, її суб'єктів і рівнів професійної активності та творчості, забезпечуючи особистісне і професійне самовизначення та самореалізацію.

Організаційна складова. Виконання дипломної роботи здійснюють поетапно. На кожному етапі розв'язують конкретне завдання, що передбачено плануванням. У ньому визначені терміни й обсяг робіт на кожному етапі, встановлено термін розроблення дипломного проекту. Загалом виділяють такі етапи розроблення дипломного проекту: вибір і затвердження теми; робота з науково-технічною і професійною літературою; складання та погодження з науковим керівником плану дипломного проекту; написання проекту; захист проекту.

За вимогами нормативних актів Міністерства освіти і науки України студент-випускник має бути своєчасно ознайомлений із тематикою випускних робіт і основними загальними вимогами до їхнього виконання. За таких умов він може обрати ту тему, робота над якою дасть змогу реалізувати його творчий потенціал. Тому основною вимогою, яку ставлять перед студентами-дипломниками, є самостійне і творче її виконання. Планомірно організований процес роботи над випускною роботою (проектом) бакалавра, спеціаліста та магістра сприяє підвищенню якісного показника діяльності суб'єктів навчального процесу.

Студент-дипломник має такі права: самостійно вибирати тему дипломного проекту з числа запропонованих випускною кафедрою або запропонувати власну тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розроблення і можливості виконання; отримати окреме робоче місце для роботи над дипломним проектом у спеціальній аудиторії, обладнаній комп'ютерною технікою, необхідним наочним приладдям, довідковою літературою та стандартами, зразками фрагментів пояснювальної записки та графічного матеріалу, методичними вказівками щодо виконання й оформлення складових дипломного проекту та ін.; отримувати консультації керівника та консультантів проекту; самостійно вибирати варіанти вирішення завдань дипломного проектування консультуватися з керівником проекту щодо плану; ознайомитися з практичною реалізацією розробленого об'єкта на виробництві, охороною праці, вирішенням питань екології, безпеки життєдіяльності, техніко-економічних і спеціальних питань за темою дипломного проекту.

Обов'язками студента-дипломника є: інформувати керівника про стан виконання проекту відповідно до плану-графіка; самостійно виконувати індивідуальний проект або індивідуальну частину комплексного проекту; розробляючи питання, враховувати сучасні досягнення науки і техніки, використовувати передові методики наукових та експериментальних досліджень, приймати оптимальні рішення із застосуванням системного підходу; при проектуванні використовувати сучасні комп'ютерні технології; відповідати за правильність прийнятих рішень, обґрунтувань, розрахунків, якість оформлення пояснювальної записки та графічного матеріалу, їхню відповідність методичним рекомендаціям із дипломного проектування випускної кафедри, наявним нормативним документам і державним стандартам; у встановлений термін подати проект у ДЕК.

Насамперед студент-дипломник повинен ознайомитись із вимогами до таких досліджень, якими є дипломний проект чи робота. Оскільки дипломні роботи мають ознаки наукового дослідження, то, звичайно, особлива увага в них звертається на глибоке теоретичне висвітлення проблеми як загалом, так і окремих її складових.

При виконанні дипломного проекту необхідно спиратися на передові досягнення науки і техніки, останні статистичні дані, публікації вітчизняної та зарубіжної спеціальної літератури. Вивчивши за цими джерелами передовий вітчизняний і зарубіжний досвід у досліджуваній галузі, студент має подати результати у вигляді короткого аналітичного огляду і зробити власний висновок про відповідність даного об'єкта дослідження сучасним вимогам. Пропозиції та рекомендації, що висунені в дипломному проекті, слід обґрунтувати.

Розв'язуючи завдання, поставлені у дипломному проекті, необхідно застосовувати комплексний і системний підходи, що дасть змогу виявити все розмаїття структурних частин складних об'єктів, розглянути всі можливі типи зв'язків між ними й оперувати об'єктом із позицій його цілісності.

Дипломний проект (робота) дає можливість визначити у студента-випускника глибину теоретичних знань за фахом, наявність практичних навичок вирішувати поставлені завдання, вміння творчо мислити, здібність до науково-дослідної роботи і самостійного вирішення практичних питань з урахуванням новітніх досягнень науки, методики і практики [25].

Під час виконання випускної роботи важливо не вийти за межі досліджуваної проблеми, а всі нові проблеми зазначати як перспективні. Хоча у разі, коли зібраного матеріалу набагато більше, ніж потрібно, або він засвідчив іншу тенденцію, якої не очікували, то це змушує обмежувати чи розширювати задум, змінювати композицію роботи. Незважаючи на різноманітність змісту дослідницьких робіт за різними критеріями

(структурою, рівнем узагальнень, широтою охоплених проблем), при їхньому виконанні обов'язково треба забезпечити взаємодію різних ланок навчально-виховного процесу: всіх навчальних дисциплін, початкової професійної підготовки і позааудиторної роботи [59, с. 25].

Технологія роботи студента над дипломним проектом має таку послідовність: підібрати літературу для дипломного проекту; скласти спільно з керівником розгорнутий план пояснювальної записки; скласти спільно з керівником дипломного проекту графік індивідуальних консультацій; зібрати в період переддипломної практики початкові дані для виконання дипломного проекту; здати звіт про переддипломну практику у встановлені терміни; викласти відповідно до завдання розділи дипломного проекту; оформити пояснювальну записку і демонстраційний матеріал; здати на перевірку керівникові пояснювальну записку в зброшурованому вигляді та демонстраційний матеріал із підписами керівника і консультантів; усунути виявлені керівником недоліки щодо оформлення пояснювальної записки; скласти текст доповіді; виконати графік дипломного проектування; передати дипломний проект керівникові не пізніше, ніж за три–чотири дні до попереднього захисту, а після попереднього захисту – на зовнішню рецензію; здати на випускню кафедру не пізніше за два дні до засідання АК пояснювальну записку з усіма підписами, другий примірник завдання на дипломне проектування, рецензію.

Сьогодні ще немає єдиної системи підходів до науково-дослідної роботи студентів і показників якості їхньої освіти, а також оптимальної моделі керування цією роботою, у якій будуть чітко розподілені та погоджені компетенція і повноваження, функції і відповідальність усіх суб'єктів. Система дипломного проектування є тією сферою взаємодії інтересів суспільства, виробництва, вищого навчального закладу, студента і керівника, в якій кожен із суб'єктів повинен мати можливість впливати на

функціонування і розвиток, але разом із тим нести свою частку відповідальності. Для вирішення проблеми оптимального керування процесом дипломного проектування необхідно забезпечити перехід від формалізованої моделі до моделі взаємної відповідальності, до посилення ролі всіх суб'єктів дипломного проектування і їхньої взаємодії. Цей перехід потребує уваги до таких напрямів: модернізація самої моделі керування дипломним проектуванням; участь роботодавців у критеріальному виборі, прийнятті та реалізації тематики дипломних проектів; залучення студентів до використання можливостей традиційних та електронних бібліотек; професійний рівень педагогів; статус керівника дипломного проектування тощо.

Підвищення професійного рівня педагогів-керівників дипломного проектування є підставою до створення ефективної системи підготовки; введення єдиних вимог до вибору керівника дипломного проекту; участі у керуванні освітою, у виробленні принципів і напрямів освітньої політики через професійні педагогічні співтовариства (асоціації, об'єднання, союзи тощо); вільного одержання професійної інформації, пов'язаної з освітою; організування і проведення навчання з інформаційних технологій для педагогічних кадрів.

Для керівництва дипломними проектами (роботами) призначають викладачів випускної кафедри, а також провідних співробітників наукових підрозділів кафедри або провідних спеціалістів у відповідній галузі з підприємств, науково-дослідних інститутів, міністерств, відомств тощо.

Завдання керівника – це допомога студентові в організуванні проектування й у правильному виборі шляхів розв'язання поставленого завдання. Водночас дипломник повинен пам'ятати, що за ухвалені у проекті технічні рішення і за правильність усіх розрахунків відповідає він як автор проекту, оскільки дипломний проект є насамперед самостійною роботою студента.

Допомагаючи студентів у роботі над проектом, керівник застерігає його від поспішних і недостатньо обґрунтованих висновків, розвиває у нього критичне ставлення до роботи, вимагаючи умотивованих рішень, однак керівник не повинен пригнічувати ініціативу і самостійність дипломника. Якщо у процесі виконання роботи виникають окремі питання, з приводу яких корисно порадитися з висококваліфікованим фахівцем, то обов'язок керівника допомогти дипломникові отримати такі консультації. Готовність проекту до захисту визначає керівник після перевірки пояснювальної записки і графічної частини, про що і повідомляє у письмовому відгуку на проект. Перевірка стану готовності має бути такою, щоб правки тексту роботи керівником не знівелювали власні позиції студента, а дали можливість якнайповніше розкрити його міркування, гіпотези і пропозиції.

Основними функціями наукового керівника є: здійснення перевірки виконання плану дослідження; надання рекомендацій щодо джерел інформації та застосування методів дослідження; контроль за дотриманням термінів підготовки дипломної роботи [98].

Керівник практики виконує такі види робіт: видає завдання, приймає звіт і залік із переддипломної практики (у разі керівництва переддипломною практикою студента); рекомендує структуру дипломного проекту; складає спільно зі студентом розгорнутий план дипломного проекту; доводить до студента порядок індивідуальних консультацій; проводить кваліфіковані консультації за дипломним проектом; контролює дотримання графіка дипломного проектування; інформує кафедру про критичні відхилення від графіка виконання дипломного проекту; підписує завдання на дипломне проектування й інші документи, необхідні для допуску студента до захисту дипломного проекту; дає відгук на дипломний проект.

Керівник дипломного проектування має такі права: вибирати теми

дипломних проектів і студентів відповідно до своїх наукових інтересів; ознайомлюватися зі змістом доповіді до попереднього захисту на кафедрі; визначати порядок проведення індивідуальних консультацій; вимагати від студента проведення аналізу або розрахунку декількох варіантів вирішення тих або інших питань; бути присутнім на засіданні АК і зачитувати відгук на дипломний проект [99].

Проте ці права й обов'язки керівника випускної роботи відображають лише формальний бік, оскільки поза увагою залишаються такі надзвичайно важливі аспекти, як діяльність керівника щодо самої сутності дипломного проектування, у якій він виявляє себе як фахівець з цієї галузі; педагогічна діяльність керівника; особистість керівника як людини.

У багатьох випадках саме ці питання мають вирішальний вплив на вибір теми студентом, сам процес дипломного проектування, а в загальному результаті впливають на рівень майбутньої професійної діяльності студента.

Креативна складова. Однією з функцій вищих навчальних закладів є проведення наукової роботи, для виконання якої організують науково-дослідні лабораторії, оснащені сучасним обладнанням. Викладачі, працюючи над темою тривалий час, залучають до роботи і студентів. Отже, участь студентів у науково-дослідних роботах не лише сприяє ефективному використанню бази, але й є важливою умовою їхнього професійного зростання. Щодо професійного зростання в умовах вищої школи, то з цією метою вироблено значну кількість шляхів, які відрізняються за рівнем значущості та ступенем самостійності. Найпростішим шляхом залучення до наукової роботи є написання рефератів, складнішим – участь у наукових конференціях, де робота студента відкрито дискутується, виявляється ступінь її новизни й актуальності для виробництва. Саме актуальність для виробництва певних ідей робить доцільним якомога раніше залучати

студентів до роботи над проектами, використовуючи для цього вже набуті знання. Розроблення проектів відповідно до потреб окремих галузей сприяє поглибленню і розширенню професійного досвіду студентів, наближає до реальних умов роботи фахівця.

Науково-дослідна діяльність має бути логічним продовженням базової середньої освіти, наступної загальноосвітньої і спеціалізованої підготовки у вищих навчальних закладах, спрямованої на отримання первинних наукових і професійних знань і вмінь; сприяти формуванню наукового світогляду, розвитку логічного мислення, становленню соціально активної особистості; розвивати вміння виокремлювати і вирішувати найважливіші соціальні, екологічні та технічні проблеми з урахуванням конкретних природних умов, соціальних, економічних і промислових особливостей регіону, району, міста; ознайомлювати з методами системного аналізу (компонентним, сутнісним, інтеграційним, прогнозним) і прийомами пізнання складних різнорівневих систем; навчати навикам самостійної роботи з різними джерелами інформації (робота з науковою і спеціальною літературою, періодичним друком, довідниками; налагодження контактів із людьми, складання анкет, опитувальників, їх аналіз; організація спостережень); виробляти звичку самостійно працювати з науковими приладами й устаткуванням, виконувати досліди й експерименти; знайомити з реальними умовами праці в лабораторії, науковому колективі [59].

Складовою науково-дослідної роботи студентів є творчо-художня діяльність, результатом якої є участь найбільш обдарованих студентів у міжнародних, всесоюзних, всеукраїнських і регіональних фестивалях, конкурсах, олімпіадах [79, с. 135].

Рушійною силою розвитку особистості студентів і викладачів стають їхня спільна творча діяльність і спілкування, відчуття особистісного зростання у студентів і професійно-особистісного зростання у викладача.

Вищі джерела рушійних сил студента і викладача є інтраіндивідуальними та містяться всередині людини, а не в зовнішньому середовищі, у мінливій єдності “я діючого”, “я творчого”, “я емпіричного”, що і є джерелом професійно-особистісного розвитку педагога й особистісного зростання студента [104, с. 95].

Альтернативою відчуженим відносинам у навчальному процесі є студент як суб’єкт навчання, суб’єкт своєї діяльності, “квітка”, яку вирощує викладач. Об’єктом освітнього процесу є освітній матеріал (предмети, явища, символи, моделі, ситуації, цінності, діяльність, відносини і т. ін.). Викладач забезпечує, створює умови для студента, що самозмінюється, для його переходу в новий стан, надає процесу самозміни культурних форм. Він піклується про розуміння та сприйняття студентом мети і завдань навчання, змінює поставлені навчальні завдання залежно від потреб студентів, навчає самостійної постановки навчальних завдань, у т.ч. завдань з самовдосконалення. Студент має право на помилку (на помилках вчать), на особисту думку, відмінну від думки викладача й інших студентів, відкрито демонструвати свої здібності. Незгоду студента з викладачем не розглядають як спротив, який неодмінно потрібно зламати. В особистісно зорієнтованому освітньому процесі “спротив” вважають природним наслідком різного розуміння реальності, відмінностей у ціннісних орієнтирах студента і викладача, проявом суб’єктності студента. Більше того, спротив потрібний їм для нормального особистісного розвитку. Саме в такому разі можна говорити про спілкування як про обмін не лише знаннями, а й думками, почуттями. Образно висловлюючись, викладач постійно “відчуває” особистість студента. Варто сказати, що в такій довірливій, оптимістичній, творчій атмосфері зростає і сам викладач, навчання стає розвивальним і для самого викладача, він стає саморозвивальною системою [96, с. 90 – 92].

Взаємини в навчальному закладі відносять до основних чинників, які

визначають розвиток студентів. Особливо вони актуальні для творчих студентів. “Викладачі зазвичай оцінюють креативів як “вискочок”, демонстративних, істеричних, настирливих тощо. Опір креативів репродуктивним роботам, їхню більшу чутливість до монотонності розцінюють як лінощі, настирливість, тупість” [48, с. 216]. Приблизно 30% здібних студентів відраховують за неуспішність, а серед “слабких” – дві третини обдарованих [42, с. 129].

Підготовка в особистісно зорієнтованому освітньому процесі неможлива без різнорівневих, диференційованих завдань із можливістю вибору завдань і значущих для студента способів їхнього розвитку. Диференційованими за рівнем мають бути проекти, над якими працюють студенти, і запитання, які задає їм викладач. Важливе завдання викладача – розкривати в собі нові здібності як способи пізнання й осмислення себе та навколишнього світу і навчити цього студентів [96, с. 93].

Системотвірним чинником передбачення майбутнього стану досліджуваного об’єкта як системи є ідея. Ця система включає три взаємозалежні компоненти: ціль, мету і результат. Залежно від чіткості формулювання ідеї швидше або повільніше відбувається процес інтеріоризації професійних знань у студентів. В ідеї органічно поєднані два моменти відображення об’єктивної реальності та визначення людиною практичної мети. Для реалізації ідеї необхідно синтезувати знання, здобуті з різних джерел. У спільній діяльності студента і викладача ідеї стають інструментом, особистим надбанням студентів, задають загальну спрямованість діяльності викладача.

Дидактичні ідеї при їхньому практичному використанні відкривають у творчих викладачів адекватні інтуїтивні міркування. Процес інтуїтивних міркувань прискорюється, якщо на завершальній стадії заняття проводиться рефлексивна діяльність як студентів, так і викладачів. Викладачеві рефлексія дає змогу осмислити свій педагогічний досвід, а

студентові – причини своїх невдач і шляхи їхнього усунення. Внутрішні мотиви спільної творчої діяльності викладача і студентів у особистісно зорієнтованому освітньому процесі дещо відрізняються: для студентів фундаментальними потребами є отримання професійних знань, умінь і навичок, а для викладача – потреба у спілкуванні зі студентською аудиторією в полілоговій формі та професійне зростання.

Результативна складова. Відповідно до сучасних вимог основних галузей промисловості, сфери послуг і культури відбувається істотна перебудова підходів до змісту і функцій дипломного проектування. У цьому контексті дипломне проектування розглядають як багаторівневу варіативну систему, спрямовану на реальний результат. Саме такий підхід до розгляду його змісту і функцій сприятиме працевлаштуванню випускників, формуванню в них готовності до самовизначення в питаннях вибору роботи, у т.ч. відкриття власної справи.

Для підвищення ефективності дипломного проектування важливо з нових позицій підійти до вирішення таких питань: оптимізація переліків тем дипломного проектування; забезпечення реальної багаторівневості у дипломному проектуванні; радикальне поліпшення матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів; інформатизація освіти й оптимізація методів навчання, активне використання технологій відкритої освіти; поглиблення інтеграційних і міждисциплінарних програм; підвищення статусу науки у вищих навчальних закладах як одного з основних чинників забезпечення високої якості підготовки фахівців; постійне оновлення змісту професійної освіти; інтеграція академічного і галузевого аспектів науки; здійснення державної підтримки провідних наукових і творчих шкіл у вищих навчальних закладах; формування умов для постійного професійного зростання кадрів; забезпечення наступності різних рівнів професійної освіти; створення ефективної системи додаткової професійної освіти, що забезпечує психологічну підтримку населення при зміні видів

діяльності; забезпечення участі роботодавців та інших соціальних партнерів у вирішенні проблем професійної освіти.

2. 3. Взаємодія компонентів готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності та складових дипломного проектування

Дипломне проектування є одним із найважливіших етапів підсумкової атестації студентів. Це завершальний етап навчання студентів, спрямований на систематизацію, закріплення і розширення теоретичних знань; розвиток навичок практичного застосування отриманих знань, умінь аналізувати і знаходити вирішення актуальних виробничих проблем, творчо підходити до розв'язання інженерних, економічних, наукових і організаційних задач [25]. Дипломне проектування відбувається у контексті загального процесу формування готовності до професійної діяльності фахівців, у тісному взаємозв'язку з перебудовою в інших сферах життя суспільства.

Професійна освіта, на жаль, ще не здатна належною мірою вирішити проблему підготовки кадрів, зумовлену новими вимогами до рівня кваліфікації працівників. Тому й не дивно, що багато випускників професійних навчальних закладів не можуть знайти роботу і самовизначитись у сучасному економічному житті. Ця проблема є важливою і потребує пошуку ефективних шляхів розв'язання.

Одним із таких шляхів має бути випереджальний характер дипломного проектування, істотне зміщення акцентів від формального до сутнісного розуміння його функцій у професійній підготовці, підвищення привабливості та значущості дипломного проектування.

Науково-дослідницька діяльність студентів ВНЗ здійснюється за такими основними напрямками: науково-дослідницька робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до календарно-

тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів; науково-дослідницька робота, що здійснюється у позанавчальному процесі – у гуртках, проблемних групах (лабораторіях), інформаційних студіях тощо; науково-організаційні заходи: конференції, конкурси та ін. Науково-дослідна робота студентів у межах навчального процесу є обов'язковою для кожного студента й охоплює майже всі форми навчальної роботи: написання рефератів; використання наукової літератури з конкретної теми у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, фундаментальних і професійно зорієнтованих, спеціальних дисциплін, курсів спеціалізацій і за вибором; виконання лабораторних, практичних, семінарських і самостійних завдань, контрольних робіт, що містять елементи проблемного пошуку; виконання нетипових завдань дослідницького характеру в період виробничої практики, на замовлення підприємств, установ, організацій, закладів культури тощо; розроблення методичних матеріалів із використанням дослідницьких методів (глосаріїв, кросвордів, програм і методик соціологічних досліджень тощо); підготовка і захист дипломних проектів і дипломних робіт, пов'язаних із проблематикою наукових досліджень спеціальних кафедр [181, с. 27].

Науково-дослідницька діяльність студентів, яка реалізується разом з іншими видами діяльності, забезпечує розв'язання низки завдань. Передусім це стосується формування наукового світогляду й оволодіння методологією і методами наукового дослідження. Володіючи достатнім методологічним інструментарієм, студенти швидше опановують навички самостійної науково-дослідної діяльності, активніше розв'язують практичні завдання, розвивають творче мислення. Під час наукових досліджень розвивається теоретичне, критичне і наукове мислення, розширюється кругозір, зростає наукова ерудиція і професіоналізм майбутнього фахівця. Залучення найактивніших і найздібніших студентів

до наукової роботи має і значне соціальне значення, оскільки це один зі шляхів підготовки викладачів і наукових працівників.

Щодо професійної підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах, то для неї також характерна недостатня увага до дипломного проектування, яке не відповідає вимогам комплексного використання знань і вмінь у професійній діяльності сучасного дизайнера.

Саме дипломний проект інтегрує знання з усіх фундаментальних і професійно зорієнтованих дисциплін. Кожна з них різною мірою відповідає за формування груп умінь дизайнерів: творчих, інженерних, організаційних тощо. Творчі уміння пов'язані з вирішенням творчих завдань, розв'язати які можна, лише спираючись на знання і вміння з мистецьких дисциплін (питання композиції, колористики, перспективи тощо).

Проте є ще й інша група вмінь, які стосуються вже дизайнерської майстерності. Сюди відносять уміння відтворювати образотворчими засобами авторські ідеї, дизайн-пропозиції, навички проектування, конструювання, макетування, виконання експериментальних взірців, професійне володіння графічними і технічними засобами та допоміжним інструментарієм відповідно до матеріалів, що застосовуються, тощо.

Організаційні вміння, зокрема з маркетингу, потрібні фахівцеві, щоб розроблений проект впровадити у виробництво. Для успішності цього процесу враховують показники споживчого попиту на певний вид продукції. Загалом дизайнер, з одного боку, впливає на смаки споживачів та естетичну культуру через предмети своєї діяльності, а з іншого – може надавати методичну та фахову допомогу виробничим підприємствам чи проектно-конструкторським організаціям. Важливою суспільною функцією дизайнера є також співпраця з творчими працівниками культури і мистецтва, що дає йому можливість орієнтуватись у різноманітті творчих і культурно-історичних процесів тощо.

Відповідно до стандарту підготовки фахівців зі спеціальності

“Дизайн” майбутній дизайнер має опанувати загальнотеоретичні, загальнохудожні, професійно зорієнтовані, інженерно-технічні та організаційно-технічні знання, вміння і навички [128]. Враховуючи, що випускники за такою спеціальністю можуть працювати у різних напрямках дизайну, їм потрібна ґрунтовна базова освіта. Якість такої освіти залежить від багатьох чинників, серед яких найважливішими є матеріально-технічна база навчального закладу, кваліфікація педагогів і зв’язок із наукою і виробництвом.

Зміст професійної підготовки при обов’язковому врахуванні загальних критеріїв його відбору не може бути однаковим за складом і рівнем теоретичних знань і практичних (професійних) умінь і навичок для підготовки фахівців усіх спеціальностей [95, с. 65].

У науково-педагогічній літературі обґрунтовано положення щодо відбору та структурування змісту професійної підготовки майбутніх дизайнерів на основі таких принципів: гуманізації, фундаменталізації, наступності, неперервності, індивідуалізації та диференціації процесу навчання, інтеграції науки, мистецтва і виробництва, єдності теорії та практики у становленні фахівця тощо. Це дало змогу здійснити такий відбір знань і вмінь, які є професійно значущими в дизайнерській діяльності, зокрема вільно володіти рисунком і живописом під час створення проектів та ескізів, основами кольорознавства та пластичної анатомії, екології та безпеки життєдіяльності, сучасними технологіями проектування та виготовлення дизайн-виробів [173].

Конструювання системи моделей спрямоване на розв’язання освітніх завдань: розвиток світоглядної, громадянської та спеціальної компетентності студента; формування творчої особистості студента-дизайнера, готового до самостійної роботи в різних сферах життєдіяльності (виробничій, духовній, сімейній, науковій); уміння знайти своє місце в житті суспільства; високопрофесійно і компетентно

реалізувати свої здібності, тобто бути конкурентоспроможним і практично здатним до дизайн-проектування в ринкових умовах [187, с. 103].

Підготовка дизайнера у ході навчального процесу відбувається у кілька етапів, на яких вирішуються конкретні педагогічні завдання. На першому етапі, відповідно до рекомендацій психологів, студент набуває власного досвіду на практичних заняттях із професійно зорієнтованих мистецьких дисциплін одночасно з вивченням наукового підходу до розв'язування творчих завдань. Брак знань для їхнього вирішення спонукає перейти до другого етапу, коли вивчається вітчизняна і світова історико-культурна спадщина. Тут педагоги звертають увагу на особливості композиції, засоби візуалізації та методику проектування. Опанування цими знаннями дає змогу перейти до наступного етапу, коли студент розпочинає самостійне проектування, до розроблення власного творчого задуму. Виконуючи чергове завдання, вдосконалює своє вміння як проєктанта, про що свідчить наявність нестандартних рішень. Щоб такі рішення з'являлись, у студента має бути добре розвинене образне, технічне і просторове мислення. Основою цих видів мислення є уявлення, які виникають як образи різної конкретизації. Оперування образами властиве творчому мисленню, яке розвивається під впливом мистецтва.

Принцип наступності враховують при підготовці у навчальному закладі фахівців за різними освітньо-кваліфікаційними рівнями (бакалавр, спеціаліст, магістр). Згідно з цим принципом при переході до вищого рівня підвищується рівень професійної підготовки і загальної культури. При підготовці магістра, порівняно з іншими освітньо-кваліфікаційними рівнями, поглиблюються теоретичні та гуманітарні знання, освоюється методологія розвитку техніки і наукової роботи.

Система технічних, професійно зорієнтованих знань студентів формується під впливом різних джерел. До них відносять: професійне середовище (інформує про проблеми і потреби); навчання дисциплін за

планом, який має бути скорегований відповідно до запитів ринку; практику на виробництві; роботу з науково-технічною і професійною літературою. Враховуючи реальні зміни на виробництві, мають бути оновлені навчальні завдання для студентів, починаючи від змісту завдань і закінчуючи тематикою дипломних проектів. З цього напрошується логічний висновок про необхідність тісної співпраці між навчальними закладами і потенційними роботодавцями щодо підготовки майбутніх фахівців за особливостями конкретних виробництв. Це спонукає до узгодження навчального планування, тематики курсових і дипломних робіт із реальними пропозиціями підприємств. Зважаючи на динаміку розвитку технологій у галузі, навчати потрібно на сучасній матеріальній базі.

Є багато прикладів, коли абітурієнти переоцінюють своє захоплення майбутньою професією і, як результат, під час навчання з появою професійно зорієнтованих дисциплін, які є дещо важкими для освоєння, втрачають мотивацію до навчання. Цього можна уникнути за умови, якщо студент із першого курсу знає те, які знання і вміння професійного характеру йому треба буде засвоїти, одночасно порівнюючи зі своїми можливостями.

Визначаючи обсяг необхідних нормативних дисциплін, які забезпечували б професійну підготовку дизайнерів, викладачі кафедри дизайну Національного лісотехнічного університету України насамперед, орієнтувалися на навчальні плани Харківського художньо-промислового інституту (нині – Харківської державної академії дизайну і мистецтв). Досвід цієї дизайнерської школи в Україні незаперечний, адже дизайнерську спеціальність у ній було відкрито ще у 1963 р. Знайдено оптимальне поєднання необхідних нормативних дисциплін, які забезпечують професійну підготовку дизайнерів, із дисциплінами вищого закладу освітнього лісотехнічного профілю. Значну увагу приділено теоретичним матеріалам, оскільки лише теорія може дати достатню

переконливість і чіткість проектних програм, що досягається при розумінні речей майбутньої діяльності. Саме з теорії з'являється знання закономірностей, які дають змогу осмислити безмежну масу емпіричних фактів і вибудувати їх у логічну систему, тобто таку дисципліну, яка інтегрує знання з інших у контексті відповідної підстави для інтеграції. Відповідно до цієї тези можна констатувати, що при підготовці майбутніх дизайнерів вивчають певні комплекси дисциплін, але кожна з них інтегрує знання з інших у контексті напряму підготовки дизайнерів. Студентові має бути зрозумілою форма об'єкта його творчості через дію, яка відбувається за допомогою почуттів і свідомості, що задіюються під час вивчення дисциплін, пов'язаних із просторовою уявою, а саме: нарисної геометрії та технічного креслення. Згодом до цих дисциплін долучаються ті, в яких треба проявити творчість, оскільки вони пов'язані з конструкторською, проектною і дизайнерською діяльністю.

Обмеження у процесі вивчення дизайну лише сприйняттям, ознайомленням із теорією – недостатнє для повноцінного опанування цього виду творчої діяльності, оскільки сам дизайн виник як синтез мистецтва, промисловості та науки. Наукові знання дають можливість застосувати наукові підходи до вирішення завдань промисловості (наприклад, меблевої), на які впливають зміни в соціальному замовленні. Покращення добробуту людей сприяє перетворенню їхніх потреб у запити, для задоволення яких матеріальні вироби мають відповідати вищим естетичним смакам. Тому для розуміння причин зміни смаків споживачів і шляхів їхнього задоволення майбутній дизайнер має за допомогою відповідних дисциплін підвищувати свою мистецьку, економічну й екологічну культуру. Професійне зростання студента як майбутнього дизайнера відбувається двома шляхами: перший – завдяки наростанню частки професійно зорієнтованих дисциплін від курсу до курсу; другий – на практичних заняттях, мета яких дещо трансформується з розширенням і

поглибленням системи професійних знань. На часі необхідність у науково-методологічному розробленні питання органічного взаємозв'язку між образотворчими дисциплінами та їхня цілеспрямованість на формування творчих умінь дизайнера, а не художника. Практичне оволодіння індивідуальною образотворчою мовою дає змогу дизайнерові реалізувати матеріальну форму, абстрактні творіння свого розуму. І чим міцніші його знання й уміння, тим життєвіше відбувається передання думок на площину матеріального пошуку.

Зважаючи на сказане, виділимо такі ***функції дипломного проектування у професійній підготовці майбутніх дизайнерів:***

- формування методологічної культури і залучення студентів до наукових пошуків;
- формування професійної компетентності;
- індивідуальний підхід до розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів;
- розвиток навичок самостійної науково-дослідницької діяльності;
- підтримка обдарованих студентів і надання їм можливостей творчого розвитку;
- формування потреби постійного оновлення і вдосконалення знань і вмінь;
- формування професійних і культурологічних ціннісних орієнтацій студента;
- формування умінь збирання, оброблення й усного чи писемного викладу й аналізу інформації.

Отже, роль дипломного проектування на сучасному етапі визначається завданнями її переходу від формальної до наукової.

Для логічного об'єднання складових дипломного проектування у цілісний засіб підготовки до професійної діяльності ми обрали інтегративний підхід.

Інтегративний підхід розкриває інструментальні можливості формування готовності, тому він використаний для об'єднання складових процесу дипломного проектування відповідно до компонентів готовності до професійної діяльності. Як свідчить практика, вузька професійна підготовка не відповідає суспільним вимогам, оскільки вузькопрофільний фахівець відчуває труднощі у вирішенні комплексних проблем. Лише володіючи цілісною системою професійно зорієнтованих знань, фахівець спроможний успішно виконувати завдання. Саме у дипломному проекті завдяки механізмам інтеграції спостерігається взаємозв'язок суміжних дисциплін і галузей науки.

Можливості інтеграції як загальнонаукової методології у найширшому розумінні полягають у забезпеченні єдності філософських, загальнонаукових і спеціальних аспектів педагогічної науки: методологічна обґрунтованість інтеграції знань залежить від дотримання принципів історизму, єдності якості та кількості, діалектичного заперечення, розвитку, каузальності, об'єктивності, науковості, всебічності вивчення явищ і процесів та взаємозв'язку і взаємозумовленості явищ [69, с. 85].

Інтеграційні тенденції набувають щораз більшої актуальності як дієвий засіб формування цілісної фундаментальної освіти. На перший план виходять наукові знання, спроможні відображати основоположні моменти двоєдиного процесу інтеграції та диференціації в науці, використати досягнення, які виникають на стику наук і дають змогу виходити на системний рівень пізнання дійсності [49, с. 55]. Сучасні дослідження спрямовані на формування цілісної системи інтегрованих фундаментальних знань з урахуванням відкритості сучасних освітніх систем.

Введення в навчально-виховний процес науково-дослідної діяльності, побудованої *на інтеграційній основі, сприяє ефективнішому формуванню наочних, наукових, професійно значущих знань, умінь і навичок, професійно-особистісних якостей*, необхідних для успішного

навчання у вищих навчальних закладах, і ранньому включенню в науково-професійну діяльність. Тут необхідно виявити і реалізувати дидактичні та методичні засоби й умови організування науково-дослідної роботи учнів як невід’ємної складової навчально-виховної діяльності загальноосвітнього навчального закладу; розробити інтегровану систему підготовки тих, хто навчається, до первинних навичок дослідницької діяльності [59, с. 23].

Від актуалізації до інтегрованості знання проходять різні стадії рефлексії, які розгортаються в середовищі, що підтримує свою власну свідому і несвідому філософію. Інтегроване знання – “це синтезований у пізнавальній практиці індивідуума комплекс амбівалентних продуктів раціонального і позараціонального, мислення і сприйняття, який асимілюється психікою у вигляді цілісної системи з узгодженою структурою і міжоб’єктивною динамікою і проявляється як пропущена через особистість єдність теоретичного і практичного досвіду людини в його внутрішній і зовнішній, свідомій і несвідомій активності” [63, с. 51].

Як зазначає І. М. Козловська, “інтеграція професійного та загально-людського компонентів знань-цінностей у формуванні творчої особистості фахівця є одним із найважливіших і найскладніших завдань сучасної освіти. Доволі часто зустрічаються “начинені” знаннями (навіть ґрунтовними та систематизованими) фахівці, які неспроможні ці знання творчо використовувати, працювати на якісно новому рівні. Звичайно, наука має свій випробуваний арсенал формування творчих здібностей (говоримо, очевидно, про осіб, які мають для цього природні дані). Проте роль системи цінностей, світоглядні позиції, фантазія, засоби мистецтва у процесі формування творчої особистості є набагато більшими, ніж здається на перший погляд. Відобразити цю єдність у навчальному процесі, показати учням світ як складну систему найрізноманітніших взаємодій між віддаленими (на перший погляд) об’єктами та процесами – одне з найважливіших завдань школи в усі часи. Бо саме такий підхід дає можливість

учням повноцінно вступити у доросле життя, яке, власне, є безперервним ланцюгом взаємодій, наповнене складними різноманітними знаннями, де суто предметні, ізольовані знання є важливими, але далеко не достатніми для орієнтації та можливості зайняти своє місце у житті” [68].

В. Прусак розробив педагогічні засади інтеграції загальнохудожніх і професійних знань у підготовці майбутніх дизайнерів, які полягають у такому: спеціальна професійна підготовка і розвиток особистості майбутнього дизайнера формують головну ціль його підготовки у вищих навчальних закладах професійної освіти, що дає змогу передбачити оптимальне поєднання змісту професійно зорієнтованих, фундаментальних і гуманітарних дисциплін на їхньому найвищому рівні – рівні інтеграції; загальнохудожня підготовка дизайнера є повноцінним компонентом цілісної системи його професійної освіти і формує основу фундаментальних знань фахівця; зорієнтованість загальнохудожніх дисциплін на практичні потреби студентів, їхні інтереси і запити припускає інтеграцію на змістовому (знання, уміння, навички) та процесуальному (форми, методи, засоби навчання) рівнях; розроблення та реалізація науково обґрунтованих інтегративних курсів загальнохудожніх і спеціальних дисциплін сприяє реалізації творчого потенціалу майбутнього дизайнера; методологічне обґрунтування інтеграції загальнохудожніх і спеціальних дисциплін має метою органічне поєднання професійних знань та загальнохудожніх умінь і забезпечується дотриманням методологічних принципів історизму, системності, об’єктивності, взаємозв’язку та взаємозумовленості явищ, єдності пізнання природи і суспільства; інтеграція загальнохудожніх і професійних знань має спиратися на інноваційні освітні технології, зокрема комп’ютерні; інтеграція у професійній підготовці майбутніх дизайнерів припускає ступеневість дизайн-освіти на основі інтегративного підходу до навчання та відображення реальних взаємозв’язків між виробництвом і мистецтвом;

інтеграція професійних і загальнохудожніх знань майбутніх дизайнерів ґрунтується на розвитку історичних надбань і сучасних світових стандартів дизайн-освіти; інтегративний підхід до професійної підготовки майбутнього дизайнера доцільно поєднувати з системним, діяльнісним, інформаційним, гуманістичним, синергетичним, акмеологічним та аксіологічним підходами; реалізація принципу наступності у підготовці майбутніх дизайнерів засобами інтеграції знань студентів [129].

Реалізація педагогічних засад інтеграції загальнохудожніх і професійних знань засвідчила, що для різних спеціальностей дизайн-освіти, враховуючи інтегративний характер діяльності дизайнерів, спостерігається деяка подібність одночасно з деякою відмінністю основних компонентів професійної підготовки. Спільність визначає інваріантну частину підготовки, а відмінність – варіативну. Проте, незалежно від цього, взаємозв'язки між професійними знаннями і вміннями мають бути суттєвими і достатньо глибокими, систематично оновлюватися.

Процес *інтеграції складових дипломного проектування* відбувається таким чином: мотиваційна складова є первинним елементом дипломного проектування. В процесі її формування до неї додається органічно цільова складова. Інтегративне поєднання змістової та діяльнісної складових базується на основі єдності професійних знань, умінь та навичок дизайнера. Аксіологічна складова інтегрується у вмотивовану, цілеспрямовану знаннево-діялісну і доповнює її особистісним смислом. Організаційна складова переводить теоретично обґрунтовані знання та дії у практичну площину, а креативна – забезпечує можливість творчого розвитку і не допускає зведення дій до формалізму. Цілісність об'єднання складових дипломного проектування завершає результативна.

На підставі сказаного можемо перейти до опису моделі формування

готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності засобами дипломного проектування.

Сутність моделі визначається головною ідеєю, закладеною в основу її побудови. Дипломне проектування відносимо до складних великих систем, поведінка яких залежить від значного числа взаємопов'язаних чинників різної природи.

Модель – це уявна або матеріально зреалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт [183, с. 7]. Модель містить найбільш істотні межі або параметри об'єкта, що досліджується. Вона абстрагується від неістотного, другорядного. Нові закономірності мають не заперечувати попередню модель, а доповнювати її. За допомогою моделі сторони об'єкта, що вивчаються, виділяють й узагальнюють, а характерні для моделі функції аналізу та синтезу дають змогу дослідити об'єкт поелементно і згодом об'єднати розрізнені дані в єдине ціле на основі закономірностей і логічного твердження [184, с. 274].

Ми орієнтуємося на освітню модель, яку визначаємо як логічно послідовну систему відповідних елементів, що містять структуру цілей освіти в широкому значенні, зміст освіти, проектування навчальних планів і програм, окремі цілі управління діяльністю студентів, моделі групування студентів, методи контролю і звітності, способи оцінювання процесу навчання [36, с. 110].

Відомі різноманітні моделі, наприклад, інтегрована програма з включенням усіх видів практик і дипломних розробок за завданнями замовника [94, с. 51–52]. Інша модель – інтегрована програма освітньої, наукової та інноваційної діяльності студентів.

Особистість фахівця розвивається на основі моделі, під якою розуміють “суспільно прийнятну сукупність вимог до наявності певної бажаної сукупності особистісних рис і якостей спеціаліста, його загально-

культурної та фахової підготовки, а також необхідного рівня розвитку вказаних якостей і значень кількісних параметрів професіоналізму” [119, с. 14]. На підставі цього визначення, розробляють модель його підготовки, у якій мають знайти своє місце конкретні навчальні дисципліни, оскільки вони своїми засобами наповнюють зміст моделі фахівця необхідними знаннями, вміннями і навичками. За такої умови виділяють важливість дипломного проектування як засобу моніторингу професійної підготовки на кінцевому етапі навчання. Дослідження теоретико-практичного аспекту дипломного проектування (від державних документів через наукове обґрунтування до методичних розробок) ґрунтується на дидактичному принципі єдності педагогічної теорії та практики. В основі моделі лежать принципи універсальності освіти, професійної мобільності, а також загальнодидактичні принципи науковості, системності та наступності. Розробляючи модель, ми ставили завдання вдосконалити методіку формування професійної готовності майбутнього дизайнера.

Модель дипломного проектування як процес формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності основана на **базових положеннях**, які лягли в основу її розроблення та впровадження.

1. У формуванні готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності під час дипломного проектування необхідна зорієнтованість на суспільні запити і ринок праці, а також на вимоги дизайнерської галузі та проблематику сучасного дизайну. Ці вимоги закладено в основу професійної підготовки дизайнера; висвітлено в освітньо-кваліфікаційних характеристиках та освітньо-професійних програмах. Саме в них визначено тематику дипломного проектування.
2. Протягом усього навчання у вищому навчальному закладі студенти у процесі вивчення всіх дисциплін тією чи іншою мірою орієнтуються на майбутнє дипломне проектування, включаючи переддипломну практику.
3. У структурі готовності до професійної діяльності доцільно виділити

компоненти готовності до професійної діяльності та відповідні їм складові, які формуються у процесі дипломного проектування.

4. Методика роботи наукового керівника містить не лише його формальні обов'язки, а і спеціальні та особистісні, зокрема зумовлені особливостями галузі дизайну.
5. Самостійна робота студента містить не лише вимоги щодо процесу й оформлення дипломного проекту, але й суто наукові рекомендації, а також засоби оцінювання результатів дипломного проектування не лише за формальними ознаками, але й за сутнісною (науковою, професійною, креативною та іншими ознаками).

Важливу роль для ефективного дипломного проектування мають практично всі навчальні дисципліни. Особливе місце серед них відведено дисципліні “Проектування” [124; 126]. Власний досвід і досвід колег щодо викладання дисципліни “Проектування”, дає змогу зробити висновок, що оволодіти методом дизайнерського проектування можливо тільки у тому разі, якщо навчання ведеться двома шляхами: теоретичним і, головним чином, практичним – за допомогою виконання студентами конкретних завдань зі спеціальності, від простих до більш складних. Модель формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності під час дипломного проектування зображено на рис. 2. 3.

У початковий період становлення спеціальності відкритим залишалось і питання про організування навчального проектування. Питання процесу дизайнерського проектування, його стадійність, форми проектної документації і т. п. ще не зовсім ясні, принаймні, всі ці моменти не є регламентовані. Так, у 2003 році В. Прусаком [2] розроблено програму курсу “Проектування”, “Програму державної атестації спеціалістів”, спеціальні методичні вказівки, що регламентують стадії і процедури навчального проектування – у цих документах зафіксовані дві

Рис. 2.3. Модель формування готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності під час дипломного проектування

мети: ґрунтуючись на генеральній зорієнтованості університету, кафедри дизайну її спеціалізації (промисловий дизайн – дизайн меблів), максимально наблизити навчальне проектування до реальної практики дизайну, відобразити в ньому, за можливістю, вповні картину реального проектування і зберегти при цьому специфіку саме навчального, не надто “занормованого”, творчого проектного пошуку.

Навчання проектуванню доцільно розпочинати після вивчення студентом пропедевтичного циклу, який включає: основи композиції, основи формотворення, основи проектної графіки, кольорознавство, пластичну анатомію і макетування та ін. Освоїти проектну майстерність не можна уможлядно, вислухавши відповідні лекції. Історично склалася традиція освоювати предмети мистецтва шляхом виконання низки практичних завдань. Основою навчання, засобом освоєння професії проектувальника є досвід. Досягнення професійної майстерності відбувається в процесі безпосередньої роботи над проектом, коли студент усвідомлює й освоює різні сторони цього процесу.

Проектування, відповідно до програми, починається на другому році навчання вступом у курс проектування. Це своєрідне введення в професію розпочинається з історичної довідки про передумови заснування кафедри, та її місце в системі дизайн-освіти України. Наступний етап – наголошення на традиціях проектування в лекціях “Особливості проектування”, “Основні засоби вираження і закономірності творів дизайну”. На цьому етапі розробляють перші проекти, тематика яких нескладна: це прості, невеликі за розміром та функціональним призначенням речі, наприклад, полиця для книг, підставка для квітів, вішак для одягу, журнальний столик, ємність для аудіо-, відеоапаратури тощо.

З самого початку навчання окреслюють мету – пізнання та оволодіння художньо-композиційними закономірностями розвитку об’ємно-просторового мислення [61]. Відповідно до неї ставлять конкретні

методичні задачі: перше ознайомлення на практиці з принципами і методикою проектування, розкривається залежність форми виробу від його функції, матеріалу, конструкції, технології виготовлення, навколишнього середовища, вміння передати цю залежність художніми засобами, знайти “образний” характер виробу, дати пластичне трактування його форми, властиве вибраному матеріалу, і спосіб виготовлення, знайти правильний масштабний стрій для виробу, добитися естетичної виразності предмета за рахунок композиційних засобів, не за рахунок застосування орнаменту й інших образотворчих засобів. Проектні заняття супроводжуються теоретичним викладом.

З усього різноманіття можливих тем для проектування відбирають ті, які найбільш доцільні, і вибудовуються в певну логічну систему, реалізовану в програмі. Передусім у ній дотримуються дидактичного принципу послідовного ускладнення.

Перед II курсом ставлять задачу з ознайомлення, головним чином, з ергономічними основами проектування – на об’єктах з вираженим фронтальним сприйманням і з внутрішнім функціональним та змістовим наповненням. У цих завданнях методичні задачі вимальовуються вже у всьому дизайнерському комплексі: відповідно до методик проектування, що висувають до виробу, їх ділять на функціонально-ергономічні, конструктивно-технологічні, економічні та естетичні. Серед останніх з поля зору викладачів не зникає задача пошуку образного вирішення речі, її стильового характеру.

Основна задача III курсу – закріпити знання з композиції та формотворення, проектуючи складніші за конструкцією, морфологією, функціональністю об’єкти: корпусні меблі, меблі для сидіння.

Ускладнюються методичні задачі і відповідно об’єкти проектування – відбувається перехід від простих об’ємів до об’ємно-просторових структур. Як цільову установку висувають ознайомлення з методикою

проведення художньо-конструкторського аналізу, рішення композиційної єдності складної об'ємно-просторової форми. Серед методичних задач за окремими навчальними проектами – знаходження образу виробу і його масштабного строю, залежно від функціонального призначення і середовища, вирішення ергономічних задач, придбання навичок у компонованні виробів, ув'язка колірної вирішення з вимогами ергономіки, характером форм, середовищем і ін. До складу проекту, починаючи з цього часу, включаються компоновальні варіанти й ергономічні схеми.

Цільова установка IV курсу – розроблення ансамблевих вирішень групи виробів промислового виробництва, що знаходяться в умовах певного середовища і об'єднаних між собою в єдиний комплекс за композиційно-художніми, функціональними, конструктивно-технологічними й іншими ознаками. Водночас на прикладі набору предметів для певного інтер'єру вирішують проблему їхньому зв'язку з середовищем. До набутих раніше проектних навичок на цьому етапі додаються: вивчення принципів організування простору; вміння створити цілісну і виразну просторову композицію за допомогою розташування обладнання, забезпечити функціонально-технологічний взаємозв'язок, необхідне зонування, організацію робочих місць, місць відпочинку тощо, схеми руху; вміння досягнути композиційної і стильової єдності в вирішенні комплексу виробів як елементів ансамблю. Розроблення завдань пов'язують з виробництвом провідних промислових підприємств, із залученням кваліфікованих консультантів. Також проводять екскурсії на підприємства, у конструкторські бюро, виставки-салони для ознайомлення з технологічним процесом виробництва, а ще вивчають документацію і зразки сучасних виробів.

У програмі проектування наголошено на біонічному та екологічному проектуванні, що супроводжується попереднім аналізом природних

аналогів, вивченням їхніх форм з точки зору доцільного використання в дизайн-об'єкті та оптимальному взаємозв'язку з середовищем життєдіяльності.

Програма “Проектування” вирізняється чіткістю методики, зобов'язуючи студента в кожному семестрі виконувати визначені навчальні завдання, проектувати об'єкти відповідного типу і характеру, вирішувати конкретні методичні задачі з метою досягнення певних цілей. Ця обставина, не обмежує свободу творчості як викладачів, так і студентів, а навпаки – змушує викладача шукати все нові шляхи для повного розкриття педагогічних навичок, а студенти, покладаючись на кращі зразки і здобутки своїх попередників, нарощують творчий потенціал школи.

Визначенням відповідності кваліфікаційному рівню бакалавра “Мистецтв” є останнє завдання з проектування, яке кваліфікується як випускна бакалаврська робота. Вона безпосередньо й опосередковано потребує знань та вмінь з усіх дисциплін навчального плану для свого вирішення. Однак визначальними для оцінення кваліфікаційного рівня підготовки бакалаврів напряму “Мистецтво” вважають фундаментальні і професійно зорієнтовані дисципліни.

На V курсі, курсі освітньо-кваліфікаційного рівня “Спеціаліст”, “Магістр”, відбувається перехід до проектування груп предметів, систем, програм, які створюють єдиний комплекс за планувально-функціональними, конструктивно-технологічними, художньо-естетичними ознаками. Поглиблюється і завершується курс дипломним проектуванням.

На цьому – завершальному – курсі, під час переддипломного проекту та дальшому дипломному проектуванні, постає завдання особливої ваги – максимально пов'язати його з реальним проектуванням, реальним об'єктом, реальним замовником, спеціальними консультаціями, можливістю впровадження розробки у виробництво. Щоб надалі студенти

не переживали почуття розчарування, їх орієнтують на те, що реальне проектування відрізняється від проектування навчального в умовах школи. Передусім принципова різниця в виборі мети: в першому випадку це лише досягнення якості виробу, у другому – освоєння методу проектування в тій або іншій його іпостасі. Хоч проектування в стінах школи ведеться, як і в реальних умовах, комплексно, з участю фахівців (особливо в період дипломного проектування), воно незрівнянне з реальним за глибиною опрацювання.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Педагогічними умовами формування готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів засобами дипломного проектування є: виділення та розроблення компонентів готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера на основі компетентнісного підходу; виокремлення складових дипломного проектування майбутніх дизайнерів на підставі інтегративного підходу та їхньої інтеграції; забезпечення взаємодії компонентів професійної готовності та складових дипломного проектування з урахуванням впливу на результативність дипломного проектування суб'єктивних чинників (особистість керівника, студента, умови конкретного ВНЗ тощо).

Проаналізувавши поняття “готовність до професійної діяльності” та особливості професійної діяльності дизайнерів, виділено компоненти готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності: мотиваційний, цільовий, змістовий, діяльнісний, аксіологічний, організаційний, креативний і результативний. Системотвірним чинником їхнього об'єднання обрано компетентнісний підхід. Зорієнтованість на компоненти готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності є основою для структурування процесу дипломного проектування і

виділення відповідних складових дипломного проектування: мотиваційної, цільової, змістової, діяльнісної, аксіологічної, організаційної, креативної та результативної.

Виділено функції дипломного проектування у професійній підготовці майбутніх дизайнерів. Провідні ідеї формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності засобами дипломного проектування спираються на принципи моделювання та відповідні базові положення і дають змогу тлумачити дипломне проектування як моделювання реальної професійної діяльності.

Основні результати розділу опубліковані у працях [158; 160; 162; 163; 167].

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ДИП- ЛОМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ТА ЇЇ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА

3. 1. Методика формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування

Методика формування готовності до дипломного проектування залежить від специфіки спеціальності, наукових та галузевих традицій тощо.

Основні методичні положення полягають у тому, що задля створення необхідних умов досягнення нової, сучасної якості дипломного проектування доцільно: забезпечити неперервність процесу дипломного проектування, націленість студента на нього, починаючи з перших курсів; оптимізувати науковий, навчальний, галузевий елементи дипломного проектування; диференціювати й індивідуалізувати дипломне проектування; більш повно використовувати моральний потенціал мистецтва як засобу формування і розвитку етичних принципів та ідеалів із метою духовного розвитку особистості; відпрацювати і ввести гнучку систему критеріїв відбору тем дипломного проектування; підсилити роль дисциплін, що забезпечують успішність дипломного проектування протягом усього навчання; створити в системі дипломного проектування спеціальні міні-курси щодо вибору тематики; допомоги у виявленні професійних інтересів, схильностей, визначення реальних можливостей студента; вдосконалити відбір і зміст навчальних предметів за вибором у період дипломного проектування; вдосконалити та розвинути стандартний курс основ наукових досліджень; забезпечити підтримку для обдарованих

студентів і створення умов для їхнього розвитку; підвищити ефективність системи експертизи і контролю якості дипломного проектування, а також підтримки організування та проведення конкурсів, виставок тощо; забезпечити посилення зв'язків теорії та практики дипломного проектування; створити умови для самореалізації особистості; задовольнити потреби суспільства і держави у фахівцях-дизайнерах; забезпечити мобільність студентів і викладачів; виховувати у майбутніх дизайнерів цілісне світосприйняття і сучасний науковий світогляд; постійно оновлювати зміст, підвищувати якість навчання; залучити роботодавців до соціального партнерства.

Основними *особливостями* цієї методики є:

1. Досконале володіння керівником організуванням та методикою проведення наукових досліджень, організуванням бібліографічної та патентно-ліцензійної діяльності.

2. Читання студентам спеціального курсу з основ організування та методики проведення наукових досліджень, бібліографічної та патентно-ліцензійної діяльності, що сприяє поглибленому засвоєнню студентами спеціальних навчальних дисциплін, формуванню власної думки щодо кожної дисципліни.

3. Розроблення та впровадження індивідуального підходу до студентів, що забезпечує відпрацювання необхідних фахівцеві з дизайну професійних знань, умінь, навичок.

4. Застосування методів педагогічного забезпечення формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності засобами дипломного проектування. Процес розроблення проекту розподіляється на кілька етапів.

Ураховуючи, що позитивні приклади керівника-педагога, керівника-професіонала у галузі та керівника з високими людськими якостями, рівнем культури є швидше винятками з правила, у формуванні готовності

студентів до професійної діяльності під час дипломного проектування питання готовності викладача до керівництва дипломними проектами займає важливе місце. Отже, готувати доцільно не лише студента, але й викладача до керівництва дипломними проектами. Для формування готовності до керування дипломним проектуванням, особливо молодим керівникам або тим, хто лише розпочинає цю діяльність, необхідні спеціально розроблені методики щодо наукового, галузевого, етичного аспектів діяльності керівника.

Аналізуючи на роботи О. Трошкіна [152; 153], виділимо *методи* педагогічного забезпечення формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності засобами дипломного проектування: методи формування мотивів саморозвитку студента; спеціальні завдання; творчі вправи на формування вмінь застосовувати продуктивні методи (метод гіпотез, метод асоціативних рядів тощо); вправи на пошук варіативних шляхів виконання завдання; репрезентація етапів розроблення продукту творчості; створення різноканальних умов (музика, інтер'єр, середовище тощо) для творчості та застосування спеціальних прийомів роботи; складання плану самовдосконалення стосовно розвитку навичок творчої роботи; позитивний фасилітуючий вплив на студентів щодо виявів їхньої творчості; складання перспективного плану саморозвитку фахівця-дизайнера.

На підставі сказаного, розроблено *критерії сформованості компонентів готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера:*

- мотиваційний: студентом визначені стійкі зовнішні та внутрішні мотиви професійної діяльності, пізнавальні потреби й інтереси, спрямовані на розвиток креативності.
- цільовий: на основі компетентностей та освітньо-кваліфікаційних характеристик чітко визначені цілі професійної підготовки дизайнера загалом і для конкретних спеціальностей зокрема.

- змістовий: студент засвоїв необхідні знання, тобто забезпечено можливість їхнього розвитку в майбутньому шляхом самоосвіти.
- діяльнісний: сформовані суто професійні вміння і навички, а також загальні, наприклад, для роботи з сучасною комп'ютерною технікою,
- аксіологічний: у студентів сформовані усвідомлені загальнолюдські та професійні цінності.
- організаційний: фахівець спроможний вибрати оптимальний варіант управління собою та людьми у конкретних ситуаціях, спроможний організувати професійну діяльність.
- креативний: студентом відомі основні загальні поняття творчої діяльності та створена можливість розвитку його індивідуальності.
- результативний: наявні знання й уміння аналізу вже здійсненої діяльності з метою фіксації її результатів і дальшого переоцінення.

Відповідно до цих критеріїв нами конкретизовано ***рівні готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів під час дипломного проектування:***

1. *Низький*, коли студент поверхово орієнтується в тематиці дипломного проектування, фрагментарно відтворює окремі елементи, має тільки загальне уявлення про дипломний проект, здатний лише до репродуктивних дій, може працювати під постійним наглядом наукового керівника.

2. *Середній*, коли студент вільно орієнтується у матеріалах дипломного проекту, має позитивну мотивацію, здатний відтворити його, розуміє його цілі та науково-практичне значення, може самостійно виконувати низку етапів дослідження, але допускає помилки. Знання його неповні і необґрунтовані. Він не вміє самостійно аналізувати, узагальнювати, робити висновки, тому потребує посиленої уваги з боку наукового керівника, за допомогою якого здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки.

3. *Достатній*, коли студент правильно, логічно виконує дипломний проект, розуміє основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок. Застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, частково контролює власні навчальні дії. Знання його є достатньо повними, він вільно застосовує матеріал у стандартних ситуаціях, вміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, тобто контролює власну діяльність, але допускає окремі неточності. Застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє узагальнювати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації.

4. *Високий*, коли студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї. Володіє узагальненими знаннями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми. Визначає програму особистої пізнавальної діяльності; самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляє особисту позицію щодо них. Має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї, переконливо аргументує особисту життєву позицію, узгоджуючи її із загальними цінностями, розвиває свої обдарування і нахили.

На практиці дизайнер звичайно стикається з жорсткими обмеженнями, чого немає в умовах школи. В навчальних проектах зазвичай, бракує початкової стадії, студенти можуть відносно вільно трактувати предметний світ. У навчальному закладі неможливо практично промодельовати процес дизайн-діяльності, створити, наприклад, діючий

макет або визначити якість виготовленої моделі на випробувальних стендах у спеціалізованій лабораторії. Це цілком закономірно і не має викликати почуття незадоволення, молодий фахівець швидко освоїть нормативну частину, відповідно до ситуації.

У ході занять з проектування відбувається ознайомлення з найбільш поширеними функціями і формами промислових виробів, а також деякими темами з суміжних спеціалізацій дизайну. Включення такого роду завдань пояснюється тим, що майбутнім дизайнерам доведеться вирішувати в практичній діяльності різні проблеми. Це тематичне різноманіття також дає змогу розкривати “стратегію” проектної процедури і освоювати метод проектування.

Виконання низки проектів має на меті перетворення свідомості, формування творчого світогляду, розвиток композиційних здібностей і, зрештою, становлення студента як особистості.

У процесі вивчення курсу передбачається: розвиток відчуття гармонії, краси, творчого образного та об’ємно-просторового мислення, фантазії, винахідливості; набуття професійних навиків системного дизайнерського проектування (художньо-естетичного, функціонального, ергономічного, морфологічного, конструктивно-технологічного); оволодіння різними засобами візуалізації творчих пропозицій; виховання професійної відповідальності за дизайн-діяльність. Ці знання і вміння отримані в процесі вивчення всіх дисциплін навчального плану освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр” і “спеціаліст”, покладені в основу розроблення дипломного проекту.

Основні етапи методики формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування, що оснований на теоретично обґрунтованих педагогічних умовах, корелюють з традиційно визначеними етапами дипломного проектування, однак розширюють їх, уточнюють і акцентують професійну значущість.

З метою вчасного завершення дипломного проекту контролюють хід його виконання. Для цього всю роботу розподіляють на окремі етапи, яких дотримано відповідно до графіка.

Кожен проміжний етап завершується встановленням ступеня готовності проекту, що визначає комісія у складі кількох викладачів випускної кафедри, до якої входить і керівник проекту. Важливе значення має поінформованість студентів про дотримання графіка виконання роботи. Їм повідомляють про нього після завершення переддипломної практики.

Перші два тижні виготовляють ескізи тих елементів, яких бракує у зібраному матеріалі, а за завданням мають бути присутні. Уточнюють ці елементи у дизайнерському, конструктивному і технологічному аспектах, виконують у різних проекціях. Далі креслять ескіз компонування і роблять першу спробу втілити ідею графічного виконання проекту, оскільки композиція креслень на листах і графічна манера їхнього виконання знаходяться в тісному взаємозв'язку. Вже на цій стадії переглядають виконану роботу і визначають перспективність ідеї графічного виконання.

На другій стадії, яка триває переважно тиждень, креслять тонкими лініями основні проекції.

На третій стадії, розрахованій на два тижні, креслять олівцем усі листи проекту. Після цього починають поступово опрацьовувати й уточнювати креслення. Одночасно в роботі виконують усі проекції, оскільки необхідно бачити весь проект загалом. Вибір виконання олівцем зумовлений тим, що це дає можливість надалі продовжити доопрацювання. Виконання проекту олівцем визначає готовність студента до захисту дипломного проекту.

На четвертій стадії (протягом одного тижня) виконують пояснювальну записку. Враховуючи, що завдання дипломного проекту має кілька аспектів (конструкторський, дизайнерський, технологічний та економічний), пояснювальна записка складається з відповідних частин.

Стан готовності пояснювальної записки встановлює для кожної частини відповідний консультант.

На п'ятій стадії (протягом двох тижнів) здійснюють графічне виконання креслень, завершується оформлення пояснювальної записки і проекту.

На шостій стадії (протягом одного тижня) роботу рецензують, після чого захищають дипломний проект. Рецензентом зазвичай, є дизайнер-практик, в якого на підставі особистих висновків і з відповідей дипломника на запитання складається думка про якість виконання роботи, що й зумовлює написання на неї рецензії. Якість виконання роботи оцінюють за такими критеріями: актуальність теми, ступінь творчої активності дипломанта, глибина опрацювання всіх розділів проекту, якість графіки виконання, висловлені зауваження за проектом.

Розглянемо методичні рекомендації щодо структури і змісту написання дипломного проекту. Пояснювальна записка до дипломного проекту згідно з планом має таку структуру: вступ, 3–4 розділи, кожен з яких поділяється на кілька параграфів, висновки, список використаних джерел і додатки. Ще до початку роботи над текстом дипломного проекту план роботи узгоджують з науковим керівником.

Зі вступу можна зробити висновок про методологічну і методичну підготовку молодого спеціаліста, його вміння довести правильність вибору теми та її актуальність. Він дає змогу виявляти, чи достатньо зібрано матеріалу, чи добре продуманий план, чи правильна професійна позиція дипломника. У вступі необхідно: зробити короткий огляд критичної та теоретичної літератури з обраної теми, наголосивши на тих проблемах, які були розкриті, згадані або ж не розкриті попередниками; описати об'єкт дослідження і завдання, які він ставить перед собою; вказати напрям проведення дослідження і його кінцеву мету; які проблеми сподівається розв'язати, а які лише порушити. Критичний аналіз наукової та спеціальної

літератури з проблеми дослідження дає можливість розкрити актуальність обраної теми. У вступі зазначають зв'язок обраної теми з напрямками наукових пошуків кафедри і нові наукові положення, запропоновані студентом у дослідженні особисто. Щодо методології та методів, то їх перелічують і обґрунтовують застосування у вирішенні поставлених дослідницьких завдань. Участь студента у конференціях або наявність публікацій також вказують у вступі. Підсумовуючи, рекомендують коротко охарактеризувати принципи розміщення матеріалу і напрям висвітлення теми з кожного розділу, аргументувати вибір композиції праці [179, с. 51].

Оснoву пояснювальної записки дипломного проекту становить текст, у якому студент викладає власні міркування, спостереження за об'єктом опису, аналізує матеріал за літературними джерелами і з практики, зіставляє факти, узагальнює зібраний матеріал, вибирає напрями досліджень; подає виклад загальної методики й основних методів досліджень; проводить теоретичні дослідження і розрахунки; аналізує й узагальнює результати досліджень. Текст основної частини поділяють на розділи, параграфи (підрозділи), пункти, підпункти, які мають чіткі та зрозумілі заголовки. Основною вимогою до написання тексту є логічна послідовність тверджень, у ході яких стає зрозумілим шлях вирішення проблеми. У кінці кожного розділу формулюють висновки з викладенням основних наукових і практичних результатів.

Перед початком безпосередньої роботи над текстом пояснювальної записки складають план роботи, виділяючи розділи і параграфи. У темі проекту і заголовках до кожного розділу і параграфа необхідно дотримуватись субординації, оскільки тема проекту загалом має бути у смислового відношенні ширшою за кожен із розділів, аналогічно і стосовно підрозділів і параграфів. У кінці розділу чи параграфа необхідно поставити завдання чи обґрунтувати розгляд тієї або іншої проблеми в наступному

параграфі або розділі. Обсяг кожного структурного елемента основної частини має знаходитися у правильній пропорції з рештою елементів.

У першому розділі, зміст якого зазвичай має теоретико-методологічний характер, визначають понятійний апарат, проводять історичний аналіз проблеми, виявляють її передумови, за літературними джерелами розглядають основні етапи розвитку наукової думки відповідно до теми проекту. Критично висвітлюючи публікації, студент повинен назвати ті питання, які потребують дослідження, а також визначити своє місце у розв'язанні проблеми. У цьому розділі обґрунтовують вибір теми роботи, описують загальну методику розроблення проекту, розкривають методи розрахунків тощо. У кінці розділу подають короткий висновок щодо необхідності проводити дослідження у цій галузі.

У наступних розділах викладають результати власних досліджень, підпорядковуючи виклад матеріалу провідній ідеї, чітко визначеній темою проекту. Кількість розділів і їхній зміст залежать від характеру й обсягу поставленого завдання. Власні дослідження, розрахунки і конструктивні рішення, особливо нові й оригінальні, докладно описують, оскільки вони становлять суть дипломної роботи.

У другому розділі, який відображає авторську позицію у розв'язанні проблеми, обґрунтовують вибір напряму дослідження, аналізують проблему, класифікують явища, об'єкти, дають порівняльну характеристику. На зміст цього розділу впливає характер дипломного проекту, коли більше акцентується конструкторсько-технологічний чи дизайнерський аспекти. Якщо характер дипломної роботи теоретико-аналітичний, то другий розділ стає продовженням теоретичного аналізу проблеми або переходом до нового ракурсу розгляду. Викладаючи матеріал, необхідно зіставляти, порівнювати думки різних авторів з однієї й тієї ж проблеми, мотивуючи і відстоюючи водночас власну позицію.

Важливим доповненням другого розділу можуть бути матеріали

патентного пошуку. Під час патентного пошуку студент знаходить патенти, близькі за змістом до поставленого завдання, які можна застосовувати при вирішенні досліджуваної проблеми.

У третьому розділі вказують основні шляхи усунення проблем, недоліків, ступінь їхнього усунення за порівнянням отриманих результатів із цілями, поставленими у вступі. У цьому ж розділі визначають основні перспективи і тенденції розвитку проблеми.

Розрахункова частина – це детальний розрахунок заданого об'єкта, а також орієнтовні розрахунки інших конструктивних елементів, проте без зайвого перенасичення. Кожен типовий розрахунок має бути поданий один раз повністю, а далі в тексті записки наводять лише остаточні дані, зведені в таблицю або у вигляді графіка.

У конструкторській частині описують конструкцію об'єкта і його вузли, вказуючи на ті особливості, які ввів у конструкцію автор проекту. У ній обов'язково треба дати обґрунтування змін у конструкції з позицій досягнень у цій галузі, але застосовуючи стандартні вузли і деталі. Використання нестандартних вузлів і деталей допустимо як виняток, але з обов'язковим обґрунтуванням їхньої необхідності.

Розглядають складання технологічної схеми виготовлення об'єкта у технологічній частині проекту.

У четвертому розділі наведено результати експериментальних досліджень або комп'ютерного моделювання. Проведені вимірювання подають у вигляді таблиць або графіків з описом розроблених дипломником або обґрунтуванням використаних стандартизованих методів. Обов'язковою частиною цього розділу є детальний аналіз отриманих результатів.

Проте може бути й інший варіант структури дипломного проекту, коли основна частина складається з теоретичного, аналітичного розділів і розділу з рекомендаціями і пропозиціями.

У теоретичному розділі розглянуто загальні теоретичні підходи до проблеми на підставі лише літературних джерел, у т.ч. статистичних. Просто і доступно обґрунтовують суть проблеми, значення її вирішення, подають класифікаційні характеристики, історію та сучасні тенденції предмета дослідження, а також методичні підходи. Текст ілюструють графічними матеріалами: схемами, графіками, діаграмами, фотографіями тощо.

В аналітичному розділі характеризують сучасний стан досліджуваної теми, ґрунтовно аналізують зібраний теоретичний і фактичний матеріал з позицій певного методологічного підходу. Обов'язковою умовою є застосування зібраного матеріалу з досліджуваного підприємства, а саме: дійсні документи, таблиці, графічні ілюстрації, аналітичні розрахунки тощо. Цей матеріал потребує пояснення, на основі чого можна з'ясувати сутність управлінських процесів у організації, їхні особливості та тенденції розвитку, поглиблений аналіз яких дає змогу виявити невикористані резерви.

У третьому розділі подають рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення діяльності підприємства відповідно до напрямку дослідження. Кожну рекомендацію чи пропозицію детально обґрунтовують і підкріплюють аналітичним розрахунком із попереднього розділу. Тут можна наводити рекомендації успішних фірм світу, але завжди оцінювати можливість їхньої реалізації чи, навпаки, з зазначенням причин. Такий підхід до написання розділу свідчить про поінформованість студента про реальний стан речей у досліджуваній галузі [179, с. 52].

Висновки є найважливішою частиною дипломного проекту, оскільки саме в них у стислій формі подано найважливіші наукові та практичні результати, одержані після дослідження, формулюють думку та рекомендації щодо наукового та практичного використання цих результатів. У змісті висновків розкривають суть усіх частин дипломного

проекту, наводять власні міркування переважно у формі тез. Кожна теза є лаконічно сформульованим твердженням, яке спирається на попереднє вмотивування, висновки з розділів. Грунтовність висновків посилюється, якщо в них зазначають: що використано з досліджень попередників, а що внесено свого; які проблеми залишилися нерозв'язаними і чому; можливі перспективи у дослідженні теми; пропозиції щодо вдосконалення практики.

Бібліографія, або список використаної літератури, є обов'язковою частиною дипломного проекту, який складається з трьох розділів: нормативна література, спеціальна література, матеріали практики. Тут необхідно дотримуватися певного співвідношення між типами літератури. Очевидно, що за кількістю і різноманітністю джерел інформації (статті, підручники, монографії, тези конференцій тощо) можна зробити висновок про стан опрацювання проблеми.

Додатки є допоміжною частиною дипломного проекту, яка свідчить про практичну цінність виконаної роботи. До них можуть бути залучені проекти нормативних актів, наказів, інструкцій, положень; форми договорів, актів та інших документів, акти експертизи, проведені за участю дипломника тощо. Вони ілюструють думки, твердження або розрахунки з розділів роботи. Все, що переважує основну частину дипломного проекту, але потрібне для розуміння окремих положень, також подають у додатках.

У нормативній і науково-педагогічній літературі розглядають різноманітні аспекти науково-методичного забезпечення навчального процесу. Передусім це положення про організування навчального процесу у вищих навчальних закладах [107, с. 111–130]. Водночас науково-методичне забезпечення в навчальних закладах різного типу має свої особливості.

Однак, незважаючи на особливості науково-методичного забезпе-

чення в навчальних закладах різного типу, провідну роль у ньому виконують навчальні програми з професійно зорієнтованих дисциплін. У навчальній програмі визначають зміст та обсяг знань з кожного навчального предмета, уміння і навички, які підлягають засвоєнню, зміст розділів і тем з розподілом їх за роками навчання. Вони складаються спеціалістами так, щоб забезпечити високий науковий рівень з урахуванням останніх досягнень у відповідній галузі, згрупування навчального матеріалу навколо провідних наукових теорій, реалізацію міжпредметних зв'язків і генералізацію навчального матеріалу на основі фундаментальних положень сучасної науки, а також реалізувати виховний потенціал.

Компоненти теорії навчальних програм містять цілі; джерела; галузі знання та навчальні предмети; шляхи накопичення інформації про методи складання програм та оцінювання їхньої ефективності; умови навчання [149, с. 20]. Останніми роками в дидактиці визначені наукові підходи до розроблення принципів побудови навчальних програм у професійній освіті. Сформульовано основні вимоги до змісту освіти і специфічні особливості системи знань, умінь і навичок [182, с. 52].

Не менш важливою є навчальна література, необхідна для виконання навчальних програм і реалізації дипломного проектування. Це і різноманітні підручники, і посібники, і рекомендації та матеріали для самостійних робіт, самоосвіти тощо. Окрім того, це ще й офіційно-документальна література; відповідні навчальні курси; література, що містить основні та найновіші відомості з відповідної галузі знань (дизайну); монографії; методичні посібники тощо [13, с. 11].

Водночас студентам необхідні *загальні і спеціальні курси щодо науково-дослідної діяльності та дипломного проектування.*

Насамперед є проблеми, які необхідно розв'язати першочергово:

1. З курсом “Основи наукових досліджень” майбутні дизайнери

ознайомлюються явно зарано, коли вони ще не мають *запиту*, не бачать можливостей його використання.

2. Курс з проблематики науково-дослідної діяльності є надто уніфікованим.

3. У процесі дипломного проектування студенти мають недостатню загальну і спеціальну підготовку до роботи, оскільки практично всі методичні рекомендації та вказівки щодо дипломного проектування стосуються оформлення, документації та процедури написання і захисту дипломного проекту.

Для розв'язання цих проблем *розроблено:*

1. Спеціальний курс “Основи наукових досліджень у дизайні”.

2. Міні-курси з тематики дипломного проектування.

3. Методичні вказівки та рекомендації для студентів, керівників і суб'єктів дипломного проектування.

Однією з важливих ланок підвищення рівня наукових досліджень студентів є освоєння ними загальних теоретичних засад наукового дослідження. У процесі викладання та навчання важливо не лише вивчити загальні основи наукового дослідження, але й навчитися застосовувати їх у конкретних наукових дослідженнях. Впровадження у навчальний процес вищої школи курсу “Основи наукових досліджень у дизайні” закладає загальні знання й уміння, які в майбутній діяльності будуть конкретизуватися та розвиватися спеціалістами.

Місце курсу “Основи наукових досліджень у дизайні” у вищій освіті визначається необхідністю для студентів оволодіти теоретичними та практичними основами наукового дослідження, а також суттєвим впливом знань основ цих досліджень на рівень виконання дипломних робіт.

Роль курсу для дипломного проектування полягає у тому, що у дипломній роботі майбутній дизайнер повинен: обґрунтовувати актуальність теми, її відповідність сучасному стану розвитку науки,

практичним завданням галузі; уміти критично аналізувати монографічні та спеціальні періодичні видання з теми, узагальнювати матеріали діяльності підприємств і організацій, робити висновки і пропозиції; характеризувати історію досліджуваної проблеми; показувати вміння та навички у проведенні експерименту, аналізу і розрахунків, володіння сучасною обчислювальною технікою; уміти узагальнювати результати, застосовувати сучасні методи оцінень технічної ефективності та мистецької цінності, формулювати висновки й аргументації, обґрунтовувати практичні рекомендації. У дипломному проекті мають знайти практичне втілення ті знання і навички, які студенти отримали на теоретичних і практичних заняттях зі всіх профільюючих навчальних дисциплін і у процесі роботи при проходженні практики в різних організаціях і на різних підприємствах. А також дипломники повинні показати своє розуміння основних законів композиції, процесів функціонування виробів у середовищі життєдіяльності людини, знання норм і методів проектування, розуміння вимог виробництва й економіки.

Вивчення курсу “Основи наукових досліджень у дизайні” у вищій школі слугує **цілям** освіти та науки: забезпечити студентів знаннями про основи наукових досліджень і сприяти виробленню у них вмінь проводити необхідні дослідження; підготувати до професійної, зокрема наукової, діяльності та продовження освіти; сформувати особистість фахівця, який творчо мислить.

До **завдань** курсу “Основи наукових досліджень у дизайні” входять: визначення особливостей сучасної науки та наукового мислення; формування поняття про наукові дослідження, їхні принципи та види; ознайомлення з методологічними основами та загальнонауковими методами проведення наукового дослідження; оволодіння науковим апаратом наукового дослідження; формування вмінь пошуку інформації та складання методики дослідження; оволодіння основами теоретичного

дослідження; оволодіння основами експериментального наукового дослідження; ознайомлення зі способами аналізу результатів наукового дослідження; формування вмінь з оформлення результатів дослідження та формулювання висновків; ознайомлення з підготовкою матеріалів дослідження до публікації; ознайомлення зі способами впровадження результатів наукового дослідження та визначення їхньої ефективності; ознайомлення з основами теорії та методології наукової творчості.

У результаті вивчення курсу студенти повинні *вміти*: засвоювати нові знання, прогресивні технології та різноманітні інновації; обґрунтувати соціальні потреби, щодо розроблення дизайн-об'єкта; виконати цілісний аналіз дизайн-об'єкта (функціональний, ергономічний, морфологічний та конструктивно-технологічний); здійснити композиційно-пластичний та кольорографічний аналіз дизайн-об'єкта; формулювати основну проблему проектування дизайн-об'єкта; обґрунтувати головні вимоги до дизайн-об'єкта (функціонально-експлуатаційні, конструктивно-ергономічні, еколого-технологічні та естетико-морфологічні вимоги); формулювати проектну дизайн-концепцію та обґрунтувати її основні складові; розробити пропозиції щодо варіантів морфології дизайн-об'єкта; розробити варіанти морфології об'єкта проектування; аргументувати та узгодити варіанти проектної ідеї; обґрунтувати стратегію і напрямки дизайн-проектування; розробити ескізний дизайн-проект узгодженого варіанта; розробляти узгоджений варіант об'єкта проектування (загальні принципи); розробити та обґрунтувати проектне рішення дизайн-об'єкта; визначити новизну дизайнерського рішення; визначити суттєві ознаки форми об'єкта проектування; контролювати якість виконання дизайнерських робіт; виявити соціально значущі функції та властивості об'єктів предметного середовища; формулювати та розробляти засоби рішення проблем дизайн-проектування; використовувати в дизайн-діяльності закони розвитку суспільства та тенденцій розвитку матеріально-художньої культури.

Спеціальний курс “Основи наукових досліджень у дизайні” містить навчальний матеріал, в якому враховано специфіку науково-дослідницької діяльності в дизайні. Основними питаннями, які тут розглядаються, є методи інженерних досліджень, інтеграція методів мистецьких та інженерних досліджень у дизайні, графіка та її особливості у дизайні, використання комп’ютерної техніки у дизайні, роль творчо-особистісного та комп’ютерно-графічного компонентів у роботі дизайнера тощо.

Наведемо фрагмент навчальної програми курсу (повністю навчальна програма міститься у додатку 3).

Тема 8. Організування та основні етапи наукового дослідження.

Підготовка та організування дослідження. Визначення завдання дослідження. Розроблення концепції. Дослідницька гіпотеза. Планування й організування теоретичного чи натурного експерименту. Проведення дослідження. Аналіз та узагальнення отриманих результатів. Перевірка вихідних гіпотез. Формулювання нових фактів та закономірностей, пояснень та передбачень.

Тема 9. Особливості науково-дослідної діяльності дизайнера.

Семінарське заняття “Етапи пошукового дослідження в дизайні”. Практичне заняття: “Організування наукового дослідження в дизайні”.

Тема 13. Особливості науково-дослідної роботи з дизайну.

Послідовність розроблення проекту. Архітектурна частина. Конструктивна частина. Економічна частина. Семінарське заняття: “Особливості експериментального дослідження”. Практичне заняття: “Роль і місце комп’ютерної техніки у науковому дослідженні з дизайну”.

Тема 18. Творчість як конструктивний принцип пізнання.

Випадкове і необхідне у наукових дослідженнях. Інтуїція і логіка. Рівні творчості. Фантазія. Мотивація, уява, психологічна інерція мислення.

Міні-курси за тематикою дипломного проектування (на об’єднання близьких тем – один міні-курс) слугують для свідомого вибору

студентами тем дипломного проектування. Така методика суттєво відрізняється від методики вибору тематики за готовим списком, а також від пропозицій студентами власних тем.

Принципова різниця полягає у тому, що студенти ознайомлюються не просто зі “звучанням” (формулюванням) теми, не просто пропонують власні, часто недосконалі, варіанти тем, а **мають можливість ознайомитися з ключовими питаннями та проблематикою галузі**. Такі міні-курси є також корисними і для керівників тем, особливо молодих.

Ще одна перевага міні-курсів полягає у тому, що вони дають змогу **усім** студентам (а не тільки тим, у кого хороший керівник) більш повно використати можливості дипломного проектування. Адже на етапі дипломного проектування студент вже майже точно уявляє (принаймні більшість студентів), яка діяльність у майбутньому йому до душі, і вибирає відповідну тему і вид дипломного проектування.

Міні-курси можуть бути як *загальними* (основна тематика галузі дизайну на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики), так і *авторськими*, які спираються на інноваційні види діяльності сучасного дизайнера.

Загальна структура міні-курсу будується на принципах “рекламного” проекту, коли розглядають основні проблеми тематики, орієнтовні напрями їхнього розв’язання, труднощі на шляху їхнього вирішення, а головне – перспективи. З іншого боку, структурно і за змістом міні-курсами можуть слугувати об’єднані анотації дипломних проектів.

Для побудови структури міні-курсу необхідно чітко уявити собі проблему, яку потрібно вивчити. Під час формулювання *проблеми*, корисно поставити собі запитання: що треба вивчити з того, що раніше в науці чи галузі не було вивчено? Потім розглянути решту характеристик і питань до них. *Тема*: як це назвати? *Актуальність*: чому саме цю проблему потрібно сьогодні вивчати? *Об’єкт* дослідження: що розглядають? *Предмет*

дослідження: як розглядають об'єкт, які властиві йому відносини, аспекти і функції виділяє дослідник для вивчення? *Мета* дослідження: який результат передбачають отримати, яким у загальних рисах вбачається цей результат ще до його отримання? *Завдання*: що потрібно зробити, щоб мета була досягнута? *Гіпотеза і положення, що їх захищають*: що не простежується в об'єкті, що дослідник бачить в нім такого, чого не помічають інші? *Новизна результатів*: чого досягнуто з того, що іншими не було зроблено, які результати отримані вперше? *Значення для науки*: у які проблеми, концепції, галузі науки вносять зміни, направлені на розвиток науки і наповнення її змісту? *Значення для практики*: які конкретні недоліки практики можна виправити за допомогою отриманих у ході дослідження результатів? *Очікуваний результат*.

Всі характеристики взаємозв'язані, вони доповнюють і корегують одна одну. Проблема віддзеркалюється в темі дослідження, яка так чи інакше має відображати рух від досягнутого наукою, від звичного до нового, містити момент зіткнення старого з новим.

Своєю чергою, висунення проблеми і формулювання теми дають змогу припустити визначення і обґрунтування актуальності дослідження. Об'єкт дослідження позначає емпіричну область, вибрану для вивчення, а предмет — аспект вивчення. Разом з тим можна сказати, що предмет — це те, про що дослідник має намір отримати нове знання.

Відповідь на запитання щодо новизни дослідження, що виділяють як спеціальну його характеристику, можна дати *лише після отримання цих результатів*, підсумовуючи роботу загалом, наприкінці, а не на початку. Це ж можна сказати і про гіпотезу. Вона не може бути змістовно сформульована на початку дослідження, оскільки для того, щоб це зробити, потрібно вже дуже багато знати про об'єкт, який вивчають. Хоча, звичайно, гіпотеза — не підсумок, а ніби переломний момент роботи, її пік. З іншого боку, структурно і за змістом міні-курсами можуть слугувати анотації дипломних проєктів.

Змістове наповнення міні-курсів забезпечується освітньо-кваліфікаційною характеристикою випускника вищого навчального закладу, тобто державним нормативним документом, в якому узагальнено зміст освіти: відображено цілі освітньої та професійної підготовки, визначено місце фахівця в структурі господарства держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих властивостей та якостей. Вона є складовою галузевого компоненту державних стандартів вищої освіти, де узагальнюються вимоги з боку держави, світового співтовариства та споживачів випускників до змісту освіти і навчання, а також відображені соціальне замовлення на підготовку фахівця з урахуванням аналізу професійної діяльності та вимог до змісту освіти і навчання з боку держави та окремих замовників фахівців.

Наприклад, магістр за спеціальністю 8.020210 “Дизайн” напряму 0202 “Мистецтво” підготовлений і може бути залучений до таких видів економічної діяльності, як розроблення проєктів, пов’язаних з нерухомістю (проєктування й оздоблення інтер’єрів та зовнішніх деталей споруд, малих архітектурних форм); дослідження та розробки в галузі гуманітарних та суспільних наук (систематична наукова та творча діяльність у галузі мистецтва); створення та розміщення реклами (оформлення вітрин, виставкових залів); моделювання (моделювання меблів, речей внутрішнього оздоблення та інших сучасних товарів, речей особистого користування, побутових товарів, діяльність з дизайнерського оформлення виставкових стендів); послуги, пов’язані з поліграфічним виробництвом; графічний дизайн поліграфічної продукції тощо.

Наводимо фрагмент освітньо-кваліфікаційної характеристики, в якій викладено виробничі функції, типові задачі діяльності та уміння, якими повинен володіти магістр за спеціальністю 8.020210 “Дизайн” напряму підготовки 0202 “Мистецтво”.

Сутність викладених тут відомостей слугує основою для змістового

формування міні-курсів, структура й організування яких будуть розглянуті далі.

I. ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Аналіз передпроектної ситуації

Розглянувши соціальні, економічні та культурологічні аспекти функціонування об'єкта-прототипу, актуалізувати та обґрунтувати соціально-економічну потребу щодо розроблення дизайн-об'єкта.

Виявити та обґрунтувати групи споживачів дизайн-об'єкта з урахування розуміння, що ці дизайн-об'єкти розглядають у контексті конкретних типів способу життя.

Класифікація штучного комплексного чи системного об'єкта за ознаками, які суттєві з точки зору постановки проектної задачі.

Після встановлення розгляду складових алгоритму діяльності в системі “Людина – об'єкт – середовище” здійснити функціональний аналіз відносно дизайн-об'єкта (соціальні та технічні функції), орієнтуючись на переосмислення функціональних процесів та ефектів, виявлення соціально значущих функцій та властивостей.

На основі всебічного врахування людського чинника виконати ергономічний аналіз щодо зумовленості дизайн-об'єкта згідно з проектними задачами.

Здійснити морфологічний аналіз дизайн-об'єкту з урахуванням відповідності морфології (тобто матеріальної структури об'єкта) його функції, а також передбачуваних проектних задач.

Враховуючи, що технологічна форма, як категорія дизайн-проекування, забезпечується рішенням задачі втілення морфологічного образу об'єкта в матеріалі та процесах промислового виготовлення, здійснити конструктивно-технологічний аналіз дизайн-об'єкта.

Використовуючи знання загальних гармонізаційних функцій засобів композиції та розуміння ідеалу дизайнера як бажання надати

людську красу об'єкту в сучасній індустріальній культурі, здійснити композиційно-пластичний та кольорово-графічний аналіз дизайн-об'єкта.

Осмысливши всі результати аналізу, сформулювати загальні риси майбутнього проектного образу об'єкта дизайну, як художньої моделі, що вже формується в уяві дизайнера і моделює свідомість споживача, з урахуванням виробництва, економіки, ринку та культури.

Формулювання проблем

Сформулювати в загальних рисах основну проблему як наявність суперечностей між конкретними соціально-культурними та технічними функціями об'єкта (прототип) та новими потребами в сучасних умовах, що вже формуються в творчій уяві дизайнера і мають бути характерні створюваному дизайн-об'єкту.

Визначити модель споживача майбутнього дизайн-об'єкта і спрогнозувати перспективні групи споживачів у контексті можливого дальшого вдосконалення такого об'єкта.

Окреслити наявні робочі проблеми, що їх необхідно вирішити для реалізації головної проблеми в зв'язку з проектуванням дизайн-об'єкта.

Формулювання вимог та побудова дизайн-концепції

За результатами аналізу передпроектної ситуації та визначених проблем виробити та обґрунтувати вимоги до дизайн-об'єкта, що проектується, а саме: функціональні, ергономічні, екологічні, морфологічні, конструктивно-технологічні, естетичні та інші вимоги та ознаки, що створюють достатнє уявлення про художньо-проектний образ дизайн-об'єкта.

Використовуючи вже сформований до певної міри цілеспрямований теоретичний образ, на підставі знання щодо тенденцій розвитку матеріальних і духовних потреб суспільства, розвитку його культури, основ виробництва, економіки, попиту та споживання, розкрити в процесі смислотворення зміст, художньо-проектний образ дизайн-об'єкта.

Сформулювати проектну дизайн-концепцію (художню модель) за рахунок вербального та графічного відображення семантичної та функціональної структур моделі дизайн-об'єкта на основі сукупного уявлення його проектного образу та обґрунтування окремих аспектів дизайн-концепції, а саме: естетичного, морфологічного, функціонального, конструктивно-технологічного, економічного, екологічного, ергономічного та організаційного аспектів.

Вибір та обґрунтування пропозицій щодо асортиментного ряду дизайн-об'єкту

На підставі результатів аналізу, нормативних та інших інформаційних матеріалів щодо прототипу, аналогів, орієнтуючись на потенційних споживачів та перспективний комплекс функцій за допомогою креслень, схем, малюнків, текстових пояснень, запропонувати та аргументувати оптимальний типаж основних функціональних груп чи базових моделей дизайн-об'єкта.

Оптимізуючи функціональні групи та використовуючи базові моделі й системний розгляд усього циклу функціонування дизайн-об'єкта, спираючись на змістовну уяву про вже сформований художньо-проектний образ, запропонувати та візуалізувати на графічній та текстовій основі перспективний асортиментний ряд дизайн-об'єкта та його складові, що підлягають дизайн-розробленню.

На основі всебічного уявлення про зміст художньо-проектного образу та запропонованого асортиментного ряду дизайн-об'єкта, використовуючи відповідні нормативні матеріали, з урахуванням потенційних реальних замовників розробити технічні завдання щодо базових моделей функціональних групи, окремих моделей, функціональних зон, фірмового стилю й т. ін., в якому визначені призначення дизайн-об'єкта, технічні, економічні характеристики, вимоги з дизайну та ергономіки, необхідні стадії (етапи) розроблення, споживчі та інші вимоги.

Розроблення дизайн-пропозицій

Використовуючи результати передпроектного аналізу, розуміння суті художньо-проектного образу дизайн-об'єкта, обґрунтувати уявлення щодо типу основних функціональних груп чи базових моделей дизайн-об'єкта; його перспективного асортиментного ряду, а також потенційних споживачів; за допомогою проектно-графічного та об'ємного моделювання, компоувальних креслень морфології та текстової аргументації розробити дизайн-пропозиції щодо варіантів організування морфології відповідно до функцій, загальних композиційно-пластичних підходів, принципів кольорографічного рішення, бачення асортиментного ряду чи системи складових дизайн-об'єкта.

За проектно-графічним та об'ємним моделюванням забезпечити: аргументацію дизайн-проектної ідеї, наочність проектних перетворень, відповідність графічної форми, змісту проектної концепції, системність та логічність дизайн-рішень, що пропонуються; встановити які наслідки послідовного розвитку проектного задуму; визначити наступний діалог з фахівцями суміжних напрямків – діяльності ергономістів, архітекторів, художників, соціологів, технологів, конструкторів та т.ін., і також необхідну візуальну комунікацію з замовником дизайн-розробки.

За допомогою нормативних документів та з урахуванням авторських уподобань і професійного бачення обґрунтувати ієрархію варіантів запропонованих дизайн-пропозицій щодо дизайн-об'єкта, а саме: варіанта, що може бути реалізований на наявному технологічному обладнанні; варіанта, що може бути реалізований найближчим часом при використанні частково оновленого технологічного обладнання; перспективного варіанта, що потребує конструкторського розроблення нових функцій та використання оновленого сучасного технологічного обладнання.

Використовуючи інформаційні матеріали, та порівнюючи

запропоновані варіанти з відповідними аналогами об'єкта дизайн-проекування, визначити перспективи щодо його патентоспроможності як промислового зразка.

Визначити та обґрунтувати стратегію, напрями дальшого дизайнерського розроблення об'єктів на наступній стадії дизайн-проекування.

Розроблення ескізного дизайн-проеку

За результатами передпроекуного аналізу та дизайн-пропозицій щодо варіантів об'єкта проєкування, використовуючи засоби дизайн-проекування, проектно-графічного і об'ємного моделювання та інші моменти художньо-образного розроблення ескізного дизайн-проеку узгодженого варіанта (варіантів) об'єкта дизайн-проекування, що містить основні принципові дизайн-рішення, а також графічне та вербальне обґрунтування варіанта (варіантів) об'єку реалізувати в таких методично зумовлених категоріях дизайн-проеку, як “образ”, “функція”, “морфологія” і “технологія”.

На основі вже розроблених дизайн-ергономічних характеристик узгодженого варіанта об'єкта дизайн-проекування поглиблено розглянути та обґрунтувати комплекс функцій, які зумовлює відповідне конструктивно-технологічне рішення, візуальні характеристики образу об'єкта, що знайшли своє відображення на стадії дизайн-пропозицій.

На підставі результатів стадії дизайн-пропозицій поглиблено проробити морфологію об'єкта дизайн-проекування у зв'язку з такими категоріями, як “образ”, “функція” та “технологія”.

Вимальовуючи художньо-проекуний образ узгодженого варіанта й використовуючи інформацію про технологію, нормативну документацію та ін., розробити та обґрунтувати уточнену технологічну модель об'єкта, в якій реалізується з необхідною вірогідністю та повнотою проеккуний задум у рамках сучасних та перспективних технологічних виробництв.

Осмилюючи художньо-проекуний образ перспективного варіанта

об'єкта, його композиційно-пластичне та кольорово-графічне розроблення, обґрунтувати та здійснити проект його морфологічної та технологічної форми з орієнтацією на нові та більш якісні функції об'єкта дизайн-проекування. Використовуючи нормативну документацію та враховуючи потреби споживача, функціональну направленість, соціально-культурологічні аспекти, обґрунтувати та розробити декоративно-захисне покриття варіантів об'єкта дизайн-проекування.

Образно розробляючи узгоджений варіант дизайн-об'єкта, використовуючи засоби композиційного формотворення, проектно-графічного моделювання та ін., проробити композиційно-пластичне та кольорографічне рішення художнього образу об'єкта дизайну.

На основі всебічного розроблення об'єкта дизайн-проекування, використовуючи нормативну документацію та відповідні засоби композиційного формотворення, проектно-графічного моделювання, пошукового макетування, обґрунтувати та візуалізувати ескізні дизайн-рішення об'єкта, акцентувати авторські уподобання з урахуванням комплексу чинників.

Розроблення технічного дизайн-проекту

За узгодженим на стадії ескізного дизайн-проекту варіантом об'єкта проєкування, використовуючи засоби графічного моделювання, нормативної документації, макетування та ін., розробити та обґрунтувати в кінцевому вигляді рішення дизайн-проекту, яке зумовлює його завершеність, гармонійність і в образі якого розкрита ідейно-тематична основа проектного задуму, соціально-культурний зміст та змодельовані різноманітні моделі кінцевого, а також можливо перспективного варіанта морфологічної та технологічної форми; композиційно-пластичного рішення; кольорографічного та фактурного рішення; ергономічного рішення; варіанти декоративно-захисних покриттів об'єкта; текстовий виклад та обґрунтування змісту дизайнерських рішень технічного дизайн-проекту.

Розроблення інформаційних зображень текстів (графічне проектування)

На основі осмислення змістовних аспектів функціонування об'єкта-носія, наявності необхідної інформації, використовуючи засоби проектно-графічного моделювання шрифтів, знаків та символів розробити й обґрунтувати варіанти кольорографічних рішень для низки об'єктів-носіїв з урахуванням ієрархії смислових акцентів, обґрунтованих пріоритетів у конкретній моделі кольорографічної мови.

Враховуючи особливості вже обґрунтованого кольорографічного рішення та специфіку об'єкта-носія, розробити в разі потреби новий рисунок шрифтового (літерно-цифрового) алфавіту чи використати вже існуючий зразок шрифтової гарнітури, яка може бути модифікована.

З огляду на конкретну задачу, яку вирішує графічний дизайн, використовуючи знаковий алфавіт, наявні системи символів, розробити системи піктограм для конкретних умов.

Ураховуючи характер діяльності підприємства, фірми, установи, розуміння необхідності забезпечення індивідуальності зображення зрозумілості графічної мови та ін. розробити товарний знак чи емблему, логотип. За узгодженими в процесі графічного розроблення товарним знаком чи емблемою, логотипом шрифту та ін. розробити інші складові фірмового стилю системи документації конкретного підприємства, фірми чи установи. Використовуючи алфавіт зображень, необхідну інформацію, щодо об'єкта-носія, результати розроблення кольорового та знакового алфавіту, розробити виразні, композиційно завершені кольорові зображення, як складові візуального повідомлення – кольорографічного тексту.

За допомогою кольорового алфавіту, нормативних документів, розробити кольорову гаму та відповідні сполучення кольорів у рішенні фірмового стилю та інших задач графічного дизайну щодо конкретних

об'єктів-носіїв з урахуванням розроблення інших складових кольорографічного тексту.

Підготувати заявкові матеріали для подання на реєстрацію авторські розробки графічного дизайну.

II. МАКЕТУВАННЯ, МОДЕЛЮВАННЯ

Пошукове макетування

Використовуючи відповідні матеріали, інструменти, креслення, на основі попереднього уявлення про художньо-проектний образ дизайн-об'єкта та сприйняття макетування як форми проектно-дослідного моделювання, провести пошукове макетування в масштабі та в натуральному розмірі, в м'яких та твердих матеріалах, у можливих етапах: пошук формально-пластичного рішення; пошук композиційно-пластичних рішень окремих фрагментів чи узагальнене пророблення об'ємно-просторового рішення дизайн-об'єкта; виконання варіантів пошукових макетів з використанням матеріалів та кольорографічних рішень, які імітують промислові матеріали та декоративно-захисні покриття.

Ескізне макетування

Застосовуючи результати пошукового макетування, інструменти, обладнання та матеріали з урахуванням конкретної задачі – систематизування поверхні складної форми; перевірка технологічності виробу, що має складні гнуті формотвірні поверхні, визначення геометрії руху, особливостей переміщення елементів виробу, що трансформуються, – провести ескізне макетування, яке реалізується у вигляді послідовних дій: від макета до креслень та навпаки, які дають змогу поступово максимально наблизити дизайн-задум до майбутнього промислового виробу.

Виконання демонстраційних макетів, моделей, взірців

Враховуючи результати попередніх етапів макетування, на основі поглибленого дизайн-розроблення художнього образу дизайн-об'єкта,

орієнтуючись на необхідність мати найбільш повне уявлення про зовнішній вигляд виробу та основних його властивостей, сформованих у процесі дизайн-проекування, використовуючи відповідні матеріали та обладнання, кореговані креслення, спираючись на характерні ознаки макета, забезпечити авторське супроводження виконання макета, моделі в масштабі чи в натуральному розмірі, в твердому матеріалі з імітованим кольорофактурним покриттям та графічними елементами, взірця в натуральному розмірі з запроєкованих матеріалів.

На цій основі й формуються міні-курси. Наведемо приклад одного з них. *Садово-паркові меблі: специфіка та художньо-естетичні особливості*¹.

Сьогодні при стрімкому розвитку дизайну ландшафтного середовища зростає увага до проектування садів. Постала проблема правильного оформлення саду шляхом систематизації та гармонізації зовнішнього природного простору. Внаслідок цього значна увага приділяється комфортному перебуванню людини в спеціально організованому природному середовищі саду, що зумовило потребу у створенні спеціальних садово-паркових меблів. Як невід’ємна складова ландшафтного середовища, садові меблі слід проектувати в системі заданого простору для їхнього цілісного й органічного сприйняття.

Оскільки нині посилено використовують природні матеріали, то в цьому контексті особливо актуальними є садово-паркові меблі з масивної деревини. Такий природний та екологічно чистий матеріал дає можливість проектувати садові меблі різноманітні за формами, конструкцією, пластикою та кольором – від натуральних до штучно створених методом фарбування.

Садові меблі, крім тісної взаємодії та “функціональної контактності”

---

¹ Кохалевич М. І. Магістерська кваліфікаційна робота на тему: “Садово-паркові меблі: специфіка та художньо-естетичні особливості” // Національний Лісотехнічний Університет України, факультет технології деревообробки, кафедра дизайну

з людиною і зовнішнім середовищем, є важливим чинником формування художніх смаків і культурно-естетичних запитів. Садові меблі мають бути не стільки самодостатньої форми, скільки гармоніювати з середовищем, архітектурою, людиною.

Тема: як це назвати? Садово-паркові меблі: специфіка та художньо-естетичні особливості. *Актуальність:* чому саме цю проблему потрібно сьогодні вивчати? Актуальність і доцільність дослідження теми зумовлюється переліком основних обставин: садові меблі, незважаючи на їх важливе значення у проектуванні систематизованого зовнішнього природного простору, не стали предметом усебічного аналізу в проектуванні меблів; дослідницькі праці, присвячені вирішенню проблем дизайну садів і парків, здебільшого висвітлювали проблему принципів формування ландшафтно-типологічних та архітектурно-художніх основ садово-паркового мистецтва, де акцент зроблено на технологію створення зелених насаджень, їхніх композиційних елементів, основні принципи підбору при створенні ландшафтних композицій, надаючи дизайну садових меблів маргінальних позицій; проблематика ужиткових та художньо-естетичних особливостей садових меблів з масивної деревини залишається невизначеною і недостатньо розглянутою; немає обґрунтування важливості впливу дерев'яних садових меблів на формування дизайну ландшафтного середовища, а також не досліджено актуальність і значущість цього виду меблів; дерев'яні меблі для присадибних ділянок необхідно розглядати у контексті комплексного творчого підходу в ландшафтному дизайні.

Мета дослідження: який результат передбачають отримати, яким у загальних рисах бачиться цей результат ще до його отримання? *Мета* роботи – теоретично обґрунтувати специфіку та художньо-естетичні особливості садово-паркових меблів. *Об'єкт* дослідження: що розглядають? *Об'єкт* дослідження: меблі для сидіння з масивної деревини,

призначені для експлуатації в екстер'єрі. *Предмет* дослідження: як розглядається об'єкт, які властиві йому відносини, аспекти і функції виділяє дослідник для вивчення? Предметом дослідження є специфіка та художньо-естетичні особливості садово-паркових меблів. *Завдання*: що потрібно зробити, щоб мета була досягнута? Відповідно до поставленої мети окреслено такі завдання: виявити функціонально-ужиткові чинники появи меблів для систематизованого зовнішнього природного середовища; визначити типологію меблів з деревини для присадибних ділянок, встановити їхні ужиткові особливості; вивчити сучасний стан виробництва садових меблів з масивної деревини та визначити його основні тенденції; виявити художньо-естетичні особливості садових меблів з деревини та спрогнозувати перспективи розвитку.

Гіпотеза і положення, що їх захищають: що не є очевидним в об'єкті, що дослідник бачить в ньому такого, чого не помічають інші? До архітектури, естетичного оформлення й упорядкування міст завжди ставлять високі вимоги. Сучасне містобудування неможливе без такого важливого компонента архітектурного середовища, яким є зелені насадження, парки та лісопарки, малі сади та сквери, бульвари та алеї, газони та квітники – всі ті елементи ландшафтної архітектури, що мають не лише прикрашати міста і селища, але й поліпшувати їхній санітарно-гігієнічний стан, слугувати основою для відпочинку, дозвілля, екологічного виховання населення та його психофізіологічної реабілітації в умовах урбанізованого середовища. Об'єкт ландшафтної архітектури і дизайну є особливим продуктом мистецького проектування, що пов'язаний з процесом перетворення природного середовища в антропогенне для створення в ньому складного і багатоаспектного процесу відновлення фізичного та творчого потенціалу людини. Його ефективність залежить від ступеня комфортності, зручності його експлуатації щодо місць проживання та роботи людини і головне – високих естетичних якостей та

образної змістовності форм і утвореного ними простору. Ландшафтний дизайн є творчою діяльністю, що націлена на формування природного та рекреаційного середовища прийомами та засобами архітектури і мистецтва. Важливе місце при створенні та проектуванні ландшафтного середовища займають меблеві вироби, призначені для забезпечення повноцінного комфортного проведення часу людини на відкритому просторі.

З огляду на актуальність будівництва котеджів, дачних будинків, сьогодні постає необхідність забезпечити не лише затишний та гармонійний внутрішній простір інтер'єру, а й створити систематизований зовнішній природний простір. Це означає, що дедалі частіше зростає попит на якісне оформлення та грамотне проектування присадибних ділянок, котрі є окрасою будь-якого дому. Впорядкування території біля дачного будиночка не менш важливе, ніж будівництво і оброблення самого будинку.

Проектування саду є складним багатогранним процесом, який потребує знань із різних галузей наук, проте у загалом належить до такої великої науки як ландшафтний дизайн. Тему, яку розглядаємо у цій роботі, відносять до тем з надання присадибній ділянці завершального етапу, а саме: забезпечення затишку, комфорту та гармонійного перебування людини в саду шляхом створення спеціальних меблів, які мають задовольнити її потреби.

Новизна результатів: що зроблене з того, що іншими не було зроблено, які результати отримані вперше? Проблемою садово-паркових меблів займалися такі науковці як Е. Астахова, К. Бекет, Д. Карр, Д. Стівенс, В. Білоус, Ю. Белочкіна, А. Вергунов, Р. Кетчел, П. Мак-Кой, Т. Івелей, Н. Нехуженко, Т. Нечаєва, З. Ніколаєвська, Л. Рубцов, Дж. Саймондс, О. Соловійова та ін. Водночас у галузі дизайну ця тема ще потребує дальшого дослідження та розроблення. *Значення для науки:* в які проблеми,

концепції, галузі науки вносять зміни, що направлені на розвиток науки і поповнюють її зміст? Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній вперше: здійснено типологізацію садових меблів завдяки аналізу значної кількості конкретних зразків досліджуваного явища; проаналізовано специфіку, художньо-естетичні особливості меблів для присадибних ділянок, визначено вимоги, які впливають на процес експлуатації садових меблів з деревини. *Значення для практики:* які конкретні недоліки практики можна виправити за допомогою отриманих у ході дослідження результатів? Практичне значення дослідження полягає в тому, що виявлено специфіку та художньо-естетичні особливості садових меблів з деревини, з'ясовано роль дерев'яних садово-паркових меблів у системі дизайну ландшафтного середовища. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі підготовки дизайнерів, а також під час написання навчально-методичної літератури для забезпечення дизайн-освіти.

Очікуваний результат. Процес проектування та створення садово-паркових меблів виявляє складність і суперечливість вимог до них, багатоманітність особливостей і взаємозв'язків з оточуючим світом. Хоча однією із незмінних потреб людини в саду залишається потреба у відпочинку, є також багато суміжних процесів, які люди зазвичай виконують на відкритому просторі: догляд за садом, спілкування, читання, прийняття їжі, напоїв, і врешті-решт, прийняття гостей.

Відповідно до різного роду занять виникає проблема створення відповідного типу меблів для забезпечення комфорту людини і її перебування в систематизованому зовнішньому природному просторі. До функціонально-ужиткових чинників появи садово-паркових меблів для систематизованого природного простору відносять: 1) функціональне призначення саду; 2) часовий чинник; 3) національні особливості; 4) науково-технічний прогрес. Значний вплив на виникнення та розвиток

меблів для присадибних ділянок мало виникнення галузі деревообробки, що дало можливість обробляти деревину, яка є найстарішим матеріалом для виготовлення різного роду ужиткових виробів.

Оскільки цей вид меблів є частиною саду, то в роботі було доцільно розглянути виникнення та стильові особливості садів.

З цією метою виконано типологізацію садово-паркових меблів для сидіння. До основних видів таких виробів відносять: табурети, стільці, крісла, лави, крісла-гойдалки, шезлонги, дивани-гойдалки, дачні та столові комплекти, декоративні садові меблі. До проектування таких меблів ставлять різноманітні вимоги: соціальні, ергономічні, економічні, функціональні, конструкторські, технологічні, техніко-економічні, економічні, гігієнічні та естетичні.

Виготовлення садових меблів з масивної деревини є складним технологічним процесом, який потребує знань з деревообробної галузі, куди відносять і сучасні технологічні можливості та появу прогресивних верстатів, правильний вибір породи деревини, що супроводжується знанням її властивостей, застосування захисно-декоративних покриттів, які б забезпечили приємний зовнішній вигляд та захистили деревину від погодних та механічних впливів. Специфіка таких меблів полягає в тому, що вони експлуатуються в умовах відкритого середовища та сезонно. Поверхня деревини має бути покрита таким покриттям, яке б захищало деревину від впливу різних кліматичних умов та їхніх різких змін.

Сьогодні на українському ринку пропонують велику кількість виробів з масиву для садів. Є продукція різних виробників і різної якості – від італійських, французьких до українських та китайських. Обираючи з-поміж різноманітних серій меблів для різного типу відпочинку, слід зважити на те, що одні моделі призначені винятково для замських будинків, інші можна використовувати й у міських квартирах, наприклад, на балконах, лоджіях, мансардах.

Вибираючи садові меблі, людина завжди звертає увагу на їхній зовнішній вигляд та привабливість форм і кольору. В цьому ракурсі важливими є художньо-естетичні особливості садових меблевих виробів. Меблі, призначені для присадибних ділянок, тісно пов'язані з різними аспектами життя людини. Тому вони набувають усе більшої самоцінності: зростає їхня індивідуальна образність, асоціативність. Індивідуальна багатоманітність потреб та естетичних запитів людей сприяє створенню різноманітних форм і композиційних вирішень.

Інші приклади міні-курсів містяться у додатку К.

3. 2. Результати формувального та контрольного експерименту

Метою дослідно-експериментальної роботи стало виявлення впливу запропонованих заходів на формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності. У ході експерименту аналізували якісні та кількісні зміни, що виникали у процесі професійної підготовки дизайнерів на етапі дипломного проектування. Якщо зміни виникали внаслідок впливу конкретних обставин, то між чинниками професійної підготовки причинний зв'язок і вони можуть взаємно впливати один на одного. За таким принципом, використовуючи різні методи, що дають змогу виявити початковий стан проблеми та об'єктивно і доказово перевірити гіпотезу дисертаційного дослідження, ми визначили основні чинники впливу на хід педагогічного процесу, щоб скерувати експериментально-дослідну роботу на їхню оптимізацію.

Дослідження виконувалося в Національному лісотехнічному університеті України (кафедра дизайну), Черкаському державному технологічному університеті, Запорізькому національному технічному університеті, Хмельницькому національному університеті (кафедра дизайну), Харківській державній академії дизайну і мистецтв (кафедра

дизайну меблів). Учасниками перевірки стали студенти, викладачі кафедр, керівники практики і випускники. Об'єкти перевірки – якість виконання дипломного проекту, стан готовності студентів-дипломників до виконання майбутньої професійної діяльності, наявність і якість навчально-методичного забезпечення науково-пошукової роботи студентів стосовно дипломного проектування.

Вихідною базою для розроблення методики дослідно-експериментальної роботи стала створена нами модель підготовки майбутніх дизайнерів до професійної діяльності під час дипломного проектування.

У нашому випадку, задачею дослідно-експериментальної роботи є перевірка правильності гіпотези дослідження.

Експериментальну перевірку гіпотези дослідження здійснювали перевіряючи чинники:

1 – впровадження спецкурсів для дипломного проектування та відповідних авторських міні-курсів підвищує рівень знань і вмінь студентів;

2 – спрямованість процесу дипломного проектування на забезпечення неперервного художнього й інженерного розвитку майбутніх дизайнерів та розвиток їхньої творчості сприяє підвищенню готовності до майбутньої професійної діяльності.

З метою системного вивчення проблеми дослідження було проведено природний, пошуковий, констатувальний, формувальний і контрольний експерименти за визначеними планами.

В умовах невеликої вибірки (45 студентів Національного лісо-технічного університету України) у строго визначених і контрольованих умовах проводили пошуковий експеримент, у ході якого було відібрано чинники педагогічного впливу. Чинниками впливу на процес підготовки студентів до дипломного проектування стали *залежні* (тобто явища, що вивчаються, дію яких можна виміряти) і *незалежні* змінні (чинники

впливу, які залишилися без втручання дослідників). *Залежними* змінними було обрано: навчально-методичне забезпечення до дипломного проектування, методику його подачі, підготовку викладача. Вплив цих змінних на процес готовності дизайнерів простежували через успішність виконання дипломного проекту студентами (визначають за показниками рівня знань і умінь), особистісні характеристики студентів (відкритість пізнавальної позиції, рівень творчого потенціалу, рівень графічної грамотності, рівень рефлексивної діяльності, рівень самостійності).

З метою виявлення динаміки впливу досліджуваних залежних змінних з рівнем ймовірності 0,95 і граничною похибкою 0,05 вимірювання проводили тричі:

- перше – до введення у дію чинника впливу;
- друге – проміжне вимірювання (перед початком практики);
- третє – під час здачі дипломного проекту.

Висновки за результатами експерименту будуть коректними у тому разі, якщо буде проведено рандомізацію, тобто випадкове і незалежне формування вибірок. Ми дотрималися вимог, які ставлять до вибірок у педагогічних дослідженнях: *однорідність* – дія кожного з наявних чинників не має суперечити іншому; *репрезентативність* – під час формування вибірки від статистичного розподілу має відповідати розподілу генеральної сукупності, а величина вибірки бути достатньою, щоб відобразити генеральну сукупність; *збігання умов спостережень* – умови для двох вибірок мають бути однаковими.

Для нашого дослідження із загальної кількості груп, які навчаються у ВНЗ і беруть участь в експерименті, методом випадкових величин формуємо контрольну та експериментальну групи. Для цього кожній групі присвоюємо порядковий номер, а потім шляхом жеребкування за цими номерами формуємо склад контрольних та експериментальних груп. За результатами рандомізації відповідно були сформовані експериментальна та контрольна групи.

Математичний апарат описування експерименту застосовують для того, щоб в умовах обмеженої кількості інформації можна було побачити зміни в педагогічному явищі і визначити, чи зумовлені вони об'єктивними чинниками. Зокрема, задачами, які розв'язуються математично, є визначення рівня різних показників, якими характеризуються чинники впливу. Щоб серед випадковостей виявити закономірність і її дослідити, досліджують закон розподілу випадкових величин та їхні числові значення. Залежно від поставленої задачі і природи даних вибираємо відповідний критерій, за допомогою якого можна виявити закономірність.

Задачі, що необхідно вирішити у нашому дослідженні:

1. Виявлення тенденції до зростання рівня успішності студентів – застосовуємо критерій Аббе.

2. Порівняння однорідності контрольної та експериментальної груп на початку експерименту, а також успішності контрольної та експериментальної груп за результатами виконання дипломного проекту – за допомогою критерію Пірсона.

Параметри генеральної сукупності досліджують на основі даних вибіркового спостереження за допомогою статистичної гіпотези, тобто припущення щодо цих параметрів. Якщо досліджувані вибірки великі, то можна використати властивості нормального розподілу до порівняння цих вибірок. У ході перевірки статистичної гіпотези встановлюють, чи узгоджуються дані спостереження з висунутою гіпотезою, чи можна відмінності між гіпотезою і результатами спостереження віднести до випадкових, або ж ці відмінності зумовлені впливом причин, які діють систематично. Для перевірки припущення обґрунтовують гіпотезу про те, що істинна різниця між фактичними і гіпотетичними показниками дорівнює нулю. У зв'язку з цим гіпотезу, що її перевіряють, називають нульовою і позначають її як H_0 . У результаті перевірки гіпотезу або приймають, або відхиляють. Ймовірність помилки контролюють за допомогою

встановлення певного рівня значущості, а саме: чим він нижчий, тим правильнішою буде H_0 .

Для перевірки нульової гіпотези і прийняття висновку щодо сумісності вибірових даних з висунутою гіпотезою використовуємо критерії розподілу Аббе і Пірсона χ^2 (іксі-квадрат): перший для значень у межах 4–60, а другий для великої вибірки. При формулюванні висновків за результатами перевірки гіпотези керуємося таким принципом (правилом): якщо фактичне значення критерію потрапляє до критичної області, то H_0 відхиляють; якщо ж фактичне значення критерію належить до області припустимих значень, то H_0 вважають достовірним. Для кожного критерію складено спеціальні таблиці, за якими знаходять його табличне значення (критичні точки), що відокремлюють критичну область від області припустимих значень.

Враховуючи той факт, що у ході констатувального експерименту визначені до його початку чинники не змінювалися, то метою формувального експерименту є доведення впливу розроблених заходів на формування готовності до професійної діяльності.

Метою формувального етапу експерименту є доведення гіпотези про те, що впровадження спецкурсів перед практикою студентів і застосування інноваційних форм і методів дипломного проектування, спрямованих на розвиток творчості й одночасного забезпечення художнього та інженерного мислення, підвищує готовність студентів до майбутньої професійної діяльності.

Завдання формувального експерименту похідні від його мети:

1. Визначити ефективність застосування методики реалізації моделі формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності.
2. Визначити ефективність застосування розробленого комплексу навчально-методичного забезпечення дипломного проектування.

Основою формувального експерименту є *спеціальний курс “Основи*

наукових досліджень у дизайні” та міні-курси для дипломного проектування.

Формувальний експеримент здійснено на основі паралельної структури, тобто 420 студентів були поділені на дві частини – контрольну та експериментальну групи (по 210 студентів). У цих групах на початку експерименту та в кінці проведено контрольні роботи, за якими порівнювали рівні сформованості готовності дизайнерів до майбутньої професійної діяльності. На основі отриманих даних сформульовані відповідні висновки дослідно-експериментальної роботи.

Введення активного чинника впливу в експериментальну групу дало можливість порівняти вихідні та кінцеві характеристики досліджуваного явища і з’ясувати ефективність експерименту. За результатами експерименту здійснювали якісний і кількісний аналізи.

Під час формувального експерименту для підготовки студентів до дипломного проектування вводили активний чинник. Для дотримання вимог до вибірок на початку формувального експерименту перевіряємо однорідність контрольних і експериментальних груп. З метою перевірки гіпотези експерименту була сформульована нульова гіпотеза про те, що генеральні сукупності, з яких відібрані студенти контрольної та експериментальної груп, є однаковими, тому нами було складено робочу таблицю для критерію χ^2 на підставі результатів узагальнюючої контрольної роботи в період дипломної практики за рівнями навчальних досягнень студентів двох вибірок – контрольної та експериментальної груп (табл. 3.1).

Кінцевим результатом, вираженим в абсолютних числах, є $\chi^2 = 0,86$. Отримане число необхідно порівняти з критичним для ступеня вільності γ , який вираховують за формулою :

$$\gamma = (r - 1) \cdot (s - 1), \quad (3.1.)$$

де число вибірок $r=2$; число характеристик, якими різняться вибірки $s=3$. Отже,

$$\gamma = (2 - 1) \cdot (3 - 1) = 2.$$

За таблицею значення χ^2 для ступеня вільності $\nu=2$ рівня і значущості 0,05 визначаємо його значення й аналізуємо, в яку область воно потрапило – до критичної чи припустимих значень. Порівнюємо табличне і розраховане значення $\chi^2 = 0,8578 < \chi_0^2 = 5,99$, тобто отримане значення критерію потрапило в область його припустимих значень. Це дає підставу зробити висновок з ймовірністю 0,95 про те, що генеральні сукупності, з яких відібрані учні контрольної та експериментальної груп за рівнем знань, є однаковими, тобто нуль-гіпотеза підтвердилась.

Таблиця 3.1

Результати критерію χ^2 в контрольній та експериментальній групах

Інтервал	Частота, f_e	Частота, f_k	Відносна частотність, f_e^l %	Відносна частотність, f_k^l %	$f_e^l - f_k^l$	$(f_e^l - f_k^l)^2$	$(f_e^l - f_k^l)^2 / f_k^l$
Високий	13	10	6,19	4,76	1,43	2,0408	0,4286
Середній	59	54	28,10	25,71	2,38	5,6689	0,2205
Низький	138	146	65,71	69,52	-3,81	14,5125	0,2087
Разом	210	210	100%	100%	0	$\chi^2 = 0,8578$	

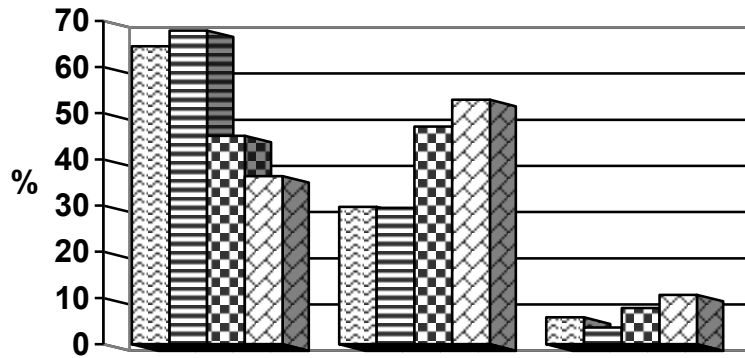
Предметом дослідження була система підготовки студентів до науково-пошукової роботи як основного компонента діяльності з дипломного проектування. Загалом студенти вивчають курс “Основи наукових досліджень”, однак незначна кількість годин і несвоєчасність його вивчення є основними причинами низьких методологічних і методичних знань студентів щодо проведення науково-пошукової роботи, що відображається негативно на рівні дипломних робіт і проектів.

Успішність є інтегральним показником, який об’єднує обсяг знань, сформованість умінь і навичок, системність, стійкість і узагальненість

знань. Обсяг знань відносять до кількісних критеріїв і визначають його за кількістю правильно виконаних завдань у контрольній роботі. Критерій сформованості умінь і навичок є якісним і визначається через рівні. До критеріїв сформованості умінь належать склад та якість виконуваних операцій їхня усвідомленість, повнота та згорнутість. Виділяємо такі основні рівні сформованості умінь: низький, середній та високий (за А. Усовою). Для вірогіднішого визначення рівнів сформованості вмінь, необхідно проаналізувати дизайнерську діяльність, виділити основні конкретні вміння і навички, які входять до неї, та визначити ступінь їхньої важливості, послідовності виконання тощо.

Визначення успішності є основним показником ефективності підготовки фахівців. Підготовка до дипломного проектування в контрольній групі відбувалася за традиційною методикою, а в експериментальній групі відповідно до нової моделі формування готовності. Для виявлення зрушень в успішності, яка є одним із важливих показників готовності студентів до майбутньої професійної діяльності, на початку формувального експерименту проводили комплексну контрольну роботу. На етапі дипломного проектування також було виконано комплексну контрольну роботу. Якісний аналіз засвідчив, що на початку формувального експерименту рівень засвоєння знань у контрольній та експериментальній групах був майже однаковим. В кінці експерименту, як видно з рис. 3.1, рівень успішності в експериментальній групі зріс, що є доказом ефективного впливу нової моделі формування готовності до професійної діяльності.

Отже, в експериментальній групі кількість студентів на низькому рівні в кінці експерименту зменшилася на 31,5% проти 19,4% в контрольній, на середньому рівні – збільшилася на 23,8 % проти 17,4% в контрольній, на високому рівні – збільшилася на 7,1% проти 2 % в контрольній групі.

	низький	середній	високий
■ контрольна початок	64,5	29,7	5,8
■ експериментальна початок	67,9	29,5	3,6
■ контрольна кінець	45,1	47,1	7,8
■ експериментальна кінець	36,4	52,9	10,7

Рис. 3. 1. Діаграма успішності студентів контрольної та експериментальної груп (низький, середній і високий рівні) на початку та наприкінці експерименту

На початку переддипломної практики і в кінці дипломного проектування нами було проведено дослідження рівня сформованості професійної готовності у студентів контрольної та експериментальної груп. Параметри професійної готовності є умовними і в сукупності характеризують стан готовності до майбутньої професійної діяльності. До цих параметрів ми віднесли: коефіцієнт задоволеності обраною професією дизайнера, об'єкти спрямованості і готовність до професійної практики. Готовність до майбутньої професії є інтегральним показником, який визначають на основі відомих параметрів. Коефіцієнт визначають як частку ознаки щодо всієї сукупності опитаних.

Табличні дані одержано за допомогою спостереження, індивідуальних бесід зі студентами, аналізу різних чинників впливу на стан готовності (табл. 3.2). Увагу звертали на зміни у розвитку дизайнерських здібностей та стану готовності до відповідної діяльності. Як

бачимо з аналізу таблиці, простежується позитивна динаміка за зміною всіх параметрів в експериментальній групі після вивчення додаткових дисциплін і користування оновленим навчально-методичним забезпеченням дипломного проектування.

Таблиця 3.2

Динаміка професійної спрямованості у студентів – майбутніх дизайнерів

Параметри професійної Спрямованості	КГ		ЕГ	
	До початку експерименту	Після експерименту	До початку експерименту	Після експерименту
1. Коефіцієнт задоволеності обраною професією дизайнера	0,71	0,67	0,67	0,92
2. Об'єкт спрямованості:				
а) професія потребує постійної творчості	0,34	0,57	0,28	1,0
б) необхідність постійного самовдосконалення	0,21	0,62	0,18	0,89
в) робота відповідає наявним здібностям	0,15	0,29	0,18	0,63
г) робота потребує нервових напружень	0,45	0,49	0,41	0,29
3. Готовність до професійної практики	0,44	0,38	0,46	0,95

На основі функцій професійної діяльності дизайнера було виділено конкретні вміння, які є найбільш професійно значущими, а саме: 1 – проектувальні, 2 – вміння сприймати світ речей, 3 – вміння спілкуватися за допомогою рисунків та інших інформативних засобів, 4 – вміння критично оцінювати власні та виконані іншими дизайн-проекти, 5 – вміння проводити дослідницьку роботу, 6 – вміння узагальнювати накопичену інформацію і усно та письмово її викладати, 7 – володіння графічним мистецтвом, 8 –

вміння переключатися з інженерного виду діяльності до мистецького, 9 – виявлення кмітливості та винахідництва, 10 – вміння визначати свої сильні та слабкі сторони, 11 – вміння оперувати образами, 12 – вміння у розробці бачити екологічні, економічні та ергономічні аспекти, 13 – уміння створювати творчу атмосферу, 14 – уміння організувати свою роботу, 15 – уміння спілкуватися з замовником і формувати пропозиції, 16 – вміння розглядати досліджувані явища системно, 17 – вміння відстоювати й аргументувати свої пропозиції, 18 – самоконтроль.

Для кожного уміння було визначено його важливість у балах (5, 4, 3, 2). Із загальної кількості умінь відібрано п'ять умінь, які одержали найбільше абсолютне значення. Загалом групі незалежних викладачів дали шкалу з п'ятьма відібраними вміннями і запропонували заповнити її за трибальною системою (1, 2, 3). Викладачі відзначали у таблиці рівень сформованості вміння у студента на початку формувального експерименту (перед вивченням комплексу спеціальних дисциплін), після переддипломної практики, але безпосередньо перед захистом дипломного проекту. Одержані результати порівнювали.

Як засвідчив аналіз результатів, між рівнем сформованості професійно важливих для дизайнерів умінь у контрольній та експериментальній групах простежується відмінність. На рис. 3. 2. зображено динаміку п'яťох основних умінь, необхідних у дизайнерській діяльності, які були визначені в контрольній та експериментальній групах у кінці формувального експерименту: проектувальні, критичне мислення, володіння графічною грамотністю, вміння переключатися і вміння оперувати образами.

Окрім того, за спостереженнями керівників дипломного проектування в експериментальній групі значно підвищився рівень загальних умінь, що також підтверджено результатами комплексної контрольної роботи, які наведені в таблиці 3. 3. Рівень сформованості

професійно значущих вмінь для дизайнерів ми визначали за чотирма рівнями.

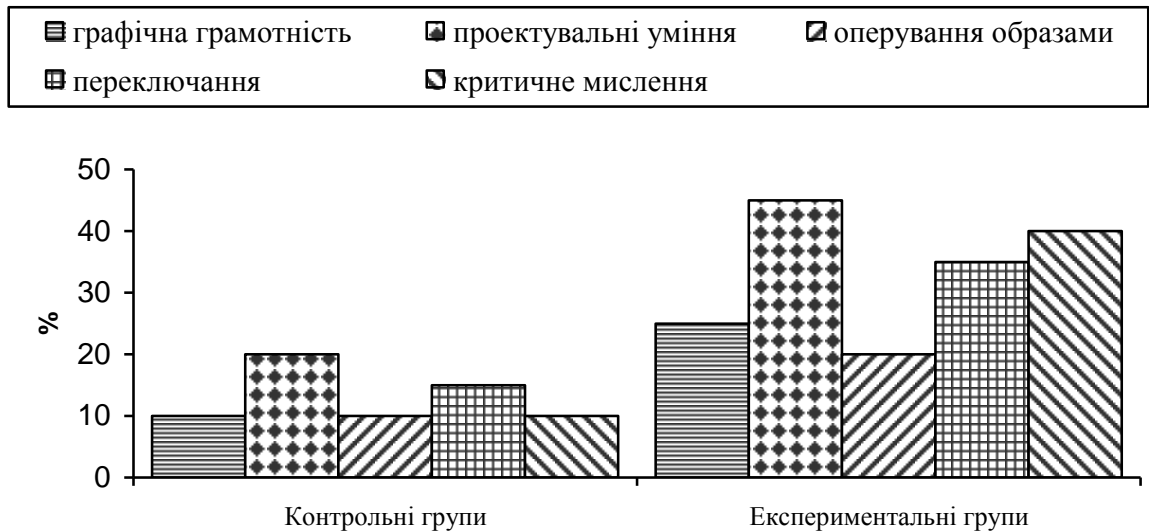

Рис. 3. 2. Зміна основних дизайнерських умінь, визначених у контрольній та експериментальній групах у кінці формувального експерименту

Дані цієї таблиці дають можливість стверджувати, що між застосуванням нової методики формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності та рівнем сформованості професійно значущих вмінь є залежність.

Таблиця 3.3

Результати комплексної контрольної роботи

Рівень умінь	Кількість студентів у %	
	Експериментальна група	Контрольна група
Низький	6,18	12,14
Середній	29,20	39,65
Достатній	49,22	40,71
Високий	15,40	7,50

Компетентність є властивістю індивіда й може набувати різних

виявів, зокрема, ступеня вмілості, способу особистісної самореалізації, форми проявлення здібностей та інших форм, які реалізуються через особистісний потенціал. Професійна компетентність формується під впливом основних передумов розвитку спеціаліста (спеціальне навчання), так і додаткових, пов'язаних з власним творчим потенціалом та якістю навчання, тому для розвитку творчого потенціалу застосовують спеціальні методи навчання, способи і види робіт.

Професійну компетентність не можна розглядати тільки, як сукупність знань і вмінь, але й як цілісність і конкретність сприйняття ситуації, готовність до одержання нового продукту діяльності. Відповідно і навчально-виховний процес, особливо на вищих курсах, має відбуватися за компетентнісною моделлю.

На всіх етапах підготовки формування готовності до професійної діяльності застосовуємо навчальні задачі-ситуації, послідовність яких побудована так, щоб наростали повнота, проблемність, конкретність міжпредметність, творчість, поєднувалося фундаментальне і прикладне знання. Труднощі, які мають вирішувати студенти під час виконання такого типу завдань, вони не завжди можуть подолати самотужки, оскільки для цього часто потрібно мати спеціальну інформацію. Тому у ході підготовки необхідно застосовувати різні алгоритми та евристичні схеми, що дають змогу долати труднощі.

Рівень професійної компетентності визначали за допомогою спеціально розроблених завдань у період переддипломної практики. Якщо на початку останнього курсу рівень виконання завдань був майже однаковий у контрольній та експериментальній групах, то вже наприкінці переддипломної практики спостерігається його підвищення у студентів експериментальної групи. Результати діагностування рівня професійної компетентності в кінці переддипломної практики зображено на рис. 3.3.

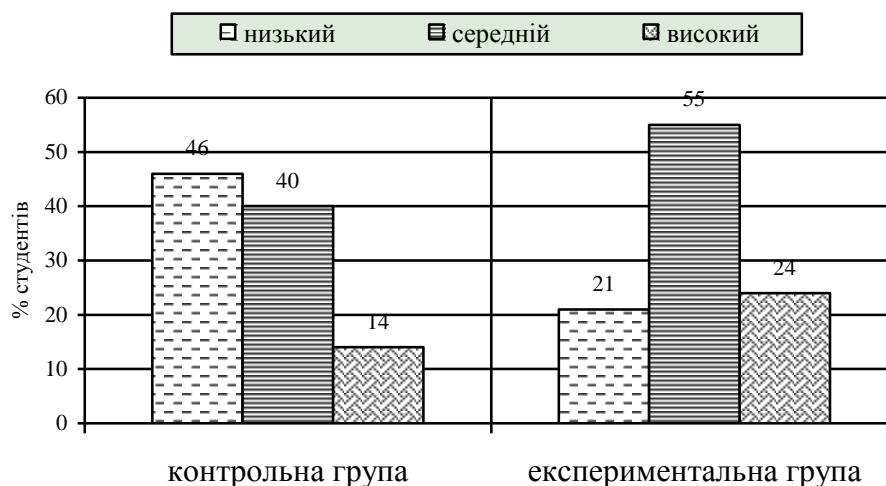

Рис. 3. 3. Діаграма розподілу студентів контрольної та експериментальної груп за рівнем професійної компетентності

Враховуючи дані попередньої контрольної роботи і рис. 3. 3, кількість студентів перерозподілилася таким чином, що різко скоротився низький рівень, студенти з нього перейшли на середній, а частина з середнього перейшла на високий. Це свідчить про те, що попередня підготовка студентів до проходження практики значно впливає на рівень професійної компетентності.

Визначення творчого потенціалу студентів визначали за допомогою методу контрольного списку творчих ідей (методика Парнса). На початку формувального експерименту, до введення активного чинника, студентам пропонували для вирішення певної задачі за строго визначений термін часу висунути якомога більшу кількість творчих ідей. Спільно з групою викладач аналізував ці ідеї.

Про реальне зростання творчого потенціалу можна судити з того, чи змінюється кількість різних підходів до вирішення задачі. Якщо рівень розвитку творчого потенціалу невисокий, то студенти пропонують розв'язок за одним принципом. Відповідно із зростанням кількості принципів розв'язання підвищується рівень творчого розвитку. З метою розвитку гнучкості мислення студентам експериментальної групи

пропонували користуватися “Допомогою під час роздумів при вирішенні задачі”. Потрібно було відповісти на такі запитання:

1. Який стан об’єкта шукаємо?
2. На що він має діяти? (людей...).
3. Які витрати є необхідними?
4. Які цінності необхідно застосувати? (матеріали, обладнання...).
5. Чи є моральні або правові обмеження?
6. Які нематеріальні стимули необхідно враховувати? (думки, стосунки, ціннісні орієнтації...).
7. Чи зумовить вирішення цього завдання до нового завдання?
8. Які можуть згодом виникнути ускладнення?
9. Якими можуть бути наслідки невдачі?
10. Які для цього встановлені терміни?

Перед захистом дипломного проекту студенти експериментальної групи заповнювали анкету стосовно того, чи допомогли їм у написанні проекту такі вказівки. Основна кількість студентів (63%) відповіла ствердно, наголошуючи на тому, що коли вони в силу обставин не були спроможні творчо мислити, тому ці запитання налаштували їх на роботу, а 29% респондентів вважали, що контрольний список їм допоміг, але вони не переоцінюють цю допомогу; 8% стверджували, що пропонувані запитання, з одного боку, спрямовували мислення в певному напрямі, але одночасно втрачалися інші цікаві ідеї, які не мали стосунку до теми розгляду. З психологічного аспекту розгляду така диференціація відповідей є цілком правильною, оскільки процес творчості спирається на підсвідоме і є, по суті, некерованим.

Підготовляючи дизайнерів важливо не просто розвивати рівень творчих здібностей, а спрямовувати його практично. Як здійснюється процес практичного спрямування творчого розвитку стає очевидно під час дипломного проектування за рівнем умінь генерувати нові ідеї з

використанням своїх розумових можливостей з дальною їхньою реалізацією. У всіх методах і методиках, спрямованих на розвиток творчого мислення, застосовують пошук у мережі знань людини для того, щоб інтегрувати окремі ідеї, проводити аналогії з різними галузями знань і активізувати ту важливу інформацію, яка зберігається у пам'яті.

Дипломний проект є засобом діагностування стану навченості і готовності студента до майбутньої професійної діяльності. Для того, щоб проект дав змогу встановити ступінь відповідності навченості кваліфікаційним стандартам, необхідно розробити правила прийняття рішень щодо його оцінювання. Під час визначення рівня навченості студенти мають однакові права, кількісні і якісні оцінки. Якщо ж вони виражені в елементах нечітких множин, то якісні оцінки, вагові коефіцієнти яких значно відрізняються навіть в умовах мало-критеріального експерименту, є недостатньо конкретними для винесення рішення про професійну підготовку спеціаліста. Сьогодні немає достатньо простого і точного критерію, який би відреагував на поріг компетентності майбутнього спеціаліста. Вірогідну і чітко виражену оцінку навченості можна одержати за допомогою комплексного критерію, який синтезований з різних важливих параметрів і невеликої кількості коефіцієнтів.

З цією метою було використано створення критеріальної матриці для оцінювання дипломного проекту майбутніх дизайнерів. Критеріальна матриця є дидактичним і робочим засобом навчального процесу. Кваліметричні властивості та якості критеріїв визначали за п'ятибальною системою. Критеріальна таблиця для дипломного проектування дає можливість з високою ймовірністю проаналізувати якість викладання тих дисциплін, знання і вміння з яких реалізуються у проекті, та досить об'єктивно оцінити конкретну роботу студента і навіть випускної кафедри. До основних якостей дипломного проекту було віднесено: практичне використання, достовірність, комплексність, повноту відомостей; до

основних критеріїв – апробацію (в межах групи, кафедри і практики), відповідність темі (повна відповідність, у супутньому режимі, в загальному плані), потужність тезаурусу (за числом понять: менше 20, 20–30, більше 30) і структурність (залежно від того, яку кількість систем аналізують і рівня вкладеності підсистем).

За допомогою критеріальної матриці було проаналізовано результати захисту дипломних проектів у контрольній та експериментальній групах. При оцінюванні 140 дипломних проектів двох груп було одержано такі дані: для контрольної групи (72 роботи) 21 робота – п'ять балів, 34 роботи – чотири бали, 17 робіт – три бали; для експериментальної групи (68 робіт) 32 роботи – п'ять балів, 28 робіт – чотири бали, 8 робіт – три бали (рис. 3. 4).

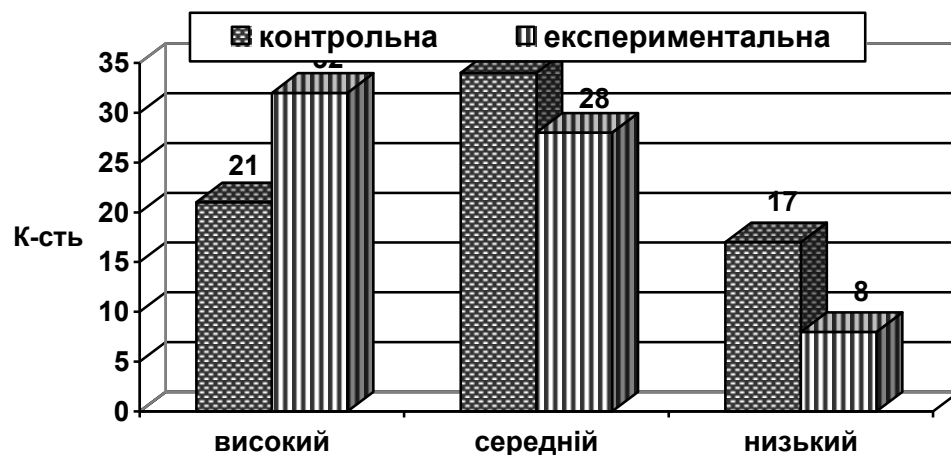

Рис. 3. 4. Результати захисту дипломних проектів у контрольній та експериментальній групах

З метою перевірки гіпотези про вплив нової методики підготовки до розроблення дипломного проекту була сформульована нульова гіпотеза про те, що нова методика не впливає на рівень виконання дипломного проекту. Для цього нами було складено робочу таблицю для критерію χ^2 за результатами захисту дипломних проектів та за рівнями навчальних досягнень студентів двох вибірок – контрольної та експериментальної груп (табл. 3. 4).

Критерій χ^2 за результатами захисту дипломних проектів

Інтервал	Частота, f_e	Частота $f_{k,j}$	Відносна частотність, $f_e^l \%$	Відносна частотність, $f_k^l \%$	$f_e^l - f_k^l$	$(f_e^l - f_k^l)^2$	$(f_e^l - f_k^l)^2 / f_k^l$
Високий	32	21	47,06	29,17	17,89	320,1293	10,9759
Середній	28	34	41,18	47,22	-6,05	36,5511	0,7740
Низький	8	17	11,76	23,61	-11,85	140,3373	5,9437
Разом	68	72	100%	100%	0	$\chi^2 = 17,6936$	

Кінцевим результатом, вираженим в абсолютних числах, є $\chi^2 = 17,6936$. Число вибірок $r=2$; число характеристик, якими різняться вибірки $s=3$. Отже, $\gamma = (2 - 1) \cdot (3 - 1) = 2$. За таблицею значення χ^2 для ступеня вільності $\gamma=2$ рівня і значущості 0,05 визначаємо його значення і аналізуємо, в яку область воно потрапило – до критичної чи припустимих значень. Порівнюємо табличне і розраховане значення $\chi^2 = 17,6936 > \chi_0^2 = 5,99$, тобто отримане значення критерію потрапило до критичної області.

Це дає підставу зробити висновок з ймовірністю 0,95 про те, що нова методика підготовки до дипломного проектування, яку застосовували в експериментальній групі, вплинула на рівень виконання дипломного проекту, тобто нуль-гіпотеза не підтвердилась і ми прийняли альтернативну.

Насамкінець, подаємо результати середнього рівня готовності кожної складової у контрольних та експериментальних групах, порівнюючи їх, та відповідний компонент готовності, який вважаємо за 100% (умовно відповідає “практично” очікуваному ідеальному рівню) (рис. 3. 5).

Рис. 3. 5. Порівняння рівнів сформованості складових дипломного проектування

Отже, авторський підхід до формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності під час дипломного проектування дає можливість перейти від критеріїв оцінення оформлення дипломного проекту до оцінення його наукової та практичної сутності.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Методику формування готовності до дипломного проектування визначають за специфікою спеціальності, науковими та галузевими традиціями тощо. На основі педагогічних умов розроблено критерії сформованості компонентів готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера та відповідно до цих критеріїв конкретизовано рівні готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів під час дипломного проектування. Виявлено, що у процесі дипломного проектування студенти мають недостатню загальну і спеціальну

підготовку до роботи, оскільки практично усі методичні рекомендації та вказівки щодо дипломного проектування стосуються оформлення, документації та процедури написання та захисту дипломного проекту. Для розв'язання цих проблем розроблено: спеціальний курс “Основи наукових досліджень у дизайні”, міні-курси з тематики дипломного проектування, методичні вказівки та рекомендації для студентів, керівників і суб'єктів дипломного проектування.

Результати педагогічного експерименту засвідчили, що покомпонентне моделювання професійної діяльності у процесі дипломного проектування та комплексне використання компетентнісного й інтегративного підходів дають змогу підвищити роль дипломного проектування у формуванні готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності. За допомогою критеріальної матриці було проаналізовано результати захисту дипломних проектів у контрольній та експериментальній групах. Якісний аналіз засвідчив, що на початку формувального експерименту рівень засвоєння знань у контрольній та експериментальній групах був майже однаковим.

Основні результати розділу опубліковані у працях [157; 164; 165; 170].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. У дисертації теоретично проаналізовано досліджувану проблему, внаслідок чого виявлено, що в науці та практиці значну увагу приділяють розробленню основ наукових досліджень і формальним аспектам виконання та нормативам оформлення дипломних проектів. Водночас не дістали систематичного й обґрунтованого висвітлення такі питання, як конкретизація функцій дипломного проектування у структурі професійної готовності фахівців. У дипломному проекті практично втілено ті знання і навички, які студенти отримали на теоретичних і практичних заняттях зі всіх профільних навчальних дисциплін і у процесі роботи при проходженні практики в різних організаціях і на різних підприємствах. Формування готовності до професійної діяльності та процес дипломного проектування – два тісно пов'язані процеси: як за змістом, так і за компонентами.

Доведено, що в основі ключового поняття “готовність до професійної діяльності” лежать вимоги компетентнісного підходу, а процес дипломного проектування як засіб формування такої готовності доцільно будувати на засадах інтеграції усіх складових дипломного проектування.

Уточнено термін “готовність майбутніх дизайнерів до дипломного проектування” як інтегративну якість, що відображає здатність особистості під керівництвом викладача організувати власну науково-дослідну діяльність у процесі навчання. Діяльність ця складається з таких компонентів: творчі можливості, компетентність, оволодіння технологією наукового дослідження та викладу і захисту результатів наукового дослідження.

Доведено, що організування науково-дослідної роботи студентів як педагогічну проблему розглядали у різних аспектах: від етапу зародження, визначення ролі й функцій у навчальному процесі, вимог до наукової діяльності студентів, форм і засобів стимулювання їхньої наукової творчості до періоду формування дослідницьких умінь майбутнього

фахівця; органічного поєднання теорії та практики; введення нових курсів, спрямованих на підвищення якості дипломного проектування; вивчення й аналізу досвіду. Обов'язковою є інтеграція змісту підготовки студентів до проведення наукових досліджень зі змістом загальної підготовки і видів практик, оскільки в них закладені основи для формування професійної готовності.

Виявлено, що у практиці різних вищих навчальних закладів дипломне проектування недостатньо зорієнтоване на систему формування готовності до професійної діяльності. Основними причинами такого стану є брак єдиної концепції дипломного проектування студентів у вищих навчальних закладах; недостатня спрямованість змісту, методів і форм на творчий характер дипломного проектування; недостатня увага до узагальнюючого та підсумкового етапів професійної підготовки; суттєвий вплив на результативність дипломного проектування суб'єктивних чинників (особистість керівника, студента, умови конкретного ВНЗ тощо); незначний обсяг часу, відведеного на опанування теорії та методики організування науково-педагогічних досліджень; неузгодженість між структурними компонентами системи науково-дослідної підготовки студентів і неефективність засобів стимулювання їхньої наукової діяльності.

Виявлено у ході констатувального експерименту, що готовність дизайнера до професійної діяльності успішно формується у процесі дипломного проектування, якщо буде розроблене навчально-методичне забезпечення дипломного проектування з професії і відповідна методика його застосування. Результати отримано на основі використання критерію Аббе, а також конкретизованих критерію сформованості орієнтаційної основи діяльності (повнота інформації, самостійність пошуку необхідної інформації, правильність її використання тощо) та критерію сформованості професійних умінь та навичок майбутнього дизайнера.

Результати, отримані в ході аналітичної роботи і констатувального експерименту, корелюють між собою.

2. Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів у процесі дипломного проектування: виділення та розроблення компонентів готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера на основі компетентнісного підходу; виокремлення складових дипломного проектування майбутніх дизайнерів на основі інтегративного підходу та їхньої інтеграції; забезпечення взаємодії компонентів професійної готовності та складових дипломного проектування з урахуванням впливу на результативність дипломного проектування суб'єктивних чинників.

Виділено компоненти готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності: мотиваційний, цільовий, змістовий, діяльнісний, аксіологічний, організаційний, креативний і результативний. Системотвірним чинником їхнього об'єднання обрано компетентнісний підхід. Мотиваційний компонент готовності до професійної діяльності вважається сформованим, коли студентом визначені стійкі зовнішні та внутрішні мотиви професійної діяльності, пізнавальні потреби й інтереси, спрямовані на розвиток креативності; цільовий – коли на основі компетентностей та освітньо-кваліфікаційних характеристик чітко визначені цілі професійної підготовки дизайнера загалом і для конкретних спеціальностей зокрема; змістовий – коли студент засвоїв визначені знання і коли забезпечена можливість їхнього розвитку в майбутньому шляхом самоосвіти; діяльнісний – якщо сформовані суто професійні вміння і навички, а також загальні, зокрема роботи з сучасною комп'ютерною технікою; аксіологічний – коли у студентів сформовані усвідомлені загальнолюдські та професійні цінності; організаційний – коли фахівець спроможний вибрати оптимальний варіант управління собою та людьми у конкретних ситуаціях, спроможний організувати професійну діяльність; креативний – коли студентові відомі основні загальні поняття творчої діяльності та створена можливість розвитку індивідуальності кожного студента; результативний – коли наявні знання

й уміння аналізу уже здійсненої діяльності з метою фіксування її результатів і дальшого їхнього переоцінення.

Орієнтація на компоненти готовності майбутнього дизайнера до професійної діяльності є основою для структурування процесу дипломного проектування і виділення відповідних складових дипломного проектування: мотиваційної, цільової, змістової, діяльнісної, аксіологічної, організаційної, креативної та результативної. Мотиваційна складова забезпечує професійну мотивацію фахівця, формується загалом у процесі всього періоду навчання та цілеспрямовано – під час переддипломної практики. Цільова складова забезпечує цілепокладання у професійній діяльності, визначає мету та завдання дипломного проектування. Змістова складова формує професійні знання, пов'язана з тематикою дипломного проектування та відбором змісту дипломної роботи. Діяльнісна складова формує професійні уміння та навички, містить загальні вимоги до дипломного проектування, а також визначає структуру й етапи дипломного проектування. Аксіологічна складова забезпечує формування професійних цінностей дизайнера, зорієнтована та загальнолюдські, національні та культурно-мистецькі цінності в контексті професії. Організаційна складова містить поняття самоорганізації й управління іншими у професійній діяльності, виконує двояку функцію: організування дипломного проектування керівником проекту та самостійну роботу студента. Креативна складова забезпечує творчий розвиток особистості, передбачає науково-дослідну роботу студента, а також творчу співпрацю дипломника та керівника проекту. Результативна складова дає змогу передбачати зовнішнє оцінення та самооцінення професійної діяльності, на етапі дипломного проектування містить оцінку та самооцінку, а також корегує результатів дипломного проектування

Процес інтеграції складових дипломного проектування забезпечується низкою послідовних кроків, а саме: мотиваційна складова є первинним

елементом дипломного проектування. В процесі формування у неї включається органічно цільова складова. Інтегративне поєднання змістової та діяльнісної складових ґрунтується на основі єдності професійних знань, умінь та навичок дизайнера. Аксиологічна складова вінтегрується у вмотивовану, цілеспрямовану знаннєво-діяльнісну і доповнює її особистісним смислом. Організаційна складова переводить теоретично обґрунтовані знання та дії у практичну площину, а креативна – забезпечує можливості творчого розвитку і не допускає зведення дій до формалізму. Цілісність об'єднання складових дипломного проектування завершає результативна.

У дисертації уточнено функції дипломного проектування у професійній підготовці майбутніх дизайнерів.

Модель дипломного проектування як процес формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності основана на базових положеннях, які лягли в основу її розроблення та впровадження, що передбачає визначення оптимального внеску кожної складової дипломного проектування у сформованість відповідного компонента готовності до професійної діяльності. Вона також спрямована на підвищення ролі реального внеску кожної складової дипломного проектування у відповідний компонент готовності до професійної діяльності. У процесі дипломного проектування моделюється реальна професійна діяльність шляхом попарної взаємодії компонентів готовності до професійної діяльності та відповідних складових дипломного проектування.

3. Методика формування готовності до дипломного проектування визначається специфікою спеціальності, науковими та галузевими традиціями тощо. Етапи методики формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в процесі дипломного проектування, що основані на теоретично обґрунтованих педагогічних умовах, корелюють з традиційно визначеними етапами дипломного проектування, однак розширюють їх, уточнюють і акцентують професійну значущість.

У дослідженні розроблено критерії сформованості компонентів готовності до професійної діяльності майбутнього дизайнера, та відповідно до цих критеріїв конкретизовано рівні готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів під час дипломного проектування.

Доведено, що студентам на етапі виконання дипломного проекту необхідні загальні і спеціальні курси щодо науково-дослідної діяльності та дипломного проектування. З цією метою розроблено спеціальний курс “Основи наукових досліджень у дизайні”, міні-курси з тематики дипломного проектування. Спеціальний курс “Основи наукових досліджень у дизайні” містить навчальний матеріал, який враховує специфіку науково-дослідницької діяльності в дизайні. Основними питаннями, які тут розглянуто, є методи інженерних досліджень, інтеграція методів мистецьких та інженерних досліджень у дизайні, графіка та її особливості у дизайні, використання комп’ютерної техніки у дизайні, роль творчо-особистісного та комп’ютерно-графічного компонентів у роботі дизайнера тощо. Міні-курси за тематикою дипломного проектування слугують для свідомого вибору студентами тем для дипломного проектування. Така методика суттєво відрізняється від методики вибору тематики за готовим списком, а також від пропозицій студентами власних тем. Принципова різниця полягає у тому, що студенти мають можливість ознайомитися з ключовими питаннями та проблематикою галузі.

4. Встановлено, що рівень якості дипломного проектування значно залежить від рівня навчально-методичного забезпечення теоретичних дисциплін і практик, а також від професійної спрямованості їхнього змісту. З цією метою розроблено навчальну програму, спеціальні курси та міні-курси за тематикою дипломного проектування в дизайн-освіті, методичні посібники та рекомендації для студентів, керівників і суб’єктів дипломного проектування, які створили наукову та навчально-методичну основу для проведення формувального експерименту.

Експериментальний аналіз засвідчив, що вимоги до знань, умінь і навичок фахівця трансформуються у бік підвищення графічної та комп'ютерної грамотності, зростання самостійності, самодостатності, ініціативності та професійної компетентності. Отже, зміни вимог до фахівця потребують зміни змісту його підготовки.

Зроблено висновок про те, що недостатній рівень інтегрального сприймання дійсності можна підвищити за рахунок реалізації комплексних зв'язків дизайнерського характеру під час вивчення інженерних і художніх дисциплін, а також на вищому рівні навчання, перед переддипломною практикою бажано було б ввести таку комплексну дисципліну. У ході констатувального експерименту ми визначили найважливіші чинники, під впливом яких формується дизайнер як фахівець. Дизайнерська діяльність є інтегрованою, оскільки потребує інженерної та мистецької компетенцій. Умовою успішного оволодіння цією професією є здатність студента до інтегрального сприймання дійсності.

Як свідчать результати контрольного етапу, в експериментальній групі готовність майбутніх дизайнерів до професійної діяльності зазнала позитивних змін, що дає підстави вважати правильними вихідну гіпотезу, обґрунтовані педагогічні умови та методика. Одержані висновки сприятимуть розвитку теорії та практики дипломного проектування не лише дизайнерів, але й фахівців інших спеціальностей.

Результати дослідження можуть бути використані Науково-методичним центром вищої освіти Міністерства освіти і науки України і Спілкою дизайнерів України з метою розвитку дизайн-освіти; вищими навчальними закладами, що готують дизайнерів, для дидактичного обґрунтування провідної ролі дипломного проектування у процесі професійної підготовки; педагогічними працівниками під час розроблення навчально-методичного забезпечення дипломного проектування у дизайн-освіті, зокрема у створенні навчальних програм, посібників і рекомендацій.

Водночас виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми і не претендує на її всебічне розкриття. До дальших напрямів досліджень віднесено проблему підготовки майбутніх дизайнерів до дипломного проектування у контексті неперервної освіти та спеціальну підготовку до керівництва дипломними проектами.

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК
ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЦЕНТР ПТО

На правах рукопису

КОЗАК ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

УДК 378:7.012

**ДИПЛОМНЕ ПРОЕКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

ДОДАТКИ

13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Прусак Володимир Федорович

Львів – 2010

ДОДАТОК А

ЗАГАЛЬНА АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТА

1. Що, на Вашу думку, найбільш сприяє успішному виконанню дипломного проектування?

- Вивчення спеціальних навчальних курсів.
- Матеріально-технічне забезпечення.
- Умови для навчання, створені в навчальному закладі.
- Засоби інформації.
- Осередки культури.
- Інше.

2. Від кого, на Вашу думку, залежить рівень виконаного дипломного проекту?

- Від самого студента.
- Від керівника.
- Від кафедри (факультету).
- Інше.

3. Якою діяльністю плануєте займатися після закінчення вищого навчального закладу?

- Науковою діяльністю.
- Менеджментом дизайну.
- Бізнесом у дизайні.
- Мистецькою діяльністю.
- Інженерною діяльністю.
- Досягти визнання у будь-якій галузі дизайну.
- Інше.

4. Які з цих умовних цінностей мають найбільше значення для Вас? (Оцініть за п'ятибальною шкалою)

- Мистецтво.

- Наука.
- Виробнича діяльність.
- Матеріальне забезпечення.
- Оволодіння знаннями і вміннями.
- Засоби для досягнення мети.
- Необхідність для самореалізації.
- Культура.
- Кар'єра.
- Визнання, слава.
- Отримання диплома.
- Інтерес до професійної діяльності.

ДОДАТОК Б

СПЕЦІАЛЬНІ АНКЕТИ ДЛЯ СТУДЕНТА-ДИПЛОМНИКА

1. Для студентів 1 курсу, 3 курсу та дипломників.

Ваше ставлення до майбутньої професійної діяльності: наскільки задоволені обраною майбутньою професією?

- повністю задоволений (-на) вибором професії;
- задоволений (-на) вибором професії;
- не задоволений (-на) своїм вибором;
- байдуже ставлюся до вибору професії

2. Для дипломників : на початку ДП, під час практики, під час захисту, після захисту.

Ваше ставлення до вибору теми дипломної роботи та її актуальності:

- повністю задоволений (-на);
- задоволений (-на);
- не задоволений (-на);
- байдуже.

3. Для дипломників.

Перелічіть Ваші основні інтереси та цінності у професійній діяльності та оцініть їх за 100-бальною шкалою²

4. Для дипломників: початок і кінець дипломного проектування.

Ставлення до труднощів професійного характеру:

- творче;
- нейтральне;
- агресивне;
- песимістичне.

5. Оцінювання значущості навчальних дисциплін на різних етапах навчання (оцініть за 100-бальною шкалою кожна з навчальних дисциплін щодо її значущості використання під час дипломного проектування):

- проектування;
- рисунок спеціальний;
- живопис;
- графічний дизайн;
- нові технології у формотворенні;
- макетування і моделювання;
- проектування кольорових гармоній;

---

² За загальною сумою балів визначають рівні інтересів та цінностей: 90–100 (високий), 60–80 (достатній), 40–50 (задвільний), 10–30 (низький)

- **ОСНОВИ СИСТЕМНОГО ПРОЕКТУВАННЯ.**

6. Анкета для визначення гностичних вмінь:

а) де знаходите інформацію? (шукаю постійно, шукаю часто, майже не шукаю, зовсім не шукаю)

- в інтернеті;
- у спеціальних журналах і літературі;
- цілеспрямовано шукаю за допомогою бібліографії;
- системний пошук;

б) знання з яких дисциплін знадобилися Вам під час дипломного проектування:

- проектування;
- рисунка спеціального;
- живопису;
- графічного дизайну;
- нових технологій у формотворенні;
- макетування і моделювання;
- проектування кольорових гармоній;
- основ системного проектування.

7. Анкета для визначення ступеня інтегративності знань у процесі дипломного проектування:

а) як Ви поєднували знання?

- за випадковою ознакою;
- цілеспрямовано;
- системно;

б) які знання доводилося Вам поєднувати?

- технічні;
- загальнохудожні;
- суспільні;
- інші;

в) які уміння доводилося Вам поєднувати?

(уточнити чи доповнити уміння)

- стилізація;
- дизайнерський аналіз і синтез;
- предметне оснащення свята;
- обладнання паркового майданчика;
- побудова ансамблю;
- дизайн середовища;
- художні аспекти реклами;

- маркетинг у дизайні;
- електронна графіка;
- графічний дизайн;
- художні аспекти анімації;
- проектування WWW-публікації;
- проектування в дизайні;
- етапи проектного процесу;
- проектна графіка;
- макетування та моделювання;
- рисунок;
- конструювання;
- дизайнерські документи.

8. Анкета щодо спеціальних дисциплін з науково-дослідної роботи.

- Що дав Вам курс основ наукових досліджень?
- Чи достатньо його для виконання дипломного проектування?
- Які інші знання Ви задіювали і з яких дисциплін чи інших джерел?
- Чи потрібен Вам спеціальний курс для дипломного проектування?
- Які зміни хотіли б внести у курси НДР?
- Що у курсі основ наукових досліджень зайве, чого не вистачає?

ДОДАТОК В

АНКЕТА “ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ”

1. Що спонукало Вас обрати професію дизайнера?

1. Вимога батьків.
2. Бажання добре заробляти.
3. Потреба в освіті.
4. Подобається робота дизайнера, оскільки мене цікавить графічний дизайн, мистецтво.

2. Як Ви пояснюєте своє ставлення до навчальної діяльності?

1. Активно працюю лише тоді, коли це необхідно, наприклад, здати залік.
2. Виявляю активність у навчанні настільки, щоб не відставати від інших.
3. Активно працюю лише на тих заняттях з дисциплін, які вважаю важливими.
4. Мені подобається навчатися, тому дуже часто виявляю активність на заняттях з усіх дисциплін.

3. Як Ви пояснюєте своє ставлення до навчання?

1. Краще вчитися, оскільки все одно потрібно здобувати професію.
2. Навчаюся з поваги до батьків.
3. Якщо я почав на навчатися, то вважаю за потрібне вчитися.
4. Вважаю, що саме навчання професії на сьогодні є найважливішою справою для мене.

4. Як би було вільне відвідування занять, то як часто Ви б пропускали заняття?

1. Не відвідував би занять з тих дисциплін, які, на мою думку, є непотрібними.
2. Не відвідував би тих занять, на яких викладачі не намагаються викликати інтерес до дисципліни.

3. Пропускав би заняття інколи.
4. За змогою відвідував би більшість занять.

5. Яке значення має професійне навчання для Вашого майбутнього?

1. Ніякого.
2. Професійна освіта завжди може знадобитися, навіть якщо працюєш не за фахом.
3. Хочу працювати дизайнером.
4. Вважаю, що я маю здібності до дизайнерської діяльності, і можу в майбутньому досягти успіху.

Відповіді записують у вигляді символів:

5 – так;

4 – більше “так“, ніж “ні”;

3 – не знаю;

2 – більше “ні“, ніж “так”;

1 – ні.

Обробляємо результати поетапно. Спочатку проводимо шкалювання результатів. Кожен респондент заповнював картку відповідей, ставлячи їх на місце відповідного запитання. Рядок, у якому є найбільша сума балів, відповідає тому рівню ознаки, яка у нього переважає.

Навчальний заклад		Група				Дата
Прізвище, ім'я, по батькові						
Рівні	Номери запитань					Сума балів
низький	1	5	9	1	1	
задовільний	2	6	10	1	1	
			0	4	8	

дост атній	3	7	1	1	1	
висо кий	4	8	1	1	2	
			2	6	0	

На другому етапі підраховуємо частку респондентів за кожним рівнем.

ДОДАТОК Г

АНКЕТА “ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ”

1. Яке Ваше ставлення до кар’єрного зростання у професії?

1. Байдуже.
2. Якщо воно покращує матеріальне становище, то ставлення позитивне.
3. Якщо це не потребує занадто великих зусиль, то ставлення позитивне.
4. Вважаю, що успішна кар’єра у професії підтверджує мій професіоналізм.

2. Яке Ваше ставлення до престижності професії?

1. Байдуже.
2. Престижність професії дизайнера не більша, ніж у художника-оформлювача.
3. Професія дизайнера є престижною, оскільки вона потребує спеціальних умінь, які не кожен має.
4. Престиж професії дизайнера відображає її соціальну значущість.

3. Яке Ваше ставлення до чужої думки про себе як професіонала?

1. Байдуже.
2. Не довіряю чужим думкам.
3. Вважаю, що саме збоку думка про мене як професіонала є об’єктивною, тому дослухаюся до неї.

4. Вважаю, що чужа думка про мене як професіонала може бути і об'єктивною, і суб'єктивною, тому дослухаюся до неї із певним застереженням.

4. Як Ви оцінюєте власний розвиток як професіонала ?

1. Я не маю почуття правильно обраної діяльності.
2. Намагаюся знайти своє місце в обраному професійному полі.
3. Я знайшов своє професійне поле і намагаюся постійно вдосконалюватися в ньому.
4. Я знайшов своє професійне поле і намагаюся постійно вдосконалюватися не тільки в ньому, але й виходити за його межі.

5. Наскільки збігається Ваше розуміння професійної Я-концепції з дизайнерською діяльністю?

1. Зовсім не збігається.
2. Дизайнерська діяльність сприймається як матеріалістична.
3. Дизайнерська діяльність сприймається як науково-дослідна.
4. Дизайнерська діяльність повністю узгоджується з особистісними цінностями моєї професійної Я-концепції.

Обробляємо результати аналогічно попередній анкеті.

ДОДАТОК Д

АНКЕТА “ТРУДНОЩІ ПРОФЕСІЙНОГО ХАРАКТЕРУ”

(розроблена на основі методики, запропонованої Є. Роговим)

Дайте, будь-ласка, відповіді на запитання, проставляючи відповідний бал.

1. Я прагну вивчити себе.
2. Я залишаю час для професійного розвитку.
3. Перешкоди, що виникають у професійному розвитку, стимулюють мою активність.
4. Я шукаю зворотний зв'язок, оскільки це допомагає мені пізнати та оцінити себе.
5. Я завжди здійснюю рефлексію своєї діяльності.
6. Я аналізую свій емоційний стан та досвід.
7. Я багато читаю.
8. Я дискутую з питань, які мене цікавлять.
9. Я вірю у власні можливості.
10. Я прагну бути відкритим у стосунках з іншими.
11. Я усвідомлюю вплив, який здійснює на мене оточення.
12. Я керую своїм професійним розвитком й отримую позитивні результати.
13. Я маю задоволення від освоєння нового.
14. Мене не лякає зростання відповідальності за результати професійної діяльності.
15. Я позитивно поставився б до свого професійного підвищення.

Оцінювання проводимо за такою системою:

5 – так;

4 – скоріше “так”, ніж “ні”;

3 – не знаю;

2 – скоріше “ні”;

1 – ні.

За підрахунком суми балів визначаємо рівень ставлення до труднощів професійного характеру:

75–55 – творчий рівень;

54–36 – нейтральне ставлення, за якого немає стійкої системи зорієнтованості на себе, більше впливають умови;

35–15 – песимістичне ставлення до своїх можливостей професійного зростання.

ДОДАТОК Е

**ПРИКЛАДИ КОМПЛЕКСНИХ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ
СТУДЕНТА-ДИПЛОМНИКА**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний лісотехнічний університет України
Технологічний факультет
Кафедра дизайну

ПОГОДЖЕНО

Декан технологічного факультету

_____ В.М. Максимів

“ ___ ” _____ 2010 р

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ О.П. Тушницький

“ ___ ” _____ 2010 р.

П А К Е Т

комплексних кваліфікаційних завдань

з спеціальності 8.020210 “Дизайн”

Розглянуто і схвалено
на засіданні кафедри

дизайну

“ 17 ” червня 2010 р. протокол № 13

Зав. кафедри _____ Прусак В.Ф.

НЛТУ України
ТФ
Кафедра дизайну

Спеціальність – дизайн
Семестр – ІХ–Х

Комплексне кваліфікаційне завдання

№ 1

Ви дизайнер проектно-конструктивного бюро меблевого підприємства.

Вам необхідно розробити комплект меблів для передпокою.

1. Теоретична частина

У стислій формі викласти аспекти проектування меблів згідно з темою ККЗ.

- 1.1. Загальні вимоги та вихідні дані об'єкта проектування.
- 1.2. Проектний образ та концепції розробки.
- 1.3. Соціальні та функціональні основи розробки об'єкта.
- 1.4. Ергономічне проектування об'єкта розробки.
- 1.5. Морфологія об'єкта та його конструктивні особливості.
- 1.6. Технологічна форма, та економічна доцільність розробки.
- 1.7. Художньо-композиційні аспекти формотворення.

2. Практична частина

Розробити комплект меблів згідно з темою ККЗ у такому обсязі:

- 2.1. Загальний вигляд виробів в ортогональних проекціях з габаритними та функціональними розмірами.
- 2.2. Розрізи та виносні елементи основного виробу, необхідні для повнішого розкриття суті розробки.
- 2.3. Перспективні зображення окремих виробів чи комплекту загалом.
- 2.4. Варіанти компонування та композиційних рішень.
- 2.5. Планувальне рішення.
- 2.6. Номенклатура виробів (елементів) об'єкта проектування.

Примітка: клаузуру виконують на листах формату А2 – А3 простими графічними засобами з використанням кольору.

Комплексне кваліфікаційне завдання

№ 11

Ви дизайнер проектно-конструкторської установи.

Вам необхідно розробити комплект меблів для кухні з Г- подібним розміщенням.

1. Теоретична частина

У стислій формі викласти аспекти проектування меблів згідно з темою ККЗ.

- 1.1. Загальні вимоги та вихідні дані об'єкта проектування.
- 1.2. Проектний образ та концепції розробки.
- 1.3. Соціальні та функціональні основи розробки об'єкта.
- 1.4. Ергономічне проектування об'єкта розробки.
- 1.5. Морфологія об'єкта та його конструктивні особливості.
- 1.6. Технологічна форма, та економічна доцільність розробки.
- 1.7. Художньо-композиційні аспекти формотворення.

2. Практична частина

Розробити комплект меблів згідно з темою ККЗ у такому обсязі:

2.1. Загальний вигляд виробів в ортогональних проекціях з габаритними та функціональними розмірами.

2.2. Розрізи та виносні елементи основного виробу, необхідні для повнішого розкриття суті розробки.

2.3. Перспективні зображення окремих виробів чи комплекту загалом.

2.4. Варіанти компонування та композиційних рішень.

2.5. Планувальне рішення.

2.6. Номенклатура виробів (елементів) об'єкта проектування.

Примітка: клаузуру виконують на листах формату А2 – А3 простими графічними засобами з використанням кольору.

НЛТУ України

ТФ

Кафедра дизайну

Спеціальність – дизайн

Семестр – ІХ–Х

Комплексне кваліфікаційне завдання

№ 14

Ви дизайнер проектно-конструкторської установи.

Вам необхідно розробити обідню групу меблів для обладнання залу висококласного ресторану.

1. Теоретична частина

У стислій формі викласти аспекти проектування меблів згідно з темою ККЗ.

- 1.1. Загальні вимоги та вихідні дані об'єкта проектування.
- 1.2. Проектний образ та концепції розробки.
- 1.3. Соціальні та функціональні основи розробки об'єкта.
- 1.4. Ергономічне проектування об'єкта розробки.
- 1.5. Морфологія об'єкта та його конструктивні особливості.
- 1.6. Технологічна форма, та економічна доцільність розробки.
- 1.7. Художньо-композиційні аспекти формотворення.

2. Практична частина

Розробити комплект меблів згідно з темою ККЗ у такому обсязі:

- 2.1. Загальний вигляд виробів в ортогональних проекціях з габаритними та функціональними розмірами.
- 2.2. Розрізи та виносні елементи основного виробу, необхідні для повнішого розкриття суті розробки.
- 2.3. Перспективні зображення окремих виробів чи комплекту загалом.
- 2.4. Варіанти компонування та композиційних рішень.
- 2.5. Планувальне рішення.
- 2.6. Номенклатура виробів (елементів) об'єкта проектування.

Примітка: клаузуру виконують на листах формату А2 – А3

простими графічними засобами з використанням кольору.

НЛТУ України
ТФ
Кафедра дизайну

Спеціальність – дизайн
Семестр – IX–X

Комплексне кваліфікаційне завдання

№ 20

Ви дизайнер проектно-конструкторської бюро меблевого підприємства.

Вам необхідно розробити комплект меблів для спальної кімнати готельного номера “Люкс”.

1. Теоретична частина

У стислій формі викласти аспекти проектування меблів згідно з темою ККЗ.

- 1.1. Загальні вимоги та вихідні дані об’єкта проектування.
- 1.2. Проектний образ та концепції розробки.
- 1.3. Соціальні та функціональні основи розробки об’єкта.
- 1.4. Ергономічне проектування об’єкта розробки.

- 1.5. Морфологія об'єкта та його конструктивні особливості.
- 1.6. Технологічна форма, та економічна доцільність розробки.
- 1.7. Художньо-композиційні аспекти формотворення.

2. Практична частина

Розробити комплект меблів згідно з темою ККЗ у такому обсязі:

- 2.1. Загальний вигляд виробів в ортогональних проекціях з габаритними та функціональними розмірами.
- 2.2. Розрізи та виносні елементи основного виробу, необхідні для повнішого розкриття суті розробки.
- 2.3. Перспективні зображення окремих виробів чи комплекту загалом.
- 2.4. Варіанти компоновання та композиційних рішень.
- 2.5. Планувальне рішення.
- 2.6. Номенклатура виробів (елементів) об'єкта проектування.

Примітка: клаузуру виконують на листах формату А2 – А3 простими графічними засобами з використанням кольору.

ДОДАТОК Ж

ПРИКЛАДИ СИТУАТИВНИХ ЗАДАЧ

1. Вам замовили проект дитячого майданчика. На етапі виконання Ви виявили:

а) відведена площа під проект значно менша (більша) ніж Ви очікували;

б) навколишнє просторове середовище майданчика не відповідає Вашому уявленню (наприклад: Ви вважали, що навколо мають бути архітектурні форми, а насправді є ландшафтний оздоровчий комплекс (або навпаки));

в) калькуляцію проекту необхідно зменшити на 15–20 відсотків.

Якими будуть Ваші дії?

2. Вам замовлено спроектувати садово-паркові меблі в еkleктичному стилі, зі збереженням національно-регіональних особливостей певного регіону країни. *Сформулюйте основні вимоги до таких меблів.*

3. Клієнт замовляє для облаштування власної квартири, дизайнером якої Ви є, абсолютно невідповідні меблі за стилем. *Якими будуть Ваші аргументи для переконання, враховуючи рамки професійної етики?*

4. Комплект меблів для саду має бути універсальним (за вимогами замовника), а саме: для саду, зимового саду, тераси біля мангала, для мансарди. *Які основні етапи слід здійснити, щоб задовільнити побажання замовника?*

ДОДАТОК 3

ПРОЕКТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ СПЕЦКУРСУ “ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДИЗАЙНІ”

І. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Проблеми дизайну мають особливо важливе теоретичне та практичне значення для становлення цивілізованого суспільства в Україні, яке здійснює перехід до ринкової економіки, громадянського суспільства. Якісне оновлення системи вищої освіти України зумовлює суттєві зміни у підготовці кваліфікованих фахівців і відповідні вимоги до якості цієї підготовки у вищих навчальних закладах. Випускники вищих навчальних закладів мають стати професійно компетентними фахівцями, які творчо мислять і здатні працювати у різних напрямках обраної галузі. Дизайнерська освіта передбачає формування здатності майбутнього фахівця до активного пізнання, високої культури та творчої діяльності у професійній сфері.

Дипломне проектування є завершальним етапом навчання студентів, направленим на: систематизацію, закріплення і розширення теоретичних знань; розвиток навиків практичного застосування отриманих знань, умінь аналізувати і знаходити вирішення актуальних виробничих проблем. Дипломне проектування відбувається в контексті загального процесу формування готовності до професійної діяльності фахівців, у тісному взаємозв'язку з перебудовою в інших сферах життя суспільства. Роль дипломного проектування на сучасному етапі визначається завданнями переходу від формальної до наукової. Значення дипломного проектування як одного з найважливіших чинників формування нової якості фахівця постійно зростає. Головне завдання дипломного проектування – забезпечення якості професійної підготовки зі збереженням

фундаментальності змісту і відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства і держави.

Місце курсу “Основи наукових досліджень в дизайні” у вищій освіті окреслено необхідністю для студентів оволодіти теоретичними та практичними основами наукового дослідження, які суттєво впливають на рівень виконання дипломних робіт. Вивчення курсу у вищій школі слугує цілям освіти та науки: забезпечити студентів знаннями з основ наукових досліджень та сприяти виробленню у них вмінь проводити необхідні дослідження; підготовка до професійної, зокрема наукової діяльності, і продовження освіти; формування особистості творчого мислячого фахівця.

У завдання курсу входить: визначення особливостей сучасної науки та наукового мислення; формування поняття про наукові дослідження, їхні принципи та види; ознайомлення з методологічними основами та загальнонауковими методами проведення наукового дослідження; оволодіння науковим апаратом наукового дослідження; формування вмінь пошуку інформації і складання методики дослідження; оволодіння основами теоретичного дослідження; оволодіння основами експериментального наукового дослідження; ознайомлення зі способами аналізу результатів наукового дослідження; формування умінь оформлення результатів дослідження та формулювання висновків; ознайомлення з підготовкою матеріалів дослідження до публікації; ознайомлення зі способами впровадження результатів наукового дослідження та визначення їхньої ефективності; ознайомлення з основами теорії і методології наукової творчості.

У результаті вивчення курсу студенти повинні **вміти**:

- засвоювати нові знання, прогресивні технології та різноманітні інновації;
- обґрунтувати соціальні потреби, щодо розробки дизайн-об’єкта;
- провести цілісний аналіз дизайн-об’єкту (функціональний,

- ергономічний, морфологічний та конструктивно-технологічний аналіз);
- здійснити композиційно-пластичний та кольорографічний аналіз дизайн-об'єкта;
  - формулювати основну проблему проектування дизайн-об'єкта;
  - обґрунтувати головні вимоги до дизайн-об'єкта (функціонально-експлуатаційні, конструктивно-ергономічні, еколого-технологічні та естетико-морфологічні вимоги);
  - формулювати проектну дизайн-концепцію та обґрунтувати її основні складові;
  - розробити пропозиції щодо варіантів морфології дизайн-об'єкта;
  - розробити варіанти морфології об'єкта проектування;
  - аргументувати та узгодити варіанти проектної ідеї;
  - обґрунтувати стратегію і напрями дизайн-проектування;
  - розробити ескізний дизайн-проект узгодженого варіанта;
  - розробити узгоджений варіант об'єкта проектування (загальні принципи);
  - розробити та обґрунтувати проектне рішення дизайн-об'єкта;
  - визначити новизну дизайнерського рішення;
  - визначити суттєві ознаки форми об'єкта проектування;
  - контролювати якість виконання дизайнерських робіт;
  - виявити соціально значущі функції та властивості об'єктів предметного середовища
  - формулювати та розробляти засоби рішення проблем дизайн-проектування;
  - використовувати в дизайн-діяльності закони розвитку суспільства та тенденцій розвитку матеріально-художньої культури.

II. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СПЕЦКУРСУ “ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДИЗАЙНІ”

	<p>РОЗДІЛ I. НАУКА. ЗАГАЛЬНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ</p> <p><i>Тема 1.</i> Наука як система знань. Класифікація наук.</p> <p><i>Тема 2.</i> Наукові дослідження, їхні особливості та класифікація. Методологія наукового дослідження.</p> <p><i>Тема 3.</i> Понятійний апарат наукових досліджень.</p> <p><i>Тема 4.</i> Дизайн. Компетентності дизайнера</p>
	<p>РОЗДІЛ II. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ</p> <p><i>Тема 5.</i> Загальнонаукові методи наукових досліджень.</p> <p><i>Тема 6.</i> Специфічні методи наукового дослідження</p>
	<p>РОЗДІЛ III. СТРУКТУРА ТА ОРГАНІЗУВАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ</p> <p><i>Тема 7.</i> Пошук та оброблення інформації. Аналіз стану досліджуваної проблеми.</p> <p><i>Тема 8.</i> Організування та основні етапи наукового дослідження.</p> <p><i>Тема 9.</i> Особливості науково-дослідної діяльності дизайнера</p>
	<p>РОЗДІЛ IV. ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ</p> <p><i>Тема 10.</i> Особливості теоретичного дослідження.</p> <p><i>Тема 11.</i> Методи теоретичного дослідження</p>
	<p>РОЗДІЛ V. ПРАКТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ</p> <p><i>Тема 12.</i> Сутність та методи експериментального дослідження.</p> <p><i>Тема 13.</i> Особливості науково-дослідної роботи з дизайну</p>
	<p>РОЗДІЛ VI. АНАЛІЗ, ОФОРМЛЕННЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ,</p>

	<p>ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ</p> <p><i>Тема 14.</i> Аналіз результатів теоретико-експериментальних досліджень та формулювання висновків.</p> <p><i>Тема 15.</i> Підготовка матеріалів дослідження до публікації</p> <p><i>Тема 16.</i> Впровадження й ефективність результатів наукових досліджень у дизайні.</p> <p><i>Тема 17.</i> Прогностичний аспект наукових досліджень</p>
	<p>РОЗДІЛ VII. НАУКОВА ТВОРЧІСТЬ</p> <p><i>Тема 18.</i> Творчість як конструктивний принцип пізнання.</p> <p><i>Тема 19.</i> Методи активізації пошуку наукових ідей.</p> <p><i>Тема 20.</i> Особливості творчості в дизайні</p>

РОЗДІЛ I

НАУКА. ЗАГАЛЬНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1. **Наука як система знань. Класифікація наук.**

Означення та основні особливості науки. Наукові факти, поняття категорії. Наукові принципи, аксіоми та теорії.

Філософія та онтологія. Методологічні принципи сучасної науки.

Гносеологія. Процес наукового пізнання. Чуттєве та раціональне пізнання.

Наукове знання. Види знання. Поняття та їхні види. Судження. Умовивід. Наукове мислення. Логіка. Психологія.

Класифікація наук. Фундаментальні та прикладні науки. Природничі, суспільні та технічні науки. Теоретичні та експериментальні науки.

Тема 2. Наукові дослідження, їхні особливості та класифікація.

Методологія наукового дослідження.

Наукове дослідження. Мета наукових досліджень. Характер і особливості наукового дослідження.

Класифікація наукових досліджень. Фундаментальні та прикладні дослідження. Теоретичні та експериментальні дослідження. Пошукові, науково-дослідні та дослідно-конструкторські дослідження.

Методологія наукового дослідження. Системний, комплексний та діяльнісний підходи.

Тема 3. Понятійний апарат наукових досліджень.

Наукова проблема. Загальна характеристика проблеми. Проблемна ситуація. Глобальні, національні, регіональні, галузеві та міжгалузеві проблеми. Комплексні проблеми.

Науковий напрям. Наукова тема. Актуальність теми дослідження. Наукова розробка. Наукове питання.

Задум та ідея. Концепція наукового дослідження. Об'єкт та предмет наукового дослідження.

Дослідницька гіпотеза. Суть і функції наукової гіпотези. Види гіпотез.

Мета та завдання наукового дослідження. Програма і методика дослідження.

Теоретична і практична новизна наукового дослідження.

Тема 4. Дизайн. Компетентності дизайнера.

Проектна діяльність (розроблення обладнання середовища життєдіяльності людини). *Виконавська* діяльність (робота в матеріалі). *Освітня та педагогічна* діяльність (викладання дисциплін з дизайну в школах, ліцеях, технікумах, коледжах тощо). *Організаційна* діяльність (керівництво дизайн-центром або дизайн-групою). *Науково-дослідна* діяльність (дослідження проблем дизайну в системі “людина – предмет –

середовище”).

Семінарське заняття: “Класифікація та особливості наукових досліджень”.

Семінарське заняття: “Понятійний апарат наукового дослідження”.

Практичне заняття: “Основні напрями професійної діяльності дизайнера”.

РОЗДІЛ II

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 5. Загальнонаукові методи наукових досліджень.

Загальнонаукові методи. Порівняння, вимірювання, експеримент, узагальнення, абстрагування, формалізація, аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналогія, ідеалізація. Історичний, системний, аксіоматичний та гіпотетичний методи. Моделювання. Концептуальні, кібернетичні та квазіаналогові моделі.

Логічні методи. Закони логіки.

Використання комп’ютерної техніки.

Тема 6. Специфічні методи наукового дослідження. Особливості методів наукового пошуку в дизайні.

Методи емпіричного рівня. Спостереження, порівняння, обрахунок, анкетне опитування, співбесіда, тестування, метод проб і помилок. Експертне оцінювання.

Методи експериментально-теоретичного рівня. Експеримент, аналіз і синтез, індукція і дедукція. Морфологічний аналіз. Асоціативні методи.

Методи теоретичного рівня: абстрагування, ідеалізація, формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція, аксіоматика, узагальнення, аналогія.

Основи кваліметрії.

Семінарське заняття: “Особливості методів наукового пошуку в дизайні”.

Практичне заняття: “Методи наукового дослідження”.

РОЗДІЛ III

СТРУКТУРА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 7. Пошук та оброблення інформації. Аналіз стану досліджуваної проблеми.

Організування роботи з літературою. Аналіз базових понять. Патентний пошук. Технічні засоби. УДК.

Інформаційні системи. Системи наукової комунікації. База даних. Банк даних. Інформаційні мережі.

Наукові документи та видання. Науково-технічна патентна інформація.

Тема 8. Організування та основні етапи наукового дослідження.

Підготовка й організування дослідження. Визначення завдання дослідження. Розроблення концепції. Дослідницька гіпотеза.

Планування й організування теоретичного чи натурного експерименту. Проведення дослідження. Аналіз та узагальнення отриманих результатів. Перевірка вихідних гіпотез. Формулювання нових фактів та закономірностей, пояснень та передбачень.

Тема 9. Особливості науково-дослідної діяльності дизайнера.

Семінарське заняття: “Етапи пошукового дослідження в дизайні”.

Практичне заняття: “Організація наукового дослідження в дизайні”.

РОЗДІЛ IV

ТЕОРЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 10. Особливості теоретичного дослідження.

Завдання й умови, вимоги до теоретичного дослідження.

Тема 11. Методи теоретичного дослідження.

Аналітичні методи. Внутрішня і зовнішня правдоподібність дослідження. Математичні та теоретико-ігрові методи. Метод розчленування, об'єднання. Загальна теорія систем.

Математичне моделювання. Контроль математичної моделі: розмірностей, порядків, характеру залежностей, екстремальних ситуацій, граничних умов, стійкості моделі.

Ймовірнісно-статистичні методи. Центр розподілу, дисперсія, середньоквадратичне відхилення, розсіяння, розподіл Пуассона, показовий закон розсіяння, закони розподілу Вейбулла, Персона.

Критеріальна програма. Елементи теорії надійності. Метод Монте-Карло.

Застосування комп'ютерної техніки у теоретичних дослідженнях.

Особливості діяльності теоретичного дослідження в дизайні (проектна діяльність, макетування, моделювання).

Семінарське заняття: “Особливості теоретичного наукового дослідження в дизайні”.

Практичне заняття: “Особливості використання комп'ютерної техніки у науковому дослідженні з проблем дизайну”.

РОЗДІЛ V

РОЗДІЛ V. ПРАКТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 12. Сутність та методи експериментального дослідження.

Класифікація, типи і завдання експерименту. Природний і штучний експерименти. Перетворювальний, констатуючий, контрольний, пошуковий та вирішальний експерименти. Лабораторний та натурний експерименти. Відкриті і закриті експерименти. Прості і складні, інформаційні та речовинні експерименти. Звичайні (класичні) та модельні експерименти. Мисленнєвий та матеріальний, пасивний і активний, одно- і багаточинниковий експерименти. Технологічний та соціометричний експеримент. Педагогічний експеримент.

Методика експерименту. План і програма експерименту. Засоби вимірювань. Оброблення даних експерименту.

Метрологічне забезпечення експериментальних досліджень. Прямі і посередні, абсолютні та відносні, сукупні та спільні вимірювання. Методи вимірювання. Безпосереднє оцінювання, порівняння, протиставлення, диференціальний метод, нульовий метод, методи заміщення та збігу.

Засоби вимірювання. Вимірювальний пристрій, діапазон вимірів, клас точності, стабільність (відтворюваність) вимірів. Обчислювальний експеримент.

Статистичні методи оцінювання в експериментальних дослідженнях. Засоби вимірювань. Проведення експерименту. Методи графічного зображення результатів вимірювань. Методи підбору емпіричних формул. Регресійний аналіз. Визначення адекватності теоретичних рішень. Визначення законів розподілу і їхньої адекватності даним експерименту. Використання комп'ютерної техніки.

Інтервальне оцінення за допомогою довірливої ймовірності. Визначення мінімального числа вимірювань. Методи графічного оброблення вимірювань. Методи підбору емпіричних формул.

Регресійний аналіз. Оцінення адекватності теоретичних рішень. Критерії Фішера, Пірсона та Холмогорова.

Тема 13 .Особливості науково-дослідної роботи з дизайну.

Послідовність розробки проекту. Архітектурна частина. Конструктивна частина. Економічна частина

Семінарське заняття: “Особливості експериментального дослідження”.

Практичне заняття: “Роль і місце комп'ютерної техніки у науковому дослідженні з дизайну”.

РОЗДІЛ VI

АНАЛІЗ, ОФОРМЛЕННЯ, ВПРОВАДЖЕННЯ, ВИЗНАЧЕННЯ

ЕФЕКТИВНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 14. Аналіз результатів теоретико-експериментальних досліджень та формулювання висновків.

Вірогідність результатів дослідження. Корисність та результативність наукового дослідження.

Зміст, передмова, вступ, огляд літератури, основний текст, висновки, перелік літератури, додатки.

Анотація, реферат, наукова стаття, курсова та дипломна роботи.

Тема 15. Підготовка матеріалів дослідження до публікації.

Тема 16. Впровадження й ефективність результатів наукових досліджень у дизайні.

Тема 17. Прогностичний аспект наукових досліджень у дизайні.

Практичне заняття: “Підготовка матеріалів дослідження до публікації”.

РОЗДІЛ VII

НАУКОВА ТВОРЧІСТЬ

Тема 18. Творчість як конструктивний принцип пізнання.

Випадкове і необхідне у наукових дослідженнях. Інтуїція і логіка. Рівні творчості. Фантазія. Мотивація, уява, психологічна інерція мислення.

Тема 19. Методи активізації пошуку наукових ідей.

Мозковий штурм. Метод контрольних запитань. Морфологічний аналіз. Синектика. Метод чорного ящика. Алгоритм розв'язку винахідницьких задач (АРВЗ). Евристика. Асоціативні методи. Прийоми вирішення суперечностей (40 принципів).

Прийоми та методи активізації та НОП. Дроблення та об'єднання, винесення, інверсії, переходу в інший вимір, універсальності, перетворення шкоди на користь, самообслуговування.

Тема 20. Особливості творчості в дизайні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Акредитаційна справа зі спеціальності 8.020210 “Дизайн” напряму підготовки 0202 “Мистецтво” / упоряд. і розроб. В. Ф. Прусак. — Львів : УкрДЛТУ, 2003. — 192 с.
2. Ануфриев А. Ф. Научное исследование. Курсовые, дипломные и диссертационные работы : пособие / Александр Федорович Ануфриев. — М. : Осъ-89, 2005. — 112 с.
3. Барташевич А. А. Основы художественного конструирования : [учеб. пособие для вузов] / А. А. Барташевич, А. Г. Мельников. — Мн. : Высшая школа, 1978. — 216 с.
4. Габинський І. Курсові та дипломні роботи : методичні рекомендації до написання та основні вимоги до оформлення для студентів спеціальності 6.030400, 7.030403 та 8.030403 — “Міжнародні економічні відносини” / І. Габинський. — Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2005. — 36 с.
5. Гончаренко С. У. Дидактична концепція змісту освіти / С. У. Гончаренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2002. — С. 22—26.
6. Даниленко В. Я. Дизайн : підручник / Віктор Якович Даниленко. — Харків : ХДАДМ, 2003. — 320 с.
7. Дипломне і курсове проектування : навч. посібник для викладачів і студентів вищих навч. закладів III–IV рівнів акредитації зі спеціальності “Механізація сільського господарства” / Д. Г. Войтюк, О. В. Дацишин, В. С. Колісник та ін. — К. : Урожай, 1996. — 192 с.
8. Иванов Г. А. Интегративные основы организации научно-исследовательской деятельности учащихся / Г. А. Иванов // Педагогические

- технологии. — 2006. — № 1. — С. 22—27.
9. Кловак Г. Т. Методика підготовки і захист дипломних робіт : навч.-метод. посібник / Галина Тихонівна Кловак. — К. : Науковий світ, 2002. — 84 с.
  10. Лузік Е. В. Організація наукової діяльності студентів вищих навчальних закладів / Е. В. Лузік // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / [за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало]. — К. : НТУ “ХПІ”, 2003. — С. 380—396.
  11. Люткин Н. Научно-исследовательская деятельность студентов / Н. Люткин // Высшее образование в России. — 2005. — № 3. — С. 122—124.
  12. Методические указания по выполнению дипломного проектирования по специальности 200300 “Электронные приборы и устройства” / [сост. : В. П. Симонов, Т. А. Потапова, С. А. Хриткин ; Моск. гос. ин-т электроники и математики]. — М., 2000. — 15 с.
  13. Методичні вказівки до виконання та оформлення дипломних робіт для одержання кваліфікації бакалавра інженерного матеріалознавства : для студентів спец. 6.090102 “Фізичне матеріалознавство” / [уклад. А. Г. Равлік та ін.]. — Х. : НТУ, 2002. — 40 с.
  14. Александров Ю. М. Основы научных исследований : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів, які навчаються за спеціальностями “Фізична та біомедична електроніка”, “Біотехнічні і медичні апарати і системи” / Ю. М. Александров, М. М. Рожицький, К. М. Музика. — Х. : ХНУРЕ, 2006. — 180 с.
  15. Олійник Я. Б. Навчально-методичний комплекс з виконання курсових та кваліфікаційних робіт / Я. Б. Олійник, В. М. Самойленко, В. К. Хільчевський. — К. : Ніка-Центр, 2001. — 60 с.
  16. Підготовка науково-дослідних робіт із соціально-педагогічних дисциплін : навчально-методичні матеріали для студентів, керівників курсових

- (кваліфікаційних, дипломних і магістерських робіт) / [авт.-уклад. С. П. Архипов, Г. Я. Майборода ; Черкаський національний ун-т ім. Богдана Хмельницького]. — Черкаси, 2006. — 108 с.
17. Положення про організацію дипломного проектування та державної атестації студентів НТУУ “КПІ” / [уклад. В. Ю. Угольніков ; за заг. ред. Ю. І. Якименка]. — К. : Політехніка, 2006. — 84 с.
18. Програма державної атестації: освітньо-кваліфікаційний рівень 8.020210 “Магістр”, напрям 0202 “Мистецтво”, спеціальність “Дизайн” / [уклад. В. Ф. Прусак]. — Львів : УкрДЛТУ, 2002 — 13 с.
19. Програма наскрізної практичної підготовки студентів спеціальності “Дизайн” / [уклад. В. Ф. Прусак]. — Львів : УкрДЛТУ, 2002. — 14 с.
20. Проектування інтер’єрів житлових і громадських споруд : / Б. Ф. Курліщук. — К. : ІМДО, 1995. — 264 с.
21. Тосунова М. И. Курсовое и дипломное архитектурное проектирование: уч. пособие для строительных техникумов / М. И. Тосунова. — М. : Высшая школа, 1983. — 143 с.
22. Удод Т. С. Підготовка майбутніх дизайнерів до науково-дослідної діяльності у процесі дипломного проектування / Тетяна Сергіївна Удод // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2008. — № 2. — С. 56—63.
23. Фурса О. О. Дипломне проектування (для студентів із спеціалізації “Дизайн одягу та аксесуарів” та “Дизайн стилю”) : метод. рекомендації / Оксана Олександрівна Фурса. — К. : МКХМД, 2001. — 49 с.
24. Чорненький Я. Я. Основи наукових досліджень : організація самостійної та наукової роботи студентів : навч. посібник / Я. Я. Чорненький, Н. В. Чорненька, С. Б. Рибак та ін. — К. : Професіонал, 2006. — 208 с.
25. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник для студ. вищих навч. закладів / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. — 5-е вид. — К. : Знання, 2006. — 307 с.
26. Эхо Ю. Письменные работы в ВУЗах : практическое руководство для

всех, кто пишет дипломные, курсовые, контрольные, доклады, рефераты, диссертации / Юрий Эхо. — 2-е изд., исправ. и доп. — М. : Вестник, 1997. — 240 с.

ДОДАТОК К

ПРИКЛАДИ МІНІ-КУРСІВ

1. Ковані меблі: історія та тенденції розвитку³

Проблеми розвитку матеріальної і духовної культури українського народу є сьогодні особливо актуальними, адже великого значення набуває традиція і її правильне розуміння. Традиція це не тільки наше минуле, а й наше майбутнє, яке без традиції втрачає свою сутність і свою самобутність. Традиція – це фундамент національного мистецтва, яке своєю чергою є основою культури кожного народу.

Відродження духовного життя українського народу, необхідність збереження національної культурної спадщини і створення якнайкращих умов для розвитку художньої творчості, зобов'язують до поглибленого і синтетичного дослідження всіх видів народного мистецтва. Особливе місце відводять вивченню традиційних видів народного декоративно-прикладного мистецтва, характер, тип, побутування і художні якості яких виявляють нерозривну єдність з прадавніми народними традиціями, є джерелом збагачення професійної творчості.

Ковальство – одне з найважливіших ремесел матеріальної культури, що має свою багатовікову історію. Починаючи з найдавніших часів і включно до 30-х років XX ст. воно було майже єдиним джерелом виробництва основних знарядь праці та інструментів. З огляду на важливість і велику питому вагу ковальства в суспільно-політичному, соціально-економічному і культурному

---

³ Дацько І.І. Магістерська кваліфікаційна робота на тему: “Ковані меблі: історія та тенденції розвитку”

житті народу, правильне розуміння його структури має велике значення для вивчення загальної культури, рівня її розвитку.

Ковальство, як одне з традиційних видів народного мистецтва, має широкі можливості розвитку. Нині воно становить не тільки важливий художній, але й науковий інтерес, оскільки ковані художні вироби органічно поєднані всім комплексом естетично-емоційних способів формування предметно-просторового середовища, в якому живе людина.

Розвиток цього виду художньої творчості на кожному етапі визначається конкретними історичними умовами життя народу, рівнем його культурно-побутового стану. Завдяки його великій вазі в соціально-економічному та духовному житті суспільства, воно, поряд з іншими видами народного декоративно-прикладного мистецтва, є важливою частиною культури українців, в якій втілені національна свідомість і національні традиції. Однак як самостійна галузь народної творчості, художнє ковальство в Україні до нашого часу майже не вивчене.

Сучасне ковальство характеризується підвищеною увагою до виражальних засобів і водночас розширює сферу функціонування кованих виробів у художній практиці: творчості майстрів професійної металопластики, реставрації та реконструкції історичних забудов, культових споруд, особливо інтенсивному в останні роки будівництву храмів, каплиць, пам'ятників; оздобленні інтер'єрів та екстер'єрів житлових та громадських споруд. Тому, очевидно, з'являється потреба вивчення, осмислення та популяризації художнього ковальства, як самобутнього виду народної творчості. Отже, наукове дослідження: "Ковані меблі: історія та тенденції розвитку" є актуальною темою магістерської кваліфікаційної роботи.

Об'єкт дослідження: ковальське мистецтво в Україні.

Предмет дослідження: історія ковальства, технологія художнього кування, ковані меблі та сучасні тенденції розвитку.

Межі дослідження історичної розвідки зазвичай сягають кінця XIX ст. і завершуються сьогоденням. Однак з метою ґрунтовного пізнання витоків і формування традицій ковальства, генезису окремих його явищ, зупиняємося і на більш віддалених історичних періодах.

Мета роботи: ґрунтовне дослідження та аналіз історичних традицій художніх особливостей кованого ремесла, зокрема, місця кованого металу в меблярстві, розкриття естетичних цінностей кованих меблів і їхнього місця у сучасній художній культурі.

Відповідно до предмета та мети дослідження окреслено такі **завдання:**

- з'ясувати походження ковальства в Україні, художні і функціональні особливості меблів;
- виявити багатство видів пластичних форм кованих меблів, залежно від технології художнього кування та специфіки матеріалу, орнаментально – композиційних структур;
- простежити процес спадковості (стійкості і трансформації) традицій і їхнє співвідношення з інноваційними елементами;
- проаналізувати художньо-функціональну роль кованих меблів у системі традиційних видів народного мистецтва;
- розглянути можливі напрями використання традиційних форм та орнаментальних мотивів ковальської пластики у сучасній художній та дизайнерській практиці, а також у художньо-педагогічній діяльності при навчанні як майбутніх виконавців кованих меблів, так і їхніх розробників – дизайнерів;
- сформуванню словника характерних термінів для художнього ковальства.

Відомості про українське ковальство черпаємо з літописів, цехових статутів, міських книг. Більш систематичні дані про стан ковальства кінця XIX – XX ст. є в оглядових статистичних матеріалах, звітах,

енциклопедичних виданнях. Важливий матеріал для визначення окремих локальних художніх особливостей українського ковальства знаходимо в роботах С. Боньковської, А. Будзана, П. Жолтовського, С. Леськіва. Аналіз літературних джерел предмета дослідження свідчить про їхню значну кількість. Разом з тим немає жодної синтетичної праці, а в коротких публікаціях переважає висвітлення окремих питань (технології, технічних прийомів тощо). Це при тому, що вироби українського ковальства надзвичайно багаті орнаментами і художніми формами, в них чітко проявляються естетичні принципи традиційного формування предметно-просторового середовища, системи художнього бачення.

В цьому доробку за літературними джерелами здійснено спробу мистецтвознавчого аналізу традиційно-художніх форм українського народного ковальства, їхньої структури.

Наукова новизна роботи. Відслідковано процес зародження художніх виробів українських ковалів як самобутнього виду народного мистецтва та теоретично обґрунтовано його вплив на сучасні тенденції у формотворенні кованих меблів.

Практичне значення дослідження полягає в аналізі основних тенденцій розвитку сучасного художнього ковальства, наданню конкретних рекомендацій практичного використання народного ковальського мистецтва у професійній практиці дизайнера. Результати дослідження можуть становити інтерес для дизайнерів меблів та інтер'єру, професійних художників-прикладників, майстрів-ковалів, що виготовляють сьогодні ковані меблі та декоративно-побутові вироби для сучасного житлового та громадського середовища.

Відповідаючи на пункти, поставлені у завданні магістерської роботи, робимо висновок, що розкрито становлення ковальства на українських землях, з'ясовано художні та функціональні особливості кованих меблів. Ковальське мистецтво, як один із видів художньої творчості, своїми

традиціями сягає глибокої давнини і тісно пов'язане з трудовою діяльністю та духовним життям народу. Воно є невід'ємною частиною його побуту, народної творчості, тому це собою важливий об'єкт наукового вивчення в контексті проблем національного декоративно-прикладного мистецтва.

За способом виготовлення ковані елементи поділяють на ковані з заліза і виготовлені у змішаній техніці поєднання гарячого кування і холодної обробки. Ажурне декоративно-орнаментальне оздоблення кованих скринь, куфрів і дверей, побудоване на кількох найбільш поширених типах симетрії і рапортної побудови. Центральним орнаментальним мотивом в оздобленні цих виробів стилізований, відповідно до матеріалу, узагальнений образ “дерева життя”.

Виявлено багатство видів пластичних форм кованих меблів, залежно від технології художнього кування та специфіки матеріалів. Визначення багатих художніх традицій народного ковальства дало змогу показати їхні основні тенденції розвитку на сучасному етапі і в перспективі. Здійснений художній аналіз предметів художнього ковальства дає можливість стверджувати традиційність технічних прийомів виготовлення, типологічну різновидність і багатство їхніх декоративних форм. Проаналізовано художньо-функціональну роль кованих меблів у системі традиційних видів народного мистецтва.

Особливу увагу спрямовано на розвиток ковальської майстерності у майбутньому. Розглянуто можливі напрями використання традиційних форм та орнаментальних мотивів ковальської пластики у сучасній художній та дизайнерській практиці, а також в художньо-педагогічній діяльності для навчання як майбутніх виконавців кованих меблів, так і їхніх розробників – дизайнерів.

Сформовано словник характерних термінів для художнього ковальства.

Тенденції сучасного ковальського ремесла тісно пов'язані з

тенденціями, що переважають у сучасній літературі та інших видах художньої творчості. Так, ковальське ремесло, яке є одним з відгалужень художнього ремесла, видозмінюється від дрібних художніх виробів до великих форм вільної пластики, які прикрашають інтер'єр, наприклад ваза, картина чи букет квітів. Залізо, оброблене рукою майстра, робить ковальське мистецтво близьким і зрозумілим для сучасної людини. Це і пояснює щораз більший інтерес до нього як до образотворчого матеріалу серед початківців і професійних художників, які шукають засоби для самовираження.

Сьогодні повністю доведено безмежність виражальних засобів і можливостей постійного їхнього удосконалення в процесі розвитку сучасного образотворчого мистецтва. В останні роки в розвитку художнього ковальства починається відродження цього давнього ремесла в розумінні глибокого оволодіння матеріалом за допомогою традиційних засобів оброблення, створюється тверда основа для творчих досягнень. Цей вид декоративно-прикладного мистецтва знаходить прихильників і серед тих, хто використовує ковальство в опорядженні власного житла. Ряд виставок засвідчили про появу талановитих творів художнього ковальства.

Визначення багатих художніх традицій народного ковальства дає змогу визначити основні тенденції розвитку на сучасному етапі і в перспективі. Результати дослідження та рекомендації знаходять застосування у практиці навчально-виховного і художнього процесів, сприяють підвищенню художнього рівня сучасного коваля.

Поєднання речей, абсолютно не поєднуваних трансформується в різноманітність матеріалів для реалізації бачення сучасного інтер'єру. Це і мідь, і бронза, і нержавіюча сталь – усе кується. А є те, що дійсно подобається створювати – ковані меблі, – і те, що хочеться реалізувати – різні цікаві проекти.

Проблемним питанням нині є те, що кують одні, а проектують інші. Та й дизайнерів з кування, які б майстерно працювали в цій галузі, не так і багато.

Художнє оброблення металу, як і будь-який вид мистецтва, потребує терпіння та наполегливості. Дальші шляхи розвитку сучасного художнього кування пролягають через творче засвоєння кращих національних традицій, переломлених крізь призму естетичного відчуття, побутових та культурних потреб сучасності. Український метал перебуває у стадії розвитку і творчих пошуках. За ним велике майбутнє.

2. Орнамент та декорування в дизайні⁴

Протягом кількох тисячоліть орнаментика була найширшою сферою мистецької діяльності, важливим інструментом пізнання складних ритмів і циклів природи. Орнаментика є інформаційно містким “паспортом” архаїчних мисливських, скотарських, землеробських етнічних спільнот, класичних культур стародавнього світу й середньовіччя, протонародної творчості більшості націй нового часу. В орнаментиці зберігаються та відтворюються символи й знаки різноманітних інформаційних систем як загальновідомих, так і езотеричних.

Інтелектуальна закодованість давнього орнаменту не заважає сприймати його емоційно – через взаємовідношення в просторі розмаїтих форм, пропорцій і ритмів; фактур і кольорів; частин і цілого; головного, доповнюючого, розмежувального, обрамовуючого; зовнішнього й внутрішнього; короткотривалого, продовжуваного, безкінечного; тупого й гострого, м'якого й жорсткого, пластичного й крихкого, в'ялого й пружного, розрідженого й густого. Всі ці, й подібні їм, абстрактні, а іноді й філософські поняття, либонь, найлегше збагнути й усвідомити через

---

⁴ Гудзь Х. І. Магістерська кваліфікаційна робота на тему: “Орнамент та декорування в дизайні”

естетичні почуття, народжувані близькими й зрозумілими тепер кожному образами орнаменту.

Проте, споглядаючи невичерпну розмаїтість і позірну простоту “примітивного” ритмічного візерунка, розуміється, що це – простота “високого примітиву”. Вона є наслідком тисячолітньої роботи людського духу, душі й розуму, результатом великої неолітичної революції. Завдяки їй колишній кочовик ставав осілим рільником, а схематичний орнамент витіснявав ілюзорні наскельні зображення, які, у властивому смислі, й мали б називатися примітивними, тобто первинними.

Культурологічна універсальність орнаменту виявляється в тім, що у його термінах і образах можна уявити поезію, музику, архітектуру, богослужіння, циклічність регресу й регенерації, космогенез і світогляд. Властивості народного орнаменту та місце і роль, які йому відведено у національній культурі, – то один із важливих індикаторів якості й оригінальності культури. Витіснення традиційної орнаментики з центру культуротворення на його периферію означає перехід культури на стадію цивілізації, припускає, високий рівень структуралізації, формалізації самого процесу життєдіяльності, котрий стає чітко регламентованим і ритмічно повторюваним, майже як орнамент.

Отже, дослідження орнаментики й орнаментальності актуальне не тільки з погляду пізнання національної художньої спадщини, але має загальнолюдське культурне значення. Вітчизняне мистецтвознавство доволі ґрунтовно вивчало орнамент як явище, невід’ємне від орнаментованих предметів. Етнографію в орнаменті цікавив передусім етноісторичний зміст. Поряд із цими традиційними підходами заслуговує на увагу розгляд орнаментного мистецтва в плані ґносеологічному, символічному, семіотичному, аксіологічному, комунікативному.

В літературі питання орнаменту та декорування в дизайні висвітлюють фрагментарно. Увага дослідників зосереджується насамперед

на орнаменті як самостійному елементі мистецтва. Визначено, що орнамент – частина матеріальної культури суспільства. Орнамент (лат. ornamentum – прикраса) не може бути окремо, поза визначеним твором мистецтва, він має прикладні функції. Орнамент – це унікальна знакова система, що склалася в межах етнічної культури і відображає всі її аспекти. Визначено, що орнамент є засобом комунікації та частиною загальнокультурної системи синхронних та діахронних зв'язків, відповідаючи за передавання інформації на всіх рівнях культури, що перетворює його на етноментальну категорію. Доведено, що орнамент черпає свої мотиви з геометрії, фауни, флори; вони можуть бути підказані обрисами людського тіла чи навколишніх предметів. Він буває графічним, скульптурним, за формою – геометричним чи рослинним, іноді набуває фантастичних форм.

Український народ створив невичерпно багату орнаментику. В ній тисячі й тисячі просторових варіантів і їхніх лексичних позначень. Українська народна орнаментика є “живим літописом” історії культури, що відображає всі етапи її становлення: від оформлення головних орнаментних ідей у доісторичному суспільстві до формування історичних стилів і новітніх еkleктичних та модерністичних тенденцій у мистецтві.

До головних чинників розвитку й регіональної розмаїтості української народної орнаментики належать: географічне розміщення країни на шляхах міграцій багатьох народів між Азією та Європою, гетерогенний племінний склад населення України до і в процесі етногенезу русинів–українців, традиційна землеробська домінанта становлення нової національної культури в умовах відсутності власної державності й політичної розділеності Русі–України протягом кінця XVIII – поч. XX століть. Усе це визначило надзвичайно важливу роль селянської орнаментальної творчості в українській національній культурі. Визначити етнічні межі й специфіку української народної орнаментики набагато

важче, ніж у “вербальних” явищах народної культури, бо немає орнаментів, які б належали виключно певному етносу. В орнаментиці етноконтактних зон територіальна спільність виявлена опукліше, ніж етнічна специфіка. Зміст останньої здебільшого міняється в окремих місцевостях у окремі періоди. У ХХ ст. етноконтактні райони – зона підвищеної продуктивності та варіативної різноманітності орнаментального мистецтва, порівняно з моноетнічними територіями.

Найбільш “орнаментогенеруючі” види українського народного мистецтва – писанка й вишивка як повсюдно поширені та найменше залежні від обмежень техніки виконання, найповніше репрезентовані в обрядово–сакральній сфері. Лексиконізація орнаментики українців засвідчує, за якими ознаками народ розпізнає, розрізняє та об’єднує між собою певні знаки та їхні групи. Лексиконізація дала змогу ідентифікувати низку номінованих мотивів з неясною графікою, розрізнити в них основне й другорядне, систематизувати знаки за просторовим змістом, інколи прихованим у плетиві ліній, мерехтінні барв і додаткових деталей.

Методом зіставлення просторового знака з його лексичним позначенням виділено близько ста домінантних мотивів, які побутують у подібних обрисах і під аналогічними назвами на всій етнічній території, так само окреслено специфіку орнаментики в окремих регіонах. З погляду асоціативно–словесної осмисленості в українській народній орнаментиці явно переважають мотиви, що асоціюються з рукотворними предметами, рослинами, поняттями простору й руху, технічними особливостями виготовлення речей. Серед основних просторових типів української народної орнаментики найпоширенішими є мотиви, що складаються з чотирибічних, восьмипроменевих, округлих (у т.ч. спіральних) знаків, фітоморфних, зооморфних, знаків і зображень. Дещо рідше трапляються знаки й зображення антропоморфні, геоморфні, астральні. Всі ці типи передаються засобами геометричного, геометризованого й вільного

малюнка. Більшість українських народних орнаментів гетерогенні, тобто складаються не з однакових, а з різних елементів. Усім їм, здебільшого, притаманна коли не повна симетрія, то принаймні приблизна рівноваженість елементів з використанням різних типів симетрії (дзеркальної, осьової, переносної, альтернативної, ковзаючої тощо).

Народні номінації засвідчують, що в композиціях української орнаментики виразно простежуються мотиви головні й другорядні, додаткові, обрамовуючі й розмежувальні. Образним змістом низки мотивів є не характер окремих знаків, а характер їхнього розмаїтого компонування, такі композиційні риси, як розрідженість і деталізованість, колористичні й фактурні ознаки.

Знаки, конкретизовані зображення, так само як реалії, метафори, поетичні образи, ознаки яких покладені в основу графічного вирішення та номінаційного осмислення візерунків, наповнені багатозначним полісемантичним змістом. Останній зводиться до захисту від злих сил, магічної стимуляції фертильності, оберігання життя й продовження роду. Народна орнаментика українців – не тільки яскраве явище національного мистецтва, а й органічна та дуже важлива складова світової системи символів.

Українська народна орнаментика є цілісністю зорових і словесних образів, просторового декоративного вирішення та символічного підтексту, тому тільки комплексне дослідження цих компонентів дає достатньо повне й адекватне наукове відображення предмета в контексті організування і формування середовища життєдіяльності людини. Визначено, що меблі та інтер'єри сільської хати найбільш характерні з широким використанням декоративних рішень, вигадливих форм, розроблених народними майстрами.

ДОДАТОК Л

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ДИПЛОМНИХ ПРОЕКТІВ

1. *Андрушко М.І.* Меблі і обладнання навчальної частини УкрДЛТУ. Проект виконано для реального об'єкта – УкрДЛТУ.
2. *Батій Р.І.* Меблі і обладнання рекреації корпусу №1 і (1-й пов.) УкрДЛТУ. Проект виконано для реального об'єкта – УкрДЛТУ.
3. *Березницький А.Р.* Набір меблів для спальної кімнати. Похвала ДЕК.
4. *Богун Ю.М.* Меблі та обладнання молодіжної кімнати.
5. *Боднар Н.В.* Меблі для дитячої кімнати (робоча зона). Проект виконано за реальною тематикою ТзОВ “АРТ-метал. Фурнітура”, м. Дніпропетровськ.
6. *Боянівський А.Б.* Меблі та обладнання для природознавчого музею заповідника “Розточчя” (сmt. Івано-Франкове). Похвала ДЕК, проект виконано для реального об'єкта – УкрДЛТУ, рекомендовано до впровадження.
7. *Боянівський П.Ф.* Арт-дизайн. Меблі для сидіння. Похвала ДЕК. Проект експонувався: на третьому Міжнародному огляді-конкурсі дипломних проектів ”Дизайн-освіта – 2005” (диплом I ступеня), спеціалізованій виставці “Львівський меблевий салон” та Міжнародній виставці “Київ Експо. Меблі” (похвала Української асоціації меблевиків).
8. *Весела О.Г.* Набір меблів для вітальні.
9. *Главацький Ю.М.* Меблі і обладнання для кафе-бару “Черемшина”. Проект виконано для реального об'єкта – УкрДЛТУ.
10. *Городиська Н.І.* Меблі і обладнання виставкового залу кафедри дизайну. Диплом з відзнакою, проект виконано для реального об'єкта – УкрДЛТУ.

11. *Доскіч Т.Я.* Набір меблів для спальної кімнати. Диплом з відзнакою, похвала ДЕК.
12. *Євтушик С.П.* Меблі для торгового залу магазину “Парфумерія” по вул. Руській, м.Львів. Диплом з відзнакою, похвала ДЕК, проект виконано для реального об’єкта, рекомендовано до впровадження.
13. *Каліновський О.В.* Меблі для сидіння “Astrum”. Похвала ДЕК.
14. *Каралюс В.І.* Серія робочих столів для комп’ютерної техніки. Похвала ДЕК.
15. *Каспрівський Ю.Я.* Набір меблів для вітальні. Похвала ДЕК.
16. *Качмар О.Д.* Меблі для офісу: кабінет керівника.
17. *Кенс О.А.* Меблі та обладнання для фотостудії. Похвала ДЕК. Проект експонувався на третьому Міжнародному огляді-конкурсі дипломних проектів “Дизайн-освіта – 2005” (диплом учасника).
18. *Ковальчук Р.В.* Меблі та обладнання для молодіжної кімнати. Похвала ДЕК, проект виконано для реального об’єкта.
19. *Курін С.В.* Меблі для сидіння “Lotos”. Похвала ДЕК. Проекти експонувались: на другому Всеукраїнському огляді-конкурсі дипломних проектів “Дизайн-освіта – 2003” (дипломом I ступеня); на Міжнародній спеціалізованій виставці “Київ Експо. Меблі” (похвала Української асоціації меблевиків).
20. *Левчук Л.П.* Набір меблів для кабінету сектора практик навчальної частини УкрДЛТУ. Проект виконано для реального об’єкта – УкрДЛТУ.
21. *Лопоша Ю.В.* Набір меблів для спальної кімнати. Похвала ДЕК.
22. *Лукашик М.М.* Меблі та обладнання кафе-бару молодіжного клубу “Містерія”.
23. *Мельникович О.М.* Набір меблів для підприємства громадського харчування по вул. Городоцькій, м.Львів. Диплом з

відзнакою, похвала ДЕК, проект виконано для реального об'єкта. Проект експонувався на першому огляді-конкурсі дипломних проектів “Дизайн-освіта – 2001” (дипломом I ступеня).

24. *Мельниченко І.І.* Комплект меблів для офісу. Похвала ДЕК, проект впроваджено, виконано за реальною тематикою ТзОВ “Олісма” м. Рівне.

25. *Музика І.Я.* Серія дитячих меблів “Зоосвіт”.

26. *Нісевич В.З.* Серія стільців на основі базових моделей меблевого комбінату “Стрий”. Похвала ДЕК, проект виконано за реальною науково-дослідною темою № 08.20–15–03–НДС УкрДЛТУ.

27. *Павлиш С.А.* Меблі та обладнання кафе-бару по вул. Костюшко, 18, м.Львів. Похвала ДЕК, проект виконано для реального об'єкта.

28. *Парфан А.Б.* Меблі та обладнання операційного залу офісу ПП “Оріон”. Похвала ДЕК, проект виконано для реального об'єкта.

29. *Пащук С.В.* Меблі та обладнання для церкви Різдва Богородиці, Сихівський масив. м. Львів. Похвала ДЕК, проект виконано для реального об'єкта. Проект експонувався на другому Всеукраїнському огляді-конкурсі дипломних проектів “Дизайн-освіта – 2003” (диплом учасника).

30. *Петричкович І.А.* Набір меблів для кухні-їдальні.

31. *Петришин Т.М.* Набір меблів для кухні. Проект виконано за реальною тематикою Торгового дому “Рода” (м.Київ), рекомендовано до впровадження.

32. *Петрусюк Р.М.* Набір меблів для кухні (з впровадженням на СП “Росан-Словіта”). Диплом з відзнакою, проект виконано за реальною тематикою СП “Росан-Словіта”.

33. *Тераз О.Б.* Меблі та обладнання для впорядкування скверу “Богданівна”. Проект виконано для реального об'єкта, рекомендовано до впровадження.

34. *Терлецька О.М.* Дитячі меблі-гра “Я + Ти”.
35. *Філіпова М.К* Дизайн експозиційно-виставкового стенду компанії “Меблеві технології”. Проект виконано за реальною тематикою ПП ВКФ “Нові технології”, м. Київ.
36. *Чайківська Н.З.* Набір меблів для спальної кімнати.
37. *Ярема А.В.* Меблі та обладнання індивідуального житлового будинку (кухня). Проект виконано для реального об’єкта, рекомендовано до впровадження.
38. *Ярмолюк В.А.* Меблі для сидіння “Sorbus”. Похвала ДЕК.

ДОДАТОК М

ДО ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Захист дипломних проектів відбувається перед Державною екзаменаційною комісією (ДЕК).

Дати захистів затверджують на засіданні кафедри. У кожен призначений день Державна екзаменаційна комісія (ДЕК) приймає до захисту не більше 10 робіт. Запис студентів за датами захисту проводить секретар ДЕК протягом одного місяця до початку захисту. Змінити дату захисту можна лише шляхом обміну між студентами, і цей порядок регулюється секретарем ДЕК. Неявка студента на оголошений захист з неповажних причин прирівнюється до незадовільної оцінки проекту.

При захисті дипломних проектів у державну комісію подають:

- дипломний проект, витяг з протоколу засідання профільної кафедри про допуск до захисту;
- письмовий відгук наукового керівника з характеристикою діяльності дипломника під час роботи над проектом;
- письмову рецензію на дипломний проект;
- зведену відомість про виконання студентом навчального плану і про отримані ним оцінки з теоретичних дисциплін, курсових робіт, практик, державних екзаменів;
- у ДЕК можна подавати й інші матеріали, які характеризують наукову і практичну цінність виконаного проекту: надруковані статті за темою роботи, документи, що засвідчують на практичне застосування роботи тощо.

Дипломні проекти подають науковому керівникові у визначені ним терміни. Дипломні проекти до захисту перед Державною екзаменаційною комісією проходять наступні етапи:

1) перевірка науковим керівником відповідності оформлення (остаточно видрукованого не зшитого) проекту встановленим вимогам;

2) здача роботи на кафедру:

а) два зшиті примірники дипломного проекту з підшитими завданнями, підписом студента, наукового керівника та консультанта;

б) дискету або CD з комп'ютерним варіантом проекту у форматі Word 6.0, Word 97 або Word 2000;

в) відгук наукового керівника;

г) зовнішню рецензію.

г) попередній захист дипломного проекту на засіданні кафедри.

Записка пояснення до дипломного проекту має бути переплетена або акуратно зброшурована в щільну обкладинку разом з титульним листом і бланком завдання на дипломне проектування. Після цього остаточно нумерують сторінки і перевіряють нумерацію формул, рисунків і т.п.

Завершений дипломний проект (пояснювальна записка і графічна частина до нього) підписують студент-дизайнер, консультанти і керівник. Підготовлені матеріали (пояснювальна записка і письмовий відгук керівника) подаються студентом завідувачу кафедри, котрий після ознайомлення з проектом і відгуком керівника вирішує питання про допуск проекту до захисту, що фіксує на титульному листі "Допущений до захисту" і розписується. Без необхідних підписів рішення питання про допуск студента до захисту приймає Державна екзаменаційна комісія.

Отримавши повністю оформлений дипломний проект, завідувач кафедри обирає рецензента з урахуванням рекомендації керівника. Рецензентами призначають провідних фахівців виробництва або з професорсько-викладацького складу споріднених кафедр факультету, або інших факультетів і інститутів. Призначення рецензента зі складу кафедри, під керівництвом якої виконано проект, або з числа консультантів за проектом не дозволено.

Рецензент готує розгорнений письмовий відгук, який містить короткий критичний розбір основного змісту проекту й отриманих дипломником результатів, а також критичну оцінку ухвалених студентом рішень. Рецензія закінчується загальним оціненням роботи і рекомендацією про можливість присвоєння дипломникові кваліфікації за обраним фахом.

Студенти, роботи яких були позитивно оцінені на попередньому захисті, допускаються до складання державних іспитів та захисту дипломного проекту перед Державною екзаменаційною комісією.

До захисту дипломного проекту допускають студентів, які повністю виконали навчальний план, склали всі заліки та екзамени і одержали позитивний відгук наукового керівника та зовнішнього рецензента.

Захист дипломного проекту відбувається прилюдно на засіданні Державної екзаменаційної комісії. Студент готує виступ на 10–12 хвилин з використанням необхідного ілюстративного матеріалу (таблиць чи прозірок). Під час доповіді за матеріалами дипломної роботи студенти використовують таблиці, діаграми, графіки, формули. У своєму виступі студент повинен коротко і змістовно викласти:

- чітко поставлену проблему дипломного проекту;
- обґрунтувати її актуальність;
- розкрити ступінь її наукової розробленості на момент дослідження;
- визначити мету та основні завдання дослідження, а також засоби їхньої реалізації;
- коротко викласти структуру проекту та його основні ідеї і досягнення, проаналізувати й обґрунтувати висновки, узагальнення, особливо відзначити конкретні пропозиції, рекомендації практичного і теоретичного характеру.

Члени ДЕК і інші учасники засідання задають запитання за змістом

проекту з метою з'ясування ступеня самостійності студента в розробленні дипломного проекту й уміння орієнтуватися в питаннях спеціальності, за якою він закінчує навчальний заклад. Питання задають усно і вносять до протоколу засідання.

Після цього секретар ДЕК зачитує письмові відгуки керівника і рецензента, а дипломнику надається слово для відповіді на зауваження рецензента. З дозволу голови ДЕК можуть виступати всі бажаючі.

Відразу ж після публічного захисту дипломних проектів призначають закрите засідання ДЕК, на якому обговорюють результати захисту, і простою більшістю ухвалюється рішення про оцінку кожної роботи.

При остаточному оціненні роботи враховують актуальність теми, якість виконання проекту, правильність і чіткість відповідей студента на поставлені запитання, успішність студента за час навчання в інституті і висновок керівника і рецензента.

Дипломний проект, в якому прореферовано опубліковані джерела і на їхній основі розкрито тему, допускають до захисту, але він не може бути оцінений вище, ніж “задовільно”.

Проект, в якому подано оцінення джерел фахової літератури, самостійно підібрано та проаналізовано статистичний матеріал, зроблені аргументовані висновки та обґрунтовані пропозиції, може бути оцінений на "добре".

Проект, в якому подано оцінення джерел фахової літератури, використано кількісні методи дослідження, побудовано формалізовану модель проблеми, зроблені власні розрахунки і на їхній основі – аргументовані висновки та обґрунтовано пропозиції, може бути оцінений на “відмінно”.

Протоколи ДЕК підписують голова і її члени, а оцінки проектів і рекомендації оголошує голова ДЕК на відкритому засіданні в день захисту.

Рішення про присвоєння кваліфікації за фахом та видачу диплома з приймає ДЕК.

Секретар ДЕК після захисту дипломних проектів здає їх до бібліотеки (архіву), де їх реєструють і зберігають у фонді протягом п'яти років. Крім того, ДЕК може рекомендувати нові результати, отримані в роботі, до публікації і впровадження у виробництво, а також рекомендувати випускника для дальшого навчання в аспірантурі. Рекомендації ДЕК вносять до протоколу засідання. У голосуванні беруть участь тільки члени ДЕК. При рівності голосів голос голови є вирішальним.

Дипломники, які виконали проект, але під час захисту одержали оцінку “незадовільно”, отримують довідку встановленого Міністерством освіти і науки України зразка, їм надається право повторного захисту протягом одного року. При повторному захисті необхідним є проведення нового рецензування. Щодо цього ДЕК виносить відповідне рішення і фіксує його протокольно. Рішення комісії є остаточним і оскарженню не підлягає.

ДОДАТОК Н

ЗРАЗОК ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ ДО ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Пояснювальна записка починається з титульного листа, оформленого бланка завдання на дипломне проектування і змісту всього матеріалу.

Пояснювальна записка, крім основного тексту, зазвичай містить різноманітні графічні матеріали, таблиці, посилання на літературні джерела й інші додатки (наприклад, лістинги програм).

За своїм змістом пояснювальна записка має відповідати завданню на дипломний проект (роботу).

Текст пояснювальної записки до дипломного проекту може бути оформлений на комп'ютері, або в рукописній формі на окремих стандартних листах білого паперу формату А4 (297x210 мм) на одній стороні, з полями (зліва – 3см, справа – 1см).

Оскільки пояснювальна записка має значний об'єм (не меншого 60 листів тексту в рукописній формі), то для зручності позначення змісту і читання її текст слід розбити на частини (або розділи), розділи, параграфи і ін., що виділяють заголовками. Підрозділи тексту (розділи, розділи, параграфи) мають наочно виявляти логіку змісту рукопису.

Спеціальна частина становить не меншого 3/4 всього обсягу пояснювальної записки.

При роботі над запискою треба звертати увагу на розділення тексту на абзаци. Правильне розбиття на абзаци полегшує читання і засвоєння змісту тексту. Критерієм цього має бути сенс написаного. В межах абзацу думку слід логічно закінчувати, незалежно від розмірів абзацу.

У міру написання тексту рекомендують писати зміст і список літератури, поступово поповнюючи їх. Посилання на літературу вказують

у тексті в квадратних дужках. У всій роботі дотримуються єдності термінів, умовних позначень і скорочень слів. Пояснювальна записка має відрізнятися ясністю і чіткістю викладу і не містити граматичних помилок.

Розділи пояснювальної записки мають бути вільні від загальних або таких міркувань, що повторюються, довгих цитат, проміжних, допоміжних і таких, що повторюються розрахунків. Формули необхідно вписувати ручкою (чітко і ясно) або набирати на комп'ютері. Особливу увагу звертають на акуратне написання індексів і показників ступенів. Не рекомендується застосовувати складні індекси, особливо, що розміщені в двох рядках і більше.

При написанні записки слід використовувати прийняті в практиці позначення, водночас необхідно уникати застосування однієї і тієї ж букви (знак) для позначення різних величин, указуючи сенс введеного буквеного позначення.

Записка пояснення є важливою частиною дипломного проекту. Вона складається з трьох частин: архітектурної, конструктивної, економічної і включає текстовий матеріал, таблиці специфікацій, об'ємно-планувальні й економічні показники, креслення і рисунки, що ілюструють текст і доповнюють основні креслення (якщо це необхідно). Об'єм записки визначено в межах 25–30 сторінок рукописного тексту.

Рекомендовано такий зміст матеріалу і послідовність викладу записки пояснення.

Вступ. Коротке обґрунтування вибору теми проекту, її актуальність і значення в народному господарстві і культурі країни; основні напрями в області сучасного проектування подібного типу будівель; приклади з практики проектування.

Початкові дані для розроблення дипломного проекту, основний зміст завдання.

1. Архітектурна частина:

а) район будівництва: характеристика кліматичних умов (розрахункова температура для будівництва, ґрунти, глибина промерзання і т.д.);

б) планування ділянки: рельєф, орієнтація, зв'язок з навколишньою забудовою і природними чинниками; транспортні і пішохідні шляхи; впорядкування й озеленення;

в) загальне об'ємно-просторове рішення: форма і загальні розміри плану, характер об'єму будівлі, кількість і висота поверхів, матеріал стін; колірне рішення; обґрунтування прийнятого загального композиційного прийому у зв'язку з місцем прив'язки, архітектурним і природним оточенням, місцевими традиціями;

г) характеристика архітектурно-планувального рішення: функціональний процес, який протікає в будівлі; групи приміщень, їхній взаємозв'язок і ізоляція в плані і по поверхах; таблиця складу і площ приміщень; основні потоки людей, завантаження приміщень, рішення питань евакуації і протипожежної безпеки; розміщення сходів, ліфтів, ширина коридорів і дверей; порівняння з нормативними вимогами;

г) ідейно-художня виразність: відповідність художнього образу призначенню будівлі, місцю прив'язки; засоби архітектурної виразності.

2. Конструктивна частина:

а) загальна конструктивна схема будівлі; забезпечення жорсткості в подовжньому і поперечному напрямках; уніфікація конструктивних параметрів, прийняті модульні розміри; обґрунтування доцільності ухваленого конструктивного рішення;

б) характеристика всіх конструктивних елементів будівлі: фундаменти (тип конструкції, матеріал, глибина заставляння); стіни (носійні, самоносійні, навісні, матеріал, товщина); перекриття (тип конструкції, склад елементів, матеріал, розміри); конструкція підлоги; дах (тип конструкцій, що несуть елементи, матеріал, розміри, утеплювач,

покрівля); сходи (конструкція, матеріал, основні розміри); перегородки (матеріал, розміри елементів); вікна, двері, вітражі; оброблення – зовнішнє і внутрішнє; принципове рішення інженерного устаткування.

Описуючи матеріал конструкцій, вказують його марку (цегли, бетону, розчину). У конструктивну частину пояснювальної записки рекомендують включати таблиці специфікацій основних збірних елементів, застосованих в проекті з вказівкою їхньої марки і розмірів.

У особливих випадках в пояснювальній записці можна подати розрахунок нетипового, самостійно розробленого дипломантом елементу будівлі, що відіграє важливу роль у його архітектурно-конструктивному рішенні.

3. Економічна частина:

а) основні техніко-економічні показники: питомі будівельні і експлуатаційні витрати, трудові витрати, тривалість будівництва;

б) основні об'ємно-планувальні показники (див.: параграфи, в яких перелічено показники для курсових проектів);

в) порівняння показників дипломного проекту з показниками деяких реальних рішень подібних будівель та аналізом причин, що зумовили різницю в показниках, якщо вона є.

Текст пояснювальної записки слід писати на стандартних листах паперу, залишаючи поля: зліва – 20–25 мм для підшивання і по 10–15 мм по контуру. Перед текстом необхідно розмістити титульний лист зі всіма необхідними підписами, заповнений бланк завдання і зміст. Кожній частині записки передують свій титульний лист. Пояснювальна записка має бути зброшурована в жорстку палітурку.

ДОДАТОК П

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Обсяг та оформлення дипломного проекту. Дипломний проект має бути оформлений відповідно до плану і правильно грамотно виконаний. Титульний аркуш оформляють відповідно до зразка.

Дипломний проект набирають на комп'ютері через 1,5 інтервала (29–30 рядків на сторінці) і друкують на принтері з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210'297 мм). Мінімальна висота шрифту 1,8 мм. Можна також використовувати для таблиць та ілюстрацій папір формату А3.

Обсяг. Рекомендований обсяг дипломного проекту – 80 сторінок (120 000 знаків = 3 авт. аркуші). Обсяг може коливатися в межах не більше $\pm 30\%$. В облікований обсяг проекту не включають список використаних джерел та додатки.

Друкуючи проект, залишають поля: ліве – не менше 25 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє і нижнє – не менше 20 мм.

Ілюстративні матеріали мають відповідати форматові А4, їх включають до загальної нумерації сторінок проекту і розміщують, як звичайно, у додатках.

Текст основної частини дипломного проекту поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Кожну структурну частину проекту починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи “Зміст”, “Перелік умовних скорочень”, “Вступ”, “Розділ”, “Висновки”, “Список використаних джерел”, “Додатки” друкують великими літерами симетрично до тексту.

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої, великої) з абзацного відступу. В кінці заголовка крапки не ставлять. Якщо

заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу, розрядним шрифтом у підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставлять крапку. Після заголовка (за винятком заголовка пункту) та тексту пропускають один рядок.

Нумерація. Сторінки, розділи, параграфи, пункти, рисунки, таблиці, формули нумерують арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою проекту є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки у кінці. Зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова “Розділ”, після номера крапки не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Параграфи нумерують у межах кожного розділу. Номер параграфа складається з номера розділу і порядкового номера параграфа, між якими ставлять крапку. Значок параграфа (§) в дипломних проектах не використовують. В кінці номера параграфа має стояти крапка, наприклад: “2.3.” (третій параграф другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок параграфа.

В окремих випадках у дипломних проектах параграфи можуть бути поділені на пункти. Пункти нумерують у межах кожного параграфа. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, параграфа, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці має повинна стояти крапка, наприклад: “1.3.2.” (другий пункт третього параграфа першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункти не відображають у плані дипломного проекту.

Ілюстрації. У дипломних проектах слід використовувати лише

штрихові ілюстрації й оригінали фотознімків. Фотознімки, розмір яких менший від формату А4, наклеюють на стандартні аркуші білого паперу формату А4. Ілюстрації мають назву, яку розміщують після номера ілюстрації. За потреби ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий текст). Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці слід подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри яких більші формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках. Ілюстрації позначають словом “Рис.” і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації має складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставлять крапку. Наприклад:

Рис.1.2. (другий рисунок першого розділу).

Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в проекті подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами. Наприклад:

Рис.1.2. Міжгалузевий баланс з урахуванням забруднення навколишнього середовища

Посилання на ілюстрації вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад, “рис.1.2”.

Таблиці. Цифровий матеріал слід оформляти у вигляді таблиць.

Кожна таблиця має назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово “Таблиця” починають з великої літери. Назви не підкреслюють. Заголовки колонок мають починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони утворюють одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони самостійні. Висота рядків – не менше ніж 8 мм. Колонку з порядковими номерами рядків до таблиці не

включають.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї у тексті так, щоб її можна було читати, не повертаючи готову роботу, або повертаючи за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При перенесенні таблиці на інший аркуш (сторінку) назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю колонок можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах одної сторінки. Якщо рядки або колонки таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її “шапку”, а в другому – “боковик”.

Якщо текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінити лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами "Те ж", а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, математичних і хімічних символів, які повторюються, не варто. Якщо цифрові або інші дані в якому-небудь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк (–).

На всі таблиці є посилання в тексті, водночас слово “таблиця” в тексті пишуть скорочено, наприклад: “... у табл.1.2”. У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово “дивись”, наприклад: “див.: табл.1.3”.

Формули. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова “де” без двокрапки.

Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. Наприклад: (3.1).

Вище і нижче від кожної формули потрібно залишити хоча б один вільний рядок. Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його слід

перенести після знака рівності (=) або після знаків плюс (+), мінус (-), множення (·) і ділення (:).

Формули (якщо їх більше ніж одна) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого боку аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу). Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад “... у формулі (3.1)”.

Додатки. За потреби до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, потрібний для повноти сприйняття дослідження:

- проміжні математичні доведення, формули і розрахунки;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- інструкції і методики, опис алгоритмів і програм розв’язання задач на ЕОМ, які розроблені в процесі роботи над дослідженням;
- ілюстрації допоміжного характеру.

Додатки оформлюють як продовження проекту на наступних його сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Кожний такий додаток має починатися з нової сторінки. Додаток називають, текст друкують угорі малими літерами з першої великої, симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка, над заголовком, малими літерами з першої великої друкують слово “Додаток” і велику літеру, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад, додаток А, додаток Б і т.д. Один додаток позначають як додаток А.

Текст кожного додатка за потреби може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації, таблиці і формули, що розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

Вміння письмово теоретично обґрунтовано подати матеріал свідчить про сформованість знань студента, їхню систематизацію та свідоме засвоєння. Опанувавши методами наукового дослідження, студент може самостійно, логічно, послідовно, відповідно до зазначеної мети, письмово розкрити питання щодо плану вибраної теми.

Дипломний проект має бути написаний гарною літературною мовою, без зловживань, транслітерованими з чужих мов, науковими термінами. Потрібно пам'ятати, що в науковій термінології немає синонімів – інше слово має інше значення.

Графічна частина. Об'єм графічної частини дипломного проекту залежить від виконуваного завдання. Загальна кількість листів не менше семи, з них два обов'язково мають бути виконані відповідно до вимог ДСТУ. Графічну частину проекту, оформлену у вигляді креслень загальних видів, настановних і складальних креслень, а також робочих креслень окремих вузлів і деталей, схем, діаграм і т. д., виконують на креслярському папері (ватмані формату А1) або листах прозорої плівки (transparency) формату А4, строго дотримуючись вимог ЕСКД. За умови недотримання вимог ДСТУ проект не допускають до захисту.

Не рекомендується в графічній частині подавати копії креслень приладів і установок, які випущені промисловістю, й іншого стандартного устаткування, використовуюваного в проекті в готовому вигляді, оскільки основною метою дипломного проектування є створення нового, оригінального, а не уміння оперувати результатами праці інших авторів.

На робочих кресленнях необхідно наносити позначення чистоти поверхонь, а також написи, що визначають оброблення поверхонь і термічне оброблення. У разі потреби в робочих кресленнях мають бути

обумовлені допустимі відхилення форми і розміщення поверхонь.

На кожному робочому кресленні ставлять кутовий штамп і специфікацію.

Допускають і заохочують оформлення графічної частини дипломного матеріалу з використанням автоматизованих систем проектування (AUTOCAD і ін.).

Оформлення списку використаних джерел. Наукове дослідження завершується списком використаної літератури. Ця структурна частина наукового дослідження має назву “Список використаних джерел”. Інші назви, такі як “Список літератури”, “Бібліографія” вживати в дипломних проектах не рекомендують.

Матеріал у бібліографічному переліку можна подавати за одним із таких прикладів: (1) за алфавітом порядку прізвищ перших авторів або заголовків (такий спосіб є найпоширеніший та універсальний); (2) у хронологічному порядку, або (3) за порядком появи посилань у тексті.

Для дипломних проектів доцільним є алфавітно-нумераційний порядок запису літературних джерел. Записи розміщують за алфавітом: прізвища авторів або перші слова назв творів, записані не на автора. Авторів, які мають однакові прізвища записують за алфавітом, зважаючи на їхні ініціали. Праці одного автора записують за алфавітом перших букв назв його праць. Праці одного автора з однаковою назвою записують за хронологією.

Спочатку подають літератур, видану кирилицею, після неї – видану латинкою і далі – мовами з особливою графікою (за алфавітом назв мов – арабською, вірменською, грузинською, єврейською, китайською, японською тощо). Звичайно публікації мовами з особливою графікою подають в українській транслітерації або в перекладі запису українською мовою.

Список використаних джерел має єдину наскрізну нумерацію від

першого до останнього номера. Літерні додатки (а, б, в і т.д.) до порядкових номерів не передбачені.

Основна вимога до укладання списку використаних джерел – однотипне оформлення і дотримання чинного державного стандарту на бібліографічний опис творів друку (ДСТУ 7.1–84).

Реферат дипломного проекту державною та іноземною мовами. Написання реферату є завершальним етапом виконання дипломного проекту. Призначення реферату – засвідчити практичний рівень володіння іноземною мовою за фахом. Реферат друкують іноземною мовою (за вибором студента). Реферат має достатньо ґрунтовно розкривати зміст дипломного проекту. У рефераті слід уникати надмірних подробиць та інформації, якої немає у дипломному проекті.

Реферат дипломного проекту іноземною мовою підшивають разом з роботою (після “Списку використаних джерел” та “Додатків”) у тверду палітурку. У рефераті обсягом 0,5–1 друкованих аркушів державною та іноземною (яку вивчав студент) мовами необхідно стисло відобразити загальну характеристику та основний зміст дипломного проекту. Він має вміщувати:

- відомості про обсяг пояснювальної записки, кількість ілюстрацій, таблиць, креслень, додатків і бібліографічних найменувань за переліком посилань;
- мету проекту, використані методи та отримані результати (характеристика об’єкта проектування, нові якісні та кількісні показники, економічний ефект тощо);
- рекомендації щодо використання або (та) результати впровадження розробок або досліджень (отримані патенти, прийняті заявки на патент, публікація в наукових журналах, акти про впровадження тощо); перелік ключових слів (не більше 20).

СТРУКТУРА ТА ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Дипломний проект складається з пояснювальної записки і демонстраційного матеріалу.

До пояснювальної записки входять: титульний лист, завдання за дипломним проектом, зміст, реферат, перелік листів графічних документів, вступ, основна частина, висновки, додатки, бібліографічний список.

У змісті наводять перелік розділів і підрозділів пояснювальної записки. Реферат містить скорочений виклад сутності дипломного проекту. У ньому відображені цілі, завдання, методика проведення і конкретні результати роботи, висновки і рекомендації, очікуваний соціально-економічний ефект, відомості про патентний пошук з теми проекту, виділено ключові слова.

У вступі розкривають актуальність теми, формулюють мету і завдання, що їх вирішують у дипломному проекті, і які є предметом захисту.

Структуру і зміст основної частини визначає студент разом з керівником на підставі методичних вказівок для конкретних спеціальностей. Орієнтовний зміст основної частини – це огляд стану питання; порівняльне оцінення наявних і пропонованих методів розв'язання завдань; розв'язання завдання; аналіз результатів розв'язання; вибір оптимального варіанта.

У висновках формують загальні підсумки, оцінюють ступінь повноти рішення поставлених задач і умови реалізації заходів і рекомендацій, визначають, зокрема, питання, що потребують додаткового опрацювання при їхній реалізації.

У додатку подають допоміжні або порівняльні матеріали, використані при виконанні дипломного проекту, але не включені в його основну частину: масиви початкових даних, таблиці, інструкції, програми для ЕОМ, таблиці, карти спостережень тощо.

У бібліографічний список включають тільки ті джерела, які були використані при виконанні дипломного проекту. Список складають відповідно до встановлених правил бібліографічного опису.

До демонстраційного матеріалу відносять: графічний матеріал (креслення, схеми, таблиці, графіки, діаграми); макети; моделі тощо.

Об'єм та структура дипломного проекту в кожному конкретному випадку залежать від характеру об'єкта проектування. Разом з тим у всіх варіантах проект має найповніше розкривати планувальне, об'ємно-просторове і конструктивне вирішення інтер'єрів. Масштаби потрібно вибирати такі, які б давали змогу краще і детальніше розкрити тему дипломного проекту. Зазвичай рекомендують такий зміст проектної частини:

- планувальне вирішення об'єкта з розміщенням обладнання (М 1:20, 1:50, 1:100) (за вибором дипломника);
- розгортки стін приміщень об'єкта (М 1:10, 1:20, 1:50) (за вибором дипломника);
- перспективні зображення приміщень;
- ортогональні проекції обладнання (М 1:10, 1:20) (за вибором дипломника);
- конструктивна частина проекту;
- макет.

Проект рекомендують виконувати на восьми або десяти аркушах розміром 70x70 см або 1000x1000 см. Компонування креслень на аркушах залежить від характеру самого об'єкта.

Зважаючи на практичний досвід, аркуші розподіляють у такому співвідношенні: планувальне вирішення об'єкта – 1 аркуш, розгортки стін приміщень – 2 аркуші, перспективні зображення – 3–4 аркуші, ортогональні проекції обладнання – 1–2 аркуші, конструктивна частина проекту – 1-2 аркуші. Крім зображення на першому аркуші (планувальне

вирішення), розміщують напис з назвою теми дипломного проекту, експлікацією приміщень і обладнання, прізвищем та ініціалами дипломника і керівника, а також назвою кафедри і роком виконання проекту. Композицію написів пов'язують з характером зображення. На всіх кресленнях проставляють відповідні розміри і масштаб. Графіка виконання креслень є різною. Важливо, щоб вона відповідала характеру теми і свідчила про високий смак дипломника. На основі практичного досвіду можна зробити висновок, що перевагу надають кольоровому вирішенню технікою аерографа і відмивання.

Обов'язковим у дипломному проектуванні є виконання макета, особливо в тому разі, коли йдеться про складну об'ємно-просторову структуру об'єкта. Найпоширенішим матеріалом для макета є папір, картон, оргскло, дерево тощо. Всі креслення проекту і макет становлять собою в художньому вирішенні єдине ціле.

Разом з графічною частиною до проекту додається пояснювальна записка, яка вміщує дев'ять розділів: вступ, планувальне вирішення, обладнання, композиційне вирішення, конструктивну частину, економічну частину, висновки, список використаних джерел, додаток. Обсяг записки – до 30 с. рукописного тексту. Її розділи викладають за такою схемою.

Вступ: коротке обґрунтування вибору теми, її актуальність, значення в народному господарстві і культурному розвитку країни; основні напрями в галузі сучасного проектування подібного типу; приклади з практики проектування.

Планувальне вирішення: характеристика планувального вирішення об'єкта; розміщення функціональних зон; особливості функціонально-технологічного процесу; характеристика аналога; вибір оптимального рішення.

Обладнання: номенклатура обладнання, його призначення і основні параметри; можливість переставлення і блокування; зручність в експлуатації і транспортуванні.

Композиційне вирішення: основний композиційний прийом в організуванні простору (масштабність, пропорційність, статичність, динамічність і т.п.); використання художньо-декоративних засобів; стильова спрямованість інтер'єру; світло та колір у предметно-просторовому середовищі; зв'язок з навколишнім середовищем; образне вирішення.

Конструктивна частина: застосування матеріалів у конструкціях обладнання; оздоблювальні матеріали в інтер'єрі; використання стандартизованих елементів (фурнітури, формованих елементів, вузлів, деталей); міцність, надійність, довговічність у процесі експлуатації тощо.

Економічна частина: визначення собівартості інтер'єру, розрахунок вартості одного виробу; наведення прикладів вартості однотипних інтер'єрів; визначення орієнтовної вартості запропонованого рішення.

Висновки і пропозиції: підведення підсумків роботи над дипломним проектом; визначення своїх поглядів на процес проектування; пропозиції щодо вдосконалення навчального процесу; загальні роздуми над обраною спеціальністю і перспективами її розвитку.

Список використаних джерел: перелік джерел, використаних під час виконання графічної частини проекту і пояснювальної записки, в алфавітному порядку.

Додаток: допоміжні матеріали (рисунок, схеми, таблиці, фотографії).

Текст пояснювальної записки рекомендують писати на стандартних аркушах паперу, залишаючи поля: зліва – 20–25 мм для підшивання і позицію планшетів, макетів, обдумати свій виступ, подбати про допомогу товаришів для швидкого монтажу і демонтажу експозиції тощо. Перед захистом, дипломник має подати свою пояснювальну записку голові ДЕК і після його дозволу в стислій формі дати пояснення щодо проекту.

ДОДАТОК Р

КОРОТКИЙ СЛОВНИК СТУДЕНТА-ДИПЛОМНИКА

- ☐ **Актуальність** – важливість, значущість чогось, що потребує нагального розв'язання.
- ☐ **Аналіз** – мисленнєве розчленування предмета на елементи та дослідження кожного елемента окремо, як частини єдиного цілого.
- ☐ **Аналогія** – метод пізнання, оснований на перенесенні однієї або декількох характеристик із відомого явища на невідоме.
- ☐ **Аргумент** – підстава, доказ, які наводять для обґрунтування, підтвердження чого-небудь.
- ☐ **Асоціація** – зв'язок між окремими нервово-психічними актами – уявленнями, думками, почуттями – внаслідок чого одне уявлення спричиняє появу іншого.
- ☐ **Аспект** – точка зору, з якої сприймається або оцінюється те чи інше явище, предмет, подія.
- ☐ **Взаємодія** – філософська категорія, яка відображає процеси дії різних об'єктів один на одного, їхню взаємну зумовленість і зміни стану, взаємопереходи, а також породження одним об'єктом іншого.
- ☐ **Вимірювання** – подання властивостей реальних об'єктів у вигляді числових величин.
- ☐ **Висловлювання** – думка, виражена розповідним реченням, яка може бути істинною чи помилковою.
- ☐ **Вміння** – результат оволодіння новою дією (або новим способом дії), оснований на якомусь правилі та використанні його відповідним чином у процесі вирішення визначених завдань.
- ☐ **Гіпотеза** – форма розвитку наукових знань, що є обґрунтованим припущенням, яке висувають з метою пояснення причин,

властивостей та існування явищ дійсності.

- ☞ **Дедукція** – метод пізнання, оснований на висновках від загального до часткового (особливого).
- ☞ **Дизайн** – творчо-конструктивна діяльність, спрямована на гармонізацію в людині і навколо неї природного середовища зі штучним, а дизайн-творчість – це і наука, і мистецтво, і технічна творчість, і філософія, і духовна практика, які разом спрямовані на вивчення й утвердження гармонії загалом і в конкретних гармонійних системах; це складна система, яка склалася у постіндустріальному суспільстві, що є діалектичною єдністю соціального, виробничо-економічного, організаційно -адміністративного, інформаційного, особистісного та інших елементів, які суттєво впливають на формування та задоволення потреб людини і, нарешті, – на соціально-політичну ситуацію в суспільстві.
- ☞ **Дизайнер** – фахівець у галузі проектування предметного світу, формотворення виробів, необхідних для життєдіяльності людини, озброєний сумою необхідних різноманітних знань, здатний у конкретному матеріальному об'єкті повноцінно реалізувати свої уявлення про соціальні потреби суспільства.
- ☞ **Дизайнерські уміння** – уміння розробляти оригінальні за дизайнерським задумом та виконанням витвори, творчо вирішувати композиційні, колористичні і технічні завдання, апелюючи до традицій та творчого досвіду як вітчизняної, так і зарубіжної художньої культури, відтворення образотворчими засобами авторської ідеї, дизайн-пропозиції, набуття навичок проектанта, конструктора, макетувальника, виконавця експериментальних взірців, професійно володіючого графічними і технічними засобами та допоміжним інструментарієм, який враховує особливості та технічні властивості застосовуваних матеріалів тощо. забезпечити реалізацію та

впровадження проектів і зразків у виробництво.

- ❏ **Дипломна робота (1)** – вид кваліфікаційної роботи випускника певного освітньо-кваліфікаційного рівня метою, головним змістом якої є розв’язання актуальної наукової, науково-технічної, виробничої, науково-методичної або навчально-методичної проблеми (задачі).
- ❏ **Дипломна робота (2)** – завершене самостійне дослідження однієї з актуальних проблем галузі, захистом якої студент завершує своє навчання. Працюючи над дипломною роботою, студент виявляє свою здатність ставити і вирішувати актуальні, теоретично і практично значимі проблеми науки та практики, вміння використати одержані знання в розробці наукової проблематики, демонструє свої потенціальні можливості в проведенні дослідницької роботи і тим самим розкриває рівень і якість своєї професійної підготовки, здобутої за час навчання.
- ❏ **Дипломна робота (3)** – кваліфікаційне навчально-наукове дослідження студента, яке виконується на завершальному етапі навчання студента у вищому закладі освіти. Самостійна творча робота, що відображає рівень теоретичних знань і практичних навичок випускника, його здатність до професійної діяльності як фахівця. Зазвичай дипломна робота є поглибленою розробкою теми курсової роботи студента-випускника. Її завданням є систематизація, закріплення, розширення теоретичних знань і практичних умінь зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, виробничих та інших завдань. Успішний захист дипломної роботи є підставою для присвоєння випускнику Державною екзаменаційною комісією кваліфікації відповідно до чинного “Переліку кваліфікацій” та видання йому державного документа про вищу освіту.
- ❏ **Дипломна робота (4)** – спеціальна форма наукової роботи, яка передбачає опрацювання наукових, законодавчих, навчальних,

архівних джерел, забезпечує їхній об'єктивний виклад на основі відповідного аналізу та засвідчує суб'єктивний ступінь самостійності, має свої кваліфікаційні ознаки. Виконує її студент-випускник для отримання диплома (свідоцтва) про закінчення навчального закладу.

- ☐ **Дипломне проектування** – завершальний етап навчання студентів, спрямованим на систематизацію, закріплення і розширення теоретичних знань; розвиток навиків практичного застосування отриманих знань, умінь аналізувати і знаходити вирішення актуальних виробничих проблем, творчо підходити до вирішення завдань галузі.
- ☐ **Дипломний проект** – вид кваліфікаційної роботи випускника певного освітньо-кваліфікаційного рівня, який є завершеною розробкою об'єкта проектування і передбачає його синтез в найбільш оптимальному варіанті із докладною розробкою певної функціональної частини з урахуванням сучасного рівня розвитку відповідної галузі, досягнень науки і техніки, а також вимог охорони праці та забезпечення життєдіяльності об'єкта проектування.
- ☐ **Диференціація** – різниця, відмінність, розподіл цілого на частини, ступені, рівні. Розрізняють диференціацію функціональну (розширення функцій, що виконуються окремими елементами розвивальної системи) та структурну (виділення підсистем, які реалізують ті чи інші функції).
- ☐ **Діагностування** – процедура виявлення рівня готовності до будь-якого виду діяльності, в т.ч до навчальної діяльності певного змісту і рівня складності.
- ☐ **Діаграма** – графічне зображення, що наочно засвідчує співвідношення між порівнюваними величинами (або між значеннями однієї величини).
- ☐ **Діяльність** – спосіб активного ставлення суб'єкта (людини) до світу,

спрямований на його доцільну зміну і перетворення; містить взаємодоповнюючі процеси: активне перетворення світу суб'єктом (опредмечування) і зміну самого суб'єкта за рахунок “вбирання” в себе ширшої частини предметного світу (розпредмечування); її результатом є перетворення як у зовнішньому світі, так і в самій людині.

- ☞ **Еклективний** – поєднання елементів на випадковій, безпринципній основі.
- ☞ **Експеримент** – спосіб пізнавальної діяльності в науці й освіті, що має активний вплив на досліджуване явище, шляхом перетворення (комбінації і варіювання) або ізоляції тих чи інших умов його існування.
- ☞ **Експертні оцінювання** – метод інтуїтивно-логічного аналізу проблеми, що проводиться експертами з метою підготовки прийняття рішення, кількісного оцінення думок і формального оброблення результатів.
- ☞ **Елективний** – вибіркового.
- ☞ **Завдання** – виникає при членуванні цілі на підцілі; завдання – це порція, частина цілі.
- ☞ **Закон** – необхідне, суттєве, стале співвідношення, що повторюється між окремими явищами.
- ☞ **Засоби праці** – річ або комплекс речей, якими людина діє на предмети праці.
- ☞ **Знання** – результат процесу пізнання дійсності; адекватне її відображення в свідомості людини у вигляді уявлень, понять, думок, теорій: на основі знань виробляються уміння і навички.
- ☞ **Знання наукове** – зорієнтовано на дослідження закономірностей, так чи інакше пов'язаних з теоретичною формою відображення світу, всередині складно розчленоване та багаторазово опосередковане:

знання набуває статусу наукового, коли воно включене у складно опосередковану систему обґрунтувань; однією з основних ознак наукового знання є те, що воно становить ієрархізовану систему різноякісних елементів; у гносеологічному аспекті найважливішою характеристикою знання є його істинність.

- ☐ **Ідея** – поняття, на підставі якого можна зрозуміти предмет як єдине ціле, тому що воно відображає його суть.
- ☐ **Індукція** – метод пізнання від окремого до загального, коли на основі стійкої повторюваності певної ознаки в окремих явищ приходять до висновку про її приналежність усьому класу явищ.
- ☐ **Інновація** – нововведення, головним показником якого є прогресивне начало у розвитку школи, порівняно з традиційною та масовою практикою.
- ☐ **Інтеграція** – процес і результат взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується відновленням, встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті чого формується зінтегрований об'єкт (система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів.
- ☐ **Інтуїція** – здатність до безпосереднього осягнення (усвідомлення) істини без попереднього логічного обґрунтування.
- ☐ **Інформація** – сукупність відомостей, даних, передання повідомлень: джерелом інформації може слугувати будь-яке явище або подія, однак воно мусить мати значення й бути сигналом до тієї чи іншої дії.
- ☐ **Кваліфікаційна характеристика** – це державний документ, який розкриває модель спеціаліста і має нормативно-технічний характер (документально закріплений образ, майбутнього фахівця та засоби його формування). К.х складається з паспорта спеціаліста і плану його

підготовки. У паспорті спеціаліста фіксують вимоги суспільства стосовно сфери трудової діяльності спеціаліста: посадові обов'язки, соціальні властивості (морально-політичні, психологічні, етичні), ділові якості (професійні знання, уміння, навички), інтелектуальні властивості (мислення, орієнтування, творчість). Передбачають, що система підготовки у ВНЗ має відповідати зафіксованим у паспорті соціально-професійним вимогам.

- ☞ **Кваліфікація** – здатність особи виконувати професійні завдання та обов'язки. Вона залежить від рівня освіти та спеціальної підготовки; визначають її через назву професії та зазначають у дипломі відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня. Назва кваліфікації має відповідати нормативним документам системи праці та зберігати своє формулювання в освітньо-кваліфікаційній характеристиці та освітньо-професійній програмі підготовки фахівця, навчальному плані, заліковій книжці студента та в додатку до диплома.
- ☞ **Кількість** – відношення якісно однорідних речей чи однорідних частин речі до цілої речі.
- ☞ **Компетентність** – коло повноважень особи, питань, із яких вона має певні знання та досвід.
- ☞ **Компетентність професійна** – цілісний комплекс знань, умінь і навичок, психологічних особливостей (якостей), професійних позицій та акмеологічних інваріантів.
- ☞ **Комплекс** – сукупність предметів, дій, якостей чи явищ, що становлять єдине ціле.
- ☞ **Конкретизація** – прийом пізнання, який передбачає отримання якнайповнішого знання про реальний предмет, дає змогу розкрити зміст наукових абстракцій шляхом включення їх у систему відповідних реальних фактів і відносин.
- ☞ **Концепція** – система поглядів на те чи інше явище, процес; певний

спосіб розуміння, трактування яких-небудь явищ; основна точка зору, керівна ідея.

- ☞ **Креативність** – здатність, яка відображає властивість індивіда створювати нові поняття і формувати нові навички, тобто здібність до творчості; це поняття вивчають незалежно від інтелекту і пов'язують з творчими досягненнями особи.
- ☞ **Критерій** – розпізнавальна ознака; мірило істини, що визначає, оцінює предмет чи явище.
- ☞ **Магістерська робота** – кваліфікаційний науково-практичний доробок, що містить обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, наукові положення і свідчить про спроможність студента самостійно проводити наукові дослідження в обраній галузі знань. Узагальнені в магістерській роботі результати проведених її автором досліджень мають відповідати одній з таких вимог: отримання науково-обґрунтованих спостережень і висновків, які мають теоретичне і практичне значення, дають можливість аргументовано вирішувати певне конкретне завдання; отримання нових науково обґрунтованих або експериментальних результатів, які є важливими для певної галузі науки.
- ☞ **Мета наукового дослідження** – полягає у визначенні конкретного об'єкта і всебічного достовірного вивчення його структурних характеристик і зв'язків на основі розроблених у науці принципів і методів пізнання, а також отримання корисних для діяльності людини результатів, впровадження у виробництво та отримання очікуваного ефекту.
- ☞ **Мета професійної освіти** – підготовка кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, що вільно володіє своєю професією й орієнтованого в суміжних областях діяльності, здатного до

ефективної роботи зі спеціальності на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного росту, соціальної і професійної мобільності; задоволення потреб особистості в одержанні відповідної освіти.

- ☐ **Метод** – спосіб досягнення мети, сукупність прийомів та операцій теоретичного, практичного освоєння дійсності, певним чином організованої людської діяльності.
- ☐ **Методи дослідження** – прийоми, процедури та операції емпіричного й теоретичного пізнання і вивчення явищ дійсності: їхня система визначається початковою концепцією дослідника, його уявленнями про суть і структуру досліджуваного феномену, загальною методологічною орієнтацією, цілями і завданнями конкретного дослідження.
- ☐ **Методика** – сукупність способів, прийомів, засобів доцільного проведення якої-небудь роботи, причому втілює не стратегію, а тактику наукового пізнання.
- ☐ **Методологія** – вчення про принципи побудови, форми і способи наукового пізнання.
- ☐ **Мобільність професійна** – готовність і здатність фахівця до швидкої зміни виконуваних виробничих завдань, робочих місць і спеціальностей у межах однієї професії чи галузі, здатність швидко освоювати нові спеціальності чи зміни в них, які виникають під впливом технічних перетворень.
- ☐ **Моделювання** – дослідження об'єктів пізнання за допомогою моделювання, а також побудова й вивчення моделей реальних явищ, заміна вивчення деякого об'єкта чи явища дослідженням на його моделі, яка відображає суттєві властивості цього об'єкта чи явища.
- ☐ **Модель** – це уявна або матеріально реалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна

замінювати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт. Модель містить найбільш істотні межі або параметри об'єкта, що його досліджують.

- ☐ **Модель фахівця** – узагальнений перелік якостей, який відображає професіоналізм у відповідній сфері людської діяльності: є еталоном, зіставлення з яким дозволяє виявити міру наближення окремих осіб до бажаного рівня професіоналізму; узагальнений зразок професіонала, що є кінцевою метою діяльності професійної школи та відповідає всім вимогам практики з урахуванням тих змін, які прогнозуються в недалекому майбутньому.
- ☐ **Навички** – уміння, доведені до автоматизму, – високого рівня досконалості.
- ☐ **Наука** – сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення і систематизація теоретичних знань про дійсність.
- ☐ **Наукова проблема** – конкретне питання, яке виникає, коли наявних знань недостатньо для вирішення конкретного завдання, і спосіб, за допомогою якого можна здобути потрібні знання, невідомий.
- ☐ **Науковий факт** – складова наукового знання, що відображає об'єктивні властивості речей та процесів, на основі яких визначають закономірності явищ, вибудовують теорії, формулюють закони.
- ☐ **Науково-дослідна діяльність** студентів вищих навчальних закладів – передбачає навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організування та методики наукової творчості, а також наукові дослідження, що здійснюють студенти.
- ☐ **Новаторство** – прогресивні нововведення, що просувають практику вперед.
- ☐ **Новизна абсолютна** – принципова невідома новизна, відсутність аналогів і прототипів, абсолютно нове, якого ніде й ніколи ще не було.
- ☐ **Новизна суб'єктивна** виникає, коли об'єкт новий для певного суб'єкта.

- ☞ **Об'єкт пізнання** – те, на що спрямовується на основі практики пізнавальна діяльність суб'єкта: об'єктом пізнання може бути і вся дійсність, але лише в тій мірі, в якій вона увійшла в сферу діяльності суб'єкта, тобто об'єктом є не вся об'єктивна реальність, а лише та її частина, що вже введена в практику людства і становить коло його пізнавальних інтересів.
- ☞ **Ознака** – показник, сторона предмета чи явища, за якими можна впізнати, означити та описати предмет чи явище.
- ☞ **Особистість** – індивід як суб'єкт соціальних відносин і свідомої діяльності, людина, що володіє певним творчим потенціалом.
- ☞ **План** – система взаємопов'язаних завдань, що визначають терміни, порядок і послідовність виконання програм, окремих робіт, операцій; порядок, послідовність викладу матеріалу.
- ☞ **Поняття** – форма мислення, що відображає предмети і явища дійсності у вигляді сукупності їхніх загальних і відмінних ознак: основним засобом формування та акумулювання досягнутих людиною наукових і практичних знань.
- ☞ **Порівняння** – метод пізнання дійсності, за допомогою якого встановлюють спільні й відмінні параметри між процесами, явищами, об'єктами.
- ☞ **Право авторське** – юридичне право на твір науки, літератури або мистецтва, що є результатом творчої діяльності, незалежно від призначення та якості твору, а також від способу його вираження.
- ☞ **Предмет дослідження** – окремі сторони речей, явищ, процесів чи елементів їхніх властивостей, зв'язків та відношень, які становлять інтерес для дослідника.
- ☞ **Принцип** – першопочаток, те, що лежить в основі певної сукупності фактів, теорії, науки.
- ☞ **Проблема** – пошук інформації поза системою знань, форма та засіб

наукового пізнання, що поєднує два змістові елементи: знання про незнання та передбачення можливості наукового відкриття.

- ☞ **Професійна підготовка** – засіб формування готовності до професійної діяльності, де готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності.
- ☞ **Рубрикатор** – спеціально оформлений словник основних термінів – сигналів для класифікації та розподілу інформації.
- ☞ **Синтез** – мисленнєве збирання частин предмета, родрібненого в процесі аналізу; встановлення взаємодії та зв'язків частин і пізнання цього предмета як єдиного цілого.
- ☞ **Система** – сукупність визначених елементів, між якими існує закономірний зв'язок чи взаємодія і які утворюють певну цілісність, єдність.
- ☞ **Спеціальність** – вид трудової діяльності в межах певної професії.
- ☞ **Спостереження** – метод пізнання дійсності, який ґрунтується на безпосередньому сприйнятті процесів, явищ, об'єктів за допомогою органів чуття, без втручання в їхнє буття дослідника.
- ☞ **Структура** – сукупність стійких зв'язків об'єкта, що забезпечує його цілісність і тотожність самому собі, тобто збереження основних властивостей за різних внутрішніх і зовнішніх змін.
- ☞ **Сутність** – головне, основне, визначальне в предметі.
- ☞ **Тезаурус** – впорядкована множина базових понять з предмета, його розділу, теми в теорії педагогіки.
- ☞ **Тези** – положення, за допомогою яких стисло викладають які-небудь ідеї, основні думки лекції, доповіді, твору, документа.
- ☞ **Теорія** – система достовірних знань про дійсність, яка описує, пояснює, передбачає явища конкретної предметної галузі.
- ☞ **Термін** – тип зв'язку систем і підсистем однієї науки зі системами, які виступають об'єктами інших наук.

- ☞ **Узагальнення** – мисленнєве виділення якихось відмінних ознак, що належать тільки даному класові предметів, і формулювання такого висновку, який поширюється на кожен окремий предмет цього класу.
- ☞ **Уніфікація** – зведення чогось до єдиної форми, системи, єдиних нормативів.
- ☞ **Уява** – фантазія, процес, що полягає в створенні нових представлень, думок і образів на основі наявного досвіду.
- ☞ **Функції дипломного проектування** (у професійній підготовці дизайнерів) – визначають як формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; формування професійної компетентності дизайнерів; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів; розвиток навичок самостійної науково-дослідницької діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі; підтримка обдарованих студентів та надання їм можливостей творчого розвитку; формування потреби постійного оновлення і вдосконалення знань і умінь; формування професійних та культурологічних ціннісних орієнтацій студента; формування умінь збирання, оброблення та усного чи писемного викладу, аналізу інформації.
- ☞ **Цілісність** – поняття, що відображає певну завершеність, внутрішню єдність об'єкта, його відносну автономність, незамкненість, відокремленість від середовища.
- ☞ **Цитата** – дослівно відтворені фрагменти чужої промови чи статті для підтвердження власного погляду, полеміки із цитованим автором.
- ☞ **Чинник** – умова, рушійна сила, причина процесу.
- ☞ **Якість** – сукупність характеристик продукції або послуг щодо її здатності задовольнити встановлені та передбачені потреби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности : [монография] / Ксения Александровна Абульханова-Славская. — М. : Мысль, 1980. — 286 с.
2. Акредитаційна справа зі спеціальності 8.020210 “Дизайн” на пряму підготовки 0202 “Мистецтво” / упоряд. і розроб. В. Ф. Прусак. — Львів : УкрДЛТУ, 2003. — 192 с.
3. Алексеенко Т. А. Критерії свободи творчого розвитку системи професійної підготовки спеціалістів / Т. А. Алексеенко // Наукові записки : зб. наук. статей НПУ імені М. П. Драгоманова / [укл. П. В. Дмитренко, Л. Л. Макаренко]. — К : НПУ, 2003. — Вип. LI (51). — С. 9—17.
4. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания : [книга] / Борис Герасимович Ананьев. — 3-е изд. — СПб. : Питер, 2001. — 288 с. — (Серия «Мастера психологии»).
5. Андреев В. И. Определение границ исследовательского метода учения на основе оценки уровней сформированности исследовательских умений и способностей учащихся / В. И. Андреев // Воспитание познавательной активности и самостоятельности школьников: ученые записки КГПИ. — Казань, 1975. — Вып. 144. — С. 67—80.
6. Андрущенко В. П. Світоглядна культура сучасного вчителя : проблеми формування / В. П. Андрущенко, С. О. Дорогань // Вища освіта України. — 2002. — № 3. — С. 5—14.
7. Ануфриев А. Ф. Научное исследование. Курсовые, дипломные и диссертационные работы : пособие / Александр Федорович Ануфриев. — М. : Ось-89, 2005. — 112 с.
8. Аронов В. Р. Теоретические концепции зарубежного дизайна / В. Р. Аронов. — М. : ВНИИТЭ, 1992. — 122 с. — (Библиотека дизайнера. Серия “Зарубежный дизайн”).

9. Архітектура і ландшафтний дизайн Києва і регіону : програма спецкурсу для студентів V курсу підготовки з фаху 7.020210 — “Дизайн”, спеціалізації “Дизайн ландшафту” / [уклад. О. І Седак]. — К. : ІППіР, 2002. — 198 с.

10. Балл Г. О. Про психологічні засади формування готовності до професійної праці / Г. О. Балл // Психолого-педагогічні проблеми - професійної освіти: науково-метод. зб. / АПН України. — К., 1994. — С. 98—100.

11. Барташевич А. А. Основы художественного конструирования : [учеб. пособие для вузов] / А. А. Барташевич, А. Г. Мельников. — Мн. : Высшая школа, 1978. — 216 с.

12. Безрукова В. С. Педагогика: проективная педагогика: учебник для индустриально-педагог. техникумов и для студентов инженерно-педагогических специальностей / Валентина Сергеевна Безрукова. — Екатеринбург : Деловая книга, 1996. — 344 с.

13. Бейлинсон В. Г. Арсенал образования: характеристика, подготовка, конструирование учебных изданий / Валентин Григорьевич Бейлинсон. — М. : Книга, 1986. — 288 с.

14. Беляева А. П. Интегративно-модульная педагогическая система профессионального образования / Антонина Петровна Беляева. — СПб ; Радом : РАО, 1997. — 226 с.

15. Борулава М. Н. Теоретические основы интеграции образования : теоретико-методологический аспект / Михаил Николаевич Борулава. — М. : Совершенство, 1998. — 192 с.

16. Бех І. Д. Законопростір сучасного виховного процесу / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. — 2001. — № 1. — С. 33—40.

17. Боднар О. “За” і “проти” європейського вектора розвитку дизайн-освіти в Україні / О. Боднар // Вісник Львівської академії мистецтв. — 1999. — Спецвипуск. — С. 177—181.

18. Божко Т. О. Методика навчання графічного дизайну старшокласників у профільній загальноосвітній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання (дизайну)” / Т. О. Божко. — Х., 2004. — 20 с.

19. Брилін Б. А. Проблеми духовного виховання в контексті національної культури / Б. А. Брилін // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2002. — С. 57—58.

20. Бухтияров В. П. Развитие мебельной промышленности / В. П. Бухтияров, Г. К. Новак. — М. : Лесная промышленность, 1982. — 256 с.

21. Васильев Н. Самосознание постмодернизма / Н. Васильев // Вопросы теории архитектуры. : архитектурно-теоретическая мысль Нового й Новейшего времени : [сб. науч. трудов / под ред. И. А. Азизан]. — М. : КомКнига, 2006. — 318 с.

22. Вища освіта в Україні і Болонський процес : навч. посібник / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. В. Шинкарук, В. В. Грубінко та ін. ; за ред. В. Г. Кременя]. — К. : Освіта, 2004. — 384 с.

23. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. пос. для студ. магістратури / Світлана Сергіївна Вітвицька. — К. : Центр навч. л-ри, 2003. — 316 с.

24. Власов В. Г. Теоретико-методологические концепции искусства и терминология дизайнера : автореф. дисс. на соискание ученой степени доктора искусствоведения : спец. 17.00.06 “Техническая эстетика и дизайн” / В. Г. Власов. — СПб., 2009. — 50 с.

25. Габинський І. Курсові та дипломні роботи : методичні рекомендації до написання та основні вимоги до оформлення для студентів спеціальності 6.030400, 7.030403 та 8.030403 — “Міжнародні

економічні відносини” / І. Габинський. — Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2005. — 36 с.

26. Генисаретский О. И. Методологические и гуманитарно-художественные проблемы дизайна : автореф. дисс. на соискание науч. степени доктора искусствоведения : спец. 17.00.06 “Техническая эстетика и дизайн” / О. И. Генисаретский. — М., 1990. — 36 с.

27. Герасименко И. Я. Проблема технологического обеспечения художественно-конструкторского формообразования / И. Я. Герасименко // Техническая эстетика. — 1982. — № 3. — С. 12—14.

28. Гериш Т. В. Компетентностный подход как основа модернизации профессионального образования / Т. В. Гериш, П. И. Самойленко // Стандарты и мониторинг в образовании. — 2006. — № 2. — С. 11—15.

29. Гладких В. Г. Креативность будущего дизайнера / В. Г. Гладких, О. П. Тарасова, О. Н. Шевченко // Высшее образование в России. — 2009. — № 3. — С. 131—136.

30. Глазычев В. Л. О дизайне. Очерки по теории и практике дизайна на Западе / В. Л. Глазычев. — М. : Искусство, 1970. — 192 с.

31. Голобородько В. М. Вибрані глави проектної ергономіки: антропоморфний фактор : навч. посібник / В. М. Голобородько. — Х. : ХДАДМ, 2004. — 216 с.

32. Гончаренко С. У. Дидактична концепція змісту освіти / С. У. Гончаренко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2002. — С. 22—26.

33. Горбунова К. М. Творча діяльність як теоретична проблема / К. М. Горбунова // Неперервна професійна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць. — Ч. 2. — К. : МДГУ, 2001. — С. 40—45.

34. Горкуненко П. П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до

науково-дослідної роботи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / П. П. Горкуненко. — Вінниця, 2007. — 20 с.

35. Грабовська Т. Формування позитивної мотивації діяльності особистості / Т. Грабовська, О. Киричук // Рідна школа. — 2002. — № 4. — С. 12—14.

36. Гузеев В. В. Образовательная технология : от приема до философии / Вячеслав Валерьянович Гузеев. — М. : Сентябрь, 1996. — 112 с.

37. Гуревич Р. С. Теоретичні та методичні основи організації навчання у професійно-технічних закладах : монографія / Роман Семенович Гуревич ; за ред. С. У. Гончаренка. — К. : Вища школа, 1998. — 229 с.

38. Гуревич Р. Про принципи цілісної системи безперервної освіти / Р. Гуревич, О. Михайлова // Науково-методичний вісник / ЛНПЦ ІПППО АПН України — 1997. — № 1. — С. 6—8.

39. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения : опыт теории и экспериментально-психологического исследования / Василий Васильевич Давыдов. — М. : Педагогика, 1986. — 240 с.

40. Даниленко В. Дизайнерська освіта України у Європейському контексті / В. Даниленко // Вісник Львівської академії мистецтв. Спецвип. — 1999. — С. 173—177.

41. Даниленко В. Я. Дизайн : підручник / Віктор Якович Даниленко. — Харків : ХДАДМ, 2003. — 320 с.

42. Двенадцатилетняя школа: проблемы и перспективы развития общего среднего образования / [под. ред. В. С. Леднева, Ю. И. Дика, А. В. Хуторского]. — М. : ИОСО, 1999. — 264 с.

43. Деордица Ю. С. Персональный компьютер в курсовом и дипломном проектировании / Юрий Семенович Деордица ; Восточно-украинский гос. ун-т. — Луганск, 1997. — 117 с.

44. Дипломна робота: методичні поради до виконання для студентів КДУ імені Т. Шевченка [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

//<http://testlab.kiev.ua/ABOUT/STUD/dypl.html>.

45. Дипломне і курсове проектування : навч. посібник для викладачів і студентів вищих навч. закладів III–IV рівнів акредитації зі спеціальності “Механізація сільського господарства” / Д. Г. Войтюк, О. В. Дацишин, В. С. Колісник та ін. — К. : Урожай, 1996. — 192 с.

46. Джеджула О. М. Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. М. Джеджула. — Т., 2007. — 42 с.

47. Дорофеев А. Профессиональная компетентность как показатель качества образования / А. Дорофеев // Высшее образование в России. — 2005. — № 4. — С. 30—33.

48. Дружинин В. Н. Психология общих способностей: монография / Владимир Николаевич Дружинин. — СПб. : Питер Ком, 1999. — 368 с.

49. Дутка Г. Інтеграція фундаментальних знань студентів вищих навчальних закладів економічного профілю / Ганна Дутка // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2005. — № 4. — С. 50—57.

50. Дячун З. Й. Конструювання меблів : корпусні вироби : навч. посібник / Зеновій Йосафатович Дячун. — [в 2-х ч.]. — К. : ВД “Києво-Могилянська акад.”, 2001. — Ч. 1. — 387 с.

51. Єгоров Г. С. Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заходу / [Г. С. Єгоров, Н. М. Лавриненко, Б. Ф. Мельниченко]. — К. : КМПУ ім. Б. Г. Грінченка, 2003. — 186 с.

52. Єфремов С. В. Професійна спрямованість науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах України (друга половина ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук :

спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / С. В. Єфремов. — Харків, 2001. — 20 с.

53. Журавлева О. Академические смельчаки / Ольга Журавлева // Салон Март. — 2009. — № 5. — С. 86—94.

54. Журавская Т. М. Роль формального в пропедевтическом курсе дизайна : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. искусствоведения : спец. 17.00.06 “Техническая эстетика и дизайн” / Т. М. Журавская. — СПб., 1994. — 27 с.

55. Завгородня Т. К. Деякі шляхи вдосконалення вищої педагогічної освіти / Т. К. Завгородня // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. — Вип. VII. — Івано-Франківськ : Плай, 2002. — С. 3—9.

56. Зеер Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование в России. — 2005. — № 4. — С. 23—29.

57. Зимняя И. А. Педагогическая психология : [учебник для вузов] / Ирина Алексеевна Зимняя. — М. : Логос, 2000. — 285 с.

58. Зязюн І. А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб’єктів освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. — К. : НТУ «ХП», 2003. — С. 15—30.

59. Иванов Г. А. Интегративные основы организации научно-исследовательской деятельности учащихся / Г. А. Иванов // Педагогические технологии. — 2006. — № 1. — С. 22—27.

60. Ивлиева И. А. Методолого-теоретические основы оценочно-критериальной системы многоуровневой профессиональной подготовки / Ивлева Ирина Анатольевна. — СПб. : ИПТО, 1998. — 144 с.

61. Иорданский Б. В. Композиция как дисциплина, что формирует творческий кругозор и образное мышление молодого художника

/ Б. В. Иорданский // Вопросы декоративного искусства / [Из-во МВХПУ (ког. Строгановское)]. — 1958. — Вып. 1. — С. 5—6.

62. Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позаурочної виховної роботи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Казанжи Ірина Володимирівна. — Миколаїв, 2002. — 236 с.

63. Карпов А. О. Научное познание и системогенез современной школы / А. О. Карпов // Вопросы философии. — 2003. — № 6. — С. 37—53.

64. Кіт Г. Г. Дослідництво – запорука успіху педагогічної праці / Галина Григорівна Кіт // Наукові записки. — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винничека, 2008. — Вип. 78 (1). — С. 147—151. — (Серія : Педагогічні науки).

65. Кловак Г. Т. Методика підготовки і захист дипломних робіт : навч.-метод. посібник / Галина Тихонівна Кловак. — К. : Науковий світ, 2002. — 84 с.

66. Ковешникова Н. А. Дизайн: история и теория: учеб. пособие / Н. А. Ковешникова. — М. : Омега-Л, 2005. — 223 с.

67. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособие / Виталий Андреевич Козаков. — К. : Вища школа, 1990. — 248 с.

68. Козловська І. М. Інтеграція професійних та духовних цінностей учнів професійно-технічних навчальних закладів / І. М. Козловська // Проблеми освіти. — Третій спецвип. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України ; Вінницький соціально-економічний інститут “Україна”. — К., 2006. — С. 50—56.

69. Козловська І. М. Філософсько-методологічні основи інтеграції знань у професійній освіті / І. М. Козловська // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 5

/ [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2004.— С. 79—86.

70. Койчева Т. І. Підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей як тьюторів для системи дистанційної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Т. І. Койчева. — О., 2004. — 20 с.

71. Коломієць А. М. Презентація навчального матеріалу за допомогою комп’ютерних технологій / А. М. Коломієць // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / редкол. : І. А. Зязюн (голова) [та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2002. — С. 278—284.

72. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. — К. : Радянська школа, 1989. — 230 с.

73. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Лідія Валентинівна Кондрашова. — К. : Вища школа, 1987. — 55 с. — (Серія “ВУЗ – школі”).

74. Концепція розвитку національного дизайну до 2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

<http://www.ndi-dejm.org.ua.ttml>.

75. Короткий словник студента-дипломника спеціальності “Дизайн” / [уклад. Т. С. Удод]. — Львів : НЛТУ України, 2007. — 20 с.

76. Краевский В. В. Проблемы научного обоснования обучения (методологический анализ) / Володар Викторович Краевский. — М. : Педагогика, 1977. — 264 с.

77. Крвавич Д. Універсалізм дизайну як мистецтва ідеї, форми і функції / Д. Крвавич // Діалог культур : Україна у світовому контексті. Художня освіта : зб. наук. праць. — Вип. 5. — Львів : Світ, 2000. — С. 325—338.

78. Кремень В. Г. Пріоритети розвитку освіти України на початку ХХІ століття / В. Г. Кремень // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2002. — С. 3—10.

79. Кривозуб В. Організація науково-дослідної роботи студентів музично-педагогічних та мистецьких факультетів вищих навчальних закладів України / В. Кривозуб // Наукові записки. — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. — Вип. 71. — С. 133—137. — (Серія : Педагогічні науки).

80. Кузьмина Н. В. Методы исследования педагогической деятельности : уч. пособие / [Н. В. Кузьмина и др. ; под ред. Н. В. Кузьминой]. — Л. : ЛГУ, 1970. — 210 с.

81. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения / Нина Васильевна Кузьмина. — М. : Высшая школа, 1990. — 162 с.

82. Лазарев Е. Н. Дизайн как технико-эстетическая система : автореф. дисс. на соискание науч. степени доктора искусствоведения : 17.00.06 “Техническая эстетика и дизайн” / Е. Н. Лазарев. — М., 1984. — 32 с.

83. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Александр Николаевич Леонтьев. — [2 изд.]. — М. : Политиздат, 1977. — 304 с.

84. Лігоцький А. О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем: монографія / Анатолій Олексійович Лігоцький. — К. : Техніка, 1997. — 210 с.

85. Літвінчук С. Б. Використання сучасних інноваційних методів навчання у підготовці студентів до майбутньої професійної діяльності / С. Б. Літвінчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. — Випуск 10 / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : Планер, 2006. — С. 375—380.

86. Луговий В. І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: (теоретико-методологічний аспект) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Луговий Володимир Іларіонович. — К., 1995. — 429 с.

87. Лузік Е. В. Організація наукової діяльності студентів вищих навчальних закладів / Е. В. Лузік // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / [за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало]. — К. : НТУ “ХПІ”, 2003. — С. 380—396.

88. Лутай В. Філософія сучасної освіти : навчальний посібник / Владлен Лутай. — К. : Центр «Магістр-S» Творчої спілки вчителів України, 1996. — 256 с.

89. Люткин Н. Научно-исследовательская деятельность студентов / Н. Люткин // Высшее образование в России. — 2005. — № 3. — С. 122—124.

90. Макетування і моделювання: робоча навчальна програма для студентів спеціальності “Дизайн”/ [уклад. В. Ф. Прусак]. — Львів : УкрДЛТУ, 2002. — 7 с.

91. Максимова-Кулішова О. М. Взаємозалежність формування фахових знань майбутніх дизайнерів інтер’єру і інформаційної бази навчальної дисципліни «Історія дизайну інтер’єру і меблів» / О. М. Максимова-Кулішова, М. В. Кулішов // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. — 2008. — Вип. 124. — С. 16.

92. Мала Т. В. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців книжкового дизайну у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”/ Т. В. Мала. — К., 2004. — 20 с.

93. Малеваный Ю. И. Об интегральном уроке в школе / Ю. И. Малеваный, В. Е. Рымаренко // Новые исследования в педагогических науках: [сб. науч. тр.]. — № 2. — М. : Педагогика, 1990. — С. 50—52.

94. Мануйлов Я. Модели формирования готовности к инновацион-

ной деятельности / Я. Мануйлов, И. Федоров // Высшее образование в России. — 2004. — №7. — С. 56—64.

95. Маркелова В. А. Критерии и показатели отбора содержания профессионально-технической подготовки рабочих в условиях перехода к всеобщему профессиональному образованию молодежи / В. А. Маркелова // Проблемы всеобщего профессионального образования молодежи: сб. науч. тр. — Л. : ВНИИ ПТО, 1987. — С. 59—71.

96. Мегем Є. Спільна творча діяльність викладачів і студентів — основа проектно-технологічної підготовки / Євген Мегем // Вища освіта України. — 2005. — № 4. — С. 90—94.

97. Медведев В. Ю. Сущность дизайна: учеб. пособие / В. Ю. Медведев — 2-е изд., испр. и доп. — СПб. : СПГУТД, 2007. — 87 с.

98. Методические указания по выполнению дипломного проектирования по специальности 200300 “Электронные приборы и устройства” / [сост. : В. П. Симонов, Т. А. Потапова, С. А. Хриткин ; Моск. гос. ин-т электроники и математики]. — М., 2000. — 15 с.

99. Методические указания по дипломному проектированию [Электронный ресурс] : Ч. 1. — М. : МИДО, 1998. — Режим доступа :

http://ait.ustu.ru/spec0719/dip_pro/metod_posob_1.asp.

100. Методичні вказівки до виконання та оформлення дипломних робіт для одержання кваліфікації бакалавра інженерного матеріалознавства : для студентів спец. 6.090102 “Фізичне матеріалознавство” / [уклад. А. Г. Равлік та ін.]. — Х. : НТУ, 2002. — 40 с.

101. Методичні рекомендації до дипломного проектування для студентів спеціальності 7.080401 усіх форм навчання / [уклад. І. В. Журавльова та ін.]. — Х. : ХНЕУ, 2005. — 55 с.

102. Мигаль С. П. Проектування меблів : навч. посібник / Станіслав Павлович Мигаль. — Львів : Світ, — 1999. — 216 с.

103. Микитюк О. М. Теорія і практика організації науково-дослідної

роботи у вищих закладах освіти України в ХІХ ст. : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Микитюк Олександр Миколайович. — Х., 2003. — 405 с.

104. Митина Л. М. Психологія професійного розвитку учителя: [монографія] / Лариса Максимовна Митина. — М. : Флінта, 1998. — 200 с.

105. Мойсеюк Н. Є. Готовність до професійної діяльності : суть і шляхи формування / Н. Є. Мойсеюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 12 / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2006. — С. 364—368.

106. Моляко В. А. Творческая одарённость детей : метод. рекомендации / В. А. Моляко, В. И. Кульчицкая, Н. И. Литвинова — К. : Знание, 1991. — 38 с.

107. Науково-методичне забезпечення навчального процесу : положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах : зб. закон. та норм. актів про освіту / МОН України. — К., 1994. — Вип. 1. — С. 111—130.

108. Ничкало Н. Г. Теоретико-методологічні проблеми реформування професійно-технічної освіти / Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 3. — С. 105—115.

109. Олександров Ю. М. Основи наукових досліджень : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів, які навчаються за спеціальностями “Фізична та біомедична електроніка”, “Біотехнічні і медичні апарати і системи” / Ю. М. Олександров, М. М. Рожицький, К. М. Музика. — Х. : ХНУРЕ, 2006. — 180 с.

110. Олійник Я. Б. Навчально-методичний комплекс з виконання курсових та кваліфікаційних робіт / Я. Б. Олійник, В. М. Самойленко, В. К. Хільчевський. — К. : Ніка-Центр, 2001. — 60 с.

111. Організації дипломного проектування, підвищення якості

дипломних проектів і робіт : матеріали ХІХ наук.-метод. конф., 27—29 тр. 1996 р., Харків / Укр. інженерно-педагогічна академія. — Х., 1997. — 69 с.

112. Основные термины дизайна: краткий справочник-словарь / отв. ред. Л. А. Кузьмичев. — М. : ВНИИТЭ, 1988. — 88 с.

113. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. — 4-е изд. — М. : Школьная пресса, 2002. — 512 с.

114. Підготовка науково-дослідних робіт із соціально-педагогічних дисциплін : навчально-методичні матеріали для студентів, керівників курсових (кваліфікаційних, дипломних і магістерських робіт) / [авт.-уклад. С. П. Архипов, Г. Я. Майборода ; Черкаський національний ун-т ім. Богдана Хмельницького]. — Черкаси, 2006. — 108 с.

115. Платонов К. К. Структура и развитие личности / Константин Константинович Платонов ; отв. ред. Л. Д. Глоточкин. — М. : Просвещение, 1986. — 255 с.

116. Подготовка курсовой работы / [составит. Т. К. Клименко, М. Б. Лига]. — Чита : Заб ГПУ, 2000. — 24 с.

117. Подласый И. П. Педагогика : новый курс : учебник : в 2 кн. / Иван Павлович Подласый. — М. : ВЛАДОС, 2001. — Кн. 2 : НАЗВА. — 256 с.

118. Положення про організацію дипломного проектування та державної атестації студентів НТУУ “КПІ” / [уклад. В. Ю. Угольніков ; за заг. ред. Ю. І. Якименка]. — К. : Політехніка, 2006. — 84 с.

119. Пономарьов О. С. Формування структури професійної підготовки на основі моделі фахівця / О. С. Пономарьов // Інженерна освіта на межі століть : традиції, проблеми, перспективи проблеми, перспективи : зб. праць Міжнар. наук.-метод. конф. — Харків : ХДПУ, 2000. — С. 12—15.

120. Поясок Т. Б. Проблема впровадження сучасних інформаційних

технологій в професійну підготовку майбутніх економістів / Т. Б. Поясок // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 9 / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2006. — С. 442—446.

121. Пригорницька А. А. Естетосфера сучасного дизайну : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.08 “Естетика” / А. А. Пригорницька. — К., 2005. — 16 с.

122. Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями : Постанова Кабінету Міністрів України № 507 від 24.05.1997 р.

123. Програма державної атестації: освітньо-кваліфікаційний рівень 8.020210 “Магістр”, напрям 0202 “Мистецтво”, спеціальність “Дизайн” / [уклад. В. Ф. Прусак]. — Львів : УкрДЛТУ, 2002 — 13 с.

124. Програма наскрізної практичної підготовки студентів спеціальності “Дизайн” / [уклад. В. Ф. Прусак]. — Львів : УкрДЛТУ, 2002. — 14 с.

125. Проектування інтер’єрів житлових і громадських споруд : / Б. Ф. Курліщук. — К. : ІМДО, 1995. — 264 с.

126. Проектування: робоча навчальна програма для освітньо-кваліфікаційного рівня 6.020200 “Бакалавр”, напрям 0202 “Мистецтво”, спеціальності “Дизайн” / [уклад. В. Ф. Прусак]. — Львів : УкрДЛТУ, 2002 — 11 с.

127. Прусак В. Ф. Науково-педагогічні засади підготовки дизайнерів у вищих навчальних закладах України / В. Ф. Прусак // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 9 / [редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2006. — С. 450—453.

128. Прусак В. Ф. Організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / В. Ф. Прусак. — Вінниця, 2006. — 20 с.

129. Прусак В. Ф. Педагогічні засади інтеграції загально-художніх і професійних знань у підготовці дизайнерів / Володимир Федорович Прусак // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2006. — № 2. — С. 40—47.

130. Прусак В. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України / В. Ф. Прусак // Педагогічні науки : зб. наукових праць. — Вип. 41. — Херсон : ХДУ, 2006. — С. 296—301.

131. Прусак В. Ф. Сучасна дизайнерська освіта : досвід, проблеми / В. Ф. Прусак // Діалог культур : Україна у світовому контексті. Художня освіта : зб. наук. праць. — Вип. 5. — Львів : Світ, 2000. — С. 354—376.

132. Райли Н. Элементы дизайна. Развитие дизайна и элементов стиля от Ренессанса до Постмодернизма : пер. с англ. / Ноэл Райли. — М. : Магма, 2004. — 544 с.

133. Рибалка В. В. Визначення поняття психологічної культури особистості у міждисциплінарному контексті / В. В. Рибалка // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 4 / [ред. кол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2004. — С. 94—100.

134. Рижова І. С. Дизайн як фактор гармонізації відносин суспільства і особистості : методологічні засади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 “Соціальна філософія та філософія історії” / І. С. Рижова. — Запоріжжя, 1998. — 24 с.

135. Рубинштейн С. Л. Принцип детерминизма и психологическая

теория мышления / Сергей Леонидович Рубинштейн // Психологическая наука в СССР : в 2 т. — М. : Изд-во АПН РСФСР, 1959. — Т. 1. — С. 315—356.

136. Савченко Е. Дизайн ресторана: бізнес на естетике / Елена Савченко, Аким Середа // А. С. С. — 2006. — № 3. — С. 26—30.

137. Сафин Р. С. Особенности проектирования эргономических технологий обучения в вузе / Р. С. Сафин // Педагогическое образование и наука. — 2002. — № 1. — С. 36—41.

138. Семиченко В. А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? / В. А. Семиченко // Неперервна професійна освіта: проблеми пошуки, перспективи : монографія / [за ред. І. А. Зязюна] . — К. : ВПОЛ, 2000. — С. 176—203.

139. Сергеева Н. В. Об'єкти медіа-дизайну в контексті формування громадського середовища міста : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.07 / Н. В. Сергеева. — Х., 2008. — 20 с.

140. Сисоева С. О. Психологія та педагогіка : підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання / С. О. Сисоева, Т. Б. Поясок. — К. : Міленіум, 2005. — 520 с.

141. Скотний В. Г. Філософія освіти : екзистенція ірраціонального в раціональному / Валерій Григорович Скотний. — Дрогобич : Вимір, 2004. — 348 с.

142. Сметанський М. І. Роль педагогічної практики у системі професійної підготовки майбутніх учителів / М. І. Сметанський // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 4 / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2004. — С. 106—112.

143. Соснин Н. В. Дизайн как основа компетентностной модели инженерного образования / Н. В. Соснин // Высшее образование в России. — 2009. — № 12. — С. 20—26.

144. Структура дипломной (магистерской) работы [Электронный ресурс]. — Режим доступа :

[//http://www.kursovaya.kiev.ua/](http://www.kursovaya.kiev.ua/).

145. Студентам про диплом [Электронный ресурс] : разработка архитектурного проекта в рамках концепции www.swissrealty.ru www.tflex.ru.2006 [Электронный ресурс]. — Режим доступа :

[//www.proyektant.ru_Swiss Realty_Group](http://www.proyektant.ru_Swiss_Realty_Group).

146. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічне дослідження та його “околиці” / Ольга Василівна Сухомлинська // Шлях освіти. — 2005. — № 4. — С. 43—47.

147. Тарасенко Г. С. Інтегративність естетико-професійної підготовки вчителя як соціально важливий результат гуманітаризації вищої педагогічної освіти / Г. С. Тарасенко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 9 / [редкол. : І. А. Зязюн (голова) та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2006. — С. 57—62.

148. Тарасова Т. Н. Междисциплинарный комплекс как средство совершенствования математической подготовки юристов в университете : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Тарасова Татьяна Николаевна. — Оренбург, 2004. — 198 с.

149. Теоретические основы содержания общего среднего образования / под ред. В. В. Краевского, И. Я. Лернера. — М. : Педагогика, 1983. — 352 с.

150. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Особистісно орієнтоване проектування системи підготовки національної гуманітарно-технічної еліти / Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. РОМАНОВСЬКИЙ, О. ПОНОМАРЬОВ // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2002. — № 3. — С. 40—47.

151. Тосунова М. И. Курсовое и дипломное архитектурное проектирование: уч. пособие для строительных техникумов / М. И. Тосунова. — М. : Высшая школа, 1983. — 143 с.

152. Трошкін О. В. Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”/ О. В. Трошкін. — Луганськ, 2004. — 20 с.

153. Трошкін О. В. Психолого-педагогічні основи становлення і розвитку ініціативи як складової творчої діяльності дизайнера / О. В. Трошкін // Проблеми трудової і фахової підготовки : наук.-метод. збірник. — Вип. 2. — Слов’янськ : СДПІ, 1998.— С. 43—48.

154. Тюнников Ю. С. Теоретическое обоснование интеграции содержания общего и профессионального образования (политехнический аспект) / Юрий Станиславович Тюнников // Проблемы интеграции процесса обучения в СПТУ: сб. науч. трудов / М. И. Махмутов (отв. ред.) и др. — М.: Изд. АПН СССР, 1989. — С. 44—47.

155. Удод Т⁵. Дипломне проектування у професійній підготовці майбутніх дизайнерів : постановка проблеми / Тетяна Удод // Наукові записки. Серія : Педагогічні науки. — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. — 2008. — Випуск 77. — Ч. 1. — С. 255—259.

156. Удод Т. Проблеми готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності у процесі дипломного проектування / Тетяна Удод // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. праць. — Вип. 11 / [Ін-т педагогіки АПН України, Ін-т реклами ; ред. кол. В. М. Мадзігон та ін.]. — К., 2009. — С. 115—119.

157. Удод Т. С. Вибір теми дипломного проекту: міні-курси для майбутніх дизайнерів : метод. рекомендації / Тетяна Сергіївна Удод. —

---

⁵ Примітка. Прізвище Удод змінено на Козак відповідно до свідоцтва про шлюб. Серія 1-СГ № 095374 від 28 вересня 2008 року.

Львів : НЛТУ України, 2009. — 40 с.

158. Удод Т. С. Готовність майбутніх дизайнерів до професійної діяльності в контексті компетентнісного підходу : метод. рекомендації / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2006. — 28 с.

159. Удод Т. С. Дипломне проектування у професійній підготовці дизайнерів : метод. посібник / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2009. — 184 с.

160. Удод Т. С. Інтеграція змісту базової професійної підготовки майбутніх дизайнерів / Тетяна Сергіївна Удод // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2007. — № 1. — С. 109—115.

161. Удод Т. С. Концепція дипломного проектування у професійній підготовці майбутніх дизайнерів / Т. С. Удод // Наукові записки [зб. наук. статей Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова / уклад. Л. Л. Макаренко]. — К. : НПУ, 2008. — Вип. LXXII (72). — С. 219—228. — (Серія педагогічні та історичні науки).

162. Удод Т. С. Модель формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності під час дипломного проектування : метод. рекомендації / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2006. — 28 с.

163. Удод Т. С. Модель формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності у процесі дипломного проектування / Т. С. Удод // Педагогічні науки : зб. наукових праць. — Вип. 48. — Херсон : Видавництво ХДУ, 2008. — С. 358—364.

164. Удод Т. С. Основи наукових досліджень у дизайні: проект навч. програми / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2008. — 16 с.

165. Удод Т. С. Підготовка майбутніх дизайнерів до науково-дослідної діяльності під час дипломного проектування : метод. рекомендації / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2006. — 28 с.

166. Удод Т. С. Підготовка майбутніх дизайнерів до науково-до-

слідної діяльності у процесі дипломного проектування / Тетяна Сергіївна Удод // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2008. — № 2. — С. 56—63.

167. Удод Т. С. Складові дипломного проектування у формуванні готовності до професійної діяльності майбутніх дизайнерів : метод. рекомендації / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2006. — 28 с.

168. Удод Т. С. Формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності засобами дипломного проектування як педагогічна проблема : метод. рекомендації / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2006. — 28 с.

169. Удод Т. С. Формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності під час дипломного проектування: теоретико-методологічний аспект / Т. С. Удод // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО. — Харків: НТУ “ХПІ”, 2008. — Вип. 17 (21). — С. 323—330.

170. Удод Т. С. Формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності у процесі дипломного проектування : експериментальний аналіз / Т. С. Удод // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. — Випуск 16 / [редкол. : І. А. Зязюн та ін.]. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2008. — С. 458—465.

171. Удод Т. С. Шляхи формування готовності майбутніх дизайнерів до професійної діяльності та її науково-методичне забезпечення : метод. рекомендації / Тетяна Сергіївна Удод. — Львів : НЛТУ України, 2006. — 28 с.

172. Фурса О. О. Дипломне проектування (для студентів із спеціалізації “Дизайн одягу та аксесуарів” та “Дизайн стилю”) : метод. рекомендації / Оксана Олександрівна Фурса. — К. : МКХМД, 2001. — 49 с.

173. Фурса О. О. Організаційно-педагогічні засади навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. О. Фурса. — К., 2005. — 21 с.

174. Фурса О. О. Особистісний підхід до професійного розвитку майбутніх дизайнерів / Оксана Олександрівна Фурса // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2004. — № 6. — С. 96—103.

175. Хмельовський О. Графіка й основи графічного мистецтва : навч. посібник. — Кн. 1 / [О. Хмельовський, С. Костукевич]. — Луцьк : ЛТДУ, 2003. — 160 с.

176. Холодная М. А. Психология интеллекта : парадоксы исследования / Марина Александровна Холодная. — 2-ое изд, перераб. и доп. — СПб. : Питер, 2002. — 272 с.

177. Чебикін А. Сучасна мистецька освіта в Україні : перспективи розвитку / А. Чебикін // Діалог культур : Україна у світовому контексті : мистецтво і освіта : зб. наук. праць / упоряд. і відп. ред. С. О. Черепанова. — Львів : Каменяр, 1998. — Вип. 3. — С. 72—79.

178. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе / Дмитрий Владимирович Чернилевский. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — 437 с.

179. Чорненький Я. Я. Основи наукових досліджень : організація самостійної та наукової роботи студентів : навч. посібник / Я. Я. Чорненький, Н. В. Чорненька, С. Б.Рибак та ін. — К. : Професіонал, 2006. — 208 с.

180. Шахов В. І. Технологічний підхід до підготовки вчителя / В. І. Шахов // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. — К. ; Вінниця : ДОВ “Вінниця”, 2000. — С. 455—457.

181. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник для студ. вищих навч. закладів / В. М. Шейко,

Н. М. Кушнарченко. — 5-е вид. — К. : Знання, 2006. — 307 с.

182. Шкляр А. Х. Непрерывное профессиональное образование в интегративных структурах профессиональной школы (теория и практика) / Аркадий Ханонович Шкляр. — Мн. : НМ Центр, 1995. — 136 с.

183. Штофф В. А. Моделирование и философия / Виктор Александрович Штофф. — М. : Наука, 1966. — 150 с.

184. Шубин И. Ю. Элементы модели субъекта обучения в компьютерно-ориентированных системах / И. Ю. Шубин, В. С. Шишигина // Інженерна освіта на межі століть : традиції, проблеми, перспективи: зб. праць Міжнар. наук.-метод. конф. — Харків : ХДПУ, 2000. — С. 273—276.

185. Щетина Н. П. Графічна діяльність як засіб розумового розвитку учнів 8-9 класів на уроках креслення (методичний аспект) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.02 / Щетина Надія Петрівна. — К., 2001. — 230 с.

186. Эхо Ю. Письменные работы в ВУЗах : практическое руководство для всех, кто пишет дипломные, курсовые, контрольные, доклады, рефераты, диссертации / Юрий Эхо. — 2-е изд., исправ. и доп. — М. : Вестник, 1997. — 240 с.

187. Яворик Ю. Засвоєння професійно-орієнтованих основ дизайн-проекування з використанням комп'ютерної графіки (з досвіду підготовки художників-дизайнерів) / Юрій Яворик // Вища освіта України. — 2005. — № 3. — С. 103—106.

188. Яворик Ю. В. Застосування графічних комп'ютерних програм у підготовці майбутніх фахівців з дизайну : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Ю. В. Яворик. — К., 2004. — 20 с.

189. Якиманская И. С. Развивающее обучение / Ираида Сергеевна Якиманская. — М. : Педагогика, 1979. — 144 с. — (Воспитание и обучение. Библиотека учителя).

190. Banathy B. H. Projektowanie systemów edukacji : podróże w przyszłość / B. H. Banathy . — Wrocław : OWPW, 1994. — 186 s.
191. Bohusz O. Budowli włosciańskiej / O. Bohusz // Pamiętnik Lwowski. — 1816. — T. 2. — № 8. — S. 315.
192. Curtis W. Contemporary Transformations of Modern Architecture. The Young Moderns / W. Curtis, D. Dietch // Architectural Record. — 1989. — № 7. — P. 108—117.
193. Francuz W. M. Dydaktyka przedmiotów zawodowych / W. M. Francuz. — Kraków : Politechnika Krakowska, 1996. — 128 s.
194. Interview Scott-Brown D. And Venturi R. // Architecture and Urbanism. — 1990. — № 397. — P. 6—8.
195. Janowski A. Do czego skłania nas świat: tendencje oświatowe w krajach rozwiniętych / A. Janowski // Pedagogika w pokoju nauczycielskim / red. K. Kruszewski. — Warszawa : WsiP, 2000. — S. 62—73.
196. Karlsruhe : Centre des Arts et Technologies // Moniteur Architecture. — 1990. — № 8. — P. 12—13.
197. Klotz H. Drawing 20th Century Architecture / H. Klotz // Architectural Design. — 1989. — V. 59. — № 3—4. — P. 25—35.
198. Koszmider M. O jakości w zarządzaniu pracą szkoły (pytania i odpowiedzi) / M. Koszmider. — Łódź : Annał , 2000. — 96 s.
199. Kształcenie nauczycieli w kontekście integracji europejskiej / pod red. M. Ochmańskiego. — Lublin : Wydawnictwo uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1997. — 280 s.
200. Patterson Ch. Humanistic Education / Ch. Patterson. — N.-Y., 1973. — 180 p.
201. Szempruch J. Nauczyciel w zmieniającej się szkole / J. Szempruch. — Rzeszów : Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, 2001. — 194 s.